

Пол-Лу Сюлицер

Р О М А Н

Хана

ЗЛАТОРОГЪ

ПОЛ-ЛУ СЮЛИЦЕР ХАНА

Превод: Валентина Бояджиева

chitanka.info

През лятото на 1882 година малката Хана среща Тадеуш — златокос, прекрасен като млад бог.

Тогава тя познава за пръв път любовта, предателството, насилието. Години по-късно малкото момиче се е превърнало в известна жена, ръководеща истинска империя от предприятия и магазини за козметика. Преди това жаждата за приключения я е отвела в Австралия, Лондон, Париж, Виена. През цялото време Хана пази спомена за Тадеуш, когото търси из целия свят, за да се опита да осъществи своята първа любов.

Прототип на героинята е известната „императрица“ на козметичната индустрия Елена Рубинщайн. „Императрицата“ е заглавието и на книгата продължение, която „Златорог“ също подготвя.

Книгата е бестселър в десетки страни, от Америка до Япония.

*На майка ми, на дъщеря ми Оливия
На Алехандра*

*„Зная, че имам тяло на обикновена жена,
но сърцето и умът ми са с кралска закалка.“*

*Елизабет I, кралица
на Англия (1588)*

ПРОЛОГ

Лятото настъпваше над безбрежната равнина, ширнала се на хиляди километри на изток, от Висла до високия Урал. А пред този безкрай, губещ се чак отвъд хоризонта, на човек можеше да му се завие свят, да усети тревога. Баща ѝ, Реб Натан, бе изпитвал всичко това и бе ѝ го разказвал, той притежаваше невероятната способност в мечтите си да се пренесе в небесата, да си представи големи и възвишени неща — способност, която тя щеше да наследи от него. Той често бе споменавал пред нея за такива неща като безкрайността на вселената, за съмненията си относно мястото ни в нея; бе ѝ се доверявал, нищо че е момиче и при това най-малкото от трите му деца. Между тях съществуваше любов, родена от една невероятна обвързаност, каквато никой друг мъж нямаше да съумее да предизвика. Тя щеше да запази завинаги спомена за едрите ръце, които сграбчваха крехкото телце, впиваха се в него с нежна жестокост, издигаха го до червеникаворусата брада, за гласа, който казваше: „На света няма нищо по-загадъчно от едно малко момиче“, за смеха, за шепота, доверяващ ѝ тайни, важни тайни, които тя не можеше да разбере. Имаха еднакви сиви очи с огромни зеници (еднакви прави славянски носове, еднакви високи чела) за разлика от Яша и Симон, наследили черните, тесни очи на майка ѝ Шифра. Той я беше научил да чете много рано — от талмудическите книги Мишна^[1] и Гемара^[2], дори направо от Мидраша^[3]. Щеше да си спомня как заедно четяха пасажии от Петокнижието^[4], на иврит и арамейски^[5], а по-късно щеше да открие трескавата му припряност да ѝ предаде най-доброто от себе си като че ли предчувстваше собствената си смърт.

Лятото настъпваше изключително сухо и горещо. Започнало още преди Шевуот^[6], отначало то бе дало надежда за богата реколта. Но посевите малко или изобщо не изкласиха, силните пориви на палещия вятър повалиха тънките житни класове; не остана нищо непрекъснато, дори и ръжта. Кравите не пропуснаха прекрасната възможност и те да напакостят; повечето престанаха да дават мляко, а

някои дори стигнаха дотам глупаво да се проснат по гръб с издути кореми и вирнати към небето крака: бяха умрели. В същото време някаква гъба нападна дърветата, ятата птици, долетели от изток опустошиха посевите, насекоми разнесоха болести по овошките. Всъщност това беше лято на очакване, времето сякаш бе спряло; над двете села, едното еврейско (щетъл), другото полско, отдалечени само на три километра едно от друго, ала обърнаха си гръб от хиляди години, витаеше едно и също чувство за надвиснала заплаха.

Тя, Хана, навърши седем години, в първия от осемте дни на Пасха^[7], Великден, петнайсетия ден от месец Нисан^[8]. Беше още малко момиче, независимо от всичко, на което баща ѝ вече бе успял да я научи; в нея все още не се бе пробудила острата, хладна, понякога жестока разсъдливост, която идните години щяха да раздвижат; токущо бе направила болезненото откритие, че празненствата по Пасха имат съвсем друг смисъл, а не просто да се отпразнува рожденият ѝ ден; Яша и Симон се бяха надсмели над невероятната ѝ наивност, която обаче се бяха постарали дълго да подхранват.

Тя наистина беше много малка и на възраст, и на ръст, слабичка като сова в навечерието на шабат^[9], а отгоре на всичко погледът ѝ беше ококорен и сериозен като на сова. Ако не бяха очите ѝ, щеше да е грозна; знаеше го. Говореше малко. И то не с момиченцата на нейната възраст. Не и с майка си Шифра. При нужда с по-големия си брат Яша (той беше с шест години по-голям от нея) и то отскоро, откакто бе повъзмъжал след ревностното посещение на Талмуд — Тората^[10]. Баща си виждаше рядко, той често отсъстваше, продаваше платове, един път годишно ходеше до Петербург и бреговете на Черно море и много по-често до Данциг^[11], Лодз и Люблин.

Светът на Хана бе миниатюрен: тя не бе стъпвала на пътя за Люблин, на северозапад; не смееше да навлезе и в голямата борова гора, която ограждаше щетъла от запад и за която преди две години Яша ѝ разказа, че е свърталище на демоните дибуй, и най-вече на Шибта, вещицата, дето примамва децата с курабии, замесени с лой от магьосник и черно куче. Единственият ѝ брод към външния свят беше вратата на овощната градина. Беше я прекрачила най-напред с майка си, която излизаше всеки ден да бере билки и треви, та да прави мехлемите си. После започна тайно да прави своите собствени самотни разходки. Къщата на Реб Натан и Шифра беше последната в

южния край на щетъла; зад нея имаше зеленчукова градина и три реда ябълкови дървета. От тях тръгваше пътечка, заобикаляше брезовата горичка, вървеше покрай брега на едно поточе (в очите на Хана то беше цяла река), после се разширяваше, извиваше и тръгваше към полското село, въпреки че никой не ходеше до там. Вляво от пътя се простираха нивите и полята — цял океан. Отначало Хана ходеше само до брезите, там, където от двете страни на пътечката растяха габъри и храсти, и се шмугваше под този свод. Но дойде ден, в който тя ги подмина и продължи нататък. При всяко излизане отиваше все по-далеч и по-далеч, докато зад нея изчезнеха всички шумове на щетъла и тя се гмурнеше в пълната тишина, в самотата, в уханията и златистата светлина. Никога нямаше да се разбере дали се наслаждава на природата и на целия този безмълвен растителен свят — пейзажите почти винаги щяха да я оставят като че ли безразлична — и въпреки това сякаш по някаква вродена орис тя лесно се сливаше с природата, попиваше я цялата; през целия й живот между нея, билките и цветята щеше да съществува чудно и тайнствено разбирателство.

На едно място пътечката свиваше, изкатерваше се по един двуметров хълм, опитваше се да си проправи път през същинска гора от тръни, чиито върхове стърчаха над главата на Хана. Това беше последната граница, след която, въпреки горичките от върби, хоризонтът се разширяваше дотолкова, че се виждаше дори полското село, с дървеното си, подобно на луковица кубе. Тя прекрачи тази граница в деня, когато отчаяна научи, че празненствата по Пасха не са специално за нея, когато мъката и срамът й я накараха да потърси още по-голямо усамотение.

Това се случи в началото на знойното и кърваво лято на 1882 г. Така среща Тадеуш.

[1] Основни части на Талмуда, сборник от религиозно етически и правни предписания, тълкуващи Мойсеевия закон. — Б.пр. ↑

[2] Основни части на Талмуда, сборник от религиозно етически и правни предписания, тълкуващи Мойсеевия закон. — Б.пр. ↑

[3] Сборник от коментари към книгите на Стария завет. — Б.пр. ↑

[4] Име на петте книги (Мойсееви) от Стария завет. — Б.пр. ↑

[5] Език от групата на семитските езици. — Б.пр. ↑

[6] Петдесетият ден след Пасха — юдейски земеделски празник; според народното поверие в навечерието на Шевуот небето за миг се разтваряло. — Б. пр. ↑

[7] Празник на евреите за ознаменуване излизането им от Египет. — Б.пр. ↑

[8] Неделя, 19 април 1875 г. — Б.пр. ↑

[9] Събота, седмият ден от седмицата. В този ден евреите не вършат никаква работа, показвайки по този начин преклонението си пред Бог, създал всичко за шест дни, а на седмия седнал да си почине. — Б.пр. ↑

[10] Религиозно училище за бедните еврейски деца, изучаващи Тората и Талмуда. — Б.пр. ↑

[11] Гданск. — Б.пр. ↑

КНИГА I
МЕНДЕЛ, ДОБЕ И ОСТАНАЛИТЕ...

1. КОННИЦИТЕ

Застана неподвижна. С медена курабийка с бадеми във всяка ръка. Досами края на гъсталака от храсти, в който току-що се бе шумугнала. И всичко се повтори отново, точно както първия път — Тадеуш беше на петнайсет метра от нея.

Първия път той се беше надвесил пак така, нагазил до глезени във водата, почти гол, а ярката светлина искреше в бледозлатистите му коси и ослепително белия му гръб, очертавайки чистата линия на раменете и тила му, целия в къдрици. Тогава се беше изправил, погледнал беше произведението си — нещо като дига от камъни, преграждаща потока, — потта се стичаше по бузите му като сълзи; сетне се съблече чисто гол, седна във водата, отметна божествено красивото си лице назад и го поднесе към слънцето. Хана никога не беше виждала голо момче. Братята ѝ бяха много големи. Но във вълнението, което я обзе, имаше и нещо съвсем друго: тя си помисли, че това е дибук, едно от онези същества, които всъщност никой не ѝ беше описал точно; дъхът ѝ секна; трябваше да избяга, но остана клекнала, с разтворени крака, като малките момичета, на които още не са обяснили, че трябва да държат коленете си събрани. Прекара най-малко час в листатото си скривалище, разтвори широко светлите си очи, поемайки прахен и парещ въздух, невидима зад завесата от тръни. Видя го да се облича и напусна скривалището си много след като си беше тръгнал. Естествено онзи път не посмя да отиде до мястото, където той беше стоял. Направи го по-късно. Защото сцената се повтори многократно в продължение на може би две или три седмици.

Междувременно Хана разпита за дибуките, но не каза на никого за срещата. Яша беше категоричен, че дибукът може да бъде едър или дребен, дебел или тънък, черен или бял, стар или млад, мъж или жена или двете наведнъж (ето това много обърка Хана), може да се появява и денем, и нощем, сам или с други демони като него. За момента обаче тези така точни сведения никак не помогнаха на Хана. За щастие Яша,

с целия авторитет на талмудическата си ерудиция и зараждащата се мъжественост — нима в щетъла не говореха, че е най-добрият ученик в йешибота^[1] и нима брадата му не беше вече набола, — най-сетне беше казал нещо по-конкретно: сред неоспоримите белези за сигурно разпознаване на дибуките имаше два, които всеки дибук непременно притежава — краката му са ципести като на патица и като ходи не оставя никакви следи, дори и по меката пръст. От този момент всичко стана ясно. Момчето имаше възхитителни крака, а в калта на поточето стъпките му винаги се отбелязваха.

На следващия ден Хана се постара да отиде първа при поточето и постави на съвсем видно място, на най-големия камък от строящата се дига, една от курабийките с мед и бадеми, които беше получила за закуска. Скрила се веднага след това в убежището си от тръни, тя с възторг видя как непознатият прие нейния дар (без видимо да се удиви и тя се възхити от тази непосредственост). Продължи даренията си, докато ги превърна в ритуал. Беше им нужен почти месец, за да се съберат. Първата крачка направи той. Че е момиче и е с три или четири години по-малка от него, изглежда, не му се струваше пречка за отношенията им. Той беше очарователен, с дълги мигли и наситено сини очи, а когато спокойно приемаше възхищението на Хана, приличаше на принц. При първата им среща снизходително се беше съгласил да ѝ обясни защо строи дига: трябвало с нещо да се занимава през ваканцията, преди да се върне във Варшава. И понеже никое от децата в полското село не знаело да чете... „Аз знам“, изведнъж бе рекла Хана, цяла пламнала от дързостта си. За доказателство беше написала с показалец една-две думи в черната тиня. На идиш, който, о чудо, той малко знаеше, но не така добре, както тя полски. Синият поглед се бе навел към нея и сякаш я бе открил с почуда и интерес. Приятелството им (но Хана само се бе осмелила да си помисли думата) започна оттам...

Той обърна глава и каза:

— Ела де, какво чакаш?

Тя му подаде двете курабии и той благоволи да ги приеме. Ядеше прав, с деликатно изражение и замечтан поглед, мълчеше и, разбира се, тя също мълчеше, разтреперана от щастие, каквото никога не бе изпитвала, дори когато с настъпването на нощта, седнала на прага, слушаше разказите на баща си Реб Натан. Тадеуш беше друго нещо:

„Той ми е приятел, само мой... аз си го намерих“. За първи път в живота си тя наистина откриваше природата около себе си, малката, тъй свежа полянка с върби и оскруши, из която летяха пеперуди. Часът приближаваше едва седем сутринта, месец Елул^[2] беше, горещината се засилваше, въздухът беше неподвижен. По пътеката, която извървя за кой ли път, Хана бе забелязала необичайното отсъствие на катеричките и полските мишки, които обикновено срещаше. Не се чуди дълго, нетърпелива да отиде на срещата. Лесно се бе измъкнала от къщи: Реб Натан беше отвел синовете си на някакво важно мъжко събиране, самата Шифра също я нямаше, бе отишла с всичките си мехлеми при едно болно дете, като се оплакваше, че няма живовляк, който спираше дизентерията и храченето на кръв.

Достатъчно щеше да е Хана да донесе живовляк, за да оправдае отсъствието си.

Тадеуш дояде втората курабия като нито за миг, както и предишните пъти, не помисли да я подели — нещо, за което Хана не би и посмяла да претендира. Беше толкова невероятно, че той приемаше да изяде закуската й... Със свойствената си деликатност Тадеуш изтърси трохите от себе си, а после легна по лице и, подпрян с две ръце, пи направо от поточето. Едва тогава сякаш си спомни за нея: „Жадна ли си?“. Тя кимна стеснително. Той я дръпна към себе си и й показва какво да направи. Напразно. Тя не успяваше да достигне поточето с устни, страхуваше се да не намокри роклята си. Тогава се случи първото съвършено прекрасно нещо: като гребна малко вода в сбраните си шепи, той й даде да пие. Ръцете му бяха много бели и много нежни.

— Още?

Тя поклати глава почервеняла (докоснала бе с език кожата на Тадеуш). Той се засмя, изгледа я, пак се засмя. До този ден, когато се срещаха за десети или дванайсети път, той изобщо не я бе попитал нищо за самата нея. Знаеше само името й. В замяна на това бе разказвал много за себе си: беше единствен син на изполичар от графското имение, идваше тук само през ваканциите, през останалото време живееше във Варшава. Името Варшава непрестанно му беше на устата. В най-добрия случай това бе монолог. Дали всъщност той говореше на нея? Спря да се смее, загледан в огромните сиви очи, несъмнено развълнуван от обожанието, което можеше да прочете там.

Тогава се случи второто съвършено прекрасно нещо: той пхна ръка в джоба си, после я извади стисната в юмрук:

— Дръж.

Китката се извъртя, шепата се отвори. Истинска паника обхвана Хана.

— На, вземи — каза той. — Подарявам ти го. Това е бръмбар.

С лека усмивка, сякаш се присмиваше сам на себе си, уточни, че го е издялкарал сам. Дървото, от което бе направена фигурката, беше тъмно, почти черно; нещото имаше две червени очи, които в ранната утринна светлина горяха като въглени. Изобщо не приличаше на бръмбар, но какво от това? Тя успя да промълви:

— За мен ли е?

Разтрепери се и дори скри ръце зад гърба си, панически отказваше да приеме такъв невероятен подарък. Наложил се той да я принуди — смеейки се, я накара да си подаде ръцете и да разтвори пръсти. Тя ококори очи, готова да се разплаче, а той се смееше с глас. Отдръпна се, изпъчи гърди, разпери ръце напълно доволен от себе си (внезапната му, съвсем импровизирана щедрост го омайваше и го караше да се чувства всемогъщ) и от живота изобщо. Изпитваше остра нужда от движение и простор. Огледа се: едно възвишенище, не повече от метър високо, се издигаше край потока като очертаваше територията му. Зад него бяха нивите. Житата приличаха на плискащо се море, сред което далече в ляво имаше само един сайвант, приличен на остров или кораб. Прииска му се да прокара свой път през него. И веднага изкачи насипа. В момента, когато се готвеше да слиза, изведнъж той се сети за нея:

— Идваш ли?

Долу в ниското, в средата на поляната, тя наистина изглеждаше миниатюрна с триъгълното си личице, обрамчено от тежките медночервени плитки и с огромните очи, в ужасната си рокля от черно сукно, стиснала в ръце дялканото съкровище. Той ѝ се усмихна подкупващо:

— Нали съм ти приятел?

След това направи нещо повече: когато тя се изкачваше при него, той я хвана за ръка. Заедно слязоха от възвишението, заедно навлязоха в житата.

Нито единият, нито другият обърнаха внимание на двойния сигнал за тревога, който заеча в този момент: силен звън на черковна камбана, тревожен рев от овнешки рог, шофарът на синагогата.

Изминали бяха седемстотин-осемстотин метра. Тадеуш разказваше: на Коледа ще стане на единайсет години и от следващата пролет, несъмнено — обещаха са му — ще остава във Варшава дори и през ваканциите, няма да идва вече при тези глупави селяни; ще прочете всички книги, ще стане най-малкото адвокат или изследовател, ако ли пък сам не започне да пише книги и в такъв случай непременно ще се прочуе в целия свят. Като казваше всичко това, особено последното изречение, избухна в смях, надсмивайки се на себе си. Хана не откликна. Щеше да го направи, ако не беше шокирана и не смяташе тази подигравка за светотатство. Тя го обичаше, щеше да го обича стократно повече, отколкото той някога сам щеше да се обича.

Засега тя не разбираше тези неща: Тадеуш ѝ говореше, доверяваше ѝ се, те заедно навлязоха сред полюшващите се жита, под утринното слънце, което вече зашеметяваше, и това бе достатъчно, за да изпита цялото щастие на света.

Вървяха под косите лъчи на слънцето, което все още не се бе вдигнало високо в небето. След като преодоляха земния насип те прекосиха една голяма, малко стръмна житна нива и след пътя, който пресякоха, се бяха озовали в едва забележима падина; пред тях се показваше хълмиста местност, която на изток скриваше целия хоризонт. Тадеуш продължаваше да говори за Варшава, хванати за ръка те изкачиха леката стръмнина и сега крачеха през ръжта. Непрестанният рев на овнешкия рог заглъхваше в далечината.

Горе съзряха конниците.

Бяха петдесетина, а може би и повече. Зад тях крачеше цяла дружина. Но тя не се смяташе: Хана и Тадеуш виждаха само конниците, захласнаха се. Червеникавооранжевото слънце увеличаваше до неузнаваемост и без това големите фигури, яхнали гигантски коне; конниците язدهа в лек тръс, силата им беше сякаш неукротима, от време на време тишината се нарушаваше от краткото

изпръхтяване на някой кон. Развяваха черно-бели знамена, повечето с бял кръст. Копията им бяха украсени с кавалерийски флагове и хоругви, белите им униформи биха могли да бъдат — *ако се вярва на Тадеуш, Лизи, но както винаги той сигурно е фантазирал* — на Хусарите на Смъртта от Елисаветград. Прахта, която вдигаха по тъй сухата земя, обгръщаше пехотата и тя изглеждаше още по-незначителна. Приличаха на приказно видение, изникнало от небитието. Омаян, Тадеуш остана като закован, и само от стискането на ръката, която държеше нейната, Хана на свой ред изпита същото омайване.

Държеше бръмбара в свободната си ръка, в дясната.

Ордата може би ги виждаше — две детски глави, изникнали над гребена на избуялата ръж, но не го показва. Отмина, като в същото време смени посоката и сега вървеше на север. Обръщането на колоната и разсейването на прахта откриха каруци, две коли с напречни пейки и един кабриолет с нисък гюрюк, всичките пълни с мъже, някои с рединготи и шапки, други по ризи и с каскети, но до един въоръжени с коси, вили или с обикновени сопи.

— Немци — каза Тадеуш.

Искаше да каже тъкачи, дошли може би от Люблин, където имаше тъкачници. Той клекна на земята и накара момиченцето да направи същото. Горещината нарастваше с всяка изминала минута. Една полска мишка подаде остра муцунка, после бързо се шмугна в сухата ръж. В небето, на изток, нещо ставаше. На хоризонта растеше огромен самотен облак, червенеещ в основата и сиво-черен колкото повече се извисяваше към слънцето.

— Гори — продума Тадеуш.

Той сигурно знаеше какво гори, кое село, тъй като огромното графско имение, управлявано от баща му, се простираше чак дотам. Но не каза нищо повече. Може би защото не се бе досетил за целта на дружината, която току-що бе съзрял (и която се отдалечаваше от тях по посока на брезовата горичка), защото не бе угадил погрома, който ей сега щеше да се разрази. А ако в този момент бе предусетил опасността, веднага я бе прогонил от мислите си. Тадеуш вече се бе научил да изключва от съзнанието си всяка неприятна грижа, независимо колко голяма е тя.

Тропотът на колоната бе заглъхнал. Отново настана тишина. Тадеуш хвана един скакалец, после още един. И веднага измисли игра, нещо като състезание по надскачане. Скакалецът Тадеуш спечели осем пъти, а скакалецът Хана — само два пъти, нищо че той великодушно ѝ бе дал по-голямото насекомо. За първи път, откакто се познаваха, Хана се смееше с глас. Толкова беше смешно да се види самата тя, Хана, като скакалец, два пъти по-голям от този на Тадеуш. А че в състезанието той почти винаги я побеждаваше, ѝ се струваше съвсем в реда на нещата: ако беше спечелила, това щеше да я съсипе. Когато първата игра свърши, той измисли други, като например да плетат треви, нещо, което правеше с невероятно старание, за разлика от нея — всъщност пречеше ѝ бръмбарът, който тя упорито отказва да остави. През следващия час те се разхождаха напосоки из тази безкрайна равнина, описвайки огромен полукръг около сайванта (като че ли не бяха мислили да се доближават до него), край който в края на лятото първите жътвари бяха започнали да трупат снопи.

... Като непрестанно загърбваха брезовата горичка и щетъла.

... И затова не можаха да видят дима, който започваше да се издига над селото.

... Както не забелязаха и конниците, които се връщаха към тях.

Яша ги откри проснати по корем, с носове, заврени в една дупка.

До този ден Хана бе познавала двама Яшовци. Единия от първите ѝ спомени, от първите ѝ години — мърляво хлапе, което изобщо не обръщаше внимание на едно бебе като нея и понякога беше грубо като всички момчета. А после другия, когото училището бе променило, който носеше кафтан и ботуши, пейси^[3] и кифа^[4], който ѝ говореше нежно, а понякога дори ѝ се усмихваше от висотата на шестнайсетте си години.

Когато сянката на Яша падна над входа на леговището, тя вдигна глава и не разпозна нито единия, нито другия. Яша, който се бе изправил над нея, беше още по-блед от обикновено. Беше гологлав, а пейсите му бяха залепнали от пот. Дишаше учестено и тя го отдаде на това, че е тичал след нея; тя смяташе също, че удивителният гняв (това, което взе за гняв) в черните му очи е предизвикан от това, което бе направила тази сутрин и всички предишни сутрини: срещаше се с

Тадеуш, един друговерец. Тя вече отвори уста да обясни прекрасното нещо, което ѝ се бе случило — намерила си бе приятел, истински, само неин... Но не успя: ръката на Яша я хвана за врата и я вдигна с неподозирана сила. Другата ръка затисна устата ѝ. „Мълчи“, прошепна той със съскащ глас. Изправил я бе на крака и я караше да върви. Побутна я, за да я принуди да напредва и едва след доста разстояние тя понечи да се разбунтува. Обърна се и видя Тадеуш, който също се бе изправил и ги гледаше много учудено как се отдалечават. Не можа да види нищо повече, Яша направо щеше да я удуши. Изминаха трийсетина крачки и изведнъж спряха. Яша я просна на земята, зад стена от пшенични или ръжени стебла. Тя отново понечи да се съпротивлява, обхваната от истински бяс. Това, което се случи, изведнъж я укроти — Яша я пусна, спря да упражнява силата си върху нея; вместо това той я взе на ръце с безкрайно тъжна нежност: „За бога, Хана!“, шептеше той. Тя гледаше втренчено лицето му и едва сега го видя такъв, какъвто беше в този миг — блед не от гняв, а от притеснение и мъка. Той беше плакал и още плачеше, рубашката му бе раздрана на много места и през една от дупките тя забеляза кървящата рана на гърдите му, под лявото рамо. А по врата му, точно под ухото и челюстта, имаше следа от друг удар. *Яшал! Яшал!* В миг любовта ѝ към по-големия брат измести всичко останало. На Хана също ѝ се доплака. Но Яша отново тръгна, поведе я със себе си и тя вече не се опитваше да се съпротивлява. Принуди я да тича стотина метра, от време на време я караше да прикляка, а понякога дори да заляга, да се слива със земята, внимателен, дебнешц нещо или някого, когото тя не можеше да види. Това залягане из нивата можеше да бъде чудесна игра, една игра, каквато тя често бе играла именно с Яша — а не с онзи *глупак* Симон. Това не беше игра... Тя ясно разбра, че Яша е уплашен.

Сайвантът изникна пред тях изведнъж. По-късно Хана щеше да разбере, че през цялото време Яша бе използвал дървената постройка като прикритие, гледайки винаги тя да е между конниците и тях. Влязоха вътре. Ухаеше прекрасно на сено, беше тъмно в сравнение с ярката светлина навън. Яша не бе отворил вратата, бяха се промъкнали през малката пролука. За няколко секунди той остана при процепа, като оглеждаше всичко наоколо. С гръб към нея, попита:

— Кой е този?

Тя се направи, че не разбира. Той обясни, че говори за русото момче.

— Тадеуш — отвърна тя, сякаш самото име обясняваше всичко.

Яша се обърна, доближи се до нея и едва сега тя видя, че той е сериозно ранен и в крака. Имаше засъхнала кръв по левия му ботуш и по края на рубашката. Хвана с ръце лицето на Хана. Въпреки шестте години разлика, той не беше много по-едър от нея. Винаги е бил дребен, слаб, дори мършав. Дълбоките черни очи и сивкавият тен, легнал на лицето му от безкрайните часове, прекарани над свещените книги, заличаваха всякакво детско изражение. Пръстите му, както винаги изцапани с петна от мастило, погалиха бузите на Хана. Проговори с много мъка в гласа:

— Убиха го, Хана. Убиха баща ни. Той тръгна насреща им, за да им говори, да ги успокои и те го убиха.

„Кои те?“, искаше да попита Хана. Но вратата се отвори широко и фигурата на Тадеуш се очерта в ослепителния правоъгълник светлина. Момчето на свой ред влезе. Като че ли случайно, то спря в сиянието на един слънчев лъч, промъкнал се през прозорчето на сайванта, така че около русите му коси се образува ореол. Гледаше брата и сестрата и се усмихваше, явно малко смутен, че ги е последвал, но с присъщия си инстинкт употреби целия си чар.

— Ще доведеш конниците — каза Яша на полски.

— Той ми е приятел — веднага се намеси Хана.

И изведнъж се уплаши, че ще трябва да избира. Повтори на ум думите, които Яша току-що бе изрекъл за смъртта на баща им, но смисълът им ѝ убягваше. Още повече че в същото време отвън се чу тропот. Надигнаха се гласове. Смехове. Руска реч. Хана не разбираше много добре. Шумовете приближаваха. Явно се насочваха към сайванта. Ръката на Яша отскочи от бузата на сестра му към рамото ѝ:

— Качвай се! Бързо! — Отново шепнеше. Посочи ѝ стълбата и я накара да се покатери по нея. Горе тя видя изгнило миналогодишно сено.

— Най в дъното — заповяда Яша.

Тя се сви на няколко крачки от прозорчето, гледащо на изток, откъдето прониква слънцето. Сгъна колене и ги обгърна с ръце. Мисълта, че баща ѝ е мъртъв, започна да прониква в съзнанието ѝ. Почти не забеляза, че Тадеуш също се бе покачил нагоре и сега стоеше

прав пред прозорчето, като с озадачен, но и леко развеселен вид поглеждаше ту навън, ту към двамата си другари. После усмивката му изведнъж изчезна. Яша го повика тихо, помоли го да се дръпне, за да не го видят. Черният и синият поглед се сблъскаха за миг, но най-накрая Тадеуш се подчини. Направи две крачки настрани и с ръце зад гърба се подпря на тънката стена с изражение на човек, когото събитията изобщо не засягат.

— Той ми е приятел... — сметна за уместно да повтори Хана, усетила напрежението между двете момчета.

— Мълчи — изсъска Яша.

Гласът му беше като полъх. Той самият се просна по корем, в мига, когато конниците стигнаха до вратата на сайванта. Огромните сенки на трима мъже на коне легнаха на пода, там долу. Не помръдваха. Мълчаха. После се дочу жуженето на спокоен разговор на руски, от който Хана разбра отделни думи, но не и общия смисъл. Но пък видя ефекта, който има над Яша, видя черните му очи да се облещват и той започна да диша учестено, но безшумно, с широко отворена уста. Най-сетне той завъртя глава и по устните му тя по-скоро прочете, отколкото чу думите:

— Ще подпалят сайванта. — Пропълзля до нея, хвана я за врата, придърпа я към себе си я целуна по челото:

— Не мърдай. Не се страхувай.

Изправи се с очи, впити в тези на Тадеуш. Слезе по стълбата, като не откъсваше поглед от младия поляк.

Докато съвсем изчезна.

Конниците бяха осем, трима се бяха доближили до прага на сайванта. Един от тях вече приготвяше факлата. Спря като видя малката дребна фигурка на Яша и се изсмя:

— Я виж кой идва. Плъховете напускат дупките! — Сетне попита:

— Сам ли си?

— Не знам езика ви — отговори Яша на идиш.

Конниците заговориха помежду си на руски. Всичките бяха в униформи, но сред тях нямаше офицер. Двама разпознаха Яша, когото са видели как се е опитвал да се отскубне, докато работниците от

тъкачниците са убивали баща му (войниците не бяха участвали в погрома, те само бяха присъствали, без да взимат ничия страна). Колебаеха се. Повечето явно бяха пили, несъмнено вино, откраднато по време на плячкосването на щетъла. Най-после въпросът бе повторен на колеблив немски:

— Сам ли си?

— Да — отвърна Яша.

— Хип, хип, Юда! — изкрещя, смеейки се, един от войниците, като подхвана стария вик за започване на погрома.

— Сам съм — повтори Яша. И добави: — А сайвантът е на поляците. Не е еврейски.

— Не лъжи. Сигурно лъжеш.

Едно копие се наклони, върхът му допря гърдите там, където беше раната.

— Доближи се.

Той съвсем излезе от сайванта, пристъпи между огромните коне. Токът на един ботуш жестоко го ритна в лицето и го просна на земята. Той нарочно се претъркулна възможно най-далече, после се изправи и отново тръгна, като с всяка крачка все повече се отдалечаваше от сайванта. Премина през първата редица конници. Един от тях налетя с коня си върху него, той отново падна и пак се изправи. Залитна, раната на крака се бе отворила и силно кървеше. Навлезе във втората редица конници и я отмина, без някой да се опита още да го бие. Ако имаше момент, в който да е съвсем близо до успеха — да спаси собствения си живот, наистина, но най-вече да предотврати подпалването на сайванта, — то беше сега. Имаше време да направи още няколко крачи и съвсем инстинктивно да усети как конниците зад него се успокояват, безразлични. Усети, че са готови да дръпнат поводите и да го оставят.

Тогава отекна викът, че той не е евреин, не е, и Тадеуш изскочи като светкавица от сайванта. Той, Тадеуш, не е... В следващия миг Яша хукна да тича право напред, като се надяваше единствено да отведе конниците възможно най-далеч от сайванта. Беше разбрал, че разкриването на лъжата му е променило всичко. Много бързо го настигаха. Дървената дръжка на едно копие го шибна през кръста с жестока ярост. Цялата тежест на коня и конника бяха вложени в нанесения му удар. Не бяха искали да го убият, но той падна по очи с

прострени напред ръце, без да се опита да предпази лицето си, извика от болка, но съвсем за кратко.

Хана долови този вик. Тя почти нищо не бе разбрала от разменените на немски думи, само бе познала гласа на брат си. Внезапното спускане на Тадеуш по стълбата надолу я заблуди: помисли си, че той се намесва, за да спаси Яша. До такава степен, че за малко да слезе и на свой ред да се покаже. После се отказа и се сгуши неподвижна в гнилото сено. Яша ѝ бе заповядал да не мърда. Яша ще се върне. Той и Тадеуш ще се опознаят, ще станат приятели...

Тя не знаеше кой бе извикал. А пък и викът бе толкова кратък, прегракнал, че можеше да бъде на когото и да е. После дочу нов разговор, пак на руски и помисли, че благодарение на Тадеуш нещата вече се оправят. Но настъпи странна тишина и накрая тя повече от любопитство, отколкото от страх надникна от прозорчето.

Най-напред зърна тялото на Яша. Проснат по корем, с преплетени ръце, той не мърдаше. На трийсетина метра от сайванта. Почти до едно още неожънато житно островче, към което безнадеждно се бе стремил и където би могъл да изчезне, ако го бе достигнал.

Яша бе вдясно от Хана. Конниците се отдалечаваха наляво. Тадеуш? Къде е Тадеуш? Най-после го съзря — един от конниците го беше взел на седлото си. Дори в очите на Хана не можеше да остане и капчица съмнение. Тадеуш не само си отиваше, но го правеше съвсем доброволно, обгърнал с ръце тялото на един войник и опрял буза в гърба на мъжа, той се усмихваше от удоволствие. Мигом я порази усещането за изоставяне и предателство, нищо че бе примесено с покруса и неверие. Конниците подкараха в тръс, дружината им се отдалечаваше, а Хана беше способна единствено да гледа втренчено след фигурата на своя приятел, който сега оживено жестикулираше.

... Минаха още две или три минути, преди огънят в сайванта да стане съвсем реален. Първият огнен език се издигна изведнъж от разгарящото се огнище, там, където бе хвърлена факлата. Долу, под стълбата, жаравата се разширяваше бавно. Скоро целият край срещу Хана пламна.

— ЯШАЛ.

Той не се размърда веднага. Тя отново изкрещя, няколко пъти, без да изпада в паника, дори с някакво удивително спокойствие, докато на няколко метра от нея овъглената стълба се срути, а огънят неумолимо приближаваше. Яша не се надигна, той пълзеше. Все така по корем той се завъртя в полукръг около себе си. Едва тогава успя да отлепи лице от земята и повдигна глава подобно на гущер. Ръцете му се протегнаха напред, ноктите се забиха в сухата земя. Взе да дърпа, напредна с няколко метра. „Скачай, Хана!“ Но заповедта остана на устните му... несъмнено той вече умираше. Хана продължаваше да вика; дори дъските, върху които беше стъпила, вече бяха обхванати от огъня. Яша още един път протегна ръце, сграбчи пръстта с нокти, задърпа. „Скачай, Хана!“ Вече беше на дваисет стъпки от сайванта...

— СКАЧАЙ, ХАНА.

В този вик вложи всичките сили, които му бяха останали, и най-сетне тя го чу. Наведе се през прозорчето и разбра какво се е мъчел да ѝ покаже: копите сено почти под нея. Тя по-скоро се претъркулна, а не скочи, падна от два-три метра. Непокътната отиде при брат си и приклезна.

Лицето на Яша беше заровено в земята. Опита се да обърне брат си по гръб: той изрева като животно, полудяло от болка. Тогава се опита да го извлече далеч от огъня. Съвсем умно се досети, че след като погълнат сайванта, пламъците ще обхванат и копите, сламата, после неожънатото жито, което беше толкова сухо. И тогава Яша щеше да изгори жив, щеше да изгори, защото не искаше да помръдне...

Точно така и стана. Сеното пламна малко преди постройката да рухне. Огънят препускаше, докато тя се напъваше да влачи Яша. Той беше още жив, въпреки счупения гръбнак, докато краката, а после и тялото му бяха обхванати от пламъците. Хана дори видя, че той удря въздуха с ръце и с широко раззината уста ѝ прави знаци: „МАХАЙ СЕ! МАХАЙ СЕ! БЯГАЙ!“

Тя обаче не искаше да бяга. Онова, което се случи тогава, наистина беше много удивително, като се има предвид, че Хана беше само едно малко седемгодишно момиче, пред чиито очи брат му изгаряше жив, което минути преди това бе научило за смъртта на баща си и което отгоре на всичко за първи път в живота си бе усетило в гърлото си жестокия горчив вкус на предателството.

Тя изтича няколко метра, само колкото да се измъкне от обсега на пламъците. Избягваше да навлиза в изправеното жито, вървеше по вече ожънатите площи, където огънят напредваше по-бавно. Така тя дълго време оставаше с лице към гърчещото се в пламъци тяло. Всеки път, когато имаше време, с невероятно самообладание се спираше, гледаше трупа на Яша и малката конна дружина, която все повече се отдалечаваше. После, когато огънят се доближаваше до нея, отново тръгваше спокойно.

... Докато стига до гумното, направено от плоски камъни — там пламъците не можеха да я настигнат. А оттам и до пътя, който щеше да се превърне в преграда за огъня.

Трийсет и две години по-късно Тадеуш Ненски щеше да разкаже част от тази случка на Елизабет, „Лизи“ Маккена, като нямаше да скрие нищо от своето „предателство“. На останалото, особено на последните минути, Мендел Визокер щеше да стане пряк свидетел.

Мендел Каруцаря се намираще на по-малко от верста — хиляда метра — от горящия сайвант. Той видя появата на конниците при първото им минаване, когато предвождаха тъкачите, тръгнали пеш или с каруци. Скрил бе собствената си каруца и конете в една върбова горичка край потока, не много далеч от мястото, където Тадеуш градеше своята дига. Не му бе първи погром и знаеше механизма на нещата: „Хип, хип, Юда!“ и останалото. И него го бяха налагали със сопи един-два пъти, а веднъж дори бяха убили коня му „за забавление“, казваше той, смеейки се (но хуморът на Визокер беше много особен). Той бързо се бе досетил за целта на този погром — щетъла. Достатъчно беше да се скрие и да чака. И той чакаше. Видя осемте подпийнали войници да се връщат към сайванта, знаеше, че преди това там са се скрили три деца. Свидетел бе на излизането на Яша, на опита му да избяга, на страхотния удар с копие, нанесен му от един от конниците, на падането му. Мислеше, че момчето е мъртво.

Пое риска да се намеси — конниците бяха на двеста метра — едва когато видя дребната фигурка в черна рокля на прозорчето на обхванатия в пламъци сайвант. Да впряга конете, скрити в храсталака, щеше да му отнеме много време, затова започна да тича. Докато тичаше, я видя как скача върху копите, изправя се, кляка до проснатото

тяло, а после как си играе с огъня с неестествено спокойствие. На моменти я загубваше от очи; жълтите пламъци и сивият дим сякаш я поглъщаха, но тя винаги се появяваше непокътната, без изобщо да бърза, и всеки път вече замиращото от тичане сърце на Мендел затупкваше с нова сила. Той, който вярваше в дявола повече, отколкото в Бога, почти бе убеден, че вижда ръката на Сатаната в този безумен и бавен танц на едно момиченце около огъня.

Останал без дъх, запъхтян, с разтреперани крака той най-после стигна до гумното. Съзря я клекнала край пътя, въвн от опасност, загърбила огъня. Преди да се доближи до нея поиска да види трупа на хлапето. Ужасно. То се бе превърнало в нещо страшно сгърчено, овъглено и димящо. Да ти се доповръща. Върна се при момиченцето. То дори не обърна глава при приближаването му. Огромните му сиви очи бяха вперени в равнината, тоест в празното пространство. В ръцете си държеше някакъв предмет от черно дърво, белязан с две червени кръгчета.

[1] Еврейско религиозно училище за изучаване на Талмуда. — Б.пр. ↑

[2] Последният месец от еврейския календар (август-септември). — Б.пр. ↑

[3] Плитчици, прилепнали към слепоочията у религиозните евреи. — Б.пр. ↑

[4] Еврейска религиозна шапка. — Б.р. ↑

2.

МЕНДЕЛ ВИЗОКЕР

Мендел Визокер беше на двацет и четири години. Вярно, бяха го налагали със сопи, но всеки път се бяха събирали по трийсет-четирийсет, за по-сигурно. Беше от хората, които ще ви счупят главата, ако ги ударите пръв, особено ако сте само четирима-петима. Нещо по-лошо дори: способен беше да удари (и то с усмивка), преди да бъде ударен, независимо дали противниците му са евреи или другояверци. В Люблин например бе пребил шестима души, които дори не го бяха докоснали. Изпотрошил им бе костите, защото бяха прерязали коленните стави на един от конете му (който после бе принуден да убие), под претекст, че той евреинът сериозно ги конкурирал като превозвачи.

Беше роден на север, в района на Мазурските езера, но съвсем млад, на петнайсет години, напусна родния щетъл. Запокитил бе филактериите^[1], които според обичая на Бар-Мицва^[2], искаха да вържат на челото и лявата му ръка. Даже отрязва пейсите и обръсна брадата си. След като прекара известно време във Варшава — според мълвата като сутеньор в един бардак на улица „Крошмална“, натрупа достатъчно пари да купи първия си кон и каруца и с тях започна да кръстосва цяла Полша, независимо дали беше руска, австрийска или пруска. Скъсвайки всяка връзка със своите, той просто можеше да стане ренегат или вероотстъпник. Провокатор по природа, той напук се държеше като евреин сред християните и като християнин сред евреите. Случаят в Люблин вдигна голям шум, още повече че бе завършекът на дълга поредица подобни случки, за които беше ясно, че са предизвикани от него. (Влезеше ли в някоя синагога, носеше сако и каскет като поляк, нарочно сядаше в запазената за жени част от храма и подхващаше псалмите с мощен глас; в християнските квартали пък ходеше с кафтан, дори покриваше главата си с перука, развяваше филактерии, и дори одежда с ресни — държеше се по този начин в Киев, най-антисемитски настроения руски град.)

Случката в Люблин стана през 1878 г. По това време царят на Русия Александър II още не беше убит, прокурорът Победоносцев все още не беше успял да започне прилагането на програмата си за изстребление на евреите. В Люблин дори не задържаха Мендел, шестте му жертви не подадоха оплакване, а царската полиция реши, че той може би е прав. Подобно административно бездействие потресе водача на еврейската общност в Люблин, който, подкрепен от старейшините, успя да издейства да осъдят смутителя — такъв човек беше опасен за всички и за всеки, той можеше да им навлече целия гняв на света и какви ли не репресии. Така Каруцаря беше осъден на три години затвор. Само... защото руснаците не пожелаха да го обесят. Трийсет и шестте месеца налагане с камшик обаче не го прекършиха. Едва освободен през пролетта на 1881 г., първата му работа беше да се изтъпани пред богатата къща на водача Реб Барух Фишелсон, и цяла нощ да върти на латерна една и съща песен, още по-смущаваща, тъй като възпяваше щедростта и ума на същия този Реб Барух. Онзи се опита с примамливото обещание за пет копейки повече (годишно) да изпрати срещу натрапника дузина работници от тъкачницата си. Не намери кандидати за наказателния отряд. Смехът и туловището на Мендел Визокер бяха обезсърчаващи. Не че беше огромен, малко по-висок от средния ръст, но гръдният му кош беше колкото на двама казаци сиамски близнаци, юмруците му напомняха дънери и изглеждаше способен да откъсне главата на човек с едно замахване на ръката.

Мендел Визокер се надвеси над момиченцето, после клекна и разпознавайки сивите очи, каза:

— Зная коя си. Имаш очите на баща си. Ти си Хана.

Огънят бавно напредваше на запад. Мотаеше се с ленива увереност, понеже нямаше вятър. От жаравата, похлупена от димна стена, се разнасяше лек пукот. От време на време на сивкавия фон някой огнен език хвърляше неуловими, яркооранжеви отблясъци, подчертавани от мимолетни пурпурни отражения. Конниците изобщо не се виждаха вече на смаления хоризонт, но усещането за празнота оставаше; внезапната празнота там, където се бе издигал сайвантът беше необичайна. „Стой тук, ще се върна“, каза Мендел на Хана и отиде да прибере каруцата и двата си коня, но не беше съвсем сигурен дали тя е чула заръката му. Когато се върна, я завари в същата поза, в

която я бе оставил, тя държеше с две ръце парченцето дърво и го стискаше с такава сила, че кокалчетата на пръстите ѝ бяха побелели, единствен знак за изключителната ѝ напрегнатост. „Тя наистина е напрегната“ Чувство на безпокойство обхвана Мендел — реакцията на момиченцето съвсем не му изглеждаше естествена, той помисли, че е полудяло, съкрушено от толкова жестокост.

— Не можеш да останеш тук.

Отговор не последва. А и начинът, по който загърбваше пожара, въпреки че беше само на двайсетина метра...

— Аз съм Мендел Визокер Каруцаря от Мазурия. Познавам баща ти.

— Баща ми умря — продума тя съвсем спокойно.

Мендел я изгледа втренчено няколко секунди и се почувства още по-смутен. Извърна очи на север, по посока на редицата брези, зад която преди около два часа бе видял колоната да изчезва. Един отряд вече се беше върнал, голямата част от войската също можеше да се появи отново всеки момент.

— Кога умря?

— Тази сутрин.

— От погрома ли?

— Не зная какво е това.

— На руски това значи *опустошаване* — обясни Мендел, като продължаваше да дебне по посока на брежите. — Баща ти от болест ли умря?

— Не.

— Значи са го убили...

— Така каза Яша. — Тя все така не обръщаше глава.

— Яша?

— По-големият ми брат.

— Този, когото казаците удариха с копие и дето изгоря?

— Да.

„Каква необикновена хлапачка! — помисли си Мендел съвсем объркан. Едно от двете: или...“ Но не успя да продължи мисълта си, в същия миг той долови движение зад стената от дървета.

— Ела. Ще те заведа в твоя щетъл.

Той вече знаеше, че тя няма да помръдне. И не помръдна. Хвана я много внимателно, сякаш беше от порцелан, повдигна я и я постави

на седалката на своя бруск. Той също се качи, изцъка с език; двата коня потеглиха.

— Познавах баща ти — каза Мендел. Подкара конете в тръст. — Запознах се с него преди шест години в Данциг, където живея. Когато живея някъде... Често сме работили заедно, той ми даваше да превозвам стоки. Даже съм идвал у вас, но ти не помниш, беше много малка. А миналата пролет, когато излязох от затвора, той беше от малцината, които не ме отбягваха. Знам дори, че през 78-а специално отишъл в Люблин да каже на Реб Барух Фишелсон, че е най-големият глупак на света. Познаваш ли Реб Барух Фишелсон?

Естествено тя не отвърна. Дали изобщо го чуваше? Пред остриите уши на двата коня, впрегнати в бруска, брезите се приближаваха. Както и колоната на погромаджиите. Тя щеше да се точи отдясно, край дърветата, а те щяха да ги скриват, както бе предвидил Мендел. Той отново погледна към момиченцето вдясно от него. Ако можеше поне да плаче; или дори да крещи. Щеше да е сто пъти по-добре от усещането, което създава, сякаш беше мъртва...

Още сто крачки и впрягът влезе под прикритието. Мендел го спря с леко подръпване на юздите, професионалното му око с досада забеляза, че една от юздите на левия кон всеки момент ще се скъса и че облегалките, хамутите, ремъците са в същото състояние: „нужни са нови и това е положението“. Той отново хвана поводите и като ги държеше само с малкия пръст на лявата си ръка, постави камшика обратно в дупката му. Скочи на земята, с лице към бруска и колоната, която вървеше на сто метра от тях, зад редицата от бели изпъстрени стволове. Въпреки усилията, които полагаше, в него се надигна гняв.

— Виж ги, Хана! Ако баща ти наистина е мъртъв, убили са го те. Погледни ги! Животът и смъртта се гледат винаги в лицето. Няма друг начин да се живее.

Не можа да се сдържи и се усмихна по своя особен начин, както винаги в такива случаи. Закачи поводите на седалката и свали един от трите нови ока, които превозваше редом с топовете плат и книгите. Това беше парче от кестеново дърво, дълго повече от три метра, което тежеше около шейсет-седемдесет кила, но той можеше да го повдигне без усилие с една ръка. А гневът му продължаваше да расте.

— Ако човек иска наистина да живее, Хана...

Нарочно говореше много високо, с ясен глас, на иврит. И както бе искал, хората от колоната го чуха. Погледаха към спрялата сред една полянка каруца и към мъжа с каскета и малкото момиченце. Мендел се усмихваше още по-широко и даже им помаха с ръка — с онази, която беше свободна.

— Искаш ли да ти убия пет-шест, Хана? Зависи единствено от теб. Кажи ми да ги убия и ще ги убия. А може да убия и повече. Може би осем. Или десет.

Най-после тя завъртя глава и впери в него огромните си непроницаеми очи.

— Аз самият съм много ядосан, Хана. На мен също ми е мъчно, разбира се. Както на теб. Искам да разбереш едно — знай какво става в главата ти.

„Надявам се поне“ — поправи се сам. Усмихна ѝ се много различно от предишния път, с невероятна нежност, и под черните мустаци грейнаха ред бели зъби. В същото време с ъгълчето на окото видя, че след като е заобиколила горичката от брези, колоната внезапно е завила настрани. Насочваше се на юг. Щеше да мине на трийсетина метра от спрелия брус.

— Хана! *Погледни ги!*

Самият той изведнъж бе поразен от това, което тогава се появи в сивите очи. Предусещал го бе, дори го бе очаквал: леденостуден, ужасяващ израз на омраза и болка. Тя попита с далечен глас:

— Наистина ли можете да убиеете осем или десет?

— Шест или осем сигурно. Много съм силен. Бих могъл и десет. Във всеки случай мога да опитам.

Мълчание. Сивият поглед най-после се отмести. Тя се завъртя на мястото си точно колкото трябва. Огледа колоната. Продължи да мълчи. Сетне съвсем спокойно отбеляза:

— Те са много повече от десет.

— Вярно е — призна Мендел като се смееше буйно. — Бих казал, че са най-малко трийсет. Без да се броят казаците.

С гръб към Мендел тя попита:

— И като убиеете десет, какво ще стане?

— Вероятно ще ме смелят — отвърна Мендел като се смееше от сърце. — Много се ядосват, когато ги убиват. Сечта е разрешена само в едната посока. Виждаш ли сега лицата им, Хана? Безизразни са.

Убивали са, крали са, изнасилвали са, те са безизразни и мрачни. Когато започна да им чупя главите, ще стане едно от двете: или мигом ще ме обсипят с удари или едва ще се защитават, толкова ще са изненадани.

— И вие ще ги убиете всичките.

— Не мисля. Заради казаците. Казаците са нащрек. Почивали са си цялата сутрин.

Той свали сакото и каскета и ги метна на седалката на бруска. Когато запретна ръкавите на християнската си риза без яка, ръцете и разголената му гръд изглеждаха учудващо загорели, чудовищно силни. Вдигна с една ръка ока и го отнесе на петнайсетина метра по-нататък, в началото на полянката, близо до мястото, където колоната непременно щеше да мине.

Мина известно време. Колоната приближаваше.

— Не — каза Хана — *Не*.

— Какво не?

— Не искам да умирам.

Колоната се появи. Начело вървяха един офицер и шестима казаци. Офицерът беше може би на шестнайсет-седемнайсет години — а можеше и да няма толкова; беше съвсем рус, със смешно наболи мустачки. Гледаше изправения мъж, колкото висок, толкова и широк, с най-едрите ръце, които някога бе виждал, който държеше изправен триметров ок. Спря колоната с небрежен жест, излезе няколко метра напред. Мендел му отправи най-широката си усмивка.

— Какво правиш тук? — попита офицерът.

— Ще го посадя да видя дали ще пусне корени — обясни Мендел като посочи ока.

— Евреин ли си?

— Зависи от деня — отвърна Мендел на руски. — В момента не. Не съм, откак неотдавна ме помолиха да не бъда.

Помисли си, че вероятно ще започне от този. Щом трябваше да се свърши работата. Вече виждаше пределно ясно русата глава, размазана от ока. Но казаците веднага щяха да дотичат и той нямаше да убие повече от трима, най-много четирима.

— Много ми се иска да те нашиbam — каза офицерът. — Или дори може би да те обеса.

Мендел се задоволи да му се усмихне и си помисли: „Дръж си голямата уста затворена, Мендел. Трай. Малката те помоли да не те убиват. Този офицер е момче, един лигльо. Остави го да бъде отгоре и той ще си отиде“.

И наистина след малко офицерът обърна коня и си тръгна. Колоната също. Мендел Визокер не можеше да се помръдне, така трепереше от ярост.

— Вие не ги убихте — каза момиченцето зад него.

— Ти не искаше, не се опитвай да ме объркваш.

Той се върна към бруска, влачейки след себе си гигантския кривак. Усети как сивият поглед сякаш го изгаряше и невероятно, но не се решаваше да вдигне глава. Натъкми ока с усърдно старание, дори се стараеше да пристегне денковете, които изобщо не се нуждаеха от това, после да провери амуниците, да огледа конете, които надали някога се бяха чувствали по-добре.

— Ще те отведа в загубения ти щетъл — каза той с гневна решителност. — Ще проверим дали баща ти е мъртъв. Едно от двете... Ако е умрял, стоките, дето бяха за него, ще продам на друго място. Един изгубен клиент, десет нови.

Но някак все не можеше да погледне момиченцето в очите. За последен път провери юздата на левия кон. Щеше да издържи до Тернопол, закъдето бе тръгнал. (Там имаше жена — от Данциг до Киев той имаше общо десет или петнайсет жени, на които отделяше внимание в зависимост от посоката на странстванията си.) Върна се до седалката на бруска и спечели още малко време, гледайки след колоната — тя вече се точеше като керван в далечината, а пожарът в полето догаряше. И остатъкът от яда на Мендел срещу самия него стихна; остана обичайният, познат му бунт, който носеше в себе си от петнайсет години и за който не бе намерил друг лек, освен отдръпването, егоизма и сарказма. Нещата поеха обичайния си ход. Онова овъглено момче, другите жертви, които вероятно имаше в щетъла, изнасилените жени, опожарените къщи и унищожената реколта, всичко щеше да отmine както винаги, за кого добре, за кого зле. „Те отново ще се примирят — тъпото им примирение — и ще се потопят в загубените си ритуали, ще се вгълбят в скапаните си свещени книги, ще спорят до безкрай какво точно някой загубен самозван ерудит е казал или написал преди две хиляди години.“

Мендел Визокер Каруцаря отново си беше той, стана пак циник, това беше най-доброто му оръжие, инак щеше да откачи. Изведнъж се учуди, че се е оставил преди малко да го подведат, него, който гледаше само себе си, и то дотолкова, че да рискува собствения си живот заради „да“-то или „не“-то на една шест-седемгодишна сополана.

На това трябваше да се тури край. Той метна своите сто и няколко кила на дървената седалка и отново хвана поводите. Тогава се случи нещо, което го стъписа двойно повече. Най-напред това, което момиченцето правеше в момента — то се бе навело напред толкова, че брадичката му опираше в коленете, разтворило бе широко очи, раззинало бе уста като човек, който иска да повърне, но не може, като някой, който наистина вижда смъртта. Всичко ставаше съвършено безмълвно. Това нямаше абсолютно нищо общо с мъката на дете, това беше болка на възрастен, едно невероятно, цялостно разкъсване. Човек тръпки да го побият. Още повече че не плачеше.

Второто нещо, което стъписа Мендел, беше в самия него — той привлече Хана към себе си и с една ръка я притисна към огромната си гръд, така както би държал котенце (и тя наистина се вкопчи като ужасено, изгубено котенце, но все така мълчеше).

Тогава заплака той.

Брезовата горичка сега се точеше от лявата им страна.

— Какво е това, дето го стискаш в ръце?

— Бръмбар.

— Не прилича много на бръмбар.

— Знам. Няма значение — отвърна тя.

Спокойствието се бе завърнало на лицето ѝ, в тялото ѝ, тя отново седеше до него мирно, с изправен гръб. Мендел водеше конете бавно, покрай дърветата, следвайки дирите на колоната. А дирите бяха видими — оттегляйки се от щетъла погромът бе разпилял своите останки: менче, окървавена рокля, мезуза^[3], откъртена от горната част на някоя врата. Мендел видя дори книга с разкъсани страници, но не спря да я вдигне. Над щетъла пред тях се издигаха огромни облаци дим.

— Подарък ли ти е?

Говореше за бръмбара.

— Да.

— От русото момче, нали?

Погледите им се срещнаха и изведнъж Мендел изпита ясно и съвсем неочаквано чувство на близост, дори на приятелство между него и момичето. Той прекрасно си спомняше цялата сцена, която бе видял отдалеч — ако русото момче не беше изскочило от сайванта, казаците може би щяха да оставят на мира другото момче, еврейчето. И то нямаше да умре. Той изучаваше сивите очи: „Най-лошото е, че тя го знае. Полският ѝ приятел просто ги изостави, нея и брат ѝ, и щяха да убият и двамата. Но тя не му се сърди“. Мендел не знаеше защо е толкова сигурен. Искаше да разбере и попита.

Мълчание. За първи път от самото начало на срещата им тя отвори шепа и разгледа дървената фигурка.

— Вярно е. Уплаши се. Само на десет години и половина е.

— Не му ли се сърдиш?

— Не.

Каза го без ни най-малко колебание.

— Ако не беше той, брат ти Яша щеше да е жив.

Този път отговор нямаше. Навлязоха в щетъла.

— Той ми е приятел — промълви Хана с глух глас. — Мой приятел.

В щетъла имаше около триста-четиристотин къщи и синагога, заобиколена от дома на равина, от ритуалното езеро със скамейки и училището. В края му, недалеч от кръстопътя, по пътя за Люблин, имаше и странноприемница, където управниците бяха поставили статуя на Девата. Там отсядаха пътниците християни. Най-обикновен щетъл, подобен на хиляди други. Не повече от хиляда — хиляда и двеста жители, поне до „майските закони“. Провъзгласени от царя, законите от май 1882 г. бяха прогонили стотици хиляди евреи от почти всичките им селища в източната част, предизвиквайки масово преселение, което не бе подминало и щетъла на Хана.

Погромът бе ударил в свръхнаселено място.

Хана и Мендел влязоха в него тъкмо когато пожарът току-що бе овладян. Брускът потропваше по главната улица, естествено непавирана. Всички жители бяха на тази улица; щураха се насам-натам

сред дима и прахта, сред монотонните ритми на молитвите и заклинанията и сред пепелта, носеща се в нажежения въздух. Водата, разплискана от кофите, които си подаваха във верига, все още не се бе превърнала в кал. Брускът преминаваше сред всичко това в странна самота, сякаш беше невидим, а двамата му пътници седяха еднакво изопнати и безучастни. Мендел преброи шейсет или може би осемдесет опожарени къщи и обори. Като стигнаха до пазарния площад, той видя дузина проснати тела, най-вече на мъже, които вероятно бяха измъкнати от горящите домове, преди те да се срутят. Насочи конете към тях „Защо съм чужд на тази трагедия?“, питаше се той. Би трябвало да изпитва гняв и горест при вида на това отчаяние. А той не усещаше друго, освен недоумение и почуда пред пълното спокойствие на момиченцето, седнало до него.

Впрягът стигна на три крачки от наредените трупове и спря.

— Баща ти сред тях ли е?

— Не.

Мендел отново подкара конете, премина за втори път улицата по цялата ѝ дължина, като отново пресече олелията със същото странно усещане, че никой не го вижда.

— Надясно — каза Хана.

— Идвал съм вече.

Разпозна пътя, ограден от двете страни с глог. Поемайки по него, изпита жестокото чувство, че зад тях се е захлопнала някаква врата. Вайканията, виковете, щуранията на щетъла бяха надвити от тишината, която потопа двамата в друг свят. Мендел бе виждал Реб Натан всичко на всичко пет пъти. Всяка от тези срещи той бе запомнил — такива хора не се забравят. Разликата във възрастта им бе малка — шест или седем години — затова пък допирните точки, от които да се породи приятелство, бяха много, и още от първите минути това им се беше сторило неизбежно и естествено. Общи между тях бяха чувството, че принадлежат на обречен свят, прозорливото отчаяние, увереността, че би трябвало да съществува нещо друго, което трябва да открият, но все още не са го направили. Различаваха се неминуемо — Мендел беше по-екзалтиран, по-необуздан, изпитваше по-голяма необходимост да действа, докато Натан умееше да мисли по-абстрактно и с повече въображение. „Познавах баща ти“, беше казал Визокер на

Хана. Беше вярно, много по-вярно, отколкото безсилните думи можеха да го изразят. „И ако наистина е мъртъв...“

— Конят — извика Хана. — Конят на татко.

Тя се наведе напред със съвсем вцепенено лице. Брускът беше на не повече от десет завъртания на колелетата от къщата. Малка, но от камък, тя имаше два комина и истински стъкла на прозорците вместо опънат говежди мехур, както беше в повечето други къщи на щетъла.

— По седлото има кръв.

— Може би само е ранен — отбеляза Мендел Визокер.

Той скочи на земята, взе момиченцето и понечи да го внесе в къщата. Но тя се освободи с неустоима любезност. Един път в Данциг, при предпоследната им среща (Мендел точно беше излязъл от затвора) двамата с Натан бяха разговаряли цяла нощ. За отиването в Новия свят, за Америка и Австралия, за самите тях, за това, че искат да работят заедно...

... за Хана. Натан беше говорил много за Хана: „Имам необикновена дъщеричка, Мендел. Чете с лекота сякаш пие вода, а разбира още по-добре. Понякога едва не ме плаши с преждевременното си развитие. А погледът ѝ, Мендел“.

Къщата беше с пет стаи, плюс пристройките. Вътре имаше зашеметяващо количество книги. В първата стая седеше един мъж; беше възрастен, висок, слаб, непохватен — по-късно Мендел научи, че това е Бериш Корзер, който щеше да стане втори баща на Хана. При влизането на Хана той размаха несръчно ръце, но момиченцето го закова на място с поглед и рязко завъртане на главата. „Хана все още няма седем години, Мендел — беше казал Натан. — Ще ги навърши на Пасха, но как да кажа? Тя вече е умът и душата на дома ми, най-вече ума“ В следващото помещение, друга стая, Мендел Визокер съзря десетина души, скупчени около леглото, а сред тях се открояваше едно бледо лице — Шифра, съпруга на Натан и майка на Хана.

Ухание на тамян, мирис на свещите, запалени за молитвата за мъртвите, кадиша^[4]... Това, което стана после, Мендел щеше да запомни завинаги. Защото при приближаването на момичето плаحوвете спряха, всички млъкнаха и се отдръпнаха пред Хана, която бавно вървеше към леглото, сякаш единодушно признаваха изключителността на отношенията между мъртвия баща и момичето, неоспоримото превъзходство на това малко същество.

Тишина. Сега вече беше до ръба на леглото, поставено много високо, по немски, така, че мъртвецът беше почти на нивото на очите ѝ. След дълго вцепенение, което учуди всички, дори и Мендел Визокер, тя най-сетне се раздвижи. Една от ръчичките докосна последователно всички рани, върху които кръвта бе засъхнала, най-накрая погали лицето на мъртвия, ужасно обезобразено от ударите с палки.

Не заплака. За миг докосна с устни безжизнената ръка на баща си. *Знаеш, че никога не съм могла да плача, Лизи, особено когато наистина ми е мъчно...* Изправи се.

— Това не е всичко. Те убиха и Яша. Изгоря заедно със сайванта и нивите на Темерл. Видях как Яша изгоря жив.

Дори и в този миг не откъсваше поглед от баща си. Настъпи обаче моментът, в който, така да се каже, животът продължи обичайния си ход. Хана се отдръпна от леглото, обърна се и тръгна към майка си; зарови лице в гънките на дебелия черна пола, прегръщайки майка си през кръста, с движение, което се струваше естествено и разбираемо за всички — майка и дъщеря сбираха в едно мъката си, помладата търсеше утеха от по-старата...

... за всички, освен за Мендел. В реакциите на Хана, притисната към майка си, Мендел долови измамното подчинение на правилата. Той не се съмняваше в истинността на безмерната скръб, която тя изпитваше в този ден. Напротив, дълго остана потресен от силата на мъката, необичайна за дете на тази възраст и още по-необичайна поради упоритото желание на Хана сама да изживее отчаянието си. Мендел се питаше кой кого утешава.

Щеше да се учудва все по-малко през седмиците, месеците и годините, последвали смъртта на Реб Натан и Яша. Според него нямаше съмнение: Хана бе тази, която реши, че ще останат в щетъла, вместо да отидат в Люблин при една от сестрите на Шифра. Тъкмо Хана убеди майка си, не могат да оцелеят тримата сами, благодарение на парите, оставени от Реб Натан и на търговията с мазила и лекове, приготвяни от Шифра...

... С риск да продадат къщата.

... С риск да накара Шифра да се омъжи за Бериш Корзер.

Всичките тези ходове имаха една-единствена цел, преследвана с невероятна упоритост години наред — да дочака завръщането на

Тадеуш.

Следващите дни Мендел Визокер прекара в щетъла. Отначало ясно защо: присъства на погребението на Реб Натан и сина му в селото, където погребяха и останалите петдесет жертви на погрома. Съпроводи тялото на приятеля си до гробището; там беше и когато според обичая поставиха върху клепачите на мъртвците парченца от счупени шишета, а между пръстите им — малко парче желязо — ритуали, олицетворяващи надеждата, че в деня, когато се появи Месията, мъртвите ще могат да си изкопаят тунел до Палестина. Хвърли пръст на гробовете и пригласяше на другите — той, който не се бе молил от петнайсет години.

А защо се задържа след погребението, не стана съвсем ясно. Яхнал без седло един от двата си коня, разпрегнати от бруска, той обикаляше из щетъла, където лека-полека хората заличаваха белезите от опустошението с упоритото примирение на мравки, впуснали се да поправят онова, което кракът на разхождащият се безгрижно е стъпкал. Върна се на мястото на изгорелия сайвант, там, където Яша бе горял жив със счупен гръбнак. Помъчи се да намери точното място, където хилавото телце се бе гърчило в огъня. По земята нямаше никакви следи, тревата вече отново бе поникнала и при вида на това безразличие неясен гняв обхвана Визокер — какъв беше този скапан свят, в който няколко часа са достатъчни да изличат всеки спомен за мъките на едно дете?

Поведе коня си из изпепелената ръж, пшеница и елда. Огромната равнина наоколо беше безлюдна, освен него нямаше друг конник или каруца. Беше безлюдно като в началото на света, все едно че нищо не се е случило, че конниците са изскочили от безкрайния хоризонт и отново са изчезнали в него. Разбира се, рано или късно щяха да се върнат. Винаги се връщаха. Слънцето беше като оловно. Досети се за свежата вода на потока. Пое по пътя, който бе изминал тичешком, за да се притече на помощ на едно малко момиче, което, като се замисли, всъщност нямаше голяма нужда от него. Навлезе под свода от върби и оскруши. Тук беше скрил конете и бруска си, оттук беше наблюдавал приближаването на погромаджиите: беше присъствал на веселия бяг на малката двойка, хваната ръка за ръка (за момент беше ги взел за

деца на друговерците, заради русата коса на момчето, но най-вече защото не можеше да си представи, че едно еврейско момиче може да си играе с един млад поляк); беше присъствал на сцената пред сайванта до...

Подкара коня си към храсталаците край брега на потока. Шести ден вече беше в щетъла, ала чак когато се озова на малката полянка под склона, пред дигата от камъни и клони, редени старателно, разбра защо всъщност бе останал толкова дълго време.

Тя беше там, клекнала като съвсем малко момиче, каквото всъщност бе. Очите ѝ бяха вперени в Мендел Визокер — непроницаем и тъй тежък поглед, със смущаваща дълбочина.

— Сама ли си?

Тя кимна. До нея лежеше торба, пълна с прясно набрани билки.

— Можеше да бъде някой друг — отбеляза Мендел. — Някой, способен да ти стори зло.

— Видях ви да идвате. Отдалеч.

Изобщо не помръдна и продължи да го гледа втренчено; учуден и отегчен Мендел изпита смущение, въпреки че се укори за това. Най-накрая отвърна поглед и го насочи към дигата:

— Ти ли направи това?

— Не, естествено.

— Защо „естествено“?

— Момчетата играят на такива неща. (В гласа ѝ имаше някаква весела снизходителност.)

— Полският ти приятел?

— Да, Тадеуш.

— Него ли чакаш?

Мендел се реши отново да погледне младата си събеседница. Тя поклати глава и спокойно каза:

— Той няма да се върне.

Сетне, сякаш с удивителната си зрялост бе предугадила следващия въпрос на Мендел, започна да обяснява защо според нея Тадеуш няма да се върне. Нито днес, нито през следващите дни на това лято — явно Тадеуш го е срам, че преди шест дни се е държал като страхливец в сайванта на Темерл. Следователно, докато е тук и чака да

се върне във Варшава да продължи образованието си, ще я избягва, нея, Хана.

— Иска да стане писател или изследовател — уточни тя. (Мечтателна, нежна, леко иронична светлина проблесна в светлите ѝ ириса.) — Не мисля, че ще стане някога изследовател. Много е нежен. Но писател може би...

Мендел я гледаше изумен. И си мислеше: „Тя говори за малкия поляк, който все пак е с три-четири години по-голям от нея, както майка говори за сина си... Или както влюбена жена за любимия си“ И Мендел, който обикновено беше толкова многословен и езикът му — толкова остър, не знаеше какво да каже. Най-сетне попита:

— Но ти все пак ще го чакаш?

— Ммммм — промълви тя съвсем спокойно.

— А ако не дойде двайсет години?

Снизходителна усмивка пред наивността на ездача.

— О, той ще се върне!

Мендел замълча. Отново нямаше какво да каже. Разкъсван от множество доста объркани чувства, той изпитваше едновременно леко раздразнение пред подобна (почти арогантна) сигурност, мъчителна тревога и най-вече нежност, която наистина много го учуди, него, който още от юношеството си внимателно се бе пазил от всякакви привързване. Тръсна глава и обърна коня. Отдалечи се на няколко метра. Щеше да се върне в щетъла, да впрегне бруска и веднага да хване пътя за Тернопол. Много се беше забавил.

— Мендел Визокер...

Тя го извика с тихия си, спокоен глас. Той се обърна, дръпвайки леко юздите.

— Да?

Тя помълча, сетне попита:

— Не съм хубава, нали?

В миг той почти се просълзи. Тя се бе изправила, но не изглеждаше по-голяма в роклята си от черно сукно, доста широка и голяма за крехката ѝ фигурка. Слънчевите лъчи, процеждащи се през листата, огряваха в полусянката тясното ѝ триъгълно лице с високи, изрязани скули. Така то изглеждаше призрачно бледо, въпреки дребните лунички. Устата, прекалено тънка, ясно издаваше решимостта ѝ. Медночервените коси обещаваха да станат гъсти и

тежки. Контрастът с широко отворените сиви очи — които в момента с болезнена настойчивост гледаха втренчено Мендел в очакване на отговора — беше поразителен.

Същински бухал.

— Зависи как те гледат и кой те гледа — отвърна най-после Мендел, след като доста се бе колебал, напразно търсейки по-добър отговор.

Мълчание.

„Трябваше да излъжа, помисли Мендел, защо не излъгах?“ И когато видя на устните ѝ да се изписва нещо като тъжна полуусмивка, угризенията му се усилиха.

Дойде отново в щетъла след месеци. В навечерието на шабат. Мразовит, но слънчев ден, поне сутринта, защото после небето постепенно започна да се заоблачава; обръщаше го на сняг. Мендел Визокер наистина бе ходил на юг, в Тернопол; прекарал бе две седмици и за малко да остане там завинаги, толкова тамошната му жена, една друговерка, се беше престарала в умението си. Беше избягал още по на юг, беше кръстосвал Украйна, стигнал беше чак до Одеса. Сега се връщаше, на път за Данциг, бе забогатял почти с четиристотин и петдесет рубли.

В щетъла отиде направо в къщата на Реб Натан, но за момент се поколеба дали да влезе: какво по дяволите щеше да прави тук, освен че щеше да изпита върху себе си силното обаяние на една седемгодишна сополана, от спомена за която не може да се отърве?

Завари майката и дъщерята да стриват сухи билки, разстлани направо на земята. Шифра му предложи кафе от цикория, той отказа. Хана го стрелна с очи и неопределено кимна. Доста неловко обясни, че просто минава, ей така, за да се увери, че вдовицата и децата на покойния му приятел са горе-долу добре; попита може ли с нещо да им помогне. Също така банално Шифра му благодари за вниманието и това бе всичко. Хана не бе помръднала и не бе проговорила през цялото време, докато той разговаряше с майка ѝ, но в момента, когато се готвеше да се качи в бруска, изведнъж я видя до себе си.

— Имате нови коне — забеляза тя.

Шифра беше останала в къщата.

— Ти нямаше ли и друг брат? — попита Мендел.

— Симон. Той е на училище. Той не е интересен.

— А ти?

— Аз съм момиче. А вече знам да чета и да пиша. Наистина няма нужда да ходя на училище. Наистина.

— Толкова много ли четеш?

Тя се задоволи да кимне с глава. Той си спомни, че в бруска носи книги. За себе си, а и защото понякога ги използваше като добавка към дадена покупка — за успешното приключване на някоя сделка нямаше нищо по-добро от едно дребно подаръче за съпругата или дъщерята на партньора. Повдигна брезента, който ги покриваше — молитвеници за жени в десет-дванайсет екземпляра, други, също религиозни произведения, но и класически творби от онова време като „Наследството на елена“, „Доброто сърце“, или пък „Дълг на сърцата“, „Йосиф“.

— Вече съм ги чела — рече тя презрително.

И преди той да успее да реагира, малката нахалница се бе покатирила на бруска и жадно се бе навела над книгите. Взе да рови из купчините, изправи се отначало разочарована: „Всичките съм ги чела, амбулантните търговци носят все едни и същи...“, а после с победоносно пламъче в зениците започна да прехвърля заглавията, които Мендел Визокер пазеше за себе си и четеше при бавния ход на конете, по време на безкрайните прекосявания на огромните руски степи. Той веднага каза:

— Не тези. Те са мои. А си и прекалено малка...

Със същия успех можеше да обяснява словата на Маймонид^[5] на коня, впрегнат отляво (любимеца му). Тя едва не му се изсмя. Защото, точна и бърза в нападението си като ловджийски сокол, стрелнал се над чапла, тя естествено бе зърнала трите заглавия, на които Мендел държеше най-много. Попита го:

— А това какво е?

— Стихове. Няма да ги разбереш.

Тя отправи към него прекрасен лукав поглед и веднага започна да прелиства страниците. Книгата, която държеше в ръце, беше Qoso sel yod („Градежът на Йод“) от Дж. Гордън, който въпреки звученето на името си беше руски евреин, както и разказвач, поет, романист с остро

сатирично перо, насочено най-вече срещу равините. Мендел го обожаваше. Но да го повери на сополаната...

Втората книга беше от същия този Гордън — Bimsulot yam („В дълбините на морето“) — и в нея той поставяше под съмнение самия Господ, когото авторът намираше за съвършено безразличен към неописуемите нещастия, изсипали се върху един млад испански евреин. Накратко казано, направо намирисваше на сяр.

... А пък третата беше „Парижките потайности“, от Йожен Сю, преведена на немски от Шулман.

— Ти дори не знаеш немски — каза Мендел, притеснен от перспективата за поражението, което вече предчувстваше.

— Така ще го науча — отвърна Хана.

Тя изглежда наистина вярваше, че на такъв аргумент няма какво да се отговори. И го доказва като скочи от каруцата, притискайки с две ръце трите книги към плоската си гръд.

— И дума да не става... — започна Мендел.

... Но тя разтвори широко очи, мило наклони глава, усмихна му се: „Ще ми ги дадете за известно време, нали, Мендел Визокер?“. В сравнение с обичайната ѝ сериозност промяната в изражението ѝ беше толкова внезапна, толкова неочаквана, че Мендел остана поразен. Несъмнено изиграха роля и двата му основни спомена за нея: моментът, когато тя се беше отпуснала и се беше вкопчила в гърдите му като изгубено котенце, и въпросът, който му беше задала шест дни след това на полянката край потока: „Не съм хубава, нали?“.

— Но поне ги чети скришом — каза той.

— Обещавам. Ще ви ги върна следващия път.

— Ако изобщо отново дойда в щетъла ти.

— Ще се върнете — увери го тя с очи, впити в неговите.

Заваля първият сняг за тази зима. Странна меланхолия обхвана Мендел. Обикновено, когато си тръгваше от някое място, където бе спрял, и напускаше една от безбройните си жени, той беше много весел, независимо какво казваше на тази, която изоставяше; независимо от обещанията, че ще се върне възможно най-бързо. Но този ден...

Застина на място, дълбоко объркан: Мендел, ти си луд! Тя е само на седем години, какво те прихваща? Изведнъж бе осъзнал, ме поставя Сополаната наравно с петнайсетте или двайсетте свои любовници.

Равинът, който в Мазурия го научи да чете, имаше право: Мендел Визокер беше най-лудият евреин в Полша.

Качи се на бруска. Готов да щракне с език, извърна леко глава (не искаше да среща сивия поглед):

— Той върна ли се?

(Не можа да изрови от паметта си името на русото момче, но тя естествено разбра, че той говори за Тадеуш.)

— Още не.

Мендел навикна да минава през щетъла. Той, който беше винаги на път, гонен от непреодолимата нужда да се движи. Освен в най-мразовитата зима, когато в Данциг остана да мързелува при две сестри латвийки, руси и дебели, та да го топят в студеното време — особено когато легнеше помежду им.

През 1883-а той мина два пъти, един път през пролетта, а после през есента. И двата пъти видя Хана — защото идваше единствено заради нея. И двата пъти отговорът бе един и същ: *Още не*. Впрочем той повече не я питаше за Тадеуш — тя отговаряше предварително.

Две посещения през 84-а.

Три през 85-а (това бе годината, когато отиде чак до Виена, без особена причина, подтикван от духа на откривателството).

Три и през 86-а.

През 1886-а година стана свидетел на повторното омъжване на Шифра, която склучи брак със седемдесет и две годишния шивач Бериш Корзер. За Мендел беше ясно, че Хана не се е противопоставила на омъжването на майка си — иначе това никога нямаше да се случи. Хана не мислеше нищо вдъхновяващо за втория си баща. Сподели с Мендел, че според нея той е абсолютен глупак: „Толкова е глупав, че един път, като шиеше панталон, сложи дюкяна отстрани“. С годините тя все по-често показваше онзи свой много горчив и спокоен хумор, който очароваше Мендел. Беше страхотно надрасла възрастта си (а с времето тази разлика непрестанно растеше). Естествено, че бе научила немски, от Йожен Сю — в превод на Шулман или по друг начин, но сега вече знаеше и руски. И дори не лошо френски: поради изчерпването на запасите си от книги Мендел беше започнал да черпи от френската литература, която четяха

изисканите среди във Варшава. Със злорадство и тайната надежда най-сетне да натрие носа на „ужасната Сополана“ отначало той бе избрал Жан Жак Русо, „Емил“ и „Есе за произхода на езиците“, които самият той беше опитал да попрехвърли, но те го бяха докарали до хипнотично заспиване. Напразни усилия или поне пълно разочарование: тя погълна Русо на една хапка.

На френски.

Като се прибавят идиш, иврит и полски, които вече знаеше, тя ползваше шест езика.

... А Тадеуш все го нямаше.

Тъй дълго, че Мендел Визокер, който се натъжаваше всеки път, когато я видеше как чака, реши при едно от многобройните си отивания до Варшава да иде да сграбчи загубения хлапак за яката и да го завлече в щетъла, та да види тя, че не си заслужава заради прекрасния ѝ и идеален Тадеуш да почерни младостта си. Отказа се от проекта си. Не защото се страхуваше от неприятностите, които това можеше да му навлече (този вид неприятности не смущаваха Визокер), а защото виждаше, че Хана не би понесла никаква външна намеса.

Две посещения през 87-а (на път за Хамбург и Ротердам).

И още две през 88-а. Тя беше на тринайсет, а той на трийсет години. Тогава той за първи път сериозно се замисли да емигрира. В крайна сметка се отказа временно от проекта поради самия размер на явлениято емиграция: ако тръгнеше, щеше да излезе, че и той е последвал общото движение, като овца стадото, а той винаги бе правил обратното — поне така мислеше за себе си по онова време. А и вълната на заминаванията беше мощна и продължителна. Погромите и жестокостите от 1881 — 1882-а, майските закони, разпореждащи прогонването и принудителното заселване, създаването на нови гета бяха пренаселили полската част от руската империя. Мендел бе свидетел на това как дори само един град Броди, в Галиция, се изпълва с хиляди бежанци от изток. Наблюдаваше огромния поток, който всъщност бе образуван не само от евреи; голям брой християни също се изселваха, отиваха на запад, главно към Америка. А в Данциг Мендел виждаше да се оборудват претоварени кораби, докато на границата на Русия с Прусия и Австрия ден след ден пристигнаха тълпи — кандидати за голямото пътешествие.

Мисълта да замине далеч, без да се връща, все пак продължаваше се върти в главата на Визокер.

Първото му посещение през 1889-а бе малко преди Пасха. Намери Хана все същата. Тя естествено бе пораснала (но никога нямаше да бъде висока или както се казва средна на ръст; приличаше на баща си, покойния Реб Натан, който беше висок не повече от метър и шейсет); в останалото бе непроменена — плоски гърди и тесен ханш, дребна, дори слаба, с много бяла кожа, която никога нямаше да потъмнее на слънцето, с гъста коса и с все същите изключителни очи. Сериозността преобладаваше в характера ѝ, но понякога, когато бляскавият ѝ ум се вихреше, имаше удивителни пристъпи на груб, понякога безжалостен хумор. По онова време четеше наред Юго, Тургенев, Гьоте... и дори три-четири книги на Зола, които Мендел пръв бе прочел и дълго се бе колебал да ѝ даде — та те си бяха чиста порнография, — но които в края на краищата ѝ занесе, като си казваше, че е откачен и перверзен, щом кара едно еврейско момиче да чете такива неща в забутания си щетъл. Защото Хана все повече го очароваше, защото той предусещаше изключителната самота, в която тя живееше.

През тази пролет тя му съобщи, че брат ѝ Симон, който бе навършил шестнайсет години, е заминал за Варшава да продължи образованието си при един много известен равин — „Въпреки че знае свещените книги по-зле от мен. Но той е момче, а аз съм момиче, нищо че съм плоска като дъска“. А вторият баща, шивачът, несъмнено добър и не чак толкова глупав човек, колкото твърдеше Хана, но със сигурност командван, дори тероризиран от доведената си дъщеря, направо бе изпълнен с гордост, че на седемдесет и две и на седемдесет и три години е успял да направи две нови деца на Шифра. А нея двете късни раждания бяха закръглили. Ако в един момент Визокер мимоходом си бе помислил да я включи в харема си от весели вдовици, то се бе отказал много отдавна: Шифра не беше грозна, в лицето ѝ дори имаше нещо хубаво — окото на Мендел Каруцаря е безпогрешно в това отношение — у нея се долавяше една малко вяла, скрита чувственост, която би било интересно да се събуди. Но онова, което Мендел най-вече си спомняше за нея, беше изключителната ѝ безличност и предразположението ѝ към подчинение: тя бе живяла под властта на Натан, а след смъртта му без сътресения бе преминала под

ярема на Хана, като се бе оставила да бъде убедена да остане в щетъла; както и да се омъжи за Корзер. За Мендел вече нямаше съмнение, че Хана е накарала майка си отново да се омъжи, за да я задоми в известен смисъл, точно както е била напълно способна да изпрати брат си Симон във Варшава. „Това малко чудовище всъщност командва и мен, като ме кара да омитам всички книги в Полша!“

В първите дни на есента по време на второто му посещение през 89-а, се случи нещо.

— Най-напред минах през щетъла — каза Мендел, — но като че ли никой не знаеше къде си.

— Вие ме намерихте.

Беше с гръб към него и правеше нещо, но от мястото си той не можеше да разбере какво.

После видя босите ѝ стъпала, голите крака, влажните петна, избили по плата на сивата ѝ рокля, която залепваше по тялото и най-накрая капчиците вода в разрошените коси. Беше ясно — въпреки странните мисли, които го нападнаха и които той побърза да пропъди — за малко не я бе изненадал докато се е къпела гола в потока; тя сега просто се обличаше, без изобщо да бърза. Мендел спря поглед на гърба, на талията на Хана, на мястото, където мокрият плат лепнеше по бедрата, и изведнъж сърцето му заби учестено; стори му се, че е забелязал непозната извивка...

В същия миг, все така с гръб към него, но вдигнала ръце да си оправи косата, тя съвсем спокойно каза:

— Във всеки случай в щетъла никой никога не се интересува къде съм, нито какво правя. Не интересувам почти никого.

След това най-сетне се обърна. В следващия миг Мендел изживя един от най-големите шокове в живота си: Хана, която стоеше пред него, бе съвсем променена; не би я познал, ако не бяха очите ѝ. Станала е истинска жена, помисли си той с необяснима гордост. Само за едно лято бе разцъфтяла и той, който за петнайсет години сигурно бе имал сто и петдесет любовници и смяташе, че е способен да прецени, чиято и да е женска анатомия само по един глезен или китка, по извивката на шията или раменете, или просто по походката, бе поразен. Наистина, тя си оставаше все така дребна, въпреки че бе порасла с четири-пет сантиметра от пролетта, но сега гърдите се бяха очертали, краката се бяха удължили, а ханшът се бе закръглил. Всичко

това беше все още нежно загатнато, но съвсем обещаващо... „Повече от обещаващо, Мендел; тя ще има, тя вече има едно от най-хубавите женски тела, за които някога си мечтал!“ Тръсна глава невярващ, но и съвсем засрамен — защото прекрасно си представяше това тяло с една действително смущаваща точност, подпомогната от енциклопедичната му опитност и от факта, че платът на неизменната ѝ рокля определено прекалено е прилепнал към мократа кожа и най-вече по младите гърди, чиито щръкнали връхчета ясно виждаше. Усети затопляне в корема, възбуди се и изпадна в ярост, каквато не бе изпитвал в живота си. Ярост към себе си.

Слезе от коня, притисна се към седлото, видя, че тя го гледа втренчено, все още с ръце, вдигнати да върже разпилените плитки, с фиба в уста. *И това бе най-лошото*, тя явно се досещаше какво става с него и неимоверно се забавляваше.

— Променила ли съм се, Мендел Визокер?

Той избърбори:

— Да, доста.

Чувстваше се извънредно глупаво. Пристъпи със стоте си и няколко кила от крак на крак и му се прииска да направи нещо необикновено, нямаше значение какво, като например да се пъхне под коня си и да го повдигне на рамене, просто за да се успокои малко. Но не помръдна. Тя също. Или едва. Сплела бе двете си тежки плитки и сега ги връзваше в необичаен кок, какъвто не бе виждал у друга жена. (Мендел много се интересуваше от тези неща; той беше руско-полско еврейският експерт номер едно по всички въпроси, отнасящи се до женското племе.)

— Мен — изрече най-сетне той с пресипнал глас, — мен ме интересуваш.

Тя извади фибата от устата си и му се усмихна.

— Благодаря, Мендел Визокер. Та много ли съм се променила?

Дори само от косия, подигравателен и тържествуващ поглед, който отправи към едно място под колана, би трябвало да разбере. Но той не схвана подтекста. Бе прекалено зает да преодолее гнева срещу самия себе си, а и малко срещу Сополаната.

— Донесох проклетите ти книги — отвърна той.

И тъй като започна да се окопитва, добави възможно най-саркастично:

— Само че са на руски, от първия до последния ред.

— Няма значение — отвърна тя спокойно.

— Фьодор Михайлович Достоевски, както ме помоли. Прочетох три или четири: „Записки от Мъртвия дом“, „Записки от подземиято“, „Престъпление и наказание“ и едно нещо, наречено „Идиот“. Направо е комедиен автор. Ще се спускаш от смях.

— Чудесно.

Познаваше я добре, независимо какво си мислеше, от седем години я гледаше как расте и измерваше развитието ѝ година след година. Нещо в начина, по който тя произнесе „чудесно“, го накара да застане нащрек. Вдигна най-послед глава и я погледна право в лицето, в очите. И, о чудо — подигравателното изражение бе изчезнало; появили се бяха онези широко отворени, сякаш обърнати навътре очи, които бе видял при първата им среща, веднага след смъртта на Яша, но най-вече, когато се увериха, че Реб Натан също е мъртъв.

... Но този път Мендел разбра. Още повече че бяха на полянката, позлатена в този ден от багрите на есента, където все още стояха останките от една дига, правена преди седем години. Попита:

— Върнал ли се е? Видяла си го отново, така ли?

Тя направи крачка напред, после втора, а после и други, които я отведоха до него. Допря буза до огромната му гръд и след едно последно колебание Мендел Визокер я обгърна с ръце. Въпреки целия си гняв — „този мръсен поляк я накара да чака седем години“ — въпреки ревнивото бодване, което усети, той беше обладан от зашеметяваща нежност.

Да, точно така.

Тя разказа, че Тадеуш се появил в средата на юли (използваше християнския календар), един седемнайсетгодишен Тадеуш „по-висок от вас“, във всеки случай много красив, по-красив и от най-хубавите ѝ спомени. И все така нежен, деликатен, весел. Толкова внимателен и интелигентен... В първите минути тя едва се осмелила да проговори, но той естествено разбрал срамежливостта ѝ и за да я успокои, заразказвал за себе си („Кучият му син! — мислеше си Мендел. — Нима е способен да говори за нещо друго, освен за себе си“), за умението си, където очевидно бил ненадминат.

— Тадеуш е с две години по-напред от другите и тази година ще постъпи в университета.

... Ще стане адвокат, най-големият адвокат във Варшава, в Полша, в Европа...

— Поне — каза Мендел.

Хана се отдръпна от него, закрачи по полянката. Каза, че първата ѝ среща с Тадеуш била *прекрасно* не принудена и че „не, Мендел Визокер, не говорихме за миналото, защо да се връщаме към този негов момент на слабост“, че след това пак се срещали. Май се бяха виждали общо осем или десет пъти през това лято, което вече отминаваше.

— А сега къде е? — попита Мендел.

Във Варшава, където се върнал две седмици по-рано; някой толкова умен, толкова *raffiné*^[6] (тя употреби тъкмо френската дума наред идиша) като Тадеуш не може да остане дълго в едно село, в такава загубена дупка, където нямало с кого да си говори...

— Очевидно — забеляза Мендел с необузdana злоба. — Какво ще прави такъв гений сред селяните? Питам се как още не е отишъл в Прага, във Виена или още по-добре в Париж. Там вероятно са в тръпно очакване да огрее света...

Съмняваше се, че иронията му ще даде някакъв резултат. Не даде никакъв. С изключение на краткия поглед, който Хана му хвърли, един доста отнесен поглед. Но това беше по-силно от него. Отново изпадна в ярост, не можеше да приеме силата на чувството, което Хана изпитваше към Тадеуш, та седем години да го чака и да намира прекрасно, че този малък полски мръсник, заради когото убиха брат ѝ и замалко да убият и нея самата, приема да забрави миналото, среща се с нея отново и ѝ разказва за себе си. От всички, които щяха да обичат или мразят Хана (чувствата рядко са по средата), Мендел Визокер несъмнено беше първият, който съзря интелигентността и необикновения ѝ характер; в неговата реакция имаше не само ревност, въпреки че ревността му бе истинска; той знаеше, че заради „малкия мръсник“ тя рискуваше да провали един живот, който можеше да бъде изключителен.

... Хана крачеше, напред-назад, продължаваше да говори с многословието на тези, които дълго са мълчали. Каза, че Тадеуш, нищо, че е по-голям от нея с три години и въпреки образоваността си,

е чел по-малко книги от нея; или поне не същите. Тя му била дала между другото „Клетниците“ и Тен, и Ренан, и Барбе, и Банвил, защото той много добре четял на френски; както и на руски и немски; тя се възхищава, че той знае четири езика (самата тя владееше вече шест!). Мендел я прекъсна и попита:

— Казала ли си за него на друг, освен на мен?

Тя поклати отрицателно глава.

— Дори и на майка ти?

Усмивка разтегна леко тънките устни. Очевидно идеята да се довери на Шифра за каквото и да било никога не ѝ бе идвала на ум и това много я забавляваше.

Сивата ѝ рокля започваше да съхне. И изведнъж тя отново заприлича повече на момиченце, или поне на девойче — малките, високи и кръгли като ябълки гърди са си там и опъват плата, все там са и онези дяволски извивки на мястото на бедрата. Подобно физическо развитие не учудваше Мендел: във всички села, през които бе минавал по време на пътуванията си, той бе виждал младоженки не много поголеми от Хана, понякога дори и по-малки. И тъкмо затова...

Най-после събра смелост да зададе въпроса, който му се въртеше в главата от самото начало:

— Той... докосна ли те?

Мълчание.

— Не — отвърна тя. — Не истински.

— Какво означава това *не истински*?

Дълго не сваля поглед от нея и видя как в очите ѝ проблесна гняв, а после ирония. Тя сведе глава. През четирийсет и няколко години, в които щеше да я познава, това беше единственият път, в който я виждаше смутена.

— Целуна ме — отговори тя.

И уточни: „Тук“. Посочи с пръст устните си. „Нищо друго.“

Мина известно време. Мендел се обърна и отново му се прииска да строши нещо.

— Ти ли не искаше или той не посмя?

— И двете.

И се засмя, малката непоносима проклетница! Чу я да се смее зад гърба му.

— Той все още не е много опитен — добави тя лукаво.

„А аз опитен ли съм?“, помисли си Мендел. Отиде до брега на потока, седна, свали казашките ботуши и потопа босите си крака във водата. Настроението му учудващо се подобри. Със задоволство наблюдаваше пожълтяващите листа на върбите над главата си: идва зима, сезонът, който той много обича и ще прекара в Данциг между двете си латвийки (по-руси и тлъсти от всякога и от които започваше леко да се отегчава; или може би ще ги смени със зеленооката немкиня, вдовица по Божия милост, дете има цици едри като задника ѝ). И тъкмо в момента, когато раздразнението му спадна и той възстанови разбирателството между себе си и света, Хана премина в настъпление. Явно не беше случайно. Обхвана го подозрение, че тя усеща чувствата му във всички ситуации, способна е да го върти като палачинка, въпреки стоте му кила, силата и опита му с жените. Застанала зад него, Хана попита:

— Откъде идвате?

— От Киев.

Именно от Киев. Беше се скитал както обикновено, прекосил бе Украйна, отивайки чак до Москва без друга причина, освен прищявката му. През тази 89-а работите му вървяха чудесно. Макар че все още беше със стария си брусък, имаше пари да купи две-три нови каруци и да ги повери на свои служители. Реши да не предприема нищо, да остане сам и свободен, въпреки че така едва ли щеше да натрупа голямо състояние...

— И къде отивате?

— В Данциг.

— И ще минете през Варшава?

Вцепени се, сякаш се бе досетил за всичко в миг. Извади краката си от водата.

— Дума да не става — каза той. — Не, не и не.

— Та вие дори не знаете какво ще ви помоля.

Усети, че тя се приближава до него.

— Едно от двете — каза той: — Или искаш да отида да намеря твоя Тадеуш и да му занеса писъмце, или нещо още по-лошо, ще искаш да те заведа при него.

Дълго време не получи отговор. Тя се бе доближила съвсем, почти го докосваше. Изведнъж каза едва чуто:

— Бих искала да ме любите, Мендел Визокер...

Нужно му бе доста време, преди да събере смелост да се обърне:

— Искаш какво?

— Много добре чухте.

— Нищо не съм чул. Не искам да съм чул. Ти си луда.

Тя се наведе и допря устни до неговите, просто едно неумело притискане. Той се изправи с един скок и изтича в другия край на полянката.

— Няма съмнение — отбеляза тя с горчиво спокойствие, — наистина въздействам на мъжете.

— Хана, престани. *Не се доближавай!*

— Добре.

Тя седна и започна съвсем спокойно да оправя гънките на роклята си. С най-безгрижен тон, сякаш говореше за бродиране или приготвяне на сладкиши, рече:

— Няма да ви казвам, че ви обичам. Няма да ми повярвате. А и не бързам чак толкоз да изгубя девствеността си. Не е това.

— Стой там, където си — каза Мендел (той вероятно говореше повече на себе си).

— Не е и защото съм извратена. Но размислих: рано или късно ще легна... всъщност, ще легна с Тадеуш. Той няма опит, аз също. Все пак някой от двамата ни ще трябва да го умее.

— Велзевул рогати — изрева Мендел.

— ... И тъй като вие имате опит.

Замълча. Сведе глава.

— Май много ви се иска да ми зашлевите една?

— Малко е да се каже.

Тя дълбоко въздъхна.

— Значи не?

— Завинаги. Хана?...

— Да?

— Моля те, не ме питай дали ми се иска.

Гледаше я отчаяно и се питаше поради каква чудовищна глупост до тази секунда тя никога не му се е струвала хубава. Защото изведнъж тя бе станала лъчезарна. Усмивхаше му се както никога досега.

— Значи ме желаете. Щастлива съм да го науча.

— Върви по дяволите.

— Аз не ви обичам, но ми харесвате. Много даже. Добре. Да не говорим повече за това. Да говорим за вашите „едно от двете“, за които споменахте преди малко. И е така, и не е така. Аз наистина искам да отида във Варшава, отчасти защото Тадеуш е там, но това не е единствената причина...

Обърна се и на свой ред потопи крака във водата. Мендел я гледаше отстрани и се удивляваше от този профил, който сякаш откриваше за първи път. Не, не беше красива (освен когато загадъчно се усмихваше с уста и очи, както преди малко); тя никога нямаше да е красива в общоприетия смисъл на думата. Ставаше дума за нещо друго: за вълнуващото въздействие на тази бледа, тригълна муцунка с високи скули, поглъщана от сивите очи; за впечатлението за крайна напрегнатост, която се излъчваше от това лице, особено сега — с волева и в същото време тъй деликатна брадичка, опряна на коленете и в известен смисъл издадена напред...

— Не е единствената и дори не е основната причина — подхвана тя отново. — Искам да се махна от щетъла, Мендел Визокер. Искам да замина...

... Не, тя не моли Мендел Визокер да занесе каквото и да било във Варшава, очаква от него ни повече, ни по-малко да я отведе със себе си. Не сега, а през пролетта. Ако иска. При следващото му минаване, ако има такова. Той да реши: но в случай че избере да не се интересува повече от нея, нека да заобикаля щетъла, никога повече да не минава през него с бруска си. Но каквото и да реши той, докато чака пролетта да дойде, тя ще подготвя заминаването си, вече е намислила всички аргументи, с които да убеди майка си, втория си баща и дори равина, който неминуемо ще се намеси с тази негова мания да се бърка във всичко, въпреки че инак е добър човек...

Но тя е предвидила всичко.

Обърна се и вторачи поглед в Каруцаря.

— Абсолютно всичко. Съмнявате ли се, Мендел Визокер?

— По дяволите, не — отвърна Мендел.

Беше искрен. Дълбоко объркан, но искрен. Той дори за миг не се усъмни, че тя наистина е обмислила много старателно и най-малката подробност на своето заминаване. А той щеше да има на разположение цялата зима на 1889-1890-а, за да размишлява над тези неща именно Мендел най-добре можеше да разбере нуждата от заминаване; Хана не

искаше да направи нищо друго, освен това, което сам той бе направил, да се освободи от робството.

С две разлики. Първо, заминаването на Хана беше полет (неговото беше бягство) към много по-необозрима от неговата съдба. Щеше да каже, че веднага се е убедил в това, защото много добре я познавал. (Щеше да го каже, разбира се, години по-късно; много е лесно да се пренапише една история, чието продължение е известно.)

Втората разлика беше много проста... Хана е жена. А чувал ли е някой някога да се разказва за жена, и то еврейка, спечелила състояние?

Още през есента на 1889-а Мендел Визокер знаеше, че ще дойде да я вземе следващата пролет, когато ще е навършила петнайсет години. И за секунда не се усъмни, че тя вече ще е готова да тръгне. Но нямаше ни най-малка представа как щеше да го постигне.

[1] Пергаментови малки ленти с текстове от Тората, които евреите връзвали на челото си и на лявата си ръка по време на утринна молитва. — Б.пр. ↑

[2] У евреите — честване на религиозното пълнолетие на момчетата (13 години). — Б.пр. ↑

[3] Ритуална плочка, която се поставя на вратата на еврейските къщи. — Б.пр. ↑

[4] Заупокойна молитва, която синовете четат по време на богослужението в продължение на единайсет месеца след смъртта на майка им или баща им; при липса на син се заплащало на някой набожен евреин да чете молитвата. — Б.пр. ↑

[5] Средновековен еврейски философ, лекар и теолог (1135 — 1204), автор на съкратен вариант на Талмуда (Мишнатора). — Б.пр. ↑

[6] Изтънчен (фр.). — Б.пр. ↑

3.

ДВЕ РУБЛИ ВЪВ ВАРШАВА

— На петнайсет години съм — каза Хана на равина. — От женски пол съм, в случай че не сте забелязали.

Равинът замижа, почеса брадата си, въздъхна, с една дума показва всички признаци на отчаяние. Много добър човек беше този равин. Може и да не беше най-ерудираният в Полша, въпреки че беше прекарал петнайсет години в един йешибот в Латвия, славил се през неговата младост със сериозната подготовка, която даваше. Сега беше минал седемдесетте години, а и онези времена бяха тъй отдавна. Останал му беше само подчертаният вкус към диалектиката, който почти не бе имал възможност да задоволи от деня, в който дойде (тогава беше около трийсетте) на служба в този затънтен щетъл на югоизток от Люблин.

Естествено, че познаваше Хана; знаеше я от бебе.

— Ако баща ти — мир на праха му! — беше жив...

— Но не е.

— Бих искал от време на време да ме оставяш да си довърша изречението. Аз съм равинът, не ти.

— Би ме учудило, ако някой ден стана равин — отвърна тя сладко. — По разни причини.

Мълчание. Нова въздишка на равина. Равинът вече не си спомняше много добре как започна всичко или по-точно, може би си спомняше обстоятелствата, но никак не можеше да извика в паметта си причините, които го бяха накараш, него, уважавания равин, да влезе в подобни отношения с едно дете. Не че отношенията бяха двусмислени, само това оставаше... Но все пак тя беше момиче! Това се случи преди пет години. Една прекрасна вечер той забеляза, че тя вече не идва на училище и отиде да поговори с Шифра, която по онова време още не се беше омъжила за шивача Бериш Корзер. Не хранеше особени надежди: и той като целия щетъл знаеше, че момичето на покойния Реб Натан прави каквото си реши още откак е проговорило. „И оттогава, да не й е уроки, не е преставала.“ Срещата с Шифра доведе до очаквания

резултат: нищо. Примерна съпруга и майка, Шифра беше толкова безхарактерна, че си отваряше устата само за да каже „да“. Ето защо равинът се беше видял принуден да се заеме с хлапачката, която скоро щеше да навърши десет години: знае ли тя, че като вече не иска да идва на училище, я грози опасността да остане неучка? Смях: че тя си знае да чете и пише открай време беше отговорът; на идиш, иврит и арамейски (е, на арамейски не много добре), а също на полски. Не лошо и на немски. Тогава равинът беше извадил своето Петокнижие; тя контраатакува мълниеносно, позовавайки се на Мидраша, на Сифра на Левит^[1], на Мишна и Гемара. А тя знаеше всичко това дори по-добре от кой да е отличен ученик на петнайсет години...

Така започнаха срещите им по *пилпул* (как изобщо се стигна дотам, на равина не му беше много ясно). Абсолютно оригинална измислица на евреите в Полша, които всички до един знаеха да четат и пишат в една страна, три четвърти от чието население беше неграмотно, *пилпулът* беше гимнастика на ума, в която се приемаше, че по принцип двамата противници знаят Талмуда ако не идеално, поне еднакво добре; ерудицията, следователно и превъзходството на единия от събеседниците над другия се установяваше чрез измислянето на най-необичайни аналогии между текстове, които видимо нямат никаква връзка, чрез изграждането на съвършено невероятни силогизми между края на даден трактат и средата или началото на някой друг, чрез събирането на части от два или три различни цитата и доказването, че това може да означава нещо. Това беше квинтесенция на образоваността на ума, в сравнение с която споровете на византийските свещеници, обсадени от турците, за пола на ангелите, бяха залъгалки за бавноразвиващи се. Първите три години побеждаваше равинът и много се забавляваше; но когато Хана стана на тринайсет години, тези почти ежеседмични битки взеха понякога да завършват наравно: без да знае свещените книги наизуст, Хана даваше доказателства за поразителна гъвкавост на ума. „Ех, ако беше момче“, често си мислеше равинът...

... Точно в този ред на мисли, по асоциация се досети за нещо. Попита:

— А брат ти Симон?

„Започна се“, помисли си Хана. Отвърна:

— Във Варшава е. На осемнайсет години е и е много добре, учението му също върви добре. Не е по-глупав от преди. Но не е и поумнял. Писа ни за Пасха.

Бяха празнували Пасха преди две седмици. Равинът отново се почеса по брадата. Ясно се виждаше, че е объркан.

— Да започнем отначало — каза той.

— Чудесна идея — отговори Хана.

— Мълчи.

— Мълча — рече Хана.

— Идваш и ми казваш, че вторият ти баща Береш Корзер, който е на седемдесет и пет години...

— ... Но все пак успя да направи на майка ми две деца...

— Млъкни.

— Млъквам.

— ... Че вторият ти баща Бериш Корзер, който е на седемдесет и пет години, те гледа похотливо...

— Меко казано — каза Хана. — Ако само гледаше, щеше да е добре. — Усмихна се на равина. — Добре. Млъквам.

— ... те гледа похотливо и се опитва да те... опипва, докато майка ти я няма.

Равинът замълча, очаквайки нова забележка, но о чудо, този път тя не продума. Той продължи:

— Ако може да ти се вярва, това продължава месеци, от миналата година и дори отпреди това, откакто си започнала да правиш ритуалните къпания при менструация. Пак според теб, не си посмяла да кажеш на майка си дори и когато Береш Корзер ти е предложил да се ожени за теб, след като се разведе с нея. Предвиждал даже да отиде да живее в Лодз, където има роднини, а ти да го последваш. А в замяна на всичките тези пламенни обещания, той иска да получи от теб...

Равинът се запъна, търсейки подходящата дума.

— Нещо като предвкусване — предложи безизразно Хана.

— Честта да е първи — казва равинът. — И този сатана, който изглежда съвсем грохнал, та чак неспособен да премести и един стол, не престава да те преследва всеки ден. До такава степен, че не можеш да издържаш и единствено за да запазиш щастието на майка си, на брата и сестра си от втория брак, не виждаш друг изход, освен да напуснеш щетъла и то възможно най-бързо. С каруцата на онзи

нехранимайко Мендел Визокер, който беше приятел на покойния ти баща — Бог да го прости, нека почива в мир! И да идеш във Варшава. Варшава, където е брат ти Симон и където, по някакво съвпадение, имам по-млада сестра, която би могла да те подслони и да ти намери работа...

Равинът млъкна и настъпи тишина. Беше един от онези дни, в които той се чувстваше уморен и много стар, в които го нападнаха спомените за собственото му идване в щетъла преди четирийсет и няколко години, когато беше открил, че жив ще се погребее в това селце, запокитено сред една равнина без начало и край. За почти половин век прекаран тук, той срещна един-единствен човек с изключителен ум и култура, с когото да разговаря, наистина да разговаря. Този човек загина по време на един погром. А дъщеря му, която изцяло приличаше на него, само чертите бяха по-засилени, сега седеше срещу него. Равинът уморено каза:

— Хана, мисля, че ти мислиш, че аз мисля, че тази история е чисто и просто една измислица. Знам, че знаеш, че зная. Логично е да отида при родителите ти и да им съобща за разкритията ти. Убеден съм, че ще се слисат. Бедният Береш Корзер, когото някак си ми е трудно да си представя като сатир, няма да го преживее: ще умре задушен от възмущение и срам. Ето защо ще замълча. Но това, което най-много ме дразни, е, че ти си го знаела още от самото начало. Предвидила си го.

Тя издържа за известно време погледа му, но накрая все пак сведе очи.

— Много си умна, Хана. Май прекалено много, та да е добре за теб. Между този Визокер и теб...

— Не — рязко отвърна тя, — не е това.

— Искаш да отидеш във Варшава.

— Искам да отида където и да е, далеч от щетъла. Сега му е времето.

Взря се внимателно в нея, убеден, че този път казва истината. Досещаше се какво щеше да направи, ако той се опиташе да потули историята с опита за изнасилване: вместо да ѝ разкаже само на него, щеше да пусне фалшив слух в щетъла. И пак щеше да постигне целта си да замине. А пък и равинът не ѝ се сърдеше много за доста циничния шантаж. Той бе имал достатъчно време да оцени силата на

характера ѝ. Освен това знаеше — по-добре от самата нея в този период от живота ѝ, и дори по-точно от Мендел Визокер и от когото и било друг, — че една част от личността на Хана е способна на най-хладнокръвни пресмятания, щом си е поставила определена цел. Ала равинът си мислеше, надяваше се, че съществува и една втора Хана, успоредна и допълваща, способна на най-силни емоции, безкрайно привързваща се. Именно тази Хана той обича с малко притеснена нежност.

— И какво ще правиш във Варшава?

— Още не зная.

Мълчание. „Ако ѝ се случи нещо, помисли си равинът, цял живот ще си спомням, че е заминала с моя помощ. Въпреки че... с мен или без мен, тя все едно ще замине.“

— Кога искаш да тръгнеш?

— Днес. Готова съм.

— Не ми даваш много време да съобщя новината на майка ти и да получа съгласието ѝ.

— Майка ми чудесно ще преживее и без мен — каза Хана. — Тя никога не е имала нужда от мен. Дори ще се почувства облекчена, че няма да съм тук.

— Вече не познавам много добре Варшава — каза равинът на Мендел Визокер. — За четирийсет, че и повече години всичко трябва да се е променило. Но мисля, че беше на улица „Гойна“.

— Ще го намерим — увери го Мендел.

Взе писмото, което равинът му подаде — беше препоръка от последния до сестра му. Двамата мъже се спогледаха.

— Зная — тихо каза Мендел. — Ще бдя над нея като над собствената си сестра. Ако имах такава.

Не можа да се въздържи да не произнесе последните думи с лека ирония и се укори — за равин, този не е лош. Освен това той наистина се безпокоеше за Сополаната. „На негово място аз бих се тревожил за Варшава. Там и не подозират какво ще им се изсипе на главата...“

Хвърли последен поглед на групичката, най-отпред беше Шифра, Шифра, която плаче. На свой ред Мендел се метна на бруска, където Хана вече се бе настанила изпъната, поставила ръце на коленете и

гледаща право пред себе си. Той напразно се мъчеше да каже нещо незабравимо по случай заминаването. Не измисли нищо. Само баналното: „Тръгваме“.

Впрягът прекоси пазарния площад и пое по пътя за Люблин.

— Можеше поне да се обърнеш и да кажеш довиждане на майка си — тихо отбеляза Мендел, все пак леко втрещен от липсата на топлина и вълнение в тази раздяла. (Хана никога повече нямаше да види майка си.)

Но тя не отвърна. Излязоха от щетъла. Най-малко час пътуваха по почти правия път, отправил се към безкрайния хоризонт, сред потискащо равния пейзаж, без да продумат. Най-накрая Мендел каза:

— Чудя се какво ли си им казала, та така лесно те пуснаха да тръгнеш...

— Разни глупости — отвърна Хана с глас, който все пак прозвуча на Мендел малко странно. И за да му е чиста съвестта, но най-вече защото не вярваше (той като че ли беше облекчен от това доказателство, че тя все пак е човешко същество), той се наведе напред, вгледа се в нея отблизо и откри, че малкото ѝ лице е смръщено, с широко отворени очи и сбърчени устни, които единствени издаваха дълбокото ѝ вълнение.

Никога не съм била ревла, Лизи. Но наистина щях да се разплача, когато напусках селото си, защото знаех, че няма да се върна. Само този път и то не от мъка — бях хиляди пъти поразстроена, когато татко умря, но не пророних и една сълза, — а защото бях убедена, че него ден, когато Мендел ме отвеждаше, най-сетне щях да започна живота си...

Във Варшава пристигнаха единайсет дни по-късно, след като бяха спрели за по-дълго в Люблин, където Визокер натовари ръчно бродирани шалове и стоки от тъкачниците.

Хана видя корабите.

— Висла — обясни Визокер. — А ние сме на моста Прага.

— Зная.

Тя проследи с поглед един голям бял кораб, на чийто борд имаше най-малко сто души, та дори и музиканти. Мендел се засмя:

— Забравих — ти знаеш всичко.

— Не, но преди две години вие ми донесохте един атлас.

Колкото и да се стараеше, не успяваше напълно да се овладее; наведе се напред стиснала здраво ръце една в друга, хапеше долната си устна, цялата душа беше в очите ѝ. Люблин я беше впечатлил, но Варшава! Брускът се движеше сред колона от *дрошки*, нещо като каляски, теглени само от един кон, и изведнъж взе да изглежда недодялан; блъсканицата беше невероятна, сякаш двеста и няколкото хиляди жители на града (по този въпрос атласът не беше много точен) едновременно бяха наизлезли по улиците; сред морето от хора Хана виждаше елегантни жени, които я смайваха с огромните си шапки, с цветните рокли, с чадърчетата си, прозрачни като крила на пеперуда, с изумително фините си обувки; както и с голямата си самоувереност, която им позволяваше да се държат като кралици. Мъжете, които вървяха редом с тях, им се кланяха, сякаш си мислеха, че те са безкрайно крехки и ценни... Фактът, че можеха да съществуват такива жени, на които се отстъпваше да минат само защото са жени, беше първото нещо, което установи във Варшава. В този миг ѝ се стори, че е открила друг човешки вид, друг свят, в който не се усъмни нито за миг, че ще може да попадне.

Останалото, всичко останало, беше без значение. Дори гледката на десетките „изискани“ магазинчета, с достъпни за всеки поглед витрини, на които бяха изложени на показ онези неща, дето тя отначало взе за странно застинали живи същества — преди да разбере, че са нещо като статуи, може би от восък, — показващи дрехите, предлагани за продан. Не остана особено впечатлена от потискащите редици високи сгради с балкони, с величествени входи и монументални врати, нито от безбройните коли, някои от които бяха теглени от четири и шест коня и возеха само по една двойка, сама жена или мъж; нито от общото впечатление за разкош и охолство, за оживление, за живот...

... Още по-малко от дългата тирада на Мендел, който поред показваше паметниците и разказваше за тях: колоната на Сигизмунд, двореца Сакс, двореца Брюл или Потоцки, църквите на Визитандинките^[2], на кармелитките, на ордена „Света Ана“, градини и паркове и всичката тази вода, разхищавана от фонтаните, които изглежда течаха единствено за да доставят удоволствие на очите. Тя съвсем не слушаше Каруцаря. Тези чудеса, чиито имена се стараеше да ѝ изброи, я оставяха безразлична. „Това са инструменти, декори,

признак на преуспяването“, мислеше си тя. Главното беше другаде, в онзи друг свят, чието съществуване току-що бе открила; там беше нейното място. Тя щеше да го заеме и то бързо. Защото Тадеуш сигурно беше част от него, но това е само една допълнителна причина. Тя изпитваше истинска треска...

... И огромно разочарование, когато след всички криволичения и завои брусът...

— Стигнахме — каза Мендел.

... брусът най-после навлезе в еврейския квартал — вече гето — скупчен около главните си улици „Крошмална“, „Смоша“, „Гойна“ и други. Трябваше да се признае, че наистина не бе като да се завърнеш в щетъла и тук, като в другите части на Варшава, които преди малко бе прекосила, имаше истински павирани улици с дървени, а понякога и каменни тротоари, очертани от сгради, задъхващи се от безбройните магазинчета, дюкяни, бакалници и от същата бучаща и плискаща се тълпа. Но...

Мендел Визокер спря бруска за първи път, осведоми се от група минувачи за адреса, тръгна отново.

... Но разликите бяха само привидни: лицата, а несъмнено и всичко в главите, бяха същите като в щетъла. „Не сменям средата като идвам да живея тук.“ Тя каза на глас:

— Няма да остана тук, Мендел Визокер.

Той я стрелна със заинтригуван поглед, мислейки, че тя говори за Варшава изобщо. В същото време подкара двата коня по една права улица и след малко спря. Закачи поводите. „Пристигнахме.“ Посочи едно магазинче, на чиято витрина с почти нечетливи надписи, толкова бе избеляла боята, съобщаваха, че в него се продават мляко, сирена и яйца. Погледна Хана:

— Къде няма да останеш?

— В този квартал. Още по-малко при тези хора.

— А във Варшава?

— Във Варшава може би.

В този момент един минувач разпозна Мендел и му се обади. Заприказва се с Мендел. Хана, която в това време бе разгледала магазинчето и бе установила, че то определено е зловещо, сега се интересуваше от новодошлия (машинално бе отбелязала в начина, по който Мендел му отговори, враждебност, която я заинтригува). Мъжът

беше на около трийсет години, носеше панталон от жълто ламе, синьо сако на сребърни кръгове и червена риза. Имаше големи и много красиви черни очи, които изучаваха Хана със спокойно безсрамие. Попита Мендел коя е тя.

— Племенницата ми, в известен смисъл — отвърна Мендел.

— Не знам дали съм му племенница — каза Хана, — но той със сигурност не ми е чичо. (Тя смело издържа черния поглед; мъжът беше много красив, по някакъв свой си, хулигански начин.) — А вие кой сте?

— Пелте Мазур.

Черните очи се смееха.

— Визокер, на твоята уж племенница винаги ли ѝ е толкова остър езика?

Докато питаше, очите му опипваха тялото на Хана, цялото ѝ тяло, като дори той се наведе, за да я разгледа по-добре и по изражението му се разбра, че наистина одобрява това, което вижда.

— Хана — каза тогава Мендел Визокер с опасно провлачен глас, — този негодник, който стои пред теб, се нарича Пелте Вълка. Избягвай го.

— На колко е години? — попита Пелте.

— На трийсет и пет — отвърна Хана, преди Мендел да успее дори да си отвори устата.

Пелте Вълка прихна да се смее, но в следващия миг краката му се отделиха от земята и той увисна във въздуха, на трийсет-четирийсет сантиметра над тротоара. Огромната ръка на Мендел просто се бе протегнала, едрата му лапа го бе сграбчила за врата и го бе повдигнала над земята.

— Чуй ме, Пелте — каза Мендел много нежно, — добре ме чуй: ако докоснеш малката, ако само ѝ продумаш, ще ти счупя двете ръце и дори гръбнака. Разбираш ли ме ясно, Пелте?

— Мисля, че да — отговори Пелте, който бе започнал леко да се задушава.

Около тях започнаха да се трупат хора. Мендел се усмихна и попита:

— Според теб, Пелте, аз шегувам ли се? Мислиш ли, че съм способен да ти счупя ръцете и гръбнака?

Вълка изпелтечи нещо трудноразбираемо.

— Говори ясно — каза Мендел като продължаваше да се усмихва.

— Мисля, че си напълно способен.

— Много добре — каза Мендел, разтвори пръсти и отпусна примката си, — а сега изчезвай, Пелте!

За момент проследи с поглед мъжа с жълтия панталон, който се отдалечаваше към улица „Крошмална“ и се усмихна отново убийствено студено, когато Пелте, тъкмо преди да завие, се обърна и му отправи неприличен жест. (Хана си мислеше, че сигурно е неприличен — в книгите никога не бе чела нищо по този въпрос.)

— Сега да се занимаем с теб — подхвана Мендел. — Какво означава всичко това, не искаш ли да останеш при сестрата на равина?

— Няма да остана и толкоз.

Хората се разотидоха и по лицата им Хана прочете разочарование, че не е станало никакво сбиване. Мендел Визокер въздъхна — той и Хана все още бяха един до друг на седалката на бруска.

— Чуй ме добре, Хана — каза той със същите думи и със същия опасно спокоен тон, с който бе заплашил Пелте Мазур, — доведох те във Варшава както ти искаше. Защото беше по-добре да го направя аз, а не някой друг, и защото майка ти и равинът бяха съгласни. Затова се отклоних от пътя си, загубих време за сделките си; нямам нищо против да изгубя още малко, но не прекалено. Затова, едно от двете...

— Не напуснах щетъла си, за да дойда да живея в друг щетъл, малко по-голям от първия и с фенери по улиците.

— Едно от двете — или послушно оставах при сестрата на равина, ако тя те приеме, така че да те намеря тук при следващото си минаване, или ще ти вържа ръцете и краката, но най-вече ще ти запуша устата и ще те върна в твоя щетъл. Аз отговарям за теб.

— Никой не отговаря за никого. Най-вече за мен.

— Тъкмо имам празен чувал отзад. Какво щастливо съвпадение — простичко каза Мендел.

Хана го измери с поглед. Беше възхитена от сцената с Пелте Вълка (както *прекрасно* име), жестът на Мендел я бе очаровал. Не биваше наистина да му противоречи, когато той заяви, че му е племенница, но от друга страна, ако не го беше направила, той нямаше да хване нахалника за врата и да го вдигне във въздуха. Щеше да е

жалко да пропусне това. Тя изучаваше Мендел Визокер и за миг си представи какво можеше да се случи край потока, ако беше се съгласил (тя си знаеше, че той ще откаже) да я люби. Това също щеше да бъде интересно. Тя определено изпитваше голяма привързаност към Визокер, голяма..., а също и спокойната увереност, че може да го накара да направи почти всичко. Е, почти. Усмихна му се широко.

— Като си помисля, струва ми се, че ще остана при сестрата на равина. Ако ме иска.

— Тя не те познава и не знае на какво си способна. Затова имаш шанс да бъдеш приета.

Мълчание. Усмихнаха се един на друг заговорнически. Той попита:

— А пари имаш ли?

— Да. Две рубли.

— Далеч ще стигнеш с тях.

— Все трябва да се започне. Всеки проблем винаги има много решения. *Не!*

— Какво не?

— Не искам вашите пари.

Отново мълчание. Той си прочисти гърлото, както правят хората, притеснени предварително от това, което ще кажат.

— Хана, запомни добре това, което ти казах. Първо, че трябва да останеш тук, където те оставям. Обещавах ли?

— Обещавам.

— Сега за Пелте Мазур и за всички Пелте Мазуровци във Варшава... Видях те как го гледаше. Мъжете не се гледат по този начин. Освен това Мазур...

Спря, защото тя едва не прихна, и защото се чудеше как да й каже тези неща. Тя милостиво му се притече на помощ.

— Много добре зная какъв е Пелте Мазур, Мендел Визокер.

— Нищо не знаеш.

— Той е сутеньор, сводник — заяви тя спокойно. — Такъв сте били и самият вие според равина в моя щетъл. Ако се оставя, Пелте Мазур ще ме прелъсти. Първо. После ще преспи с мен. Това второ. След това ще ме научи как се доставя удоволствие на мъжете — което всъщност наистина не зная как се прави. Трето. Накрая ще ме закара в някой бардак и ще прибира парите, които други мъже ще плащат, за да

спят с мен. Мисля, че съм разбрала много добре. Това ли искахте да ми кажете?

— Велзевул рогати... — изруга Мендел Визокер.

Тя се усмихна за втори път, лъчезарна. Пригответи се да скочи от бруска, ала си спомни, че е във Варшава, където ще става дама. А най-вероятно дамите не скачаха от брускове. Тя протегна ръка на Мендел.

— Бихте ли ми помогнали да сляза?

Той се подчини, но беше толкова смутен, че още повече разбужда, ако изобщо е било нужно, нежността, която тя изпитва към него. Тя се възползва от няколкото секунди, през които той я държеше за талията, да се притисне към гигантската му гърд, да го целуне по бузата и да му прошепне:

— Никой мъж няма да успее да ме прелъсти, ако аз не искам да бъда прелъстена, Мендел Визокер. Никой мъж няма да легне отгоре ми, ако аз не желая да го направя.

Той я пусна на тротоара. Взе торбата ѝ, в която имаше само една рокля за преобличане, една долна риза и две-три парчета бельо. Тя провери дали двете монети от по рубла, които бяха цялото ѝ земно богатство, са между гърдите ѝ, и те влязоха в магазинчето.

Сестрата на равина досущ приличаше на копа сено, на много стара и дебела копа сено, седяла месеци наред на силно слънце и още по-силен дъжд, тоест безформена, рухнала, кафеникава. Като се започнеше от главата, покрита със смачкано кафяво боне, от което, противно на обичая на омъжените еврейки, се показваха няколко кестеняви кичура; лицето под него беше широко, с еднакъв цвят на остаряла кожа и цялото на бръчки, сред които изпъкваше дебел картофест нос; тя нямаше шия, главата ѝ сякаш се сливаше с останалата част от тялото, което надолу постепенно изчезваше под огромен брой фусти, навлечени една върху друга, всичките в преливащи се цветове между саждиво черно и шоколадово кафяво. Същинска копа сено. Която се движеше, но бавно, на крака, подут от елѳантиаза и от половинвековно стоене права в магазина, по шестнайсет часа дневно.

Казваше се Добе Клоц.

Имаше си и съпруг на име Пинкош Клоц. Той, разбира се, беше много дребен и много слаб; нищо чудно да се смали наполовина, ако му отрежеха плитчиците и брадата, и му махнеха черната шапка. В семейство Клоц той минава за маслото (което не беше чак толкова лошо за един млекар). Единственото му задължение беше всяка нощ да става в два часа и да докарва прясно мляко, яйца, сметана и сирене от околностите на Варшава. Връщаше се на улица „Гойна“ към пет и половина (сутринта), навреме, за да отвори в шест магазинчето, което трябваше да измие, а след това тръгваше на някаква нова експедиция, която го задържаше навън докъм ранния следобед. Нова доставка или поръчка, след което беше длъжен да отиде в синагогата. Към края на деня той обикновено пак се появяваше, за да избяга веднага отново под предлог, че трябва да провери избата, откъдето не се показваше до следващата сутрин. Беше сянка на мъж, привидение на съпруг.

Двойката беше около шейсетте и никога не бе имала деца. Всъщност от около трийсет години те не си говореха, обединени от една от онези мълчаливи, старателно натрупвани омрази, до които само идеалният брак може да доведе.

Добе Клоц прочете писмото на брат си равина. Сетне го препрочете. Тя наистина беше монументална, висока колкото Мендел, а погледът, който му отправи, имаше с какво да всее ужас: очите ѝ бяха малки, остри, скрити под тежки клепачи, набръчкани като цялото лице. Хана сравняваше Добе с копа сено, а Мендел я оприличаваше по-скоро на хипопотам, животно от тропиците, чиято снимка бе видял във „Вестник на пътешествията“. В моментен порив той едва не извика Хана и не я изведе навън, готов да ѝ намери някъде във Варшава, при някоя от многобройните жени, които му устройват най-прекрасни посрещания, по-уютно убежище.

Онова, което се случи тогава, наистина го свари неподготвен.

— И ще трябва да се грижа за ТОВА? — рече Добе Клоц. (Тя едва бе погледнала девойката.)

— На кого викаш ТОВА? — попита Хана много остро.

Дебелокожата извърна глава и я изгледа от горе надолу: „Ще я смачка като дървеница“, помисли си Мендел разтревожен и пристъпи крачка напред.

— Дебел кит такъв — продължи Хана, — аз не съм ТОВА. Аз съм едно младо момиче.

Настъпи тишина.

— Кит, а? — повтори Добе със странно изражение в миниатюрните очички, като чешеше дебелия си нос с показалец.

— Кит. Само дето не е учтиво към китовете. — Хана се изхили.

Мендел пристъпи още една крачка.

— А сега — добави Хана — едно от двете, както би казал един човек, когото познавам: или ще ме вземете, или няма да ме вземете. Казвате „не“ и ние с Мендел Визокер си тръгваме. Варшава е голяма.

Изражението на присвитите очички ставаше все по-любопитно. Добе се обърна към Мендел:

— Тая малка сополана винаги ли е такава или само днес?

— Честно казано... — продума Мендел.

— *Малка сополана ли?* — извика Хана.

— Хана, моля те... — опита се да каже Мендел.

Но нито Хана, нито Добе Клоц го слушаха; те бяха застанали една срещу друга — само дето се различаваха с няколкостотин ливри тегло и половин метър височина.

— Знаеш ли да четеш? — попита Добе.

— Със сигурност по-добре от вас.

— А да смяташ?

— Като лихвар. Отговорът и на следващия въпрос е „да“.

— Още не съм ти задала следващия въпрос.

— Ще ме попитате мога ли да държа вашето магазинче, което е мръсно като кочина. Отговорът е „да“. Мога да го правя, а щом и вие го правите, значи сигурно не е много трудно.

— Така ли мислиш?

— Ммммм — отвърна Хана.

Мендел ги гледаше как се измерват с поглед, изведнъж се почувства изключен и се запита: „Какво става всъщност?“.

— Да допуснем — рече Добе, — казвам да допуснем, че те задържа...

— И да допуснем, че аз желая вие да ме задържите.

— Да допуснем — каза Добе.

— Да допуснем всичко — съгласи се Хана великодушно.

— Ще те храня и ще ти дам място за спане...

— Чисто. Не като тук. С прозорец и осветление за през нощта.

— И копринени чаршафи може би? — възкликна Добе. — Можеш ли да готвиш?

— Истинска катастрофа — отстъпи Хана. — Не съм много силна и в шиенето.

— Храна и подслон, нищо друго. Ни рубла, ни копейка.

— Няма значение — отвърна Хана спокойно, — просто ще крада от касата.

Мендел затвори очи и вече си представи как кръстосва улиците на Варшава и тропа на милиони врати, с неосъществимата надежда да хариже някому непоносимата Сополана с прекалено остър език. Очакваше Добе Клоц да избухне. Тя наистина избухна, но съвсем не както той допускаше: едно първо потреперване набръчка еднообразно кафявата повърхност на невероятната грамада от тлъстини, ризи и фусти; дори и лицето, със своите едри черти и праисторически гънки, дори то потрепери; после някакво глухо ръмжене заклокочи от вътрешностите, подобно на вулкан, предупреждаващ за скорошното си изригване...

Най-сетне смехът избухна, разтърсвайки огромната плът на Добе Клоц. Смях, подходящ на тази жена, от който цялата улица „Гойна“ за малко да се разлюлее. Към този смях Хана прибави и своя. Двете жени се кискаха наистина лудо пред погледа на онемелия Мендел.

Малко по-късно Хана каза:

— Засега всичко е уредено, Мендел Визокер. Ще остана тук известно време.

Странно, но от тази сцена Визокер не бе запазил весел спомен. След много време щеше да разкаже как след първото облекчение, че сблъсъкът е свършил добре (и че се е отървал от Сополаната), е изпитал неприятно предчувствие.

Поради съвсем съзнателното хитруване на Хана, поради прекалената ѝ самоувереност и абсолютната ѝ убеденост, че може да манипулира всички и всичко.

И поради това, че срещу нея стоеше Добе Клоц със своята истинска дивотия и с лудостта си.

Хана бе настанена от Добе в една таванска стая на четвъртия, последен етаж на сградата на улица „Гойна“, в чийто приземен етаж се намираше магазинчето, собственост на Клоцови. Отначало малко се притесни, но после ѝ се стори очарователно да живее на такава височина (до този ден никога не бе виждала стълбище; у тях плевниците бяха с дървени стълби).

Тук, в това помещение с размери два на три, без отопление дори през най-свирепите варшавски зими, тя щеше да доизгради личността си, щеше да дочака края на юношеството си и да изживее първата от трагедиите си с Тадеуш Ненски — както, разбира се, и историята с Пелте Мазур.

Както тя бе пожелала, стаята имаше прозорец, по-скоро капандура. Сутрин слънцето проникваше през него, когато имаше слънце. Ако се покачеше на стол, пред нея се разкриваше изглед към покривите на Варшава чак до Висла и Пражката гора, но преди всичко към дворците, църквите и паметниците на града.

Където беше, където непременно трябваше да е Тадеуш.

[1] Трета книга на Стария Завет. — Б.пр. ↑

[2] Католически религиозен орден. — Б.пр. ↑

4.

ДОБЕ КЛОЦ

Добе свърши проверката на касовите книги и взе да чеше с показалец картофено подобното нещо, дето ѝ служеше за нос.

— Какви са тези четиринайсет рубли, седемдесет и една копейки и един грош?

— Сирене за Реб Исая Копел.

— И Реб Исая е купил такова чудовищно количество сирене?

— Като му казах откъде е сиренето, да. И когато го осведомих, че това сирене е неповторимо и идва направо от Карпатите и че с него ще предизвика завистта на всичките си съседи. Тоест, че не е за изпускане. Реб Исая го купи всичкото. Ако имаше още и то щеше да отиде.

Хана се усмихна на Добе. Вече повече от два месеца тя работеше в магазинчето и с всеки изминал ден все по-добре се спогаждаше с Копата Сено. Обясни, че сиренето наистина идва от Карпатите, всъщност от Високите Татри и че е научила за произхода му от Пинкош. Беше ѝ дошло на ум, че сирене, което толкова е пътувало, не може да се продава на същата цена като произвежданото в околностите на Варшава. Мислела, че е сторила добре като е увеличила три пъти продажната цена на сиренето от Карпатите. Е, какво от това, че изкупната му цена е като на останалите.

— Значи Пинкош ти се доверява?

Че може да се разговаря с Пинкош, за каквото и да било, очевидно учудваше Добе. Тя попита пак:

— И каква е тази измислена цена? Хайде разбирам за четиринайсетте рубли и седемдесет и една копейки, но *един* грош?

Без да продума, Хана обърна страницата на касовата книга. На гърба се бе строила друга колонка. Това беше започнало две седмици след като постъпи в магазинчето. Тя наистина не бе поискала от Добе заплата за всекидневните четиринайсет или петнайсет часа труд, но беше ѝ предложила друго — щом като касовите книги се водеха така добре, при това от дълго време, очевидно ще е възможно да се изчисли средният приход през последните трийсет години в зависимост от

периодите на годината, дните на седмицата, дори в зависимост от продадените продукти. Това, което тя предложи, бе да получава четирийсет процента от всичко, което от този ден нататък щеше да надвишава установената средна печалба.

Очите на Добе, малките ѝ твърди и остри очички... Ако на този свят имаше нещо, което Добе знае да прави, това бяха сметките. Тя беше смятала и пресмятала една цяла или почти цяла нощ, преди да отговори. (Нощем Пинкош не я притесняваше, защото от поне четвърт век той спеше главно в избата.) На сутринта Добе беше контраатакувала: „Значи си мислиш, че като си тук, моите приходи (тя наистина каза «приходи» точно като директор на фабрика) ще се увеличат? — «Да.» — «И с колко според теб?» — «Откъде да знам», беше отговорила Хана невъзмутимо...”

Не се смей, Лизи, защото всичко, което по онова време знаех за търговията, го бях почерпила от „Дамско щастие“ на Емил Зола, сигурно го бях препрочела двайсет и пет пъти...

Добе започна: „Ще ти дам десет процента и то при усло...” — „Двайсет и пет.” — „Петнайсет. Няма да дам повече.” — „Двайсет. Нищо не рискувате, Добе. В най-лошия случай вашият дял от печалбата е шейсет процента, а и вие ще ми плащате, само ако печелите повече от обикновено.” В последна сметка Добе се беше съгласила на двайсет процента, но при едно изрично условие — смяташе, че е направо страхотна, дето се е сетила за него, — че ако приходът паднеше под средния, загубата щеше да бъде за сметка на Хана. Нов спор. Шепнешком, защото водеха повечето от тези преговори в синагогата, в отделението за жените, всяка с молитвеник в ръка. Хана беше дала съгласието си, но с една уговорка: можеше да бъде държана отговорна само за двайсет процента от загубите. Само два дни сметката ѝ беше на червено и то в седмицата непосредствено след споразумението им. Защото после благодарение на присъствието ѝ в магазина, на веселостта и държането ѝ с клиентелата, приходите започнаха да растат с неумолимо постоянство...

— Тъкмо пресметнах всичко — обясни Хана. — Можете да проверите. Всъщност, доколкото ви познавам, вие сигурно ще ги проверите...

— Приказвай си — отбеляза Добе. — Ти си по-алчна и от мен.

— Преди влизането на Реб Исая, който беше последният ни клиент за деня, печалбата ми беше дваисет и седем рубли и шест копейки. Почти, или по-точно дваисет и седем рубли, пет копейки и един грош... (В една копейка имаше два гроша, а в една рубла сто копейки.) Бяхме достигнали средния приход рано следобед. От всички следващи продажби ми се полагаше да взема моята част. Покупката на Реб Исая също. Като му продадох сиренето за четиринайсет рубли и седемдесет и една копейки, аз спечелих дваисет процента и от тази сума, тоест две рубли и деветдесет и четири гроша...

— Точно — хладнокръвно призна Добе, която правеше сметките заедно с нея.

— А това увеличава спечелената от мен сума на дваисет и девет рубли деветдесет и девет копейки и един грош.

— И ти добави този грош към сметката на Реб Исая, за да закръглиш сумата.

— Точно така. Дължите ми трийсет рубли.

Въпросната сутрин, през цялото свободно време между влизанията и излизанията на клиентите, те спореха по въпроса как трябва да се приеме този допълнителен грош. — Добе Клоц твърдеше, че е логично целият грош да се прибави към сметките и следователно само дваисет процента от него се падаха на Хана. Хана пък изтъкваше, че единствено благодарение на безкрайната ѝ честност този грош изобщо фигурираше в касовата книга.

При последния анализ, четири-пет часа по-късно, победи математиката — беше невъзможно да се раздели един грош, който е най-малката съществуваща монета.

Това беше времето на проясняване след буря в отношенията между Хана и Добе Клоц; времето, когато дебелият стара жена с див и груб характер, свикнала от десетилетия да живее затворена в себе си, бе очарована от нахлулата в живота ѝ младост и в известен смисъл се отдаваше на една начумерена нежност, единствената, на която беше способна. Това проясняване щеше да продължи месеци наред, а мястото, което Хана заемаше в сърцето ѝ щеше да става все по-важно, приятелството, а после и нежността щяха да се превърнат в истинска, направо луда обич. Притесняваща. Още по-опасна, защото идваше от една крайна в чувствата си жена, която спокойно можеше да се мери с някои мъже по жестокост и свирепост.

Хана получи трийсетте си рубли и половин ден почивка. За първи път тръгна да се разхожда сама из Варшава.

Улица „Кролевска“ беше адресът, даден ѝ от Тадеуш при последната им среща на брега на поточето, в края на миналото лято. Наложил ѝ се на три пъти да попита за пътя, но най-после се озова на тази толкова впечатляваща артерия с дворци и луксозни домове от двете страни, където дървените тротоари, преобладаващи във всички други части на града, бяха заменени с плочници. Хана не се учуди: представата ѝ за Тадеуш, за разкоша, в който той сигурно живееше във Варшава, съвпаднаше с гледката. Тя все пак се поколеба, когато стигна до една постройка, която много приличаше на частен дворец, отделен от обикновения живот с елегантна желязна ограда и великолепно градина, а после и с мраморно стълбище. Горе то завършваше при една двукрила врата, цялата в дърворезба и украсена с брави, двойна дръжка и чукче от някакъв метал, който би могъл да е и злато — „всичко това е толкова raffiné“, помисли си Хана. Поколеба се да удари с чукчето не толкова от срамежливост — това съвсем не бе преобладаваща черта на нейния характер, — колкото от необходимостта да се подготви малко за срещата.

Тя умееше да бъде невероятно хладнокръвна, но сега ставаше дума за Тадеуш. През цялото време докато бе вървяла към улица „Кролевска“, си бе представяла, бе репетирала тъй близката сега среща: почуква деликатно, елегантно и изискано — в случая с помощта на чукчето — Тадеуш ще бъде там, от другата страна на вратата и... не, вероятно ще ѝ отвори някой прислужник: сигурно има слуга и той ще я заведе нея, Хана, при Тадеуш, който ще е възхитен, че я вижда във Варшава. Двамата с Тадеуш ще седнат в салона, ще им поднесат кафе или може би топъл шоколад с всичките му там сладкиши, и ще разговарят за литература; ще му разкаже, че благодарение на Пинкош Клоц — поправка: няма да споменава Пинкош, който не е много блестяща връзка, — ще му открие, че благодарение на един приятел, който е библиотекар, е успяла да прочете Шопенхауер, за който ѝ беше говорил миналото лято...

Реши, че съвсем не е готова. Щастieto е толкова по-сладко, колкото по-дълго си го очаквал. Тя чакаше вече два месеца, а откак живееше и работеше на улица „Гойна“, нищо не бе видяла от града. Заразхожда се по отсрещния тротоар. Отляво имаше парк, какъвто никога не бе виждала (беше паркът Сакс, но тогава тя не знаеше името му). Тук също се издигаше, подобно на укрепление, желязна ограда. През пръчките Хана забеляза деца, които бутаха обръчи със сръчност, която я очарова, или пък строяха дворци от пясък с миниатюрни кофи и лопати, точно по ръста им: тази миниатюризация ѝ се стори като квинтесенция на заможността. Други влачеха играчки, завързани с цветни връвчици, трети яздеха кончета — джуджета; едно от тях пък бе кацнало на някаква смайваща машинария, направена от две различни по големина колела, по-голямото беше дори по-високо от Хана, а то съумяваше по някакъв начин да запази равновесие, истинско чудо. Всички бяха облечени във великолепно дрехи. Повечето момченца, например, носеха моряшки костюмчета. (Хана не знаеше много за моряците, но ги бе виждала на картинки в книгите на Жул Верн, които Визокер ѝ носеше.) А момиченцата, о чудо, бяха облечени в роклички по тяхна мярка. Възрастни хора придружаваха децата, но погледът на Хана не се лъжеше — не ставаше дума за прислужнички, а за *гувернантки*, както се казва на френски.

... Огледа се наоколо и видя жените, които бе забелязала от бруска на Визокер преди два месеца, когато прекосяваха града. Някои величествено се разхождаха под великолепно чадърчета из алеите, с онази изключителна самоувереност, която беше поразила Хана. Повечето обаче бяха седнали около масички под свод, целия в цветя, в онова, което би трябвало да е *café* (и в този случай Хана употреби френската дума; струваше ѝ се, че нито един от другите езици, които знае, няма еквивалент на думата *café*, изразяваща върховен финес)...

Но вече беше време да тръгва. А и след малко Тадеуш можеше да я доведе на една от тези маси; нищо не ги задължаваше да си пият шоколада в салона, когато времето навън беше толкова хубаво. Пресече улица „Кролевска“, провирайки се с виртуозност, от която беше горда, през огромната колона дрошки, карети и файтони. Бутна портата, изкачи стъпалата, стигна до вратата. Малко притеснена установи, че чукчето е много високо, за да може да го достигне. Отчайващо. Сякаш всички обитатели в изисканите квартали на

Варшава бяха двуметрови. Каквато си беше упорита, си помисли да зарита по лявото крило, но зърна синджирчето и дръжката от същия позлатен метал като чукчето. В състоянието, в което беше... Тя го дръпна. Някъде вътре иззвъня. Шум от стъпки. Дясното крило се отвори. Появи се жена с посивели коси, цялата в черно, с изключение на късата престилчица от бяла дантела и с нещо като корона на главата, също бяла, която я гледаше строго:

— Бих искала да видя господин Тадеуш Ненски — каза Хана на най-добрия си полски.

— Кого?

— Господин Тадеуш Ненски. Той ми е приятел. Той е от моя щетъл. Е, не съвсем от моя щетъл, той е син на управителя, който се грижи за земите отвъд сайванта на Темерл.

„Не се справям много добре — помисли си Хана доста прозорливо. — Защо казах за щетъла и за сайванта на Темерл? Излезе, че Тадеуш е евреин, а той не е. А и след всичко, което се случи в сайванта, никак не беше умно да го споменавам. Нали се беше заклела, че никога повече няма да говориш за това, глупачка такава.“ Жената със сивите коси я гледаше удивено. Думата щетъл вероятно ѝ помогна да се досети, защото приятелски усмихната каза на идиш:

— Погрешно са те насочили, малката. Тук няма и никога не е имало Тадеуш...

— Ненски.

— ... няма Тадеуш Ненски.

След което вратата се захлопна под носа на Хана. И тя отново изпита желание да раздаде един-два ритника. Дълго стоя облегната на затворената врата. „Нещастна глупачка!“, каза тя на висок глас по адрес на жената с престилката, на Варшава, на целия свят и по-специално на себе си. Беше бясна.

Мъката и унинието дойдоха след това. Тръгна отново, този път безцелно. Беше началото на август, лехите с цветя в парка Сакс сияеха с багрите си, ароматът им се носеше из въздуха, макар и смесен с миризма на конска тор, на нагрятата от слънцето смазка за колите, на гнилоч, която се отделяше от каналите и се носеше заедно с мазната вода в канавките. Хана вървеше все направо и изведнъж се озова на

брега на Висла. Там все така имаше параходи. Тя клекна в позата от детството си, затвори очи. Може би имаше намерение да се върне в щетъла... Ала в тоя миг до нея се приближи една жена, явно разтревожена, като я видя да седи така, с напирасци сълзи, прекалено близко до стръмния склон на реката. Жената попита на полски дали може да ѝ помогне с нещо...

Хана ѝ хвърли почти свиреп поглед: С НИЩО. Чудесно може и сама да се оправи, отговори тя злобно. Веднага се изправи и с рязко движение отново закрачи, за да изразходва енергията си. Тръгна и с ритъма на стъпките възвърна спокойствието си — нещо повече, това беше едно ново, непознато досега спокойствие. Добре, ясно, че Тадеуш я е излъгал, той никога не е живял в този дворец; а несъмнено и в никоя от сградите в изисканите квартали на Варшава; трябва човек да е глупав като тебе, Хана, за да повярва на подобни лъжи; ако наистина са лъжи; истината е, че както винаги Тадеуш *си е мечтал* да живее на подобно място, а „Тадеуш често вярва на мечтите си“.

Всичко беше ясно.

Беше се върнала в центъра на града, на една улица, чието име не знаеше, но на която се намираха най-елегантните магазини. Застана пред една витрина, която веднага отрази образа ѝ: „Погледни се, Хана, виж се на какво приличаш! Плашиш. Още по-лошо: предизвикваш смях“. Хана, която я гледаше от витрината ѝ хвърли ясен поглед, пламнал от буен гняв; носеше сива рокля, която ѝ седеше безобразно и, по дяволите, ѝ беше малко голяма — и как не, роклята беше на Шифра, която я пригоди за дъщеря си. „Не си красавица, но поне имаш хубаво тяло, имаш гърди и бедра; достатъчно е да си спомниш похотливите погледи на Мендел или на Мазур Вълка, за да се убедиш. Тялото ти не е лошо... но кой ли го вижда?“

А обувките — тя ги съзря изведнъж, — изглеждаха ужасно — безформени галоши, които се връзваха високо и бяха от стара, напукана кожа; бяха на Яша, преди тя да ги подноси.

Отново се поддаде на унинието. Но тази втора криза бе съвсем кратка: от самосъжалението полза нямаше, а всеки проблем имаше поне две или три решения.

Например това...

Влезе в един магазин, уплашена от лукса, от килима, по който стъпваше и който покриваше един чудесно излъскан паркет, от

разточителството от тапети, гоблени, мебели. Беше уплашена, но не го показваше. Една млада жена се приближи, смазващо изискана с роклята си с фина яка от бяла батиста. Тя измери Хана:

— Да?

— Бих искала да си купя рокля — каза бавно Хана.

Погледът на продавачката се стрелна по сивата дрипа, спря се на галошите, върна се нагоре.

— Каква рокля?

— Да ми е по мярка — отговори Хана.

Нейният поглед пък шареше по редицата манекени, по дъбовия тезгях, по креслата и канапетата, тапицирани с брокат, където са наредени рокли. И това, което тогава се случи, щеше да бележи много години от живота ѝ. (После, когато разказваше сцената на Елизабет Маккена, тя щеше да каже, че това е било случайно.) Насочи се право към една рокля, която дори не беше най-отпред, а беше метната на облегалката на малко канапе, памучна рокля в наситено червено и черно.

— Тази. Колко струва?

— Сто трийсет и две рубли.

В държането и гласа на продавачката имаше подигравателно презрение.

— Искам да я видя.

Друга жена със същата якичка, но и с изящни маншети от дантела, на свой ред приближи. Зашушукаха си с продавачката.

— Мога ли да я видя? — отново попита Хана.

Ново шушукане. Показаха ѝ роклята. Тя не я докосна, а само попита:

— Това моята мярка ли е?

Появиха се и други жени. Часът приближаваше два следобед и в магазина нямаше почти никакви клиенти, с изключение на тази странна хлапачка, която говореше много властно и чиито сиви, свършено ледени очи се отместваха от лицето на първата продавачка само за да се стрелнат към другите и да се задържат върху всяка от тях за няколко секунди. Точно заради тези очи ѝ показаха роклята, сложиха я върху нея като я нагласиха на раменете.

— Малко е дълга.

Тя попита какво се прави в такива случаи. Отговориха ѝ, че би било възможно моделът да се скъси с няколко сантиметра и че магазинът обикновено се нагърбва с този вид поправки. Ако роклята бъде купена. И платена. Сега вече целият персонал наблюдаваше сцената.

— Ще предплатя трийсет рубли — заяви Хана със съвсем ясен и спокоен глас всред общата тишина. — Това достатъчно ли е, за да не я продавате и да я запазите за мен? Това гарантира ли ми, че моята рокля няма да бъде продадена, докато донеса останалите пари?

Да. При условие че не се бави много. Тя кимна с глава и постави на лакирания дъбов тезгях една банкнота от десет рубли, три по пет рубли, после четири монети по една рубла, една от петдесет копейки, четири по десет копейки, девет по една и две монети по два гроша.

— Трийсет рубли. Бих искала разписка, ако обичате.

Написаха ѝ я в гробно мълчание. Тя сгъна листчето на две и го пхна под роклята, в пазвата си. „Благодаря.“ Излезе. Тръгна и изобщо не се обърна, защото много добре знаеше, че част от продавачките са застанали на прага на магазина и я гледат как се отдалечава. Едва когато реши, че не я виждат, спря и най-после се отпусна, задъхана, цялата разтреперана, с широко отворени очи.

Двайсет минути по-късно. Преддверията, дългите коридори, дворовете на университета бяха почти празни. Само неколцина работници с престилки усилено се преструваха, че работят. Тя все пак най-накрая успя да намери портиера, който ѝ каза, че тук не може да има никакви студенти, защото е лято и те са във ваканция. „Зная, отвърна Хана (която всъщност току-що го бе научила), но на всяка цена трябва да открия братовчед си Тадеуш Ненски, за да му съобщя, че чичо му и леля му, тоест майка ми и баща ми починаха преди няколко дни.“ Портиерът, разстроен от това, че тя е сираче, от благородството на тъй покъртителната мъка, която тя изпитва, направи невъзможното: изпрати един от синовете си в дома на секретаря на Юридическия факултет и след един час пристигна самият секретар, също разчувстван до крайна степен. Докато прелистваше регистрите той се осведоми как се е случило нещастieto. И Хана даде допълнителни сведения: лелята и чичото на Тадеуш, с други думи

нейните родители, загинали при пожара в дома им, пожар запален от пияни казаци, а тя самата оцеляла по чудо, защото успяла да скочи по риза от прозореца. После намерила само тези дрипи, дето сега ги носи. Двамата мъже, които като добри поляци страшно мразеха казаците, се просълзиха. Дори предложиха да ѝ заемат малко пари, та поне да може да вземе едно *дрошки*. Тя благородно отказа: останали са ѝ две рубли, дадени ѝ от един състрадателен съсед. (Бяха двете рубли, които имаше при пристигането си във Варшава с Визокер.)

Попита дали учението на Тадеуш върви. Секретарят отговори, че върви чудесно: Ненски е отличен студент, който е с две години напред и скоро ще стане адвокат. „Ето поне едно нещо, за което не само е мечтал“, помисли си Хана.

Казаха ѝ, че братовчед ѝ Тадеуш живее в къща на една улица в квартал Прага, на другия бряг на Висла.

Озова се там към пет часа, след като бе преминала пеш по моста Прага.

Беше далеч от улица „Кролевска“ и нейния разкош. Съвсем обикновената едноетажна къща се намираше в края на улица без тротоари, нито дори и дървен тротоар, където водата от канализацията, дъждът, а през пролетта и мръсотията от топенето на снеговете се изтичаха през една централна канавка, която в момента вонеше от нечистотии.

— Аз съм му сестра — каза Хана на дебелата хазяйка полякия.
— Не съм сестра, всъщност съм му половин сестра. Имаме един и същи татко, но сме от различни майки.

И обясни, че баща им е зарязал семейството си. Дебелата жена с червендалесто лице изсумтя: нея това изобщо не я учудвало; винаги е знаела, че мъжете до един са отвратителни и безотговорни свини. „Вие говорите за баща ми“, наскърбено забеляза Хана. Другата се сепна и погледът ѝ се умили. „Бедничката. На колко си години?“ Хана отговори, че е на седемнайсет, че отскоро е във Варшава, за да получи едно наследство и просто се е надявала да може да целуне природения си брат. И с надеждата, че той ще я защитава от всички похотливи мъже. Хазяйката полякия беше на същото мнение относно похотливостта на мъжете и тяхното негодничество: самата нея едва не я изнасилили пет-шест пъти...

(Хана дълбоко се съмняваше в истината на тези опити: хазяйката беше с нейния ръст, но три пъти по-обемиста, жълтеникавите ѝ коси бяха остри и подстригани като с похлупак, с Добе Копата Сено си приличаха като сестри близначки.)

Хазяйката все пак се съгласи, че за мъж, полубратът Тадеуш е много възпитан: той е спокоен, вежлив, много мил и си плаща всяка година...

— Но го няма — каза Хана.

Нямаше го. Заминал веднага след като лекциите свършили за Прага, откъдето щял да се върне в най-добрия случай към края на август.

— Мога ли поне да видя стаята му?

Хана остана изненадана, макар и предварително да беше убедена, че какъвто е деликатен, Тадеуш не би могъл да живее къде да е. Стаята беше хубава, просторна, с малка тоалетна към нея; освен това двата му прозореца, пълни със саксии с цветя, гледаха към истинска тераса (Хана никога не бе виждала тераса) — не обикновен балкон, — от която се разкриваше великолепна гледка към сърцето на Варшава, към зелените луковици на камбанариите на бароковите ѝ църкви, към великолепната архитектура на Старе место и Стария град, към древните крепостни стени в нежна охра. На терасата се излизаше през френска стъклена врата и ако се наведеше над парапета човек можеше да види как буйно тече Висла.

— Много е красиво — рече Хана.

Трябваше да затвори за миг очи, защото си представи как в тази стая и на тази тераса двамата с Тадеуш се любуват на залеза...

... или на зората; което би означавало много повече и най-вече, че тя и Тадеуш са прекарвали заедно цялата нощ...

— Това е най-хубавата ми стая — казваше в това време полякията. — Това е дори най-хубавата стая в целия квартал Прага, а може би и във Варшава. Брат ви я искаше на всяка цена и я плаща дори през лятото, за да е сигурен, че ще я задържи...

Хана отиде до края на терасата: други саксии с цветя я превръщаха в нещо като висяща градина. Тя се върна вътре: чистотата и редът бяха впечатляващи, многобройните книги стояха изрядно подредени на етажерките. Леглото беше с четири струговани крака от тъмно дърво и сърцето на Хана бясно се разтупка — рано или късно тя

щеше да легне гола на това легло. Знаеше това, нещо повече, желаше го, което за нея означаваше едно и също. Отдалечи се от леглото и прочете заглавията на някои книги, част от тях правни, но повечето бяха стихосбирки: Словацки, Мюсе, Байрон, Шели, Леопарди. А също Товиански, за който тя нищо не знаеше. „Трябва да ги прочета...”

Завърши огледа си с бюрото, на което Тадеуш работи. Там имаше десетина листа, затиснати с камък със същия тъмен, леко блестящ червен цвят, а вероятно и със същия произход като очите на бръмбара, който беше издялал за нея.

— Мебелите са си негови — добави полякинята. — И цветята. Сега трябва да излезеш. Той не обича да му се влиза в стаята. Дори за чистенето не ме допуска, чисти си сам. Ако не му беше сестра...

— Само полусестра. И точно затова бих искала...

Тя сведе глава с точно премерени срам и мъка.

— Бих искала да не му казвате, че съм идвала, нито дори че съм във Варшава. Всъщност аз няма и да бъда тук, защото утре заминавам за Италия с наследството, което ми остави дядо. Тадеуш много ще се натъжи, а пък и...

С глух глас разказа историята си, която още повече би натъжила Тадеуш: как най-добрият му приятел се опитал да я изнасили и само чакал удобен случай отново да посегне. Истински бесен сластолюбец. Но как да каже всичко това на Тадеуш? Ще ѝ повярва ли? Ами ако убие най-добрия си приятел? (Който очевидно вече няма да му е такъв.) Освен ако между мъжете...

— Разбират се като крадци — каза хазяйката полякиня още победено. — Дори и най-добрите, можеш да ми вярваш, малката...

— Ех, за съжаление наистина е така — въздъхна Хана тръгвайки си.

Добе Клоц я гледаше с удивление, примесено с ужас.

— Искаш да ти дам на заем колко?

— Сто седемдесет и пет рубли.

— А защо не двеста? — изсмя се Копата Сено.

— Само ако настоявате — спокойно каза Хана.

Те пак бяха в женската част на синагогата с молитвеници в ръце. Отново шептаха, въпреки гневния поглед, който от време на време им

хвърляше жената на равина, натоварена да бди за реда. Изминали бяха четири дни откакто през половиндневната си почивка Хана бе ходила на улица „Кролевска“, в университета и в квартал Прага, откакто бе предплатила трийсет рубли за една рокля, която струваше сто трийсет и две.

— Категорично не — изсъска Добе. — НЕ, НЕ И НЕ.

— Би трябвало да размислите по-добре.

Долу, до газените лампи и Свещения ковчег, горяха свещи за помен и миризмата им се изкачваше чак до балкона.

— Да се помолим — рече Добе.

— Защо не? — отвърна Хана.

Един пътуващ проповедник им служеше за звуков фон; тъкмо говореше за жените, които според него имали по природа голям шанс да отидат право в пъкъла, където между другото щели да им откъснат гърдите с нажежени до червено клещи, преди да ги хвърлят на ложе от жарава. Съвсем безразлична към тези ужасяващи перспективи, Хана мълчеше и чакаше, усещайки погледа на Добе върху себе си. И естествено, както бе предвидила Хана, Добе отново зашепна. Тя зададе въпроса, един от трите въпроса, които непременно трябваше да зададе (другите два бяха за предназначението на сумата и начина на връщане): Добе попита какво ще стане, ако откаже...

— Ще си отида — каза Хана. — Ще ви напусна, вас и Пинкош. Нямам избор.

Колкото и да беше категорична, не можа да не усети удара, който току-що бе нанесла на великанката. Видя как едрите ръце се разтреперват. Толкова силно, че в пристъп на нежност, рядка у нея, тя постави пръстите си върху едната от тези ръце.

Добе Клоц, наред с Мендел Визокер, щеше да бъде едно от големите угризения на Хана, когато се връщаше към младостта си. Доста години по-късно, разказвайки тази сцена на Лизи Маккена, ѝ разкри какъв срам е изпитвала в момента на този шантаж.

— *Лизи, тогава аз все още бях отвратителна хлапачка, невероятна егоистка и убедена, че мога да манипулирам когото си пожелаея. Това е единственото ми извинение. Още повече че в крайна сметка не се оказах толкова хитра: дори за момент не предвидих това, което по-късно Добе щеше да направи. Макар тогава и за*

секунда да не се съмнявах, че тя ще ми даде тези пари. Ужасно е да имаш такава власт над някого и така ясно да го съзнаваш...

(Нека обаче кажем, че когато Лизи Маккена слушаше тази изповед, тя си помисли, че съществува някой, който има над Хана, над възрастната Хана, почти същата власт. Лизи Маккена се въздържа да направи бележката си — както винаги очите на Хана прочетоха мислите ѝ, и Хана поклати глава и каза: „Не, не, то не прилича на онова, което става между Тадеуш и мен“.)

Добе Клоц даде парите на заем. Не без битка, която продължи три-четири дни. Естествено тя постави втория въпрос, за какво ще послужи този капитал. Хана ѝ каза съвсем честно, защото не желаше да ѝ поднесе някое умопомрачително обяснение, което беше способна да измисли. Рокля за сто трийсет и две рубли? Копата Сено едва не припадна, тя, която за четирийсет години не бе похарчила и половината от тази сума за осемте или десетте фусты, които носи една върху друга.

— Но това не е всичко — добави Хана — трябва ми и обувки. Чанта, шапка, ръкавици. И фуста. Даже може би две фусты... И още една, по-обикновена рокля, за всеки ден. И обувки, които да ѝ подходжат.

Недалеч, на улица „Гойна“, имаше магазин за дамски дрехи. Хана беше склонна да се задоволи с него за рокля номер две. След тридневен пазарлък плати за нея шест рубли и дващест и три копейки. На Добе, която се мъчеше да разбере как може така упорито да спори и в същото време, без да ѝ мигне окото да плати сто трийсет и две рубли, Хана отговори, че роклята в червено и черно е истинска мечта, а за мечтите си човек не се пазари.

Мечта или не, дойде време Добе да зададе третия въпрос: как ще ѝ бъдат върнати, с разумна лихва, дадените на заем пари.

— Имам планове — отговори Хана. — От тях ще спечелите много пари, освен печалбите, които вече имате благодарение на мен.

Към средата на август тя се появи в изключително елегантния магазин на улица „Краковски кръстопът“, с разписка в ръка. Изпробва памучната рокля в наситено червено и черно, която за удивление на продавачките ѝ седеше чудесно, но трябваше да се скъси с няколко

сантиметра — Хана наистина беше дребна. Фината ѝ талия, закръглеността на бедрата, извивката на високите ѝ гърди изведнъж ясно изпъкнаха. Нещо повече: червеното, което бе избрала, контрастираше великолепно със сивите ѝ очи и гъстите ѝ коси, сплетени като питка за Шабат. Стана ясно от тишината, която настъпи при нейното излизане от пробната. Казваха го и погледите, смаяни от подобна метаморфоза. А Хана остана невъзмутима, въпреки че се виждаше цялата в едно голямо, овално венецианско огледало. Именно в този момент тя получи потвърждение на онова, на което се бе надявала: да има поне някакъв шанс да бъде мъничко по-хубава, щом не може да бъде красива. Отбеляза собствената си величественост, чудото, благодарение на което както желаше, стана съвършено различна, изглеждаше по-голяма, по-възрастна, някак величествено загадъчна. Може би заради бледостта на тясното ѝ лице. Но най-вече заради жизнената енергия, струяща от това лице.

Отбеляза всичко това с хладна яснота, като играч на карти, пресмятащ козовете, които има. А когато ѝ съобщиха, че ще са необходими няколко дни за поправката, защото е август и голяма част от персонала е освободен, за да не му се плаща, тъй като в мъртвия сезон няма работа, тя отвърна, че ще чака. Но естествено ще иска отбивка от цената за закъснението.

Така роклята щеше да ѝ излезе сто дваайсет и пет рубли. За цената на мечтите не се правеха пазарлъци, но и идеализмът на Хана си имаше граници.

Мендел Визокер мина за първи път през Варшава към края на есента на 1890-а...

... После втори път през пролетта на 91-а. Естествено и в двата случая той отиде на улица „Гойна“. Тъкмо при второто посещение промените го изненадаха: нова табела и нови помещения — магазинът се е разширил с едно съседно магазинче. Но истинските промени са другаде — там, където бе имало нещо като мрачна дупка, воняща на вкиснало мляко и в дъното на която Добе Клоц бе седяла като спяща зимен сън мечка, Мендел с удивление откри нещо светло, много чисто и чудесно организирано, където се бута истинска тълпа; а Хана Каруцаря завари начело на две млади продавачки — една от които бе

направо прелестна, — облечени като нея в бели престилки с небесносини якички.

— Какво, по дяволите, си направила с госпожа Клоц? — попита Мендел стъписан.

... Стъписан не само от външното обновление: Хана, която завари, беше речовита и весела; спираше се всеки миг да поприказва с тази или онази клиентка и да се пошегува; малко беше пораснала и даваше признаци на една почти дива енергичност.

Добе Клоц, каза тя, е излязла за час-два. Гледаше Мендел право в очите.

— Трябва да говоря с вас. Тази вечер, след като затворим?

Часът беше почти два следобед. Мендел имаше две-три делови срещи, след което смяташе да отиде да вечеря и преспи при една друговерка на улица „Мировски“, на име Кристина или при една слугиня, дето умееше всичко да прави — най-вече любов — и която работеше у един богат търговец хасид^[1], на име Лейзер Пржепиорко. Още не бе направил своя избор.

С Хана се договориха да се срещнат в бакалията кафене на улица „Крошмална“.

Той напразно я чака почти до девет часа. Дали се бе задържала в магазина? Отиде там и намери вратата заключена. Каза си, че ще се видят на другия ден и поради напредналото време избра християнката, която го посрещна ентусиазирано.

Беше в леглото с нея и по-точно върху нея, когато Хана нахълта.

Мендел седна на ръба на леглото. Сетне извика с пресекнал глас: „Моментално излез от стаята!“, докато се опитваше припряно да покрие двете голи тела, своето и на Кристина. Но Хана само се намести по-удобно, оправи гънките на роклята си и започна да обяснява, че е закъсняла, защото се е забавила на една друга среща. Уточни, че е открила Мендел много лесно по следата на бруска му. Сивите ѝ очи, излъчващи олимпийско спокойствие, сякаш най-последно бяха открили Кристина, пхнала се почти до носа под завивката и от която сега се виждаха само русите къдрици и огромните ужасени сини очи.

— Добър ден, госпожо — каза Хана на полски. — Съвсем не бих искала да ви безпокоя. Моля ви, продължавайте.

— *Вън!* — изрева Мендел, който в крайна сметка едва се сдържаше да не прихне.

— Тя разбира ли идиш? — Хана посочи Кристина.

— Нито дума.

— Толкова по-добре. Значи ще можем спокойно да говорим, Мендел Визокер. Първо за работата. Тя върви много добре. Видяхте магазина, увеличихме три пъти средната печалба. Някои дни я увеличаваме петорно, кривата върви нагоре. Особено откакто убедих Пинкош да наеме някой да го придружава в обиколките му. Най-трудно беше да го накарам да купи две нови каруци и коне за тях. А вторият магазин...

— Света Богородице! — възкликна Мендел — Тази информация не можеше ли да почака до утре? — Но поразен все пак попита със закъснение: — *Какъв втори магазин?*

— Онзи, който убедих Добе да отвори близо до Арсенала.

— По дяволите! Това не е в еврейския квартал.

— Точно така. Необходимо беше да имаме и друга клиента.

Изведнъж Мендел седна в кревата. Почти забрави, че е гол и че преди няколко минути беше изненадан да...

— Наистина ли е отворен този втори магазин?

— Отворен е. И върви добре. — Тя се усмихна: — Няма нищо по-просто от това, Мендел Визокер. Когато хората купуват нещо, от което наистина се нуждаят...

— Сирена — каза той с мъничко сарказъм.

— Например. Когато купуват нещо, от което наистина имат нужда, те спорят и са готови да се бият за всеки грош. В замяна на това, ако купуват нещо, без което могат да карат още сто години, тогава са готови да платят всякаква цена.

Той избухна в смях:

— И какво им продаваш във втория магазин?

— Всичко — отговори тя. — Всичко, стига да е скъпо и да не се намира другаде. Отначало бакалски стоки. — Но започнало да ѝ писва от сирена. Обясни, че това, което сега най-добре се продавало, са шоколади, сладкиши, кафе, чай и ликьори. Смятала да отвори и салон за чай...

На този етап на разказа полякинята запротестира, че е в *своята* стая, в *своето* легло, тоест възразява на разговора, който даже не можеше да следи. Мендел нежно я шляпна по задника и я посъветва да поспи малко. После продължи:

— И с чии пари направи всичко това? При пристигането си имаше три-четири рубли.

— Две рубли — уточни тя.

И се впусна да разказва как тя и Добе Клоц са сключили договор, според който тя получава двацет процента от допълнителните печалби над размера на средната печалба. Отначало. После как е убедила Копата Сено...

— Искам да кажа Добе. Така й викам, но я обичам...

... убедила е Копата Сено да вложи малко повече. Добе е имала повече пари, отколкото сама е предполагала с всичките тези наеми, дето ги събира. Трупала ги е, но от това никой нямал полза.

— Особено ти — отбеляза Мендел. След като първоначалната веселост бе отминала, той усети, че го обхваща странно безпокойство. За момента не можеше да си го обясни. Сивите очи се впиваха в него неразгадаеми.

Тя кимна:

— Особено аз. Затова я убедих да ги вложи. Първо за обновяване, разширяване, за наемане на продавачки, между които и Ребека — вие я забелязахте, аз видях, онази, дето е толкова хубава... Тази глупачка спи ли?

На Мендел му бе нужно известно време, за да схване, че тя говори за Кристина. Повдигна завивката: полякинята наистина бе заспала. Дори леко похъркваше, тихичко...

— После — продължи Хана — ми дойде идеята за втория магазин, аз имах триста и петнайсет рубли, но не беше достатъчно. Освен това няхах право да започвам нещо ново без Добе, нямаше да е честно. Ето защо й предложих да даде от собствените си пари. Тя нямаше достатъчно. Трябваше да се взима на заем.

На Мендел изведнъж му стана студено. Протегна ръка, взе ризата си от близкия стол и я навлече като внимаваше много да прикрие голотата си. Хана каза:

— Ходих при петнайсет или двацет лихвари и най-после намерих един, който беше подходящ. Отначало искаше да даде заема

само срещу ипотекирането на сградата на Клоц плюс лихвата. Най-накрая влезе в сделката срещу трийсет процента...

— Значи все пак даде парите?

— Естествено.

— Кой е той?

— Лейб Дейтш.

Името бе познато на Визокер и въпреки ризата усещането за студ се засили.

— Трябваше да ме питаш, Хана.

— Нямаше ви.

— Сигурно щеше да успееш да ме намериш, ако беше поискала.

— Вярно е — призна тя. Сведе поглед и оправи някакви несъществуващи гънки по роклята си. Тогава, за първи път откакто тя бе нахълтала в стаята, Мендел забеляза роклята в черно и червено — много особено червено, — което отлично подходеше на бялата ѝ кожа, на очите, а и на косите ѝ — Визокер имаше набито око за тези неща; то подчертаваше фигурата и прекрасното ѝ дребно тяло, способно да побърка даже и светец. Мендел беше поразен от новата промяна в нея, която би трябвало да забележи по-рано. Но неприятното чувство не изчезна...

— И какво казва госпожа Клоц за всички тези рискове, които си я накарала да поеме?

— Тя прави каквото поискам — отговори Хана. — Всеки път... въпрос е единствено на време.

Вдигайки глава при последните думи, тя изгледа Мендел с такова победоносно изражение, с толкова предизвикателност и самоувереност, че той отгатна всичко. Всичко му стана ясно, като се започне от невероятното влияние, което Сополаната сигурно имаше над старата жена...

Естествено, каквато и цена да трябваше да плати, Мендел Визокер щеше да преживее трагедията. Възможно беше да го е предчувствал. За момента той изпитваше само тревога, странно примесена с гордост — в края на краищата именно благодарение на него Хана дойде във Варшава; на него се довери; той пръв долови изключителното в нея...

„Едно от двете, Мендел, защото има два начина да гледаш на нещата: можеш да се захласваш, дори да се възгордееш от това, което Сополаната вече е направила или ще направи; тя, която е само на шестнайсет години, въпреки че изглежда пет-шест години по-голяма с шапката, роклята, ръкавиците, чантата и най-вече с този неин начин да измерва хората с поглед; можеш да си казваш, че е гениална и че е жалко, дето е жена, инак с всичките качества, които притежава, би забогатяла невероятно и щеше да има власт...“

От друга страна, обаче, имаш пълно основание да се страхуваш. Не само от това, което тя прави или от рисковете, които поема. Можеш да се страхуваш от самата нея; от начина, по който си служи с всички хора, познавайки всеки път какво мислят, догаждайки се какво трябва да каже или направи, за да привлече хората на своя страна, точно като теб или баба Клоц. Последната например е дала ей така всичките пари, натрупани за четирийсет години работа, без дори да се надява да стане по-богата — за какво ѝ е да бъде по-богата — тя е страхотно ентусиазирана, но може да се пробуди някой ден. А това би могло да бъде ужасно при нейната дивотия... Каза на глас:

— Обърни се, ако обичаш.

— Защо?

— Защото ще стана от леглото, ето защо.

Отначало тя се усмихна с присвити, закачливи очи, но все пак се съгласи да обърне глава и така (наблюдавайки я отблизо, ако случайно решише да го погледне докато той се облича) Мендел откри отново същия остър, напрегнат, дори алчен профил. Видя как усмивката изчезна полека-лека и отстъпи място на дълбока замисленост.

Навлече сакото и нагласи каскета си на поляк: „Тръгваме“. Последен поглед към леглото: Кристина спеше като праведна. Ей такива жени обичаше: пристигащ, внезапно си тръгваш (думата беше слаба, Хана бе нахлула, когато те бяха в разгара), а те не казват излишна дума или почти...

— И къде отиваме? — попита Хана.

Той я побутна по стълбите:

— При приятеля ти Лейб Дейтш, който е толкова услужлив.

Завари го да се налива с немско вино с още трима-четирима лихвари. Беше доста едър човек, брадат за двама равини, който не се мяркаше често в басейна, ако се съдеше по ноктите. Лейб Дейтш без съпротива показва на Мендел всички документи, отнасящи се до заема и до полагаемия му се дял в магазина до Арсенала. Само каза:

— Не знаех, че е ваша племенница.

— Човек не си избира роднините — отвърна Мендел.

Прочете ги и ги препрочете, но всичко му изглеждаше наред, въпреки че не беше юрист, нито нотариус. Попита Лейб Дейтш дали наистина вярва в рентабилността на втория магазин. Първите резултати показват, че е рентабилен, увери го лихварят:

— Отначало не вярвах, но вашата племенница има невероятен талант да убеждава...

— Зная — потвърди Мендел. — Тя успя дори да ме убеди, че съм ѝ чичо. Но аз бих искал да ви помоля за нещо, Лейб: вие сте опитен човек, с утвърдена репутация; предпазливостта ви при влагането на пари е пословична, а славата за честността ви се носи чак до Черно море...

Дейтш все пак леко примигна.

— Да, да, за носене, носи се — подхвана отново Мендел. — Ето защо бих искал да ви помоля да бдите над племенницата ми. Ако ѝ се случи нещо...

Мендел Визокер дълбоко пое въздух и изведнъж стаята се стесни наполовина:

— ... ще откъсна главата на виновника. Не съм човек, който се тревожи от дреболии като подписани документи.

На улица „Крошмална“, бакалията кафене бе затворила врати. Малко по-нататък, на площада, двата или три бардака бяха отворили своите. Една внезапна асоциация извика в ума на Мендел името на Пелте Мазур Вълка. За малко да го произнесе и да попита Хана дали сутеньорът се е опитвал да я види отново или пък да направи нещо още по-лошо. Ако беше попитал, много неща биха се случили по различен начин. Ала в същия миг Хана, която вървеше от дясната му страна, отново заговори, след като бе пазила мълчание необичайно дълго за нея. Разпита Мендел за планове му и по-точно за старата

мечта, която лелееше от години, окончателно да напусне Полша и да отплава към Великобритания, към Франция, към Америка или някъде другаде...

— Или към Австралия — добави тя. — Преди три години ми говорехте за Австралия и за вашия приятел Шлоамел, който е забогатял в Сидни и постоянно ви пише да отидете при него...

Паметта ѝ винаги щеше да го поразява. Едва започнал да разказва весела случка с един човек на име Прилюки от Одеса и тя веднага го поправяше: вероятно той бърка или пък има двама Прилюки, защото преди осемнайсет месеца той ѝ е казал, че един Прилюки от Киев с четири дъщери, една от които кръстена Анастасия, дете има бенка над лявата си гърда... та този Прилюки от Киев... Най-лошото беше, че тя винаги излизаше права. Ако някой ден решише да пише спомените си, най-лесно би било да я извика; тя със сигурност щеше да го засипе с имената, адресите и личните физически характеристики на всяка от двестате или тристате жени, които са го посрещали с отворени обятия от Черно до Балтийско море!

— Имате ли други новини от вашия Шлоамел?

— Нямам. Той ми писа два-три пъти и толкова.

— По-скоро пет пъти — поправи го тя. — И може би има ново писмо от него, което чака при латвийките в Данциг.

Ох, да му се не види! Какво общо имаше той, какво общо имаха те двамата с Шлоамел Финкъл, дете е в Австралия, в Сидни — или беше Мелбърн — все бърка? Какво искаше тя да постигне? Да го прати в Австралия? Освен ако сама не искаше да емигрира? Та тя дори не знаеше къде се намира Австралия (всъщност той също не знаеше)!

— Много добре зная къде е — каза тя спокойно. — Слиза се надолу покрай бреговете на Африка, освен ако не се мине през новия канал, и най-накрая се завива наляво; после се върви направо, видях в атласа си. Мендел Визокер?...

Досега те вървяха един до друг по улица „Крошмална“, където нощта започваше да възцарява спокойствие и тишина. Но Хана се спря внезапно, произнасяйки името на Мендел. Той направи две-три крачки, преди да забележи това. Като се обърна, я видя да стои неподвижна, с онзи вгълбен израз, който понякога се появяваше в очите ѝ. Тя каза с глух глас:

— Видях го отново, Мендел Визокер. Говоря за Тадеуш Ненски, естествено.

— Разбрах — отговори той, внезапно боднат от тази необяснима ревност, която вече бе изпитвал. — Е, и?

Съвсем наблизо до нея, до бордюра на тротоара, имаше една ръчна двуколка. Тя се опря на нея внимателно, изпъната, с движения на завършена жена, а не на девойка. Нощта беше мека, дъждът от последните дни най-сетне бе спрял, въпреки че можеше отново да завали; из въздуха се носеше на талази, довяван от лекия източен вятър, горски дъх от квартал Прага, оттатък Висла.

Тя започна да разказва странната си нова среща с Тадеуш.

[1] Изповядващ хасидизма. Религиозно движение, зародило се сред полските и руските евреи в началото на 18 в. — Б.пр. ↑

5.

СТАЯТА В КВАРТАЛ ПРАГА

През септември предишната година, тоест през 1890-а Тадеуш се бе завърнал в квартал Прага, точно както бе предвиждала хазайката му. За да продължи образованието си — оставаше му само една година до дипломирането.

Хана веднага бе научила новината, предупредена от мрежата шпиони, която бе създала и чиято първа брънка беше именно хазайката...

— Тя се казва Марта Гловацка, Мендел Визокер. Вярва на всичко, което ѝ кажа, още повече че лъжите ми съвпадат с нейните възгледи. Страшно прилича на каца със саламура, само дето мирише по-силно. Няма зъби, почти не ѝ е останала коса, но си въобразява, че мъжете само за нея питат. Достатъчно ми беше да я разбера. Отначало ѝ сервирах първата си лъжа, че Тадеуш ми е природен брат. Тя ми повярва. Но скоро разбрах, че това няма да е достатъчно и затова измислих друго нещо: че изобщо не съм му сестра, а съм влюбена в него и той е влюбен в мен, но аз го зная, а той не; че на село ние двамата на сеното в един сайвант... и тя отново ми повярва. Дори ми се струва, че повече ѝ харесва втората версия, защото е сантиментална каца със саламура.

(На това място от разказа Визокер отново го втресе от този толкова спокоен цинизъм — него, който никога не бе изпитвал прекалени угризения на съвестта, когато дрънкаше врели-некипели на хората, за да купят стоката в бруска... Цинизъм, съчетан с търпелива, непоклатима решимост, чието съществуване Хана отново му е разкрила като една от основните черти на характера си...)

— ... А когато обясних на Гловацка, че съм готова да се пожертвам за Тадеуш, тя съвсем налага въдицата. Даже си поплака. Не знае да чете, най-малкото пък на френски, инак щях да ѝ дам „Двете сирачета“ и „Разносвачката на хляб“, които щяха да ѝ харесат. Казах ѝ, че искам да изчакам Тадеуш най-сетне сам да открие любовта си към мен, да свърши следването си, макар да рискувам да го изгубя

завинаги, ако той се ожени за някое варшавско момиче с богата зестра. Това също разплака добрата жена. Но подеждва: тя ме осведомява, съобщава ми за всяко движение на Тадеуш; ако някой ден приемеше някоя особа, както казва Марта Гловацка, аз щях да го знам след два часа...

Една от трудностите, с които Хана се бе сблъскала през есента и зимата на 90-а беше обстоятелството, че тя работеше по шестнайсет-седемнайсет часа на ден. Да отсъства, за да прекоси Висла и да отиде в квартал Прага, би й отнело няколко часа, а това означаваше (тя не го каза, но точно това мислеше) да отпусне хватката си над Добе Клоц. В някои дни рискът не беше толкова голям: смятайки и пресмятайки доходите си — колкото и да благоговееше пред Хана, тя не губеше усета си за търговия — Копата Сено не можеше да не признае очевидното: всички цифри набъбнаха. Всяка новост се оказваше доходоносна, дори наемането на двете продавачки на улица „Гойна“. Едната от тях се наричаше Хиндел, беше на деветнайсет години и имаше форми и характер на кротка крава; изпитваше ужас от Добе, но въпреки това успяваше да спи работейки, с отворени очи, докато връщаше рестото, а понякога дори с протегнатата ръка, в която държеше черпака за мерене на извара. Затова беше способна да работи без да гъкне по осемнайсет часа дневно, без почивен ден.

Ребека Аниелович беше от друго тесто (тя щеше да се появи отново в живота на Хана под името Веки Сингър). Изглеждаше очарователна, зашеметяващо красива, весела и жива; беше на шестнайсет години като Хана и дъщеря на един часовникар от улица „Тварда“, следователно варшавянка. Още през първите дни те с Хана определено си допаднаха и така започна едно понякога бурно приятелство, което щеше да продължи повече от половин век.

През есента на 90-а тя се яви като най-сигурното решение на проблема за наблюдаването на Тадеуш.

— Тя е единствената, освен вас, Мендел Визокер, която знае всичко за нас с Тадеуш. Представих я на Марта Гловацка като моя братовчедка; служи ми за връзка и използва братята и сестрите си — има четиринайсет — като агенти. Ако отсъствам, мога да разчитам на нея за много неща...

— Като например да възпре всеки опит на госпожа Клоц за независимост.

— Това е само една гледна точка.

— Хана, о-о, Хана! — не се сдържа Мендел.

— Никога не съм оцетила Добе дори с един грош, никога. Тя е била ужасно самотна преди да ме доведете при нея. И отново ще бъде самотна, когато я напусна, а това неизбежно ще се случи. Но междувременно ще я направя по-богата и по свой начин ще съм я дарила с любовта си...

Изминали почти три месеца, преди Хана да се реши да установи за първи път връзка с Тадеуш. Докладите на сестрите и братята на Ребека, които изградили истинска шпионска мрежа, достойна за тайната царска полиция, я информирали за всички привички на студента. Той никога не отсъствал от лекции: „Учи не само право, а и литература. Аз нали ви казвах, мисля, че един ден ще стане писател, нищо, че и сам още не го съзнава. Пише стихове и *morceaux de livres*... Може ли да се каже така — части от книги?“.

Мендел завъртя глава: как би могъл да знае? Неговият френски не беше от най-добрите, а и не познаваше нито един автор...

— Осведомих се и в университета. Потвърдиха това, което вече ми бяха казали: Тадеуш е блестящ. Аз, естествено, не съм учудена: винаги съм знаела колко е умен... И така, в края на ноември го видях...

В края на ноември Хана взела отново половин ден почивка, втория. Отишла в университета и намерила дежурния през този ден шпионин, приятел на един от братята на Ребека. Младият осведомител и шефът на шпионската мрежа уточнили: субектът присъствал на лекция за руските писатели. Агентът бил четиринайсетгодишен и не знаел руски, та по тази причина не можел да бъде по-изчерпателен. Хана му благодарила, освободила го, а самата тя се качила на...

— Чакай малко — прекъсна я Мендел, — ти наистина ли искаш да кажеш, че си карала да следят момчето?

— Ден след ден, седмица след седмица, месец след месец.

— Следили са го деца?

— Деца. Отначало бяха само сестрите и братята на Ребека. Но много скоро това не беше достатъчно: трябваше да се включат и други. На които плащам със сирене. Не от най-доброто, разбира се.

— Колко са общо?

— Трийсестина. На някои, дето не обичат сиренето, което мирише много силно, плащам с лакомства. Понякога дори им давам грош — два, като награда. Върви много добре.

— Боже всемогъщи! — възкликна Мендел, ругаейки като католик.

Улица „Крошмална“ започна да опустява. Според часовника на Мендел минаваше десет. Мяркаха се само няколко силуети пред входовете на бардаците. „Продължавай“, каза Мендел.

... В университета Хана се качила на първия етаж, където била залата, в която Тадеуш слушал лекция за руските писатели. През вратата тя чула да се говори за Лермонтов — „не съм го чела, трябва да го прочета“ — и за Гогол — „от него съм чела «Петербургски повести» и «Мъртви души»“ — и когато врявата оповестила, че лекцията е свършила, тя се скрила в един ъгъл. Видяла Тадеуш да излиза заедно със свои състуденти...

— По-хубав е от всякога, Мендел Визокер. Невероятно е пораснал, много по-висок е от вас, стърчи над всички останали, като принц е. Носи син костюм, чиято кройка му стои добре, но е много стар и износен, също както и ризата и обувките му, които се нуждаят от нови подметки...

— Може би, би могла да му дадеш малко от твоите пари? — предложи Визокер, насилвайки се да бъде саркастичен. — Нали си богата.

— Защо не? Може би ще го направя, когато му дойде времето. Аз ще стана много богата, наистина, знаейки как се печелят пари. И ако стане писател, преди да се прочуе... ще видим. Добре. Този ден тръгнах след него. Той имаше след това още една лекция. По право, два часа. После излезе от университета, повървя известно време по улица „Краковски кръстопът“ с двама състуденти. Не чувах какво си говорят, бях много далеч, но беше лесно да се разбере: състудентите му предложиха да влязат в едно кафене, а той отказа. Но си личеше, че му се искаше. Сигурно е, обаче, че нямаше достатъчно пари. Тръгна си, сам...

— И тогава ти се показва?

— Не.

— Не разбирам — каза Мендел.

— Още не бях готова. Той продължи сам. Помислих си, че ще се върне в университета, но не, той отиде в градината зад него, седна на

една скамейка и започна да чете някаква книга, която носеше със себе си. Записваше си нещо. След един час тръгна отново, прекоси моста Прага и дори остана там доста дълго да съзерцава реката...

Хана затвори очи, отново преживя сцената с невероятен израз на нежност върху тясното си лице.

— И той изобщо не те видя? — попита Мендел, чието гърло изведнъж се бе свило.

— Не. Много внимавах. Когато се прибра у Марта Гловацка, изчаках за всеки случай, ако отново излезеше. Но не. Стъмни се, той запали лампата. Сигурно работеше...

Тя отвори очи и острият поглед се впи в Мендел.

— Не съм луда, Мендел Визокер. Обичам Тадеуш, обичам го като жена, не като хлапачка.

— Ти може би никога не си била хлапачка.

— Може би — отвърна тя. — Но това не ми е попречило да страдам. Напротив.

— Извинявай — каза Мендел. (В този момент, както никога досега, той обичаше Хана с чувство, изпълнено с любов, нежност и приятелство.)

През зимата на 1890–1891 г., възползвайки се от кръстосванията си между единия и другия магазин и въоръжена със сведенията, които ѝ осигуряваха нейните трийсет шпиони, платени със захарни пръчици и леко гранясало сирене, Хана още четири пъти проследила Тадеуш. Без да се показва. Защото „не е готова още“...

Часовникът на Визокер показваше десет и половина. На улица „Крошмална“ тук-там светли кръгове от петролни лампи и свещници все още осветяваха фасадите: еврейският квартал спеше. Въздухът ставаше все по-хладен, нищо, че е пролет, във Варшава нощите бяха ледени. Хана обаче не помръдваше, сякаш безчувствена към студа, все така облегната на една от дръжките на двуколката. „Тя сякаш е обладана от някаква лудост, помисли си Мендел, но въпреки всичко бих се оставил да ме убият заради нея.“ Все пак той се поддаде на ревността си и на неясния гняв и попита:

— Никога ли не се среща с жени този твой Тадеуш? С тези шпиони, които имаш, сигурно знаеш всичко за момичетата му, имената им и колко пъти ги е...

Ако се бе надявал, дори и мъничко, да наруши спокойствието ѝ, то се беше излъгал. Тя се усмихна малко снизходително, сякаш горда с женските завоевания на Тадеуш. Каза, че, естествено, това е неудобството на нейната система за наблюдение: щом се стъмнело шпионите ѝ трябвало да се прибират да вечерят с мама и татко. Но тя смятала, че все пак знае доста неща за походженията на Тадеуш...

... А отговорът на въпроса, който Мендел Визокер сигурно имал наум, бил не. Не била ревнива. Струвало ѝ се съвсем нормално един мъж да има опит, преди да се установи. Според нея мъжете се различавали от жените: „Няма Вас да ви уча, с вашите триста любовници. Ако някоя жена прави като вас ще бъде най-голямата курва в Полша...”

Съвсем не била ревнива.

— Един път дори го видях с едно момиче. Качиха се у нея, близо до площада на Стария пазар. Доста хубаво момиче, но с дебели крака. Зная, че Тадеуш не харесва дебелите крака. Дори се срещнах с момичето, като се престорих на полякиня. Глупавичка е и няма пари. Всъщност Тадеуш бързо я разкара, отегчавала го е, както бях предвидила. Вярно, че не познавам всички жени, които е имал. А сигурно е имал много, какъвто е хубавец. Няма значение. Повече ме тревожи една на име Емилия. Дъщеря е на известен нотариус и е много богата. Не е кой знае колко хубава, но е много богата. Тя също намира, че Тадеуш е красив. И понеже има много пари, а Тадеуш няма, това е тревожно. Той може да приеме да се ожени за нея заради парите ѝ. Тадеуш има само майка си, а тя не е богата — баща му е починал през декември. Той се оставя да бъде оплетен от тази Емилия — както винаги търси по-лесното.

— Но ти ще попречиш това да стане.

— Ще попреча. До края на следването му съм спокойна. Бащата на Емилия се казва Влодзке и няма и да иска да чуе за зет без диплома. Но после... Ето защо самата аз имам нужда от пари, не само заради Тадеуш — но това също е важна причина. Ето защо отворих втория магазин до Арсенала и ще направя толкова други неща.

— Ти ще станеш много богата.

— Да.

Тонът беше безизразен: тя констатираше нещо очевидно. „Като си помисля, каза си Визокер, че е във Варшава от почти година, че за

една година сигурно изобщо не е писала на майка си, нито е потърсила брат си Симон — или ако го е видяла, това не е имало значение, и най-вече, че от десет месеца дебне поляка от разстояние...”

— А случаят със смъртта на брат ти Яша?

— Това е минало.

— Може би не и за него. Много е възможно още да изпитва срам, дори след години.

— Ще го накарам срамът да му мине.

— Само дето изобщо не си му се обадила.

— Не бях готова.

— Не си му се обадила, защото си се срамувала от Добе ли?

— Да, донякъде. От Добе и Пинкош Клоц, от улица „Гойна“, от сиренето, от еврейския квартал, от самата мен. И дори от вас. Но сега е свършено. Вече не се срамувам от нищо.

Тя се усмихна и като наведе глава, огледа с голямо задоволство роклята в черно и наситено червено и цялото си останало снаряжение.

— Трябвали са ти нова рокля и обувки — каза Мендел с подигравка и злоба, за които се упрекна. — Трябвали са ти рокля и обувки като на дама полякиня.

Тя го изгледа втренчено.

— Вие явно нищо не разбирате, Мендел Визокер. Трябваше да съм готова вътрешно.

— И кога ще бъдеш?

Тя отново сведе глава за миг, после я вдигна.

— Готова съм.

Пинкош Клоц закара двуколката до западния вход на парка Сакс, в края на дългата алея, която тръгваше от фасадата на двореца Потоцки. През четирите месеца след пристигането на Хана, Пинкош не беше продумал; даже и при първите осемдесет пъти, когато Хана го придружаваше в обиколките му; нито когато тя имаше толкова много нови идеи за качеството на продуктите, които той събираше: според нея отсега нататък те трябваше да бъдат различни от онези, които можеха да се намерят на пазара „Янош“ или където и да е другаде във Варшава — различни и с несравнимо по-високо качество. Мълчал беше и когато чу Добе да му заповядва отсега нататък да зарежда

магазина с много неща, не само с млечни продукти, и с деликатеси. Подчини се дори когато му съобщиха, че ще има двама помощници и че ще трябва да снабдява и втори магазин със стоки от Германия, Швейцария и Франция...

Сянка на мъж.

Странна и мълчалива битка бе започнала между него и Хана, чийто залог беше да го измъкне от трийсетлетното му мълчание. До деня, когато тя откри пролуката, прочитайки на висок глас едно стихотворение, което обичаше: сигурна била, че той харесва поезията и дори сам пише... Би й се искало да й прочете нещо свое. Един ден той се реши и ужасно срамежливо й подаде няколко листа, по които всяко квадратно милиметърче бе изписано с мастило. След като ги прочете тя с много такт му заговори за тях, докато вървяха с каруцата към едно стопанство и на Хана й беше необходима наистина цялата й прозорливост, за да разбере, че той несъмнено изпитва най-великото щастие в живота си благодарение на тези похвали.

Пинкош спря каруцата, остана неподвижен, държейки поводите в деликатните си малки ръце. На ръст беше колкото Хана. Проследи я с големите си черни очи докато тя скочи на земята. „Благодаря“, каза тя. Той кимна. Тя му се усмихна и за първи път през този паметен ден нервността й леко пролича. Макар да не беше необходимо, рече: „Значи, до шест и половина“. Той отново кимна утвърдително с глава. Мълчание. После: „Пинкош? Все пак, малко ме е страх“ В очите на дребния мъж проблесна приятелска искрица, той леко наклони глава. „Разбирам, каза Хана, вие сте сигурен, че всичко ще е наред.“ Той пак кимна, гледайки я как се отдалечава.

Точно преди да премине оградата и да влезе в парка Сакс, тя се обърна и потърси погледа му. Той наклони глава със срамежлива полуусмивка. „Всичко ще е наред“, повтори погледът му.

Старшият на групата за наблюдение стоеше на главния вход на университета. Беше един тринайсет-четиринайсетгодишен хлапак на име Мариан Каден, евреин само по майчина линия. (И той като Визокер и Ребека Аниелович по-късно отново щеше да се появи в живота на Хана.) Той каза, че Тадеуш е на лекции, и че е разположил поне по един член от групата си на всеки изход на университетските

сгради; освен това е изградил цяла щафетна мрежа. „Откъдето и да тръгне да излиза, веднага ще знам и ще те предупредя.“ Мариан Каден, с изключение на двайсетина сантиметра, вече беше такъв, какъвто щеше да бъде и по-късно: среден на ръст, набит, с къс и мощен врат, с решителен, но най-вече сериозен вид, с поразително методичен ум. Останал без баща, той си бе намерил работа като докер на пристанището на Висла, а Хана му бе обещала работа като каруцар доставчик в магазина до Арсенала. Той попита: „Къде ще бъдеш?“ Хана му посочи отсрещния тротоар, срещу двореца Стасик и каза:

— Ела при мен вдругиден привечер и ще бъдеш нает. Обещанието си е обещание.

Тя прекоси улица „Краковски кръстопът“ тъкмо когато камбаните на църквата на кармелитките започваха да отмерват пет часа. Звънът им се смеси почти едновременно с ударите от камбанарията на „Света Ана“ и с по-далечните на катедралата „Свети Ян“.

Пет или шест минути по-късно Мариан на свой ред пресече улицата: Тадеуш се готвел да излезе от университета, по всичко личало, че както правел доста често, ще се спре в книжарницата на улица „Свети кръст“.

И ще бъде сам.

— Бих искала „Герой на нашето време“ от Михаил Лермонтов — каза Хана с глас, който беше само с нотка по-висок.

Тадеуш стоеше на два метра зад нея. Когато влезе в книжарницата, тя вече беше там (малко задъхана) и той мина съвсем близо до нея, докосна я, без да забележи.

— На полски, ако обичате — отвърна Хана на въпроса, зададен от книжаря. — Не на руски.

В същия момент усети как пулсът ѝ се ускорява и едва не започва да трепери: сред десетината купувачи Тадеуш се бе размърдал и се приближаваше...

Книжарят нямаше Лермонтов в превод на полски, само изданието на руски.

— Ще я взема все пак — каза Хана мъчейки се да не се обърне. — Бих искала също „Щастието“ на Сюли-Прюдом, „Морето“ от Жан

Ришпен, „Малки поеми в проза“ от Шарл Бодлер, тези книги на френски, моля ви. На немски ще ми дадете „Балади“ от Лудвиг Уланд и също...

От торбичката си в черно и наситено червено, в тон с роклята, тя извади едно листче и зачете колебливо.

— ... и също, от някой си Фридрих Ницше една книга със заглавие „Тъй рече Зара...“

Спря, усмихна се на книжаря малко сконфузено: „Не успявам да си разчета...“

— Заратустра — прозвуча гласът на Тадеуш зад нея. — „Тъй рече Заратустра“.

— Благодаря — каза Хана машинално, все така без да се обръща. — Точно това е. Разбира се — продължи тя, говорейки на книжаря, — ако нямате всички тези заглавия, аз мога да почакам. Бихте ли ги доставили на...

Едва тогава, като поразена от внезапно откритие, тя бавно се обърна, с точно премерена приятна изненада:

— Тадеуш?

Толкова беше висок! С поне трийсет сантиметра над нея. Гледаше я и това, което тогава прочете по лицето му, я възнагради повече от всичките ѝ надежди за дългото чакане и за цялата подготовка, траяла повече от година. Той се колебаеше като не преставаше да ги оглежда, нея, роклята и шапката ѝ, сякаш наистина не вярваше. Тя успя да му се усмихне, като отново се бореше със себе си и с глупавото желание да заплаче, което я бе обхванало.

— Хана — каза той най-после. — Вие сте Хана.

Онази част от нея, която оставаше хладно прозорлива във всяка ситуация, отбеляза това „вие“ като най-големия ѝ триумф.

— Хана — повтори той, — та това е невероятно.

Разтърси глава. Тя рязко се извърна, неспособна да спре треперенето на пръстите си. С лице към книжаря, тя извади друго късче хартия, успя да заговори почти нормално: „Ще бъдете ли така любезен да изпратите книгите на този адрес? Ето петдесет рубли.“ Книжарят каза, че са много. „Тогава с остатъка ми открийте сметка, аз купувам много книги“, отвърна тя.

Двамата с Тадеуш излязоха заедно. Или по-скоро тя направи всичко необходимо, за да стане така — излезе първа, а той след нея. Тя от дълго време подготвяше всичко това, до най-малката дума и жест: ако беше приела да разговарят вътре в книжарницата, може би щяха да се задържат там да побъбрят и когато му дойдеше времето и тя пожелаеше да излезе, той несъмнено щеше да я остави да си тръгне, без да я задържи; докато по този начин, тъй като беше неминуемо заинтригуван от промяната в нея, а и понеже тя избягваше незабавния разговор, той щеше да бъде принуден да я последва. „Всичко става както го бях предвидила“, мислеше си тя победоносно. Овладея се, възвърна почти цялото си самообладание. Тадеуш говореше, все още се учудваше; не знаел, че тя е във Варшава, не очаквал да я види „чак толкова променена“, и то в книжарница, да си купува книги със стиховете, които той толкова много чете. Говореше срамежливо, а тя приемаше това за престорена, обиграна, обикновена тактика на опитен ухажор...

О, Лизи, толкова бях глупава по онова време във Варшава, когато бях на шестнайсет и най-сетне отново бях с Тадеуш! Правех разни невероятно сложни сметки, пълни с макиавелистични машинации — или които смятах за макиавелистични и от които бях страшно горда. Приписвах на Тадеуш хитрост, опит с жените и в живота, които той съвсем нямаше. Стигнах дори дотам да мисля, нещастната глупачка, че съм го съблазнила с петдесетте рубли, които показах на книжаря. С други думи, развалях всичко. Вече. Както щях да разваля и останалото...

Той я попита срамежливо дали може да ѝ говори на „ти“, както е естествено между приятели от детинство.

— Пък и ви... те познавам от времето, когато беше... (Поколеба се, опитваше се да си спомни.)

— На осемнайсет години съм — каза тя, състарявайки се с цели двайсет и два месеца. — И разбира се, че можем да си говорим на „ти“...

Тя вървеше с наведена глава и се догаждаше какво става с него: той сигурно се мъчеше да възкреси в паметта си първите им срещи край брега на потока. А тя знаеше опасността от това: всеки момент той щеше да си спомни случката в сайванта, собственото си предателство, смъртта на Яша по негова вина. И наистина, много скоро

той забави крачка, тя го усети как се стяга: „Ето, всичко си спомни, мисли тя, дойде моментът“. Тя изрече почти в скоропоговорка:

— Скъсах със семейството си, Тадеуш, и със селото си. Сега живея сама. Благодарение на наследството от чичо ми Буним... — Усмихна се. — Прекрасно е изведнъж да се озовеш с толкова много пари. Дори не зная какво ще ги правя. Ще пътувам може би. Ти ходил ли си във Виена, в Париж?

Той сякаш също се окопити: не, ходил е само у леля си в Прага миналото лято. Но самият тон на гласа му обезпокои Хана, която ужасена разбра, че е подценила угризенията на Тадеуш: ей сега най-спокойно можеше да я зареже тук и да избяга. Тя побърза отново да заговори, само и само да печели време. Разказваше подробности за въображаемото наследство, импровизираше, използвайки събитията около заминаването си, за няколко мига беше в истинска паника. Каза, че още не е получила всички пари, че за момента ѝ дават рента от двеста и четирийсет рубли месечно (това бе четворно повече от сумата, която Тадеуш получава от майка си, и тя го знаеше), ще са нужни месеци, за да бъде уредено наследството от чичо ѝ в Америка...

Минутите течаха и опасността да види как Тадеуш си тръгва отмина. Той отговаряше на въпросите, с които тя го засипа, какъв е животът му във Варшава, за мястото където живее, за следването, за заниманията му (като всъщност знаеше почти всичко за него). „А книгите? — попита тя. Чел ли е Лермонтов?“ („Герой на нашето време“ беше едно от заглавията, които бе зърнала при посещението си в стаята в квартал Прага; беше забелязала много бели листчета между страниците, като в книга, която се анотира.) Оттам нататък разговорът им придоби приятелски, почти съзаклятнически тон. „Спечелих“, помисли си тя. Стигнаха до първите стръмнини по левия бряг на Висла, въпреки че самата река бе доста далеч оттам. Хана тръгна по една пътечка, залитна, без самата да е съвсем сигурна, че го е направила нарочно. Тадеуш я хвана тъкмо навреме и дори след като тя си възвърна равновесието, той не отдръпна ръката си от нейната...

— За малко да не те позная, Хана...

Гласът му беше сериозен, нисък, почти дрезгав, погледът му търсеше очите на Хана. А нежно настойчивият натиск на пръстите му я приканваше да остане неподвижна, да се обърне с лице към него...

— Хана...

„Ще се опита да ме целуне.“ Тя и това бе предвидила — тъкмо затова бе избрала да мине през това място, под дърветата, където бяха сами. Бе се подготвяла много старателно за подобна ситуация, препрочела бе всички книги, „Опасни връзки“ на Лакло даже пет пъти, но те останаха за нея тайнствени в много отношения, а и Ребека, която тя беше разпитала, също не ѝ беше помогнала много. Въпреки всичко, беше определила стратегията си: щеше да се отдръпне внимателно, като *grande dame*^[1] (употребяваше френската дума дори когато мислеше), не биваше в никой случай да я вземе за *fille facile*^[2] (пак на френски)...

Хубави пресмятания. Но се оказаха погрешни. Защото в този момент, неспособна да се контролира, тя се отдръпна не внимателно, а почти отскочи и с мрачна ярост си помисли: „Глупачка такава, за малко да се блъснеш в някое дърво, както отскачаш!“ Така и не забеляза, че Тадеуш също не е много умел — едва по-късно, прекалено късно щеше да направи това откритие.

В следващите минути тя отново потърси спасение в литературата. Заговори за Стефан Маларме, на когото знаеше само името, без да е прочела и ред от него, и за Мюсе, когото също почти не познаваше; и когото нарече Албер...

— Алфред — поправи я Тадеуш.

— Говорех за брат му — веднага намери обяснение Хана.

— Така ли? — попита Тадеуш, който изглеждаше искрено учуден.

По-нататък срещата премина малко по-добре. Особено след като тя се отказа от темата за литературата, която явно беше прекалено хлъзгав терен, и заговори за пътувания и за всичките тези пари, които ще получи. Сега беше много по-уверена: *знаеше* със сигурност, че един ден ще бъде много богата и следователно ще пътешества по маршрутите, които бе очертала в атласа си още преди три години.

Камбаните на катедралата отдавна бяха ударили шест часа, а тя продължаваше да говори, неизчерпаема:

— ... тази дама, която всъщност е много богата, сестрата на директора на фабриката, която наследявам...

— Хана — продума той най-сетне, — аз дори не знам цялото ти име...

Мълчание. Тя го гледаше объркана. Напълно заета с лъжите си, дори не бе забелязала, че той вече не я слуша. Той също я гледаше, с нежност и доброта, които ѝ се сториха престорени. Тадеуш поклати глава и тя отново реши, че ѝ разиграва комедия, когато започна да разказва, че се чувства много самотен във Варшава, че е много щастлив, дето случайно я е открил — „Къде живееш? Нищо не ми каза“, — че иска отново да се видят...

... Че няма много пари. Баща му умрял и оттогава животът му се променил... — *Бях толкова тъпа, Лизи, толкова глупава, та наистина реших, че той само се мъчи да ме разчувства. Понеже аз лъжах, смятах, че той също трябва да лъже: такава бях тогава...*

Той говореше с нежен глас, усмихваше се притеснено, сякаш се извиняваше, че изважда на бял свят трудностите си. Наведе се към нея...

— Може би бихме могли да се видим пак — рече тя и с тона си искаше да подсказе, че току-що е открила тази възможност.

Той се усмихна: „Защо не?“

През цялата им разходка все тя беше избирала накъде да вървят. Така стигнаха до площада на Стария пазар навреме, както бе предвидила. Точно когато един файтон се зададе, доближи се до двойката и спря. На капрата се мъдреше Пинкош, напъхан в ливрея почти по мярка, с изключение може би на фуражката, която беше малко голяма. Но той я свали, докато отваряше вратата на Хана...

— Сега трябва да си вървя — каза тя.

Отново се престори, че мисли. Именно тя предложи нова среща, не утре или вдругиден, както искаше Тадеуш, а следващата седмица...

... освен ако не бъде принудена да отиде да посети онази фабрика в Лодз, която чичо ѝ Буним ѝ е завещал и в такъв случай... Толкова много работа има с това наследство...

Среща в книжарницата на улица „Свети кръст“, да. В пет часа.

Седем дни по-късно тя беше там, като нарочно закъсня двайсет минути. Този път го помоли да я заведе да пият какао на терасата на едно кафене в парка Сакс. Знаеше, че цената на поръчката им не е по кесията на студента и обяви, че тя ще плати. Той се усмихна, без да отговори, но когато им поднесоха какаото, подаде на сервитьорката

рубла и шест копейки. А Хана си мислеше: „Отгатвам играта му: в известен смисъл той влага и едва когато ще е пропилял малкото пари, които има, ще приеме като нещо, което му се полага, петстотинте или хилядата рубли, които ще му подаря...“

За тази втора среща тя бе подготвила изчерпателен доклад за „фабриката в Лодз“, за сградите, които ще бъдат нейни във Варшава... Но още от първите думи той я прекъсна и ѝ зададе множество въпроси за самата нея, за вкусовете ѝ, как живее, какви са амбициите ѝ за бъдещето. Тя заключи, че той се опитва да ѝ отвърне по същия начин, като се преструва, че парите ѝ не го интересуват. Подобно лицемерие я огорчи, без обаче да я учуди. Още повече че този ден беше страшно уморена: станала бе в три часа сутринта, прекарала бе деня в тичане между улица „Гойна“ и Арсенала, от единия магазин до другия; Добе ѝ беше направила страшна сцена за една грешка (допусната от Ребека) за рубла и деветнайсет копейки; освен това като съсобственик на втория магазин Лейб Дейтш искаше да изгони Мариан Каден, който беше само наполовина евреин и когото той намираше прекалено усмихнат за клиентелата (истинската причина за неприязънта на Дейтш към Мариан беше безпрекословната вяност на последния към Хана — и Хана го знаеше)...

А освен това и Пелте Мазур.

Досаден, но не много притесняващ. Хана не беше от тези, дето ще вземат да се страхуват от един Мазур; освен това беше взела предпазни мерки, като не бе казала нито дума за него на Мендел Визокер, когото не желаше да замесва в това — той беше способен да убие Вълка и да отиде в затвора, или още по-лошо, можеше сам да бъде убит. На три или четири пъти Мазур ѝ се беше изпречвал на пътя и я беше принуждавал да заобикаля. Беше преустановил глупавата си игра в деня, когато Хана размаза в лицето му едно парче сирене, което си беше приготвила за случая. Цялата улица се беше смяла. Но оттогава сутеньорът я следеше. Не редовно. Минаваха две, дори три седмици, без да се показва, и после изведнъж, при някое от нейните идвания и отивания тя го откриваше зад себе си, винаги на разстояние. Усмихнат. (От Ребека Хана беше получила обяснение за сакото на сребърни кръгове, което Мазур носеше: човекът дълго беше работил в някакъв цирк като метач на ножове.)

По време на втората среща на Хана с Тадеуш Мазур изобщо не се появи.

Тя го видя или ѝ се стори, че го вижда при третата им среща, когато студентът и тя — изсипваше се пороеен летен дъжд — отиваха да разгледат библиотеката и прелестната църква на Визитандинките.

Затова пък при четвъртата и при петата среща не го забеляза да я следи...

На петата среща Хана най-после се съгласи да последва Тадеуш в стаята му в квартал Прага.

— Ето я и терасата — каза той.

Тя прекрачи прага на вратата прозорец. Испита усещането, че изважда главата си от поток, в който преди това се е потопила цялата. Горещината нямаше нищо общо с това усещане, въпреки че бе много топло: беше третата третина на септември и тъй като през това лято бе валило много, последните дни преди есента бяха почти горещи. Всъщност в стаята беше по-хладно, отколкото на терасата, която гледаше на запад и сега слънцето я огряваше цялата; то блесна в лицето ѝ, така че бе принудена да присвие очи, за да види Варшава, кацнала на другия бряг на Висла. Хана не се самозалъгваше: температурата тук нямаше нищо общо с усещането за потиснатост, което изпитваше; тя щеше се люби с Тадеуш, моментът бе настъпил, момент, който сама бе избрала, след толкова седмици и месеци... Отдавна, всъщност винаги бе знаела, че нещата ще станат точно така.

Ръцете ѝ леко трепереха. Тя ги опря на дървения парапет, застави ги да се успокоят. В същото време пое дълбоко въздух, заповядвайки на дробовете и на сърцето си да добият нормалния си ритъм. Както винаги внимателно отбелязва всичко, което ставаше с нея, най-малките сигнали, дадени от тялото ѝ — от втвърдените гърди под роклята, топлината, разляла се по корема, желанието да разтвори устни и тази обща слабост...

Отдръпна се от парапета.

— Цветята ти май имат нужда от хубаво поливане.

„Надали можеше да намериш да кажеш нещо по-глупаво — помисли си веднага след това. — Защо не направиш и инвентаризация на помещението, като си започнала?“ Обърна се: Тадеуш я гледаше и

изобщо не помръдваше. Стоеше малко навътре от прага, извън обсега на ярката слънчева светлина. Сякаш чакаше нещо. Но какво? Какво се очакваше тя да направи? Може би повече от половин час бяха заедно, сами в стаята, но досега той не бе направил и най-малкия жест. И то след като няколко пъти бяха стояли съвсем близо един до друг — бе вдишвала миризмата на Тадеуш, която винаги щеше да разпознава сред всички други — през безкрайните, прекрасно мъчителни минути, когато ѝ показваше една по една всичките си книги, общо около сто. Тогава поне той говореше, за разлика от сега. Мълчанието, което натежаваше с всяка минута потискаше дори повече от гледката на голямото легло със струговани крака преди малко.

И тогава, Лизи, аз дори за момент не си помислих, че той може да е ужасно притеснен, почти парализиран от истинската си любов, от истинското си уважение към мен. Мислех го за толкова опитен...

Тя прекоси терасата, влезе вътре. Той се отдръпна в мига, когато тя се приближи. Тя изтълкува крачката назад като измъкване и незабавно, с онази стремителност, с която чувствата ѝ се отприщваха почти толкова бързо, колкото и разсъжденията, тя изпита срам, гняв и мъка: той не я искаше, ето истинската причина; отказваше ѝ дори когато ясно му бе подсказала, че е готова всичко да му даде. Отиде в средата на стаята, остана там неподвижна, няколко мига с широко отворени очи, потънала в отчаяние. При влизането бе оставила шапката, плетените си ръкавици, торбичката, обшитата с перли (изкуствени, но изглеждаха съвсем като истински) на нещо като кресло от синьо кадифе. Затвори очи: „О, Хана, всичко пропадна!“ Направи към креслото крачка, после втора. През тези кратки мигове ясно си представяше как се спуска стремглаво надолу по стълбите пред смаяния поглед на Марта Гловацка, как после тича по улицата като луда, тръгва по моста Прага, от който може би ще се хвърли...

... макар че като си помисли, не можеше да си се представи как се самоубива. Всеки проблем има много решения; след година-две или след десет ако трябва, аз все пак ще успея да го убедя...

... Едва тогава усети докосването по рамото. Дори се опита леко — почти неуловимо — да устои на притеглянето му. С един последен пристъп на гордост, чиято крехкост знаеше, а може би и по чисто женски инстинкт. Другата ръка на Тадеуш — огромни са тези ръце! — я обгърна през талията. Тадеуш я привлече към себе си. Тя потръпна

от вълнение, дъхът ѝ секна, обхваната бе от невероятно чувство за победа. В същото време обаче една друга Хана пусна в ход безчувствената машина за запомняне на нещата. Тя си бе обещала: нищо няма да пропусне, нито една подробност от първия път, когато ще се люби с Тадеуш, а той ще е първият мъж в живота ѝ. И единственият (въпреки че честно казано тя малко се съмняваше в последното; знае ли човек в този живот с всичките му изненади?). Най-после тя се отпусна, остави се съвсем съзнателно, усети пръстите на Тадеуш, които от талията пълзяха нагоре към гърдите. Усети с гърба си и тялото му, сега притиснато в нейното. Различи всички издатини. Особено една, чиято същност без особен успех се бе опитала да опознае...

Чакаше. Знаеше, че той е този, който трябва да я съблече умело и нежно благодарение на опита, който сигурно е натрупал. Поне така бе чела в книгите. Но нищо подобно не се случи. Когато я притисна, тя сама трябваше да се обърне към него, за да долепи лице до гърдите му и за да... да, за да усети — срещу корема си, заради разликата в ръста им, която никога не ѝ се бе виждала толкова голяма — онази странна част от него, чиято сила предусещаше. Ръцете на Тадеуш я стискаха като капан за вълци. Той се бе навел да притисне устата си в нейната, но... това ли се наричаше незабравима целувка? Тя по-скоро се чувстваше задушена. Освободи се и изведнъж ѝ се прииска да се разсмее, особено когато видя изражението му: мислеше, че тя го отблъсква. — *Ако знаех, Лизи, само ако знаех какво може да значи смесицата от стеснителност и гордост...*

— Помогни ми, ако обичаш...

Тя отново се обърна и му показва гърба си — трийсетте и девет копчета на роклята в черно и наситено червено, всичките облечени в коприна. Ала той не разбра; в какво ли мечтание е изпаднал, дали не я взима за някоя друга, се питаше тя, питаше се с ирония и двойно по-голяма мъка. Ръцете му отново се обвиха около нея, стрелнаха се към гърдите ѝ, галейки ги непохватно. Тя силно стисна клепачи, раздирана между желанието да се разсмее, което се надигаше в нея, и отчаяното очакване. Едва в този момент се сети, че той може би не се преструва, че той може би *не* знае.

— Копчетата, Тадеуш. Моля те.

Въпреки цялото си желание, минута по-късно Тадеуш бе разкопчал само четири. „Остават трийсет и пет, пресметна тя машинално, ще ни трябват още три дни!“ И смехът бликна, смях, който не можа да сдържи. Той се вцепени.

— Какво има?

— Нищо. Продължавай.

Той не помръдна. Отдръпна се. Тихо каза: „Пълен глупак съм, нали?“ Изминаха няколко секунди. Тя се обърна бавно и уверено. За първи път, откакто го бе срещнала на брега на потока, тя го видя истински. Беше изключително красив (това вече го знаеше), но в дъното на сините му очи се четеше замислена и малко тъжна нежност. А сега и примирение с поражението.

— Аз съм пълен глупак — повтори той с набръчкано чело. — И смешен отгоре на всичко.

— Не е вярно — отвърна тя подразнена, че той се самоподценява и така бързо се отказва.

Вече изобщо не ѝ беше до смях.

Гледаше го втренчено. Той все така не помръдваше, но стиснатите му юмруци леко се бяха отпуснали. Тя седна на леглото, нежно го привлече, принуди го да седне до нея. „Целуни ме“, промълви тя. Легна по гръб, обхвана с длани лицето на Тадеуш, точно както хиляди пъти бе мечтала да го направи.

— Полека...

Устните им едва се докоснаха. Без думи той я попита така добре ли е и тя потвърди, да, добре е, продължавай. Устните им се галеха, откриваха се, разделяха се, за да изследват нови части на лицето. Понякога, само за миг, Хана преставаше да мисли и усещаше леки тръпки по кожата си. Също и по лицето, после в цялото ѝ тяло се събуждаха странни вибрации. „Той ме целува, Тадеуш ме целува“, думите понякога изплуваха, за да потънат отново в усещанията — не онези от книгите, не и тези, които Ребека ѝ е описала, — породени от удоволствието, което се надигаше в нея.

Не се опита сама да разкопчае копчетата на роклята, защото знаеше, че няма да успее. Обикновено Ребека ѝ помагаше да се съблече... Беше опиянена от любов и изтощена от чакане. Все поточните милувки на Тадеуш скоро се превърнаха в отчаяни маневри за

сваляне на роклята. Заля я вълна от яд: тази гадна рокля, която се инатеше между нея и него! За следващия път ще си купи друга, по-обикновена, със сигурност не в черно и наситено червено, а рокля, която един мъж и една жена могат да съблекат, без да приличат на начинаещи акробати.

Сега пък Тадеуш вече не издържаше. Тялото му се притискаше към нейното със сила, която малко я плашеше; с подлудяваща, изненадваща точност тя предсещаше момента, когато той ще бъде в нея и докато устните им се разделяха, колкото да си поемат въздух, тя знаеше, че го иска каквото и да се случеше; искаше да стане сега и завинаги, толкова по-зле за плановите, толкова по-зле за юношеската им непросветеност. Тя съвсем се отпусна назад и като го накара леко да се повдигне, сама запретна роклята и фустата, която носеше отдолу. Сред катовите плат, които ѝ държаха топло, толкова топло, тя напипа връвчицата, която стягаше на кръста ѝ гащите с крачоли, поръбени с дантела... С мъка развърза възела, заряза чорапите и жартиерите, толкова по-зле за срама, той ще я обладае така.

Преди това да се случи обаче Тадеуш направи нещо много странно, което тя никога нямаше да забрави. Свали ризата си с жест, чиято грация беше толкова различна от случилото се преди и след това. За момент той застана неподвижен и взе ръцете на Хана, притисна ги към гърдите си, постави ги върху сърцето си. През мъглата от черни коси, иззад умората, очакването, удоволствието и разочарованието си Хана го видя приказно красив и силен, способен на всичко, вълнуващ... Тя затвори очи.

И тогава това се случи. Тя не го видя как извади члена си и се опита да проникне в нея, не узна за ужасния страх, който той изпитваше да не ѝ причини болка, да я разкъса; тя хвана с ръка трепкащия и топъл член и го насочи. В момента, когато проникна в нея, тя усети, че той ще заплаче, но тутакси забрави всичко, остана само разкъсването, подновявано с всяко негово движение в нея, страданието, което ѝ причиняваше, заглуши дори и способността ѝ да анализира при всякакви обстоятелства. Тя бе очаквала болката, мислела си бе, че е подготвена за нея, но никога не си я бе представяла толкова остра и постоянна, способна да нараства точно когато мислеше, че е отминала. Хана хапеше устни, за да не изкрещи...

И си забрани да го моли да спре.

Точно този спомен щеше да се запечати в паметта ѝ: поражение. И всички следващи срещи от края на лятото до зимата на 1892-а, които щеше да има с Тадеуш в стаята в квартал Прага, щяха да бъдат белязани от него. До такава степен, че тя вече дори не знаеше желяе ли го. Но да, желяеше го, както дори в мечтите си не си бе представяла, че може да се желяе един мъж. Ала дори и когато болката бе изчезнала, дори когато тялото ѝ свикна с това на Тадеуш, нищо или по-точно нещо съвсем незначително заместваше болката.

Толкова незначително, Лизи. Не изпитвах почти нищо, когато беше в мен. Любовта ми към него сякаш изчезваше някъде. Започнах да мисля, че съм саката. И наистина в известен смисъл съм била. Шестнайсет-седемнайсетгодишната Хана, Хана от Варшава живееше с трескавата възбуда, с абсолютната необходимост, с фанатизма на младостта. Искаше да получи всичко и не знаеше да дава...

За да открие втория магазин, Хана трябваше да намери подставено лице и то поляк. Тя не можеше да управлява магазина, заради възрастта си; а Добе, след като даде съгласието си, отказа да се занимава с това — мъката, с която се движеше Копата Сено, а и затвореният ѝ характер бяха причините да откаже.

Подставеното лице се наричаше Слузарки. Лейб Дейтш препоръча името му тогава...

... и го предложи още един път, през декември 91-а, когато бяха изправени пред необходимостта да имат официален управител на третия магазин.

В третата сделка, която бележеше нов етап, много по-важен от първите два за развитието на Хана, вече не ставаше дума за бакалски стоки, дори и изискани като тези в магазинчето при Арсенала: този път ставаше въпрос за мода, дамска мода. Мариан Каден щеше да е единственият, макар и страничен свидетел на това начинание — дори Ребека нямаше да знае нищо, което наистина беше учудващо като се имаше предвид приятелството между двете девойки. Каден разбра за проекта за първи път към средата на октомври, когато Хана го попита дали няма в полската страна на семейството си някой доверен човек, от когото ще се искат само определени часове присъствие, добър външен

вид и способността да подписва документи, без да се мъчи да ги разбира. Каден успя да открие някакъв далечен чичо, който е бил учител преди да се захване с политика по време на антируския бунт от 1863-а. Чичото прие и бе одобрен за управител от двамата съдружници след люта кавга между Лейб Дейтш и Хана, която Мариан щеше да запомни.

Двама, а не трима съдружници — Добе Клоц не беше включена в сделката и също като Ребека изобщо не подозираше за нея. А това нямаше да остане без последствия.

И така, третият магазин беше отворен в началото на месец декември на 1991 г. Естествено това не беше голям магазин с десет или петнайсет продавачки, по подобие на онзи, в който Хана бе купила първата си рокля — помещението беше малко и имаше само две работнички, наети от самата Хана; намираше се на две крачки от „Краковски кръстопът“, в самия център на града.

Обстоятелството, че Хана бе успяла да доведе до успешен край плана си, без да разкрие каквото и да било на Ребека, а още по-малко на Добе Клоц, бе лесно обяснимо: от месеци тя разпределяше времето си между двете бакалници, ходеше от едната до другата, когато се налагаше, следователно работното ѝ време не можеше да бъде контролирано — доказателство бяха срещите ѝ с Тадеуш, които също ставаха без знанието на Копата Сено.

А как бе убедила Лейб Дейтш да я последва в тази нова авантюра, Мариан никога нямаше да разбере. Той беше запомнил само цифрата две хиляди и четиристотин рубли, сумата лични пари, които Хана бе вложила...

... а още и това, че Хана беше първата клиентка, като бе избрала за себе си своята втора рокля „за дама“ в черно и наситено червено като първата, но с малко деколте и преди всичко с копчета отпред.

Първите признаци, че Хана започва физически да не издържа, се появиха в средата на октомври. Ребека ги забеляза, разтревожи се. „Просто лека умора“, обясни Хана. И наистина след няколко седмици състоянието на момичето сякаш се подобри. Нещо повече, от декември тясното лице се позакръгли и засия с особен блясък, в което Ребека със

своята неопитност виждаше благотворното въздействие от връзката с Тадеуш.

В известен смисъл тя не се лъжеше.

А освен това, в края на 1891-а самата Ребека Аниелович се бе сгодила и това бе погълнало цялото ѝ внимание. Годеникът ѝ беше син на един много заможен производител на шалове в Лодз, който не се тревожеше от по-скоро мизерната зестра и помнеше само образа на любимата. Сватбата щеше да стане през пролетта.

Дори вече беше уговорено, че Ребека ще престане да работи у Клоц от първия ден на януари 1892-а.

Нея я нямаше, когато това се случи.

[1] Изискана дама (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Лесно момиче (фр.). — Б.пр. ↑

6. ПЕЛТЕ ВЪЛКА

В тази януарска вечер на 92-а тя се прибра на улица „Гойна“ покъсно от обикновено, към полунощ. Промъкна се безшумно в стаята си, но по някакъв начин, може би защото дебнеше завръщането ѝ от часове, Добе я чу и изкатери туловището си чак до петия етаж.

Намери Хана вече легнала, завита до брадичката. Газената лампа обаче светеше.

— Забравила си да загасиш — каза Добе.

Никакъв отговор. Очите на Хана бяха затворени.

— Зная, че не спиш — додаде Добе.

И влезе в стаята, което не бе правила, откакто Хана се бе нанесла в нея; беше почти невъзможно да изкачи всички тези стъпала с дебелите си крака, отекли от петдесет години бакалстване. В стаята, освен леглото, вдясно от вратата, имаше малка маса, стол и нещо подобно на гардероб, направен от крепонена завеса, опъната от едната до другата стена. Лампата на масата хвърляше светлина върху купчини листове и книги — други бяха сложени направо на земята. Отопление нямаше, беше толкова студено, че въздухът направо лепнеше. Добе седна на стола, за да си поеме дъх от изкачването.

— Искам да поговорим, зная, че не спиш.

— *Не тази вечер.*

Тя бе разчленила странно всяка от трите думи, изрекла ги бе с глас на малко момиченце и то с цената на огромно усилие. Ниският пламък слабо я осветяваше. Но Добе Клоц винаги бе имала остър поглед: тя забеляза драскотината на челото, тъмното петно на възглавницата, подаващата се изпод одеялото якичка, а това означаваше, че Хана си е легнала облечена. Добе засили светлината.

— Ударила ли си се?

— Аз... *паднах* — отговори Хана със същия пресекващ глас.

— Лъжеш — отвърна простичко Добе.

Бавно и тежко, Добе се изправи и се доближи до леглото с лампа в ръка. Силната светлина разкри кървяща рана на слепоочието, друга

на челюстта. Но това не беше всичко: повдигайки одеялото, Копата Сено съзря първите разкъсани места по роклята. Хана лежеше все така със затворени очи, без да реагира; беше бяла като платно. Едрите ръце понечиха да я изправят да седне, но тя тихо изстена. „Били са те!“ Добе съвсем отметна одеялото: отпред роклята и долната риза бяха разкъсани, гърдите бяха голи, на едната от тях имаше лека драскотина, която леко кървеше. Цялата долна част на дрехата беше в кръв. Добе я повдигна: никакво бельо. „Изнасилили са те.“ Добе заобиколи леглото и дръпна завесата на гардероба: долните гащи бяха там, разрязани с бръснач, метнати до кана и леген, пълен с окървавена вода. „Изнасилили са те!“ Добе не задаваше въпроси, тя беше сигурна. Грубите бръчки, които имаше вместо лице, се свиха в смразяващ израз на бяс и омраза. Изведнъж усети колко е студено, уви Хана в одеялото въпреки охканията на девойката; вдигна я, както би постъпила с дете и така слезе надолу. У тях тя я положи в собственото си легло и го издърпа близо до печката.

— Кой те изнасили, Хана? Кой?

Сивите очи едва се отвориха:

— Не казвайте нищо на Мендел Визокер, Добе, умолявам ви...

Добе ѝ свали роклята и долната риза, като ги разряза с един нож по дължина. Надвеси се над голото тяло, деформираните ѝ пръсти докоснаха космите на пубиса, все още леко слузести от спермата, която засъхваше. „Разтвори си краката.“ Хана сякаш не я чу. Добе със силата успя да разтвори бедрата ѝ, наведе се: едната лигавица кървеше, но разрезът достигаше чак до слабината и беше много тънък, без съмнение от бръснач. Добе стопли вода на печката и два пъти изми младото момиче.

— Чуваш ли ме, Хана?

— Не казвайте нищо на Мендел...

— Кой ти направи това?

— Не казвайте нищо на...

Хана беше на път да припадне, Добе дори я помисли за заспала, може би умираща, когато я видя как обелва очи, дребното триъгълно лице с остри скули се гърчеше от усилията, които тя правеше, за да остане в съзнание; „Добе, боли ме, много ме боли“ Добе заплака, постави огромните си ръце около бедрата ѝ, целуна голия корем, понечи да допре буза до него. Викът на Хана отекна.

Добе скочи уплашена. А Хана каза:
— Бременна съм, Добе.

Към един и половина през нощта Хана изглеждаше най-сетне заспала под въздействието на лауданума, който Копата Сено ѝ беше дала. Тя я бе завила с всички одеяла и кувертюри, които можа да намери, и бе разгоряла печката. Смяташе, че е направила, каквото е било по силите ѝ. Трийсетина минути преди това Пинкош се бе качил, по риза и с нощна шапчица на главата, примигвайки с очи като нощна птица. Не продума, само в очите му имаше ням въпрос. „Изчезвай!“ му беше казала Добе със страховит и див гняв. И той се бе върнал в мазето.

Сега Добе беше сама. Хана като че ли спеше, въпреки че понякога все още простенваше леко насън като болно дете. След още половин час бдение не настъпи никаква промяна и Добе реши, че може да излезе, разчитайки на приспивателното. За втори път през тази нощ тя изкачи петте етажа, подпирайки се на парапета, като спираше на всеки етаж, за да отмори краката си. Влезе отново в таванската стая, пак огледа подробностите, които бе забелязала при първото си идване...

Например всичката тази кръв в легена, която в никой случай не можеше да е само от леките порязвания по тялото на Хана...

... И почти празния гардероб, където я нямаше роклята в наситено червено и черно за сто трийсет и две рубли...

... както и тези розово кървави следи по вътрешния край на възглавницата. Добе я повдигна и откри бръснача — дълъг, с кокалена дръжка, по-малък от обикновено; беше останал полуотворен, острието, както и дръжката още лепнеха от кръвта. „Тя го е използвала!“ Жестоко задоволство, примесено с гордост, обхвана Добе. „Надявам се, че му е прерязала гърлото!“

Тя взе бръснача и го хвърли в легена с намерението да го измие. Свали и калъфката на възглавницата, чаршафа и одеялото, изцапани с кръв. Всичко щеше да изпере, щеше да заличи всяка следа; мисълта, че Хана несъмнено е убила човек, явно не я тревожеше особено, толкова бе силна омразата, която изпитваше. Стиснала свитите на топка чаршафи под мишница, с леген в двете ръце, тя се готвеше да излезе,

когато погледът ѝ падна на единственото място в стаята, което все още можеше да крие някаква тайна — масата и по-точно чекмеджето. Остави легена и го отвори. Вътре намери цяла купчина листа, всичките изписани с един и същ широк и елегантен почерк, който определено не беше на Хана. Бяха стихотворения на полски, неподписани. Добе пробягна с поглед по тях в търсене на някакъв знак за автора им. Нищо. Едва тогава се сети да погледне на гърба. Достатъчно беше да обърне първия; на него, долу вдясно, Хана бе написала с дребния си сбит почерк: *6 септември 1891-а — Тадеуш ме люби за първи път.*

На другите листове също имаше дати, те следваха почти седмица след седмица. Най-скорошната беше 30 декември. Нищо повече, освен датите: само един път Хана бе придружила датата с бележка: *28 ноември 1891-а — Малко ме е страх.*

Едрите лапи на Добе трепереха. В чекмеджето имаше още две неща. Първото беше голям бележник с корица от обработена овча кожа. Като го отвори Добе видя само цифри...

О, Лизи, написах това „малко ме е страх“ едва когато разбрах, че чакам дете от Тадеуш. Притеснявах се не толкова от състоянието си — бях горда и щастлива, — а от последствията, които това щеше да има върху живота ми по онова време, с хилядите неща, които трябваше да върша, с трите магазина, с които се занимавах и с другите, които исках да отворя... а също и от реакцията на Тадеуш. Който естествено нищо не знаеше. Нищо не му бях казала. Не исках да си мисли, че се опитвам да го вържа, като го принудя да се ожени за мен само защото съм бременна. Кое то и щеше да направи с тази негова етичност.

... Цифрите бяха подредени в колонки — по дузина колонки на всяка страница от бележника. Колонките бяха номерирани от 1 до 12 и на Добе не ѝ трябваше много време, за да разбере, че цифрите в първата колонка са приходите от магазина на улица „Гойна“, във втората — личната печалба на Хана от тях (изчислена така, както се бяха договорили с Хана), в третата — приходите или по-точно печалбата от бакалницата до Арсенала, в четвъртата — частта на Хана (трийсет процента) от същата тази печалба...

Написала бе всичко с почти нечетлив почерк, толкова беше ситен и сбит, но с равномерност, от която тръпки да те побият.

... Но не тази прецизност смая Добе и ѝ нанесе удара, който преживяваше в тази минута. Нито фактът, че в деня, когато бе сключила договора си с Копата Сено за деленето на печалбата от магазина на улица „Гойна“, Хана вече е била замислила — приготвяйки колонки за тази цел — да има втори магазин. А и други.

Това, което смрази Добе Клоц в онзи момент, бе двойното откритие, което бе направила: Хана бе отворила трети магазин, без да ѝ каже (той вече носеше печалба и то солидна, въпреки че тази подробност беше без значение за Добе)...

... и че Хана редовно даваше пари на този Тадеуш, за когото Добе нищо не знаеше, освен че тя е бременна от него и се страхува. Този пункт беше неоспорим: Хана черно на бяло бе открила специална колонка, обозначена ТАД, в която бе вписала цифрите, от десет до двайсет рубли всеки път, на дати, съвпадащи напълно с тези от гърбовете на листовите със стихове.

В чекмеджето до тези листове и бележника имаше и трето нещо, но Добе, понесена от мощна вълна на гняв и омраза, почти не му обърна внимание — беше парченце дърво, увито в парче протъркано моаре и инкрустирано в единия край с две люспици от червено стъкло или камък, прилични на очи.

Добе заключи стаята. Слезе, носейки чаршафите и легена, и завари Пинкош до леглото.

— Какво правиш тук?

— Вика — каза Пинкош.

В следващия миг, сякаш за да потвърди това тъй лаконично обяснение, Хана отново извика. Викът беше кратък, дълбоко гърлен; едва понесъл се, той прекъсна, превърна се в стенание. В същото време спазми разтърсиха горната част на тялото.

— Лекар — каза Пинкош.

— Не.

— Ще умре — отговори Пинкош.

— НЕ!

Погледите на Добе и Пинкош се срещнаха за първи път след повече от четвърт век.

— Махай се — заповяда Добе.

Но той не се подчини, поне не веднага. Продължи да гледа Добе с невероятна настойчивост, черните му очи, обикновено кротки и премрежени, сега бяха пълни със заплаха. Все пак се обърна...

— Пинкош?

Той спря, застанал с гръб.

— Тя е била изнасилена — каза Добе. — Боли я, но болката е най-вече в главата ѝ.

Той не помръдна и продължи да чака.

— Намерих у нея дълъг бръснач с кокалена дръжка, ето го. Някога ти имаше такъв.

Никаква реакция.

— Ти ли ѝ го даде, Пинкош?

Нищо.

— Ти си ѝ го дал. Значи си знаел, че може да бъде нападната. И от кого?

Отговор нямаше. Добе все още държеше легена, в който имаше толкова много кръв. Добави, сякаш съжаляваше, но ожесточението, което изпитваше, прозря в думите ѝ.

— Мисля, надявам се, че го е убила с бръснача. Пинкош, тази нощ Хана не е била при мен, ти не си я виждал. Вчера вечерта е дошла да ни предупреди, че трябва да отиде в своя щетъл да види болната си майка и да остане там колкото е необходимо. Не знаеш нищо друго.

Той все така не продума. Беше напълно облечен, нямаше само шапка, сложил си беше дори филактериите и дрехата с ресни.

— Пинкош?

Най-сетне той направи леко движение с глава, което можеше да се приеме за кимване. Излезе и след около половин час Добе го чу да ходи из двора, около конюшната — впрягаше коня, както обичайно го правеше за обиколките си.

Сетне шум от каруца и коне в двора на улица „Гойна“. Този шум намаля и затихна. На леглото Хана продължаваше да се мята, да стене насън; понякога наистина викаше от болка, за която Добе Клоц наивно се заблуждаваше, че е по-скоро психическа, отколкото физическа. Лауданумът, който вече ѝ бе дала и през цялото време щеше да ѝ дава, беше следствие тъкмо от това заблуждение. Десет зрънца, осемдесет капки, тоест малко по-малко от дозата, която самата Добе взимаше, когато краката много я боляха. Приспивателното имаше ефект —

виковете преставаха, преминаваха в тихо стенание, което имаше предимството, че не се чуваше в съседните апартаменти и най-вече в магазина.

... И това щеше да позволи на Копата Сено да крие присъствието на Хана в стаята си колкото е нужно, да пази Хана само за себе си.

Сигурна съм, че за момент дори не ѝ е дошло на ум, че ме убива, Лизи...

На 7 януари 92-а, Мариан Каден не видя Хана през целия ден. Поучуди се, но не се разтревожи — доверието му в нея беше пълно. През този ден направи каквото тя му бе наредила: свърши нормално работата си в магазина до Арсенала като доставчик каруцар, а в девет часа вечерта, след затварянето, отиде да поеме своята част от наблюдението над Тадеуш, като смени едно хлапе. Тадеуш си беше у дома и вероятно четеше или пишеше. Убедил се, че студентът няма да излиза на разходка, Мариан се прибра при майка си — той беше най-големият от осемте си братя и сестри и всички живееха от неговата заплата.

Дните 8-ми, 9-ти и 10-ти минаха без Хана да се появи. Този път Мариан се разтревожи. Още повече че се случиха някои неща: на 10-ти следобед лично Лейб Дейтш — а не някой от обичайните му агенти — се появи в магазинчето до Арсенала и без много да се церемони, съобщи на момчето, че от следващия ден е уволнено и ще бъде заместено от човек, в който Дейтш има пълно доверие. „О, разбира се, приятелката ти е съгласна, отговори Лейб Дейтш на въпроса, който Мариан му зададе; говорихме с нея за това преди да замине.“ Това уволнение веднага лиши Мариан и семейството му от средства, но той вече бе изпадал в подобно трудно положение, а пък и беше с твърд характер. Имаше обаче нещо много по-страшно — когато отиде да види какво става в магазина на улица „Краковски кръстопът“, научи от чичо си, който официално се водеше негов управител, че същата сутрин Дейтш го е накарал да подпише някакви документи, според които Дейтш като че ли откупува всичките дялове по сделката.

Вечерта на същия този 10-ти януари Мариан, упреквайки се малко за тази своя постъпка (в никой случай не искаше да прилича на лигльо, който хленчи, задето са му отнели работата), отиде на улица „Гойна“. Млекарницата беше затворена, макар да не минаваше седем часът и това бе първата изненада. Мариан не познаваше продавачката

Хиндел, а още по-малко Зирел, взета от десетина дни на мястото на Ребека. Реши се да попита самата Добе Клоц. Без особен ентузиазъм — старата дебела жена винаги го бе смущавала. Тръгна по коридора, стигна до вратата на жилището и потропа. Най-после Добе се появи, но вместо да го покани вътре, тя го избута в другия край на коридора, почти на улицата: да, каза му тя, вярно е, че Хана отсъства от Варшава за няколко дни, а може би и за по-дълго, получила е вече писмо от девойката, която се е върнала в щетъла си и е много разтревожена за сериозно болната си, почти умираща майка.

От честолубие Мариан дори не спомена за уволнението си, защото, правилно или не, смяташе, че Добе е в течение на станалото. Той нямаше да се моли, особено пък на тази огромна свадлива жена с лице още по-намръщено от обикновено, което сега изглеждаше уморено, съсипано.

Тръгна си.

Вероятно Пинкош е извикал лекаря, Лизи. Престъпвайки забраната на Добе и сигурно с цената на лют скандал с нея. Във всеки случай ми е спасил живота, довеждайки един лекар, завършил във Виена при прочутия Земелвайс. Не мисля, че някой обикновен лекар щеше да може да ме излекува от треската, последвала помятането, особено с онова счупване на тазобедрената кост след всичките ритници, които бях получила. От първите дни нищо не помня, сигурно съм бълнувала под влияние на високата температура и съм казала прекалено много неща. Единственият ми спомен, първият, е гласът на лекаря, който ме умоляваше да не се мятам в леглото, за да може да зарасне счупеното. Всичко останало е Добе, и много по-рядко Пинкош, сянката на Пинкош, която идваше мълчаливо да ме съзерцава, само през деня, докато Добе е в магазина, и който ме гледаше с огромните си тъй нежни и тъжни очи, които казваха безброй неща, без да има нужда той да говори...

Но най-вече си спомням Добе, тя беше вездесъща. Бях страшно слаба и тя ме хранеше и миеше с огромните си мъжки ръце и с този неин мъжки начин да ме гали. Понякога, когато не бях замаяна от всичкия лауданум, дето ми даваше, аз изненадвах погледа ѝ и онова много особено изражение, което ѝ е придавал страхотният вътрешен

бяс. Сега зная, че е подготвяла отмъщението си или онова, което е смятала за свое отмъщение. Молах я да видя Ребека и Мариан Каден. Тя ми отговаряше, че момичето е заминало за Лодз при годеника си, а него щяла да повика, когато състоянието ми се подобряло. Дните минаваха, броят им ми се губеше, защото не знаех колко време съм била в безсъзнание — всъщност много повече от три седмици, но Добе ме лъжеше, че всичко е траяло няколко дни.

Не ми каза за Лейб Дейтш и това, което той е направил. Естествено не ми каза нищо и за Тадеуш. Тогава не знаех, че е научила или си мисли, че е научила всичко за него от ровенето в стаята ми и по-специално благодарение на онази малка глупачка Ребека.

... Както не ми каза и за писмото, което е изпратила на Мендел Визокер.

Научих за него едва на 23 февруари. Когато всичко това се бе случило и вече беше много късно...

Около 20-ти януари на Мариан му излезе късметът да го вземат отново на работата, която бе напуснал, за да постъпи в магазина до Арсенала — докер на речната гара на Висла. Това занимание заемаше предимно нощите му и следователно през деня беше свободен; той използваше времето, за да се опита да го наемат като носач на пазара „Янош“, но понеже очакваше Хана да се завърне всеки момент, продължаваше да се занимава с наблюдаването на Тадеуш, с което тя го бе натоварила.

Така той стана свидетел на случката, която окончателно задвижи машината. Поради липса на по-добър слушател той отиде при Ребека, която наистина се готвеше за сватбата си, но противно на твърдението на Добе Клоц още не бе заминала за Лодз. За голямо разочарование на Мариан Ребека не знаеше повече от него: Хана била на село да се грижи за майка си. „Все ще се върне“, заключи весело Ребека, която не беше много притеснителна натура. Изслуша тревогите на Мариан, както за ръководенето на магазина до Арсенала, така и на онзи за дамска мода (за чието съществуване едва тогава засегната научи), но не обърна голямо внимание. Парите, финансите, търговията, всичко, което можеше или не можеше да направи оня Лейб Дейтш, както винаги я оставиха свършено безразлична. Затова пък наостри уши,

когато момчето произнесе името на Тадеуш. (Ребека познаваше Мариан, но никак не го харесваше: намираше, че е смъртно отегчителен, толкова сериозен, зает единствено с работа и пари!)

— Тадеуш Ненски? — (Ето най-последно нещо, което я интересуваше!) — И какво прави хубавият Тадеуш?

(Изгаряща от любопитство, един ден тя направо беше избягала от магазина на Добе и беше успяла да зърне студента. Дотогава си беше мислила, че Хана, която иначе беше изключително умна, малко прекалява със своя Тадеуш. Но не. Беше останала като гръмната: той беше най-хубавото момче, за което всяко момиче изобщо може да мечтае, направо да не повярваш. И толкова елегантен...)

Мариан Каден ѝ разказа сцената, на която бе станал свидетел. Два дни по-рано Тадеуш бил поканен на вечеря у Влолстки, богатия нотариус, дето има щерка за женене и която Хана строго му бе заповядала да наблюдава. Та именно... След вечерята той видял студентът да се разхожда в градината на къщата на булевард „Маршалковски“, под ръка с госпожицата, която изглеждала много влюбена.

— Успях да говоря с един от слугите на Влолстки — додаде Мариан. — Говори се за годеж. Има и още нещо — Хана е дала на Тадеуш един адрес, на който може да я намери. Отидох там: има две писма на студента до Хана, но портиерката не пожела да ми ги даде. Сега не знам какво да правя...

Именно това Ребека, бъдещата Беки Сингър, щеше да си спомня най-ясно. Собствения си гняв и възмущение. Хана ѝ се доверяваше, тя знае почти всичко за комедията, която приятелката ѝ разиграва, даже участваше в нея, наясно беше точно какво е направила Хана, за да убеди Тадеуш в съществуването на мнимото наследство, как са стигнали до...

Попита:

— Как беше облечен Ненски, когато отиде при годеницата си?

Хубав костюм, нови обувки и риза и дори палто с яка от вълк, уточни Мариан с обичайната си педантичност. Ребека изръмжа, стисна зъби. Беше почти сигурна, че Хана е давала пари на Тадеуш и то много пари, уж на заем — хайде де. Ако сега Тадеуш можеше да се перчи на булевард „Маршалковски“, да се прави на ухажор и да се представи

толкова добре, че чак да се говори за годеж, то беше благодарение на парите на Хана.

Да говори с Добе Клоц, още сега, на минутата, се струваше на Ребека единственото възможно нещо.

Пелте Мазур бе убит през нощта на 23 срещу 24 февруари 1892-а. След преследване, продължило шест седмици. Следователно бившият метач на ножове не беше жертва на случайността.

В това преследване Мендел Визокер изобщо не взе участие, той дори не знаеше за него. Каруцарят пристигна срещу къщата, където се криеше Мазур, към девет часа в една изключително мразовита вечер. Къщата не беше в самата Варшава, намираще се в края на града, доста след улица „Муранов“. В мястото нямаше нищо привлекателно, макар че беше почти в полето, а наоколо имаше пасища, ниви и крави: на един пушечен изстрел оттам се издигаше масивният тухлен силует на Цитаделата, която служеше за затвор.

Отначало Мендел откри в пресния сняг следите на двуколката, после видя самата двуколка — спряна и добре прикрита между дърветата. Позна я, ненапразно му викаха Каруцаря — можеше да разпознае кола сред хиляди други. После му беше достатъчно само да проследи дирите.

Долови човешкото присъствие в гъсталака от калини, преди още действително да го е видял. Каза тихо:

— Аз съм, Визокер. Моля ви, не ме убивайте.

Изчака да изтекат няколко секунди, после на свой ред се шмугна сред клоните. В средата на гъсталака имаше нещо като малко скривалище и, както бе предвиждал, там седеше Пинкош Клоц свит на кравай, дребен и слаб като дете. Той дори не се обърна към Мендел. Последният поклати глава.

— Това наистина е безсмислено. И как смятахте да го убиете, като сте съвсем сам?

Отговор не дойде и за момент Мендел реши, че дребният човечец просто е умрял от студ — според него той седеше там като побит поне от двайсет часа; със скръстени на гърдите ръце и пъхнати под мишниците длани, с тънки ледени шушулки по пейсите: вперил

широко разтворени очи в къщата на сто метра от него, сякаш я хипнотизираше. Мендел попита:

— Знаехте ли, че ще дойда?

Завъртане на главата: „не“.

— Знаехте ли, че жена ви ми е писала?

Завъртане на главата: „не“.

— Мазур наистина ли е в тази къща?

— В плевнята — каза Пинкош.

Мендел Визокер бе пристигнал във Варшава преди пет часа, с влака от Данциг. Писмото на Добе Клоц достигна до него на 22 февруари. По-лош момент да го получи надали имаше, ако беше закъсняло с два дни, изобщо нямаше да знае за него: в джоба на самото си имаше билет за целия маршрут Данциг — Хамбург — Амстердам — Лондон — Лисабон — Порт Саид — Аден — Коломбо — Сингапур — Порт Морсби — Сидни. През последните месеци той бе усещал как в него, прилично на зъбобол, се засилва желанието да замине; старите демони, които го обладаваха още от юношеството му отново се бяха появили и препусканията из огромната руска шир не успяваха вече да ги усмирят. Прихванало го беше изведнъж, една вечер, когато се чувстваше по-потиснат от всякога — легнал между двете леко затлъстели и леко поостарели латвийки, — като гледаше как се изселва на запад половината Полша, евреи и неевреи. Освен това беше получил ново писмо от братовчедата Шлоамел, което бе пътувало четири месеца и в което повече от всякога онзи възхваляваше австралийските прелести. Мендел изведнъж беше открил, че човек сменя навиците си по-лесно и по-бързо, отколкото костюма или кафенето — за няколко часа продаде бруска, конете, дяловете си в една-две сделки, закри сметката си в Балтийската банка и си купи билет.

Пътуването му беше предвидено за 25 февруари, но това приличаше на подскок на бълха, защото той просто щеше да замине — щеше да тръгне на път: от Данциг щеше да отиде в Амстердам, да остане там известно време и да чака друг кораб за Лондон. На 11 март сутринта, на борда на „Тасмания“ щеше да отплава от Англия към необятната шир. И тъкмо тогава, наред всичките тези чудесни планове, когато мислено вече бе захвърлил зад себе си Полша и

Украйна, точно както бе напуснал толкова жени, ето ти го писмото на Добе. Всичко беше пресметнал — ако отидеше и се върнеше с влак и останеше дванайсет часа във Варшава, щеше да има достатъчно време да убие Пелте Мазур Вълка и да се измъкне, без риск да го хванат.

В писмото на Добе без никакво предисловие пишеше:

До Мендел Визокер: тя беше изнасилена, бита. Натрошили са ѝ костите с ритници. Беше бременна и сигурно това е била причината. Пометна и едва не умря. Надявах се, че е убила мъжа, но не. А оня ненормален дребосък Пинкош от две седмици изчезна. Елате. Мъжът е един поляк на име Тадеуш Ненски.

Мендел беше изгорил писмото от предпазливост. А и по друга причина — той не вярваше много, че изнасилвачът на Хана е Тадеуш. Имаше си свое мнение. Щом слезе от влака, той отиде на улица „Гойна“, видя се с Добе (на която не каза нищо за Мазур), но не и с Хана, тя спеше дълбоко. Тръгна на лов. Следата, която Пинкош Клоц на своите шейсет и седем години и със своите метър и петдесет бе търсил седмици наред, той откри за три часа, ала по пътя направи сума поразии. Но понеже на другия ден щеше да изчезне...

Попита:

— Пелте Мазур я е изнасилил, нали, господин Клоц?

Утвърдително кимване.

— И я е бил?

Утвърдително кимване. Мендел се усмихна: обеща си с голямо удоволствие да убие Вълка. Погледът му се насочи към плевнята, залепена за къщата, от която се виждаше само покривът.

— И той е там?

Трето кимване.

— В него ли са ножовете му?

„Да“, кимна Пинкош. Черната шапка беше силно нахлупена на главата, брадата почти скриваше слабото му лице, навлякъл бе един върху друг всичките си кафтани, за да му топят, но пак не изглеждаше дебел. Преди малко отново бе завалял сняг и този сняг заглушаваше дори барабанните удари, идващи откъм Цитаделата. Мендел прецени,

че часът е около двайсет и един и трийсет. Утре влакът му тръгваше малко преди девет. Време имаше достатъчно. Изправи се.

— Аз отивам, сам. Ще ми пречите, а пък може да ви тикнат и в затвора.

Пинкош повдигна рамене. Мендел леко го удари с юмрук по шапката, просто така, приятелски. Пинкош се просна с нос, забит в снега.

Когато Мендел почука на вратата, отвори му мъж, който говореше полски с немски акцент и по описанието, дадено му от една проститутка от улица „Крошмална“, Мендел разпозна един бивш щангист на име Херман Ерлих. В къщата имаше и жена, жената беше с брада и благодарение на това бе ходила чак до Испания с един цирк.

На много любезно зададения от Мендел въпрос Ерлих отговори, че от много време нито той, нито жената са виждали дори и сянката на Пелте Мазур. Не са го виждали от пет години, от едно турне, на което са били заедно. Малките зли очички на бившия вдигач на гири станаха още по-зли и заблестяха: не, не, изобщо не знае къде е Пелте, а пък и той му е такъв приятел, че ще счупи гръбнака на всеки, който се опита да напакости на стария му другар. След тази недвусмислена заплаха загледа Мендел втренчено, за да се увери последният, че тъкмо за неговия гръбнак ставаше дума.

Мендел се усмихна: грешно са го осведомили, това е, нека го извинят за безпокойството. Завъртя се леко и удари.

Един път, два пъти, три пъти. Малко стъписан, защото за пръв път някой оставаше прав толкова дълго. Все пак щангистът най-накрая се просна, с обърнати очи.

Принуден беше да обезвреди, но по-нежно, и брадатата жена, която се готвеше да го съсече на две с едно сатърче...

Настъпи тишина. Мендел духна единствената свещ. Свали обувките си и се опря плътно на стената, до сандъка за хляб. Сетне извика:

— Пелте? Тук съм. Както ти обещах.

Отначало откъм плевнята (в която се влизаше през една врата) не дочу никакъв шум. После Мендел долови съвсем леки стъпки.

Отлично знаеше какво се опитва да направи Мазур — да излезе през другата врата на плевнята. Викна му подигравателно:

— Изобщо не се трепи: залостил съм я. Ще трябва да дойдеш насам. Чакам те.

Трийсет секунди потискаща тишина, а после отворът в стената, разделяща къщата от плевнята, се откряна. В пълната тъмнина Мендел нищо не виждаше, но усети почти недоловимото изскърцване...

... и дишането на Мазур.

— Визокер?

— Че кой друг? — каза Мендел през смях.

— Не съм я изнасилил.

— А, така ли?

— Не съм го направил. Тя имаше бръснач и си послужи с него, преди да успея.

— Но си се опитал.

— Бях пиан.

— Това надали ще промени нещо, драги. Предупредих те да не я пипаш. А освен това си я ритал.

— Бях пиан. Мендел, в името на хубавото старо време...

— Първо — рече Мендел съвършено спокойно, — ще ти счупя китките. И едва тогава врата.

Изсвистяване и първият нож се заби в сандъка за хляб, който Мендел с изпъната ръка бе избутал пред себе си.

— Не улучи — каза Мендел. — А нямаш трийсет и шест ножа.

— Имам още.

Сега Мендел стоеше в другия край на стаята. Добре че беше клекнал — втори нож се удари в стената точно над главата му.

— Пак не улучи.

Започна да лази на четири крака и изведнъж усети убождане в кръста, няколко сантиметра под колана. Но острието само беше одраскало кожата.

— И сега не улучи. А обикновено имаш три ножа.

— Имам още.

— Не вярвам — отвърна Мендел.

Пълна тишина. Чувахе се само думкането на барабана. „Какво ги е прихванало тия гадни военни? — помисли си Мендел. — Защо, по

дяволите, се месят?“ (В този момент Мендел беше под масата, недалеч от припадналата брадата жена — усещаше нейната по-скоро отвратителна миризма. А по някои признаци разбра, че въпросната жена, а също и херкулесовият ѝ мъж, и това беше най-неприятното, започват да идват на себе си.)

— Да се обзаложим — високо каза той. — Басирам се, че нямаш повече ножове. Сега ще дойда и ще ти счупя китките. Преди да се заема с врата ти.

И той от думи пристъпи към действие, както винаги бе правил и щеше да прави през целия си живот. Изправи се и се насочи към онова място в стаята, където беше почти сигурен, че се намира Мазур. И наистина на четвъртата крачка той усети присъствието. Удари напосоки, уцели, но не съвсем, та ударът да бъде решаващ. Тогава получи ново порязване по дължината на цялата дясна ръка. „Този негодник наистина е имал още един нож!“ Хвърли се напред и сграбчи Пелте за рамото, ръката му слезе надолу, хвана китката и я смаза в точния смисъл на думата: усети изпращяването на раздробените кости. Но в този миг външната врата се отвори и една миниатюрна фигура връхлетя в къщата с вик. „Тоя ненормален Пинкош Клоц!“, помисли си Мендел. Вниманието му бе отклонено за съвсем кратко време. Достатъчно — едно острие се заби в левия му хълбок.

— Имах *още* два ножа — прошепна Мазур.

Преди да започне да крещи, когато Мендел му счупи и втората китка.

... Спря да вие едва когато ръката на Мендел го стисна за гушата, натроши хрущялите, а после с рязко движение го завъртя и счупи прешлените.

Мендел падна на колене. „Остава само да умра тук!“ Хвана дръжката, забита в лявото му бедро, и задърпа, задъхан и примаял от страшната болка. Зад него ставаха странни неща, долови неясни викове и шум от борба. Почти веднага стаята отново се освети, някой бе запалил свещта. Едва има време да види жената, която също го зърна и се втурна към него, размахвайки касапското сатърче. Сама се наниза на ножа, който Мендел все още държеше в ръка, рухна върху него и го събори.

Последваха мигове на пълна неподвижност, в една странна нереалност, която настъпва винаги след развихрило се насилие.

Мендел успя да се измъкне изпод тялото на жената, остана за момент седнал, опрян на стената, съзерцаващ стаята, в която сега нищо не помръдваше. „О, Боже!“ Дългата дървена маса скриваше от погледа му както Пинкош, така и щангиста, но никой от тях вече не се движеше. „Боже мой“, повтори Мендел. Опирайки се на стената зад себе си, той се изправи.

Пинкош Клоц беше със счупен врат, точно както Пелте Мазур. Но най-невероятното беше, че преди да умре или умирайки дребният мъж бе успял да забие до дръжка в гърдите на Ерлих един касапски нож, който Мендел не бе забелязал да държи в ръце. „Явно го е крил под всичките си глупави кафтани...“

Ерлих още не беше умрял, но не изглеждаше в добро състояние. Опита се да проговори, но на устата му веднага се появи розовееща пяна, каквато Мендел често бе виждал у агонизиращите.

— Не исках да умираш — каза кротко Мендел. — Както и жена ти. Не исках. Но какво мога да направя сега? Ако те метна в някоя кола или на кон, докато те закарам до Цитаделата или до града, ще свършиш. Полза няма да има, само дето повече ще те боли. Разбираш ли?

Клепачите на умирация бавно трепнаха, само един път, знак, че е разбрал. Мендел кимна с глава. Страхотният пристъп на гняв, в който бе изпаднал още от Данциг, и бясното желание да убива бяха изчезнали едно след друго. Заместила ги бе дълбока тъга и още по-силно чувство за празнота. Както винаги (уби за първи път човек, когато беше на шестнайсет години). Външната врата бе останала откритата и се виждаше, че навън вали силно, много по-силно от преди малко, а военният барабан бе замлъкнал, сякаш проклетите войници бяха искали отдалеч да отмерват такта на цялата тази касапница.

Мендел отиде до жената, която бе умряла на място — ножът на Мазур бе пронизал гърлото ѝ. Мендел взе да рови в някакъв гардероб, извади, подреди на масата и запали всички свещи, които успя да намери. Погрижи се и за себе си, за трите си рани. Щеше да оцелее, нямаше съмнение: „Едно от двете, Мендел, или още не ти е ударил часът, или си направо безсмъртен“. Съблече се гол до кръста и затърка със сняг раните си докато те почти престанаха да кървят. После ги превърза с ивици от една горе-долу чиста долна риза на Херман Ерлих; облече се, наметна нещо като пелерина с качулка, която бе намерил

окачена на една кука и имаше ценното преимущество да не е надупчена с нож — с нея можеше да се качи във влака, без да привлича вниманието.

— Мъртъв ли си?

Ерлих не отговори. Мендел забеляза, че в него все още мъждука живот. Седна на пода до него, хвана рамото му, стискайки го в ритъма на болезнените хъркания, сякаш да го утеши.

— Оставям ти петнайсет рубли за палтото, дето ти го взимам — каза той. — Аз не съм крадец. Всичко друго, но не и крадец.

Пъхна парите в един от джобовете на умирация и зачака. Бегло си помисли да придаде на клането вид, който би отклонил вниманието от него. Но това щяха да са напразни усилия — след всичките поразии, които бе направил при съвсем неделикатното издирване на Пелте Мазур, никой нямаше да се съмнява, че той е убиецът на Вълка. Следователно и на тримата други. „Нямаш друг изход, освен да се качиш на проклетия влак, после на проклетия кораб, още преди да са открили всички тези трупове.“

От известно време бе започнал да си говори на глас. Тихичко разказваше за пътувания, пейзажи, хора и най-вече за срещнатите жени, гостоприемни към скитниците. Беше негов си начин да облекчи агонията на херкулеса, който също като него постоянно бе пътувал и мизерствал. В един момент разбра, че вече говори само на себе си — другият бе издъхнал. Мендел склопи очите му и си тръгна като затвори вратата на къщата, оставяйки зад нея четиримата мъртъвци и свещите.

Седем часа по-късно, посред снежната нощ, той отиде на речната гара на Висла. Откри Мариан Каден и го извика.

— Не мога да напусна работата си току-така — опъна се хлапака.

— Колко печелиш, малкия?

— Рубла и трийсет копейки на нощ.

— Ето ти петстотин от Хана и от мен, ще ни ги върнеш след двайсет години, в същия ден и по същото време. Качвай се.

Мариан се настани на седалката в двуколката на Пинкош Клоц, зад която бе завързан конят, нает от Мендел при слизането от влака.

— Един въпрос за начало — каза Мендел. — Има ли дори най-малка вероятност Тадеуш да е сторил зло на Хана? Добре помисли.

Младият Каден дълго мисли и най-после завъртя глава.

— Доколкото знам, не. Освен...

— Освен това, което ѝ е направил в леглото, знам. Нещо друго?

Мариан разказа за красивия костюм на Тадеуш, за случката с нотариуса Влолстки и дъщеря му на булевард „Маршалковски“. Но Мендел много скоро го прекъсна: за това вече знаеше, дори малко повече от него. Попита:

— Имаш ли представа къде може да е Тадеуш?

Мариан заговори за стаята в квартал Прага и Мендел отново го прекъсна.

— В течение съм и на това. Бях там тази нощ. Него го нямаше, а стаята е празна. Хазяйката му не знаеше къде е отишъл, заминал е преди петнайсет дни. Ти знаеш ли нещо повече от нея?

— Не, наистина не — отговори Мариан. (Има вече две седмици откак той също е установил изчезването на Тадеуш Ненски. Който не само е напуснал стаята си в квартал Прага, но е зарязал и лекциите в университета, спрял е да посещава книжарницата и сякаш се е изпарил от Варшава.) — Говори се, че имал неприятности с полицията.

Когато се отдалечиха малко от речната гара на Висла Мендел спря двуколката.

— Слушай — каза той, — възможно е през следващите два часа да ми се случи нещо много неприятно. Може да се каже, че всяк голям хаос в този проклет град. Но пък научих страшно много неща. Та ако имам неприятности, ти ще трябва много точно да повториш на Хана това, което сега ще ти кажа. Тя ми е говорила за теб и май ти има доверие...

Мариан сведе глава, после я вдигна с характерния си сериозен и вдъхващ доверие вид. „Ако предположим, че имах син, помисли си Мендел, щеше да ми е приятно да прилича на този тук. Само дето не умее да се смее.“

— Най-напред за Лейб Дейтш — подхвана отново Мендел. — Минах да го видя и го измъкнах от леглото. Поговорихме си двамата. Изведнъж се сети, че дължи четири хиляди рубли на Хана. Ето ги, заедно с изрядните документи. Ще ги дадеш на малката. Ако тя иска допълнителни сведения, просто трябва да отиде да го посети в болницата. Той ще полежи там известно време — счупи една пейка с главата си. Ясно ли е?

— Ясно — каза Мариан, взимайки парите и документите.

— Сега нещо по-сериозно. Пинкош Клоц е мъртъв.

Мендел разказа за хекатомбата, без нищо да пропусне.

— ... А и Добе от своя страна ясно показва, че е луда. Нахвърлила се е върху Ненски с невероятна злоба. Създала е, бих казал, цяла организация от равини, включила е председателя на Консисторията^[1], дори католически свещеници и един руски прокурор, на когото вероятно добре е платила, а пък той и само това е чакал, за да започне да преследва един полски студент. Изградила е цяла система, за да докаже, че Тадеуш не само е изнасилил и пребил едно беззащитно еврейско момиче, което преди това е прелъстил — и което искал да убие, защото е било бременно от него, — но и че сред книгите си в стаята си крие революционни документи. Тя е уредила да го изгонят от университета, от дома на Влолстки, отвсякъде, и то най-позорно, разказала е на всички какъв негодник е бил. Освен това платила на оная Гловацка, хазяйката на малкия, и тя надрънкала всичко каквото трябвало, та да му създадат възможно най-много неприятности. И ето: сега полицията го търси. Добе почти се е разорила с всичките тези интриги, но чудесно си е отмъстила под претекст, че се заплаща за малката. Разбираш ли това, момче? Ето какво трябва да кажеш на Хана: всъщност Добе Клоц е действала единствено от свое име, тикана от някаква луда ревност; най-й изнасяло да вярва, че виновникът е Тадеуш; че колкото повече Тадеуш е бил мил и нежен и колкото по-силно се влюбвал в Хана, а Хана в него, толкова повече той е бил виновен в очите на Добе. Разбираш ли?

— Струва ми се — отговори Мариан.

— ... Ще кажеш още на Хана, че Добе е страшно опасна и че тя...

Мендел млъкна. Опитвайки се да обясни колкото може по-добре случилото се, той току-що го бе обяснил и на себе си. И смътното предчувствие, което още от получаването на писмото в Данциг не беше спряло да расте в него, сега съвсем избуя и се превърна в нещо очевидно. Въпреки умората и раните — които явно се бяха разтворили, след като счупи главата на Дейтш в пейката, — въпреки че бързаше, той трябваше да направи още нещо, с което Мариан сам нямаше да се справи, колкото и добро момче да беше. Погледна часовника си и видя, че остават повече от пет часа. „Имаш пред себе си цели седемдесет и пет минути, Мендел; трябва да ти стигнат да отидеш там, да я измъкнеш от Добе, да я скриеш на някое спокойно местенце и да

скочиш в онзи проклет влак. Хлапакът не може да направи това. Освен това ти отговаряш за нея, от десет години, от мига, когато я притисна към себе си и се разплака за нея... Независимо дали ти харесва или не...”

Той се усмихна на Мариан:

— Поправка: от утре ще търсиш Хана на друго място, не на улица „Гойна“...

Той даде адреса на католичката Кристина, на улица „Мировски“, точно там, където една вечер Хана бе отишла и го бе прекъснала в разгара на не твърде благочестивите му занимания.

— Сбогом, малкия. Бог да те пази, ако изобщо съществува.

По пътя започна да се оглежда за полицията и за нощните птици, част от които едно време е бил. „Дори и да си безсмъртен, Мендел, все пак всичко си има граници. В квартала ще те познаят и колко му е някой да изтича у Ерлихови да види дали не си счупил няколко вази.“ Снегът валеше още по-силно, когато той пристигна на улица Гойна. Млекарницата беше затворена и тъмна. Прекоси коридора, почука и се озова лице в лице с Добе Клоц. В края на тази тъй дълга нощ силите му бяха на свършване, разсъдъкът му беше леко помътен. Въпреки това вече имаше план. Каза:

— Е добре, готово.

Хипопотамът го стрелна с поглед:

— Намерихте ли го?

— Намерих го и го убих — отговори Мендел. — Нали това искахме, и вие, и аз?

Добе бе изпълнила цялата рамка на вратата. Наложил се леко да я побутне, за да влезе в първата стая. И точно в този момент тя попита с почти недоловимо колебание:

— Полския студент, нали?

„Току-що се издаде! — помисли в миг Мендел. — Тя е знаела, че студентът няма нищо или почти нищо общо със случая, но все пак ме насочи към него в писмото си...“

— Че кого друг? — отвърна Мендел. — Но той се съпротивляваше.

Показа ръката си, по която се бе стекла кръв и бе обагрила в червено дланта и пръстите. Продължаваше да върви напред и влезе във втората стая. При първото си посещение, единайсет часа по-рано, Хана спеше дълбоко, „от лекарството, което лекарят ѝ предписа“, беше обяснила Добе, и наистина Мендел напразно се беше мъчил да я разбуди, тя не реагираше. Веднага видя промяната — при влизането му Хана се размърда, широко отвори невярващи очи.

— Мендел, о, Мендел!

Той взе една лампа, доближи я, за да я види по-добре и веднага се ужаси от слабостта и крайното ѝ изтощение. Коленичи до леглото и помисли почти с омраза към себе си: „А ти щеше да заминеш за Австралия без изобщо да я видиш“. Силната любов, която изпитваше към нея, го заля като огромна вълна, любов, примесена с нежност, приятелство и възхищение, която до този ден той никога не бе посмявал да признае дори пред себе си. Целуна я по челото и ѝ прошепна: „Не казвай нищо, ще те отведа“. После рече на висок глас:

— Поляците ме преследват, ще дойдат тук и може би ще си отмъстят на нея. Най-добре е да я скрием на безопасно място...

... И получи по тила силен удар, който го повали върху ръката на Хана.

— Лъжете, Визокер — каза дебелият глас на Добе. — Лъжете. Не сте докоснали поляка, били сте с Пинкош, щом сте с неговата двуколка.

Удари го отново, този път по хълбока, и той се претърколи настрани.

— Всичките сте еднакви! — изкрещя Добе като продължаваше да размахва точилката.

При други обстоятелства това би разсмяло Мендел, който вече е бил бит с точилка от две или три жени побеснели, че ги изоставял. Но Добе беше от друга порода, тя искаше да го убие, пък и беше по-силна от много мъже. Той се претърколи още малко; успя да се хване с едната ръка, после с другата; изправи се, залитайки и без да губи време, удари фронтално, точно по средата на мутрата. Това го замая малко, ала Добе се свлече като чувал. „Господи, не е възможно, на път съм да изтрепя половин Варшава!“

... Не само че съвсем не му беше до смях (случваше му се много рядко), но дори се чувстваше много зле, болката обхващаше цялото му

тяло.

Завлече безжизнената великанка в килера и го заключи. Когато се обърна, с удивление видя Хана станала, боса и по нощница, да го гледа втренчено със сивите си очи, които почти бяха възвърнали остротата си.

— Зная — каза Мендел, — учудващо е. Но не съм полудял. Ще ти обясня. Сега трябва да тръгваме, аз нямам много време.

Той събра всички одеяла и завивки, които можа да намери, и дори една кожа и започна да я увива в тях.

— Аз мога да ходя — рече тя.

— Още по-добре. Само дето сега не е моментът.

Понечи да я вземе на ръце и тя недоверчиво се дръпна.

Той се усмихна:

— Не ми ли вярваш, Хана?

Сивите очи. Няколко секунди.

— Вярвам ти — отговори тя.

И допря лице до гърдите му, както десет години по-рано, по времето на конниците и погрома.

Когато наближиха улица „Мировски“ Варшава вече се разбуждаше, макар че още беше тъмно и продължаваше да вали сняг. Мендел бе говорил много бързо, може би не бе казал всичко, но поне главното бе успял: „Мариан ще ти обясни останалото и ще ти даде парите“. Обърна се още един път, нямаше съмнение — следяха го двамата сводници, а вече и не бяха сами, стичаха се отвсякъде, като братство, сбиращо се на общо събрание, за да търси разплата за екзекуцията на Мазур и на двамата Ерлих. „Като си помисля, стократно предпочитам полицията, която ще изчака малко, преди да ми надене примката на шията.“ Обърна поглед към Хана и сърцето му се сви: беше като поразена от гръм, очите ѝ се бяха разширили, както винаги, когато страдеше. Той каза през сълзи, като втори път плачеше за нея:

— Поне е жив, Хана. Един Господ знае къде се е запилял, но е жив.

— Писах му веднага, щом бях в състояние.

— Добе със сигурност не му е предала писмото ти. Смятам, че вече не е в Полша. Наистина ли можеш да ходиш?

Почти скришом отново погледна часовника си — шест часът и две минути. „Точно навреме, Мендел. Освен ако проклетият влак не закъснее, просто въпрос на шанс. Но ми се иска да поспя малко, нещо не ме бива.“ Двуколката тръгна по улица „Мировски“. Но...

— Всичко пропадна — каза с изумително спокойствие Хана. — Всичко загубих, всичко развалих. Всичко.

... Но преследвачите имаха преднина, бяха дваисет, дори трийсет. „Ще ми се нахвърлят отгоре веднага щом се разделим с малката. Защото все едно, ще трябва да спра да се сбогувам с нея завинаги.“

Тогава, нещо изключително за състоянието на отчаяние, в което беше, Хана също се обърна хладнокръвно и видя дебнещите убийци:

— За вас ли са, Мендел Визокер?

— Разхождат се, нищо повече.

— Те ще ви убият.

— Аз още преди десет години трябваше да умра — отвърна Мендел през смях. — Преди десет години, в покрайнините на един проклет щетъл без име, където заради една сополана въртях цял ок над главите на казаците.

Той погледна право пред себе си и този път видя младия Мариан Каден, който идваше към тях, вървеше много бързо, следван от двама полицаи на коне. Мендел спря двуколката и затвори очи. Въздъхна, после се усмихна. В този момент всичко в него грейна.

— Не ме прекъсвай, Хана, нямаме време. Бях купил един билет за Австралия. Вземи го и го използвай, ако искаш. Или го препродай. Вземи и парите. Пазачите в каторгата все едно ще ми ги откраднат, а на теб ще ти послужат.

Тя тръсна глава с обичайната си решителност. Той ѝ тикна билета и портфейла в ръцете, вдигна я с една ръка и я постави на земята.

— Върви у Кристина, тя е добра жена.

— Ще свидетелствам и ще кажа всичко, ще кажа защо убихте Пелте Мазур.

— Може би просто ще ме изпратят в Сибир. Откъдето рано или късно ще избягам, бъди спокойна. *Изчезвай оттук!*

Беше толкова изтощен, че едва успяваше да държи очите си отворени. Бедрото и най-вече тилът зверски го боляха. Групата на сводниците се бе отдръпнала на десетина метра, полицаите и младият Каден бяха само на няколко крачки, точно пред него.

— За бога, Хана, изчезвай оттук. Отиди където искаш. Стани много богата. Покажи им коя си, каква страхотна жена си. Върви където пожелаеш. Но аз няма да съм там, помни това.

Докато говореше, той се усмихна на Мариан Каден, който поклати глава в пълно отчаяние:

— Не можах да измисля нищо по-добро от това, да извикам полицията...

— Синът ми надали би могъл да постъпи по-правилно — отговори Мендел. — Ако имах син. Едно от двете...

Пусна поводите и започна да губи свят. Не беше съвсем безчувствен, но със забавена мисъл. „Едно от двете... Едно от двете...“ Вече не си спомняше продължението.

... Всъщност той винаги бе искал да посети Сибир. И щом като ще му платят пътуването...

Осъден бе на двайсет години, както и заточение до живот. Адвокатите, които тя направо позлати, направиха невъзможното и успяха да го отърват от въжето. Въпреки прокурора (същият, който безрезултатно издирваше Тадеуш), комуто много се искаше да представи клането като потресаваща и кървава схватка между сводници.

Тя го видя как тръгва окован и два дни след това замина за Австралия.

[1] Еврейски религиозен съвет. — Б.пр. ↑

КНИГА 2
КЕНГУРУТА И ЕДИН ЦРАУС

7. ИНДИЙСКАТА ПОЩА

Тя вървеше по улиците на Сидни.

От шест седмици беше в Австралия, а едва сега пристигаше там.

Хана не се качи на „Тасмания“, с който Визокер трябваше да замине на 18 март. Здравословното състояние не ѝ позволяваше да тръгне толкова бързо, а освен това тя на всяка цена искаше да разбере какво щеше да стане с Мендел. Тя му помагаше, доколкото можеше по време на процеса, дори имаше намерение, ако не да го последва в Сибир (но наистина си го мислеше), поне да отиде до Петербург или Москва да се опита да направи нещо за него, нямаше значение какво, планираше дори да финансира бягството му. Идваха ѝ какви ли не луди идеи, но не успя да доведе нито една от тях до успешен край: отказваха ѝ всякакъв паспорт за вътрешността на Русия — под претекст, че е много млада, че е еврейка и жена и поради липсата на всякаква роднинска връзка с осъдения. Зад системното противопоставяне на руската царска администрация тя съзираше намесата на Добе Клоц.

Самата Добе Клоц ѝ беше написала шест писма; Хана не беше отворила нито едно от тях.

Цялото това време Мендел беше прекарал във Варшавския затвор и докато чакаха процеса му, тя всеки ден се беше опитвала да го види и да говори с него; напразно. Опитала се беше дори да му изпрати няколко бележки, като бе дала пари на един-двама тъмничари: — без много по-голям успех, защото дори не знаеше дали той ги е получил.

Не се беше занимавала само с това: — понеже не можеше лично да отиде, плати пътуването до Прага на един братовчед на Мариан Каден и го изпрати да провери дали Тадеуш не е при онази леля, при която беше прекарал лятото на 1891-а, една година по-рано; шпионинът се беше върнал и се беше заклел, че студентът не е стъпвал там. Освен това Тадеуш не се беше появявал и в родното си село — там Хана изпрати самия Мариан Каден; всичко сочеше, че както беше

предрекъл Визокер, той е напуснал Полша; Хана мислеше и дълго време щеше да мисли, че той се е скрил във Виена или Париж.

Мендел беше осъден към средата на април; три месеца по-късно пое пътя към каторгата и тя успя да го види единствено в този момент. По-скоро го зърна отдалеч, когато го извеждаха от килията. Мендел също я разпозна и ѝ се усмихна широко под черните мустаци, вдигна окованите си китки колкото може по-високо, както са правели в древността гладиаторите, които никой не можел да победи, и ѝ извика: „Честит рожден ден, Хана“, като по този начин ѝ напомни, че току-що беше навършила седемнайсет години.

Тя вървеше по улиците на Сидни. Не беше препродала билета, купен от Мендел, просто беше сменила датите, абсолютно решена да замине, да напусне Полша, където всичко бе развалила. Беше я обхванало някакво суеверие, струваше ѝ се, че ако го направеше вместо него, щеше да изпълни едно желание и една мечта на Мендел, и че ако извървеше пътя, който той си беше начертал, Мендел щеше да продължи да я закриля, както го беше правил цели десет години. Беше направила сметка на всичките пари, които имаше: двайсет и шест хиляди рубли, двайсет и две от които бяха цялото негово състояние. В този капитал тя видя възможност да подготви посрещането му, когато той избягаше. (Тя бе убедена в недосегаемостта и неунищожимостта на Мендел, убедена бе, че той ще успее да дойде при нея, дори от затънтения Сибир; а къде другаде по света щеше да я търси, ако не в Австралия, при братовчедата Шлоамел, където всъщност се беше готвил да отиде и където полицията със сигурност нямаше да може да го преследва?)

... Освен това, с началния капитал, който щеше да увеличи колкото е възможно, тя щеше да стане изключително богата, а това нямаше да е без значение, когато отново намери Тадеуш...

Тя вървеше по улиците на Сидни. Още през първите дни, които беше прекарала у Кристина, на улица „Мировски“, си беше наумила да научи английски. Щом започна да се движи без трудности, тя отиде в посолството на Обединеното кралство Великобритания, намери необходимата помощ и учебници, а много скоро и добронамерената приятелска подкрепа на госпожа Лионора Каръдърс, съпруга на един от дипломатите, която в продължение на повече от десет месеца всеки ден по два часа я караше да повтаря *I am, you are, he is*^[1] и

неправилните глаголи, очарована от напредъка на ученичката си. В същия период от време Хана четеше по десет-дванайсет часа на ден — и без това нямаше какво друго да прави; погълна цялата библиотека на посолството, а вестниците изчиташе всекидневно от първия до последния ред.

Лионора Каръдърс и мъжът ѝ ѝ помогнаха да получи паспорт за Лондон, а после и за Австралия (беше ги излъгала за възрастта си, като бе казала, че е на двайсет години).

Раздели се с Каръдърсови със сълзи (плачеха *те*, не тя, макар че от любезност и всъщност искрена обич и тя се беше престорила). Пристигна в Лондон от Данциг и се качи на парахода „Индийска поща“.

... После от Бомбай до Сингапур, от Сингапур до Пърт, от Пърт до Мелбърн беше пътувала във втора класа, три мостика по-високо от обикновените емигранти, право на което ѝ беше осигурил билетът на Мендел, който никога не е бил скъперник. Това беше особено пътуване, по време на което тя почти не излизаше от каютата си, изчитайки там корабната библиотека (основно Дикенс), като отказваше да слиза на пристанищата, където спираха, от страх параходът да не тръгне без нея.

В осем и половина сутринта на 16 юли 1892 г. четирихилядотонният „Китай“, на компанията Пенинсула & Ориентъл подмина нос Отей и отговори на сигналите, дадени му от фара; навлезе в залива Филип Бей на фона на светлинната стена в далечината (или поне така обясни на Хана червеникавите светлилки един млад бордови офицер, който, както и петнайсетина от колегите му, беше опитал всичко, за да се вмъкне в койката ѝ, но без успех). „Китай“ остана осем часа край нос Лонсдейл, за да изчака прилива, и така удължи още малко едно пътуване, продължило общо седемдесет и един дни.

Хана се възползва от чакането, за да се осведоми как да отиде от Мелбърн в Сидни. Още един път провери парите си, мислейки вече на английски (с френския и с идиш това щеше да е още един чужд език, който тя щеше да говори перфектно, при това с характерния за местните жители на Париж, Лондон или Ню Йорк акцент): на въпросния 16 юли 92-а тя притежаваше приличната сума от осемстотин деветдесет и седем лири стерлинги и четиринайсет шилинга...

Крачеше из улиците на Сидни и нямаше стотинка. От шест седмици. Бяха ѝ откраднали всичко само три часа след като беше слязла на мелбърнското пристанище Сандридж и беше отишла на гарата — лично беше носила платнената си чанта (бяха искали да ѝ вземат един шилинг за носенето!) и с примряло сърце се беше съгласила да плати цената за файтон до центъра на града, на три километра оттам — всъщност тя като нищо щеше да извърви разстоянието пеша, но се беше засрамила от собственото си скъперничество, най-вече пред другите пътници и пред младия флотски курсант, който беше страшно разочарован, че дори не е успял да я целуне и на когото беше надрънкала толкова лъжи по време на пътуването — *бях в повествователния си период, Лизи. Колко много екстравагантни измислици съм разказала тогава!*

Препоръчали ѝ бяха да отседне в хотел „Ориентъл“ на улица „Колинс“. Но когато се осведоми за цената на стаята, тя тутакси си тръгна и накрая успя да намери в Суонстън един малък *boarding-house*, не много скъп семеен пансион, който, имаше предимството, че в цената на стаята беше включена и вечерята. Беше много късно, за да внесе парите в банката и с тогавашното си незнание не бе и помислила да ги даде на съхранение в някой сейф, а пък и скромното хотелче нямаше такъв.

Отказа се да влачи повече насам-натам платнената си чанта, която тежеше няколко килограма — освен четирите рокли, двата чифта обувки и долното бельо, в нея имаше и двайсетина книги на френски и английски. Тя я пхна в един от гардеробите и едва настанила се, излезе, нетърпелива да види Мелбърн, първия чужд град, защото не беше слизала при многобройните спирания на парахода. Не отиде чак толкова далеч, най-много да беше стигнала до улица „Бърк“, чийто разкош флотският курсант от „Китай“ ѝ беше хвалил, уверявайки я, че е равна на улица „Риволи“ в Париж. (Хана и представа нямаше как изглежда улица „Риволи“.) Там видя няколко най-обикновени магазина и настроението ѝ силно се подобри: ако такава ще е цялата конкуренция, с която ще трябва да се бори, значи със сигурност ще спечели. Това откритие, чистият въздух, оживлението на града я въодушевиха.

„Тук със сигурност ще натрупам състояние...”

Върна се в пансиона и при перспективата да седне на масата за гости, тя реши да се издокара. Портфейлът на Мендел ѝ създаде проблеми, защото беше натъпкан с пачки. Тя наистина се опита да разпреди банкнотите около кръста и гърдите си, но се отказа, защото копринената рокля беше съвсем по нея. И тя направи глупостта да го остави в стаята, изглеждаща така сигурна с пердетата си от крепон, с бродираните възглавнички, с дрънкулките и вратата, която се заключваше; скри го под дюшека.

Когато след един час се качи горе, намери вратата разбита. Чантата си стоеше в гардероба, но парите бяха изчезнали.

Беше на седемнайсет години и почти пет месеца. Намираше се накрая на света, на двайсет хиляди километра от своя щетъл.

[1] Аз съм, ти си, той е (англ.). — Б.пр. ↑

8. ЛОТАР ХЪТУИЛ

Landlady of boarding-house, тоест собственицата на семейния пансион на улица „Суонстън“, беше аскетична жена със сиви коси и жълти зъби и се казваше мисис Смитсън. Имаше съпруг, морски капитан, но през всичкото време, което остана в Мелбърн, търсейки средства най-после да замине за Сидни, Хана изобщо не видя този съпруг и дори реши, че той е въображаем. Мисис Смитсън започна да протестира още при първите ѝ думи, закле се, че е абсолютно невъзможно в дом като нейния да стане кражба; нейните пансионери били само твърде малко самотни (но честни) жени, преживяващи в Мелбърн, две-три възрастни двойки и няколко англикански пастори...

... После настъпи момент, в който тя вече повярва, убедена от безграничното отчаяние на смъртнобледата Хана, която в уплахата си почти бе забравила английски и смесваше френски, немски, руски, та дори и идиш. Двете с Хана още веднъж преобърнаха стаята, но безрезултатно. Стаята беше в края на коридора на втория етаж, а самият коридор завършваше с прозорец със спускащо се стъкло. Скобките, които го държаха затворен бяха счупени. Съдържателката бе принудена да признае, че може би все пак *larrikins*...

Полицейският пристав в участъка беше на същото мнение: ларикините пак са действали. „Ларикин“ беше непозната за Хана дума. Обясниха ѝ, че това са характерни за Австралия крадци, действащи в група, чиято дързост няма граници.

— Изобщо не е трябвало да оставяте толкова пари на място, достъпно за...

На полски, за да е сигурно, че няма да бъде разбрана, Хана обясни на пристава какво мисли за съветите му.

... Не, полицаят не вярваше, че съществува реален шанс да се открият крадците, а още по-малко да се върнат парите.

Към девет часа същата вечер мисис Смитсън занесе чай на наемателката си, която в този момент лежеше изпъната на леглото и съзерцаваше тавана с изцъклен поглед. — *Бях толкова изпаднала и*

отчаяна, Лизи... До такава степен, че дори ми мина мисълта да се самоубия... Но не за дълго, честно казано. За половин секунда може би... Пък и... — Защото парите, които бе изгубила поради невероятно невнимание от нейна страна, тя, която беше толкова недоверчива, тези пари не бяха нейни, бяха на Мендел. Най-вече за това мислеше тя, а не толкова за собственото си положение.

Не мигна цяла нощ.

„... Но няма смисъл човек да се самосъжалява, това само го изтощава и го сбръчква, без полза за никого. Освен това всеки проблем има много решения.“ На разсъмване тя възвърна основната част от енергията си. Още от сутринта, понесена от леден гняв, почти от омраза към самата себе си и към глупостта си, тя се осведоми за условията и цените на пътуването от Мелбърн до Сидни. На гарата на улица „Спенсър“ научи, че първо трябва да вземе железницата за колония Виктория до едно място, наречено Уодонга, после да хване дилижанса и да пътува петнайсет или дваисет часа, в зависимост от състоянието на пътя, докато се добере до железопътната линия на Нови Южен Уелс. Освен това австралийските територии бяха на практика съвсем самостоятелни и на границите даже имаше митнически контрол.

Пътуването траеше около три дни и струваше четирийсет и пет лири и петнайсет шилинга.

„А ако простиитуираш, Хана?“

Най-напред си помисли да поиска сумата назаем от младия флотски курсант от „Китай“. Ясно си даде сметка за неудобството на маневрата: както обичаше да попипва, морячето със сигурност щеше да си поиграе с нея; още докато беше на кораба, тя трябваше сериозно да се брани!

Бързо се отказа от този план. Не защото идеята да бъде опипана я отвращаваше — „сладичък е, пък е чист“ — а защото той сигурно беше неплатежоспособен.

(През всичките седемдесет и един ден на пътуването си от Данциг до Мелбърн, тя много сериозно се питаше дали е длъжна да остане физически вярна на Тадеуш. С първата средиземноморска и най-вече египетска влага по време на бавното преминаване през

Суецкия канал, реши, че не. Просто беше въпрос на логично разсъждение: щяха да изминат поне две, хайде да ги сложим три, ако ли не и четири години, преди да натрупа достатъчно състояние, за да се омъжи за Тадеуш и да има деца от него — „тогава ще бъда на двайсет или на двайсет и една, няма вече да съм много млада, разбира се, но няма да съм и много стара“. Щеше да бъде страшно глупаво да не използва това време, за да се подготви за сватбата. Струваше ѝ се съвсем очевидно, че трябва да се яви пред Тадеуш с всички възможни преимущества. Да умее да се люби беше едно от тях и то не маловажно. „Трябва освен това да се науча да готвя, но това може да почака, особено сега, когато няма с какво да купя и едно яйце — гладна съм, между другото. Но да не мисля за това.“)

... За да стане обаче хетера, явно щеше да има нужда от някой опитен мъж, който... („Сама се караш да се изчервяваш, глупачке“), който да я научи, какво друго. Флотският курсант със сигурност не беше способен, въпреки че е моряк; с малко по-добра стратегия, може би щеше да успее да я прелъсти, а това показваше, че е по-скоро неопитен.

... Ех, ако Мендел се беше съгласил да я дефлорира, както му беше предложила на брега на потока! Днес щеше да е значително по-напреднала и изобщо нямаше да има проблем.

След като отхвърли флотския курсант като потенциален осигурител на средства, тя огледа кандидатурите на спътниците си през последната част на плаването. Но тя им беше разказала, че отива в Сидни при един свой чичо, собственик на невероятен брой златни мини. Сега беше трудно да се върне назад. Все пак опита. Отиде пеша до пристанището с надеждата да намери адресите им в Австралия в регистрите на плавателната компания. Напразно: възрастната двойка, на която бе залагала най-много, живееше в един западен град, Аделаида; тъй нареченият Уитакър с големите мустаци веднага след пристигането си се бе качил на друг кораб за остров Тасмания; пасторът Форбс, жена му и четирите им деца бяха заминали за дома си в Донибрук. И така нататък. Само младоженците, англичаните Флемингови, бяха посочили адрес в един квартал на Мелбърн; но и той бе доста неточен. Цели два дни и все пеша Хана обиколи една по една къщичките по брега на реката. Пълен провал. Завръщането на улица „Суонстън“ всеки път беше истинско изтезание, заради мазолите по

краката ѝ, които бяха отвикнали от ходене — „а и ти искаше да отидеш пеша до Сидни!“

Засега госпожа Смитсън я подслоняваше и хранеше на кредит, чувствайки се отчасти отговорна за кражбата, извършена в дома ѝ. Но решението, очевидно, беше временно.

Потърси работа, но много бързо се отказа: средната заплата беше осем-девет шилинга на седмица; трябваше да икономисва две години, за да събере четирийсет-петдесет лири и то, при условие че няма да яде и ще спи под някое дърво.

Сети се за телеграфа едва на четвъртия ден — никога не бе използвала толкова модерна техника — и то съвсем случайно, минавайки пред Централната поща. Оставаше да намери пари. Продаде една от петте си рокли, за две лири и половина, на една модистка от улица „Бърк“, и то с чувството, че е ограбена. Изпрати зова си за помощ, който старателно бе съставила, за да бъде възможно най-лаконична:

Мистър Шлоамел Визокер, улица „Гленмор“ 173
Падингтън-Сидни — Жизнена нужда от петдесет паунда —
Госпожа Мендел Визокер, пансион Смитсън — улица
„Суонстън“ — Мелбърн.

„Можех наистина да съм омъжена за Мендел, в крайна сметка...“

Четири, пет, шест дена чакане, а госпожа Смитсън ставаше все по-начумерена, виждайки се дарена завинаги с пансионерка, която не плаща. Или почти: Хана щедро ѝ даде десет шилинга предплата. С останалото — две лири, си откри банкова сметка, първата в живота ѝ.

Запълваше очакването си, ходейки из града, един начин отново да свикне с физическите упражнения: от Изложбената палата от 1880-а до двата музея, залепени за градската библиотека. В един от музеите остана като закована пред копието (от позлатен гипс) на невероятно парче злато (две хиляди и триста унции, почти шейсет и пет килограма!), открито, ако може да се вярва на легендата, на два сантиметра под земята...

„А защо не стана златотърсачка?“

Посещаваше всички паметници на Мелбърн, ботаническата градина и парка Фицрой, когато не валеше, и библиотеката, когато беше много влажно. Четеше нашумелите автори: Хенри Соъри, Роукрофт, Видал и най-много Ролф Болдъруд, чиято книга „Въоръжен грабеж“ много ѝ хареса.

Но времето минаваше, а не се случваше нищо, никакъв отговор от братовчедата Шлоамел: „Ще кажа на Мендел да му смачка ребрата!“

На дванайсетия ден продаде още една рокля. Но при съвсем различни условия от първата: взела си бе урок. При модистката от улица „Бърк“ се появи облечена в роклята с трийсет и деветте копчета, нейната гордост...

— Установих нещо ужасно. Струва ми се, че на роклята, от която се отървах, съм оставила една камейка, която е от баба ми, графиня Лакло. При която скоро ще се върна, защото идния понеделник заминавам за Франция... Какво хубаво магазинче имате, сякаш сме на улица „Риволи“ в Париж, вие, разбира се, знаете улица „Риволи“? Една от бившите ми камериерки също отвори магазинче там миналата година; помогнах малко на доброто момиче, като му дадох равностойността на триста лири. Тази сума достатъчна ли е в Австралия? Да?... А колко ще е необходимо за нещо по-голямо?

Разговорът се превърна в разпит относно начините за започване на търговия. Тръгна си, снабдена с адреса на купувачката на първата ѝ рокля. Някоя си Маргарет Аткинсън, която живееше в аристократичния квартал Сейнт Килда. Хана се представи там под името Ан дьо Лакло (взела бе фамилното име на автора на една от настолните ѝ книги, „Опасни връзки“). Разказа почти същата история както на модистката: значи тя е францужойка, и е богата, пътува за удоволствие, придружена от баща си, и се освобождава от някои от тоалетите си по настояване на баща си, който смята, че сто и двама рокли наистина са много...

„Господи, Хана, защо лъжеш така? Нима ти е нужно да добавяш още?“

Втората рокля бе продадена за дванайсет гвинейи — дванайсет лири и дванайсет шилинга — на Маргарет Аткинсън. Тя беше най-много на трийсет години. Хана я завари седнала на верандата на прекрасна къща, гледаща към великолепно поддържана морава, която с лек наклон се спускаше към морето. Наоколо играеха две деца под наблюдението на гувернантка.

Именно тези деца и няколко думи, казани от домакинята, дадоха най-после на Хана идеята, която тя бе търсила... Въпреки че в момента беше само зародиш на идея.

Маргарет Аتكънсън говореше за пътуването, което щеше да направи със семейството си до Нова Зеландия, където съпругът ѝ имал значителни интереси. Значи, ако Хана искаше да ѝ продаде и други рокли, трябваше да побърза.

— Мога да дойда отново вдругиден — предложи Хана. — Имам друга рокля, която ще ви седи чудесно...

Срещата бе уговорена. Хана си тръгна, прекоси градината, която ѝ направи огромно впечатление — „ще имам такава, щом стана богата, след дванайсет или осемнайсет месеца“. Малко по-надолу се намираше къпалнята, пуста, защото беше зима, и въпреки учудването си, че някой може да е толкова луд да влезе в морето, идеята продължи да се върти в главата ѝ, придоби плът, докато тя отново се прибираще на улица „Суонстън“ пеша, спирайки само на едно място — в Юниън Банк, за да внесе в сметката си единайсет лири и да увеличи по този начин спестяванията си на тринайсет паунда.

Направи бърза сметка: продавайки на Маргарет Аتكънсън или на някоя друга трите рокли, които ѝ оставаха, но най-вече тази с трийсет и деветте копчета, за което би могла да вземе най-малко двайсет и пет гвинеи, тя щеше да има повече от четирийсет и осем лири. „Само дето ще трябва да ходя гола като каначка.“ Но това си е чиста спекулация: прекрасно знаеше, че никога нямаше да се раздели, дори и да умираше от глад, с първата рокля, която някога бе имала. Нищо че — или може би тъкмо поради това — Тадеуш не беше успял да ѝ я свали в стаята в квартал Прага...

Почти с безразличие се осведоми при госпожа Смитсън дали евентуално не са пристигнали пари от братовчеда Шлоамел. Нищо, разбира се.

Даде една лира на хазайката, като малко се упрекна за разточителството си: „ако ѝ платя всичко, което дължа, тя ще започне да гледа на мен като на обикновена пансионерка“. С част от шилингите, които ѝ останаха, тя си купи нови обувки, най-малко грозните, които можа да намери в магазините на улица „Бърк“, произведени в Америка и почти нейния номер — тя носеше трийсет и

трети. Като натъпче в обувките малко парцали от стара фуста щяха да ѝ станат, а и щяха да успокоят малко краката ѝ, целите в пришки...

В Мелбърн през тази зима, когато в Европа е лято, операта представяше „Дъщерята на госпожа Анго“, а на отсрещния тротоар Кралският театър даваше „Херолдщайнската херцогиня“ от някой си Жак Офенбах. Улица „Бърк“ е любимата улица на Хана в Мелбърн; тротоарите бяха широки (самата улица беше трийсет стъпки и ѝ се виждаше огромна), имаше много магазини, тълпата по нея беше гъста, въпреки че (по нейно мнение, но каква друга база за сравнение имаше тя) не беше така „raffinée“ като улица „Краковски кръстопът“. На едно място, по средата на улицата, имаше ручейче с дървен мост над него...

Улица „Бърк“ свършваше при гарата и идеята на Хана окончателно се оформи. Тя постави въпроса още на последващия ден, докато продаваше — за шестнайсет гвиней — третата си рокля, сатенената, за която невъзмутимо съобщи, че е от Уърт, известния парижки шивач (прочела бе името му в някакъв стар брой на „Илюстрасион“). На купувачката си обясни, че в Австралия ще остави не само няколко рокли...

— Камериерката ми би искала да остане в тази страна, да се установи тук. Тя има някакъв братовчед, или чичо, не знам точно, в Сидни. Преди да се върна в Европа, бих искала да помогна на бедното момиче да си намери работа. Нали знаете как е — привързваме се към слугите си. А освен това тя е още млада, не бих искала да я поверявам на кой да е, отговорна съм за нея в известен смисъл. Тя може да гледа деца или да работи като секретарка, прекрасно знае да чете и пише, и говори четири езика; деветнайсетгодишна е и се казва Хана. Със съжаление се разделям с нея и безспорно ще ѝ дам отлични препоръчителни писма...

Отговаряла за Хана като за себе си и ако госпожа Аتكънсън знаела някое семейство, което...

Заминаващата за Нова Зеландия млада жена от Сейнт Килда обеща да направи каквото може.

... Но завърнала се на улица „Бърк“, Хана не се задоволи с това обещание. Отиде на гарата и под най-невероятен претекст се добра до резервациите на места във влака първа класа от Уодонга до Сидни. От една карта в библиотеката бе научила, че Уодонга е граничният град на колонията Виктория, на река Мъри. Служителят, когото избра за

жертва, беше едър млад мъж, почти толкова сладичък като флотския курсант от „Китай“, а сърцето му беше още по-нежно. Той налага въдицата с историята, която Хана му сервира и според която тя издирваше баща си, тръгнал да се прави на златотърсач, изоставяйки жена си и осемте си деца. Трогнат до сълзи, покани Хана на вечеря и тя, разбира се, прие, защото така нямаше да плаща на госпожа Смитсън. Благодарение на него тя състави списък на богатите семейства с деца, готвещи се скоро да заминат на север, бягайки от мелбърнската зима...

... И поддържаше този списък в изрядност благодарение на всекидневните си посещения на гарата (на третия ден служителят ѝ поиска ръката, но тя се отърва от него като му разкри ужасната истина: била вече омъжена и имала две деца и всъщност преследвала не баща си, а мъжа си; той беше още по-разстроен от първия път).

... Допълни го, след като разпита по рецепциите на всички големи хотели в Мелбърн.

Седмица по-късно — беше пристигнала преди двайсет и един дни — хвана първата риба или по-точно цяло стадо риби: многобройно семейство свръхбогати бразилци, които имаха нужда от гувернантка за четирите си деца и се готвеха да заминават за Брисбейн. Бързо пропаднала надежда — тъпите бразилци смятаха да пътуват по море и щяха да минат край Сидни, без да спират. Освен това водеха със себе си не обикновени слуги, а роби, получили свободата си толкова скоро, че самите те сякаш не знаеха за освобождението си...

Минаха още две седмици. — *Нямаше никакъв смисъл, Лизи... Това, което направих в Сидни, със същия успех можех да направя и в Мелбърн, може би дори по-бързо и по-добре... Но си бях наумила Сидни, в крайна сметка това беше състезание между мен и Австралия, предизвикателство, което трябваше да приема; нямаше да се предам още при първата пречка... Мисля, че това беше истинската причина за заинатяването ми, а и бях сигурна, че в Сидни Мендел щеше да ме намери по-лесно, отколкото в Мелбърн...* Трийсет и четвъртият ден бе успешен.

Почти едновременно, във всеки случай в един и същи ден, всички алармени инсталации се задействаха: служителят от гарата,

администраторът в хотел „Ориентъл“ на улица „Колинс“, дори малките обяви в „Мелбърн Аргус“ ѝ съобщиха новината: някоя си госпожа Елоиза Хътуил търсеше камериерка, преди да се отправи към именията си в долината по горното течение на Мъри. Хана веднага отиде да се осведоми. Въпросните имения се намираха близо до едно място с екзотичното име Гундагаи в Нови Южен Уелс. А Хътуилови бяха прекалено богати, нямаша деца и бяха немски швейцарци; семейството дошло в Австралия преди трийсет години и донесло в куфарите си лозови пръчки; забогатели благодарение на лозята (виното им „Олбъри“ беше известно и бе получило награда на Изложението в Париж през 1878 г.) и на няколко мини.

Ценна информация, която за малко да струва скъпо на Хана — когато се яви във великолепната къща в Тоорак, на левия бряг на Яра, там вече чакаха десет или дванайсет кандидатки. През следващия час, докато чакаха, Хана положи усилия да елиминира конкуренцията. Струваше ѝ се, че основната опасност идва от едно едро русо момиче, не по-умно от другите, но което със сигурност знаеше немски, защото беше от Шлезвиг-Холщайн. На умишлено развален немски Хана изказа учудване от присъствието на Хилдегарде, която по-скоро би трябвало да е в Сейнт Килда, у онази млада жена, дето живее в красивата бяла къща с колоните, има две възхитителни деца и търси гувернантка наставница, говореща езика на Гьоте и способна да научи на него и рожбите ѝ, срещу главозамайващата заплата от двайсет и пет шилинга на седмица...

— Уникален случай, от който сама щях да се възползвам, но тъй като знам добре само руски и отчасти английски...

Хилдегарде хукна като светкавица, въоръжена с адреса в Сейнт Килда. Пътят бе разчистен. Поне Хана мислеше така. Когато дойде нейният ред да бъде приета от Елоиза Хътуил, тя се озова пред дребна закръглена женичка с тънки устни, тлъсти пръсти, обкичени с пръстени, със странно трескав и твърд поглед, която първо я разпита на английски, после на немски, и едва погледна препоръчителните ѝ писма (съчинени от самата Хана)...

... Но в самото дъно на стаята, в която се състоя срещата и която дръпнатите завеси са потопили в полумрак, имаше една полуотворена врата, водеща към още по-тъмна стая. В миг Хана придоби убеждението, че зад тази врата има някой друг, когото тя не вижда, но

който вижда нея; и от решението на когото зависеше дали тя ще бъде наета или не...

— Обичам — каза Елоиза Хътуил — моите камериерки да са елегантни. Походете, ако обичате, от този шкаф до фотьойла... Обърнете се, искам да ви видя в гръб... Сега в профил... Приближете се към мен... Разтворете деколтето си... Да, искам да видя гърдите ви, изпитвам ужас от камериерки, които си тъпчат какво ли не под блузите, за да изглежда, че имат големи гърди... Наведете се...

С лице към откρεхнатата врата на тъмната стая Хана се наведе, след като бе разкопчала горницето на роклята си, и смъкна колкото можа батистената си риза.

— Оправете се — каза Елоиза. — Отидете да чакате отгътък. Ще дойдат да ви дадат отговора.

Отговорът е „да“, Хана бе наета за осемнайсет шилинга на месец, заплата доста над приетото.

„Остава да се разбере защо ми плащат толкова.“

Получи — друго разточителство, което я изненада — десет лири да си купи нови дрехи, шапка и обувки. Инструкциите й бяха дадени от нещо като икономка с безизразно лице, явно и тя от немски произход и с елементарен английски. Тя смяташе, че двете оцелели рокли в червено и черно са прекалено изискани за една слугиня. Икономката се казваше Хартман и имаше съвършено точни представи за вида на тоалетите — само черни рокли със сиви якички и с квадратно деколте...

Отдолу дантела...

Повдигна полата на Хана, запретна я до ханша, кимна с глава:

— Става. Облечена сте като дама, за какво се взимате? Бъдете тук с багажа си вдругиден следобед, готова за път. Имате ли роднини в Австралия?

— Петимата ми братя — отговори Хана. — Кой от кой по-едри. Истински великани.

На 19 август 92-а тя плати на госпожа Смитсън останалите трийсет и два шилинга, които й дължеше. А в платнената си чанта, където над личните рокли бе наредила униформите си на камериерка, тя пхна чисто новия бръснач нож от шефилдска стомана с кокалена дръжка, способен да разцепи косъм на две (сигурна беше, тъй като го бе опитала), който бе купила същия ден.

На следващия ден, в пет часа сутринта, тя се качи на влака за Уодонга от гарата на улица „Спенсър“. За втори път взимаше влак (вече бе пътувала от Варшава до Данциг), но природата, която се низеше, бе на една непозната Австралия. Не много вълнуваща на пръв поглед — след като отминаха фабриките в предградието Футскрай, пейзажът стана равен, празен, пуст, без дървета; телени огради очертаваха докъдето поглед стига тъй наречените падок, в които овцете смъртно се отегчаваха, въпреки че бяха наблъскани в невероятни количества. С досадна натрапчивост и на равни интервали се появяваха и други овце, този път във влаковете, които отиваха в Мелбърн.

Толкова много овце взеха да втръсват на Хана, още повече че тя беше на път почти да намрази работодателката си. Не само защото Елоиза Хътуил се превземаше и се държеше като отвратително момиченце (въпреки че бе прехвърлила петдесетте), не и защото искаше непрестанно да бъде пръскана с одеколон и непрестанно да яде колбаси, изваждани от една огромна плетена кошница. А защото говореше. С кисел глас, на немски, примесен понякога с неразбираем швейцарски диалект. Изреждаше като в молитва австралийските си богатства, които били огромни и били нейни, само нейни, мъжът ѝ нямал нищо...

Хана все още не го бе видяла. Освен дето го зърна на два пъти отдалеч, един път в къщата в Тоорак и после на гарата, до Елоиза, докато следеше товаренето на шестнайсетте или седемнайсет куфара на работодателите си. Странно, но той не пътуваше със съпругата си или поне не в същия вагон.

Влакът спря в Уодонга, след впечатляващо преминаване през една вкаменена гора от евкалипти със стърчащи като скелети клони, без ни едно листенце, заради железните обръчи — благоволи да обясни Елоиза, — поставени от овчарите, които така унищожават всяка растителност, освен тревата. Уодонга беше на брега на река Мъри, където се прехвърлиха на един омнибус с шест коня, за да пресекат реката и да отидат до Олбъри, първия град в Нови Южен Уелс. Митническата проверка бе рутинна — само в обратната посока, на влизане в колонията Виктория, формалностите бяха по-строги. Хана

запомни това за всеки случай, запомни дори размера на вносните такси: двайсет процента. При нея това става съвсем естествено, да запомня подобни подробности, въпреки че в момента изобщо не знаеше за какво биха ѝ послужили.

Едва в този момент Лотар Хътуил се присъедини към тях, разделяйки се с групата мъже, с които бе пътувал дотогава. Беше елегантен мъж, слаб и висок, макар и по-нисък от Тадеуш. Несъмнено беше по-млад от жена си, може би с десет години — значи около четирийсетте. Любезно ироничният му поглед срещна очите на Хана и тя веднага се убеди, че именно той е бил в затъмнената стая — „ако наистина там е имало някой, може би си си въобразила“ — и е присъствал на приемния изпит. „Ако все пак е видял гърдите ми, надявам се да са му харесали. Несъмнено, щом те избраха...“

Обърна се към Хана на немски, на съвършено чист немски. Беше внимателен, фамилиарен и сладкодумен, а по време на вечерята в хотел „Ексчейндж“ настоя Хана да седне на тяхната маса — „в Австралия сте, госпожице, не в Европа; така да се каже, социалните различия тук не съществуват“. Беше забавен и весел, разказа случката с градския съветник на Балард (град на запад от Мелбърн), който, информиран за една молба за внос на трийсет венециански гондоли, предназначени за украсата на езерото в центъра на града, се противопоставил, казвайки, че не вижда причина за такова прахосване на парите на данъкоплатците: защо просто не докарат от Италия една двойка от тези животни, една мъжка и една женска гондола, и да оставят природата да направи своето.

Хана се засмя. У Лотар Хътуил има нещичко от Мендел Визокер — *същия начин да се усмихва с устните под мустак и най-вече очите, Лизи... Тогава беше на четирийсет и две години, в същото време ми изглеждаше много стар и все пак толкова млад, с посребрените кичури по слепоочията и загорялата си кожа...*

Прекараха нощта в Олбъри. Съвсем бързо тя разбра, че съдържателят на хотела е евреин. Румънският му идиш е едва разбираем за полското ухо: да, познава Хътуилови, минават оттук три-четири пъти годишно; няма много добро мнение за мистрес Елоиза, защото при всяко минаване го подлудява с изискванията си. По-нюансиран е по отношение на мистър Лотар: „Внимавай, *faygeleh*^[1], това се прави както в Мелбърн, така и в Сидни: камериерките са

предназначени за господаря и ангажират по пет-шест на година... Добре, добре, но трябваше да те предупредя“.

На следващия ден, 21-ви, един файтон с купе чакаше пред вратата на хотела. Караше го някакъв мъжага с морковено оранжеви коси, който отговаряше на името Мика Гън и служеше у Хътуилови. Поеха по път, който прекосяваше лозята. Файтонът имаше само две истински места и пейка срещу тях, наричана „предница“ и която Лотар галантно избра за себе си, оставяйки на двете жени тапицираните с кадифе седалки. Много бързо Елоиза заспа, като хъркаше с отворена уста. По бузите ѝ се стичаше пот и тя от време на време се полусъбуждаше, за да поиска да бъде напръскана с одеколон...

— Къде сте учили немски?

На въпроса на Хътуил, чиито колена докосваха нейните, Хана отвърна първото, което ѝ дойде наум: че е живяла във Виена (надяваше се той никога да не е стъпвал там, какъвто изглежда бе случаят), после бързо отклони разговора към тема, която я интересуваше много повече: как се забогатява в Австралия. Той се усмихна подигравателно: „Защото вие смятате да забогатеете?“. Тя се задоволи да издържи погледа му и ето че той заговори за имотите на Хътуил, за лозята (местата, през които минават бяха техни), за мините за злато, но и за мед, желязна руда и въглища, всичките в Нови Южен Уелс, навътре в колонията близо до Батърс, Литгоу, Кобар... Показа на Хана тези места на една карта. Пътят, по който вървеше файтонът, беше направо ужасен и на два-три пъти Лотар върхлетя право върху събеседницата си, която не успяваше да разбере дали тези допири са волни или неволни...

... До момента, в който самата тя политна, подхвърлена във въздуха от ново друсване.

Когато в пет часа сутринта напуснаха Олбъри, дилижансът с впряг от четири коня, принадлежащ на пощенската служба на Нейно величество, вече беше тръгнал. Файтонът го настигна към осем часа, защото голямата кола бе заседнала върху дънера на едно дърво, почти веднага след като в галоп бе преминала един брод. Никой от деветте пътника, наблъскани на четирите места на официалния впряг, не беше сериозно ранен и всъщност катастрофата сякаш бе развеселила всички. „Тия австралийци са кой от кой по-откачени“ помисли си Хана. Файтонът продължи пътя си, след като Гън и Лотар Хътуил помогнаха да изправят преобърнатата кола. Последва петнайсетчасово пътуване,

прекъсвано от кратки спирания, запечатало се в паметта на Хана като най-лошото, което бе предприемала. Пейзажът беше планински или поне така изглеждаше на Хана, която бе виждала само равнини. Въздухът ставаше все по-топъл и влажен, нощта донесе съвсем слаба прохлада. Часът беше два през нощта на 22 август, когато колата премина по един мост...

— Мъръмбиджи — отбеляза Лотар Хътуил.

Мостът беше безкраен, дълъг почти една английска миля и въпреки пълното си оглупяване след милионите тръскания, Хана забеляза по реката многоцветните светлини на параходите, които сякаш бяха седнали на странични водни перки.

— Гундагаи — осведоми я отново Хътуил.

Двайсет минути по-късно файтонът навлезе в алея, оградена от неизбежните евкалипти. С фенери в ръце прислугата се втурна към тях. Направо вдигнаха на ръце Елоиза, хъркаща оглушително като всички камбани на Варшава, и я отнесоха в апартамента ѝ.

Залитайки, Хана достигна до стаята, която ѝ посочиха. Нямаше сили дори да се съблече. Заспа като застреляна. С една последна мисъл в главата: беше само на един ден път от братовчеда Шлоамел.

Усещането, че една ръка я хваща за глезена, я събуди.

Беше се съмнало. Лотар Хътуил седеше на леглото ѝ, облечен във великолепен костюм с цвят на слонова кост и жилетка от алена коприна, малко златно зърно, инкрустирано с перла, бе забодено на вратовръзката му. Той предугади въпроса, който щеше да му бъде зададен.

— Десет часа сутринта. Жена ми изобщо няма нужда от услугите ви, тя ще се събуди в най-добрия случай едва утре. Това се повтаря при всяко пътуване.

— Ръката ви — каза Хана.

— Другояче няма да ви докосна. Освен ако не ви се иска. На вас иска ли ви се?

Досега бе лежала на една страна, сега се обърна по гръб и го изгледа втренчено, отначало странно размекната, все още отпусната от съня, изтощена. Пред прозорците бяха спуснати от онези неща, които тя никога не бе виждала и които бяха направени от тесни дървени

летвички, препречващи палещото слънце; в неподвижния въздух на стаята се усещаше доста натрапчив аромат на евкалипт.

От глезена ръката без да бърза пропълзя още малко по-нагоре под полата; отмина коляното, докосна вътрешната страна на бедрото.

— Един път вече се опитаха да ме изнасят — каза тя. — Неуспешно. Разпорих един корем с бръснач.

— Вие имате бръснач?

Тонът беше развеселен, но погледът — внимателен и тежък. Тя изобщо не се страхуваше от него, продължаваше да го гледа и не го намираще чак толкова стар. Ръката под полата ѝ, спряла за момент, продължи да напредва. С много деликатност тя застина на хълмчето на корема, с разтворена длан и разперени, но неподвижни пръсти; топлината от допира се усещаше през коприната на дантеления панталон.

— С мен, Хана, никога няма да имате нужда от бръснач.

Леко натискане на пръстите върху корема. И тя помисли, малката машинка в главата ѝ лениво се задвижи: „На теб ти се иска да се оставиш да те любят, Хана, иска ти се много бавно, много нежно да те съблече гола. В известен смисъл да те обели, без да те изтръгне от това състояние на отмала. Той сигурно е способен да го направи... Но ако сега се съ согласиш, повече няма да можеш да му поискаш пари“. Учуди се на самата себе си от последното заключение, което не бе предшествано от никакво съзнателно разсъждение: — откъде бе тогава убедеността, че рано или късно щеше да му поиска пари?

— Дръпнете си ръката, ако обичате.

Той кимна и се усмихна. Усмивката се появи бавно, предшествана от лека мимика, свиване на горната устна.

... Обаче се подчини, отдръпна се. Сетне попита:

— Еврейка? Чух ви да говорите със съдържателя на хотела в Олбъри.

— Зная съвсем малко идиш.

— Разбирам.

Нищо в тона му не подсказа дали ѝ вярва. Започна да разказва за себе си. Роден бе в Швейцария, никога не е имал намерение да емигрира в Австралия, дори бил започнал да учи в Хайделберг философия, когато получил едно писмо чак от другия край на света, в което го питали дали иска да отиде да замести братовчед си Йоаким.

Който си счупил врата поради разногласия със своя кон. Лотар заместил братовчед си във всичко, дори и в леглото на вдовицата...

На това място настъпи пауза в разказа. Кафявите очи се отместиха към излегнатото тяло на Хана, бавно се изкачиха към ръката ѝ, която откакто се бе събудила, упорито криеше под една възглавница. Очевидно се питаше дали тя държи бърснача.

— Преди петнайсет години — подхвана отново той — Елоиза не беше такава. Или поне не ѝ личеше. Вие се досетихте, че аз присъствах на избора от кандидатки за камериерки в Сидни, нали?

— Да.

— Казаха ли ви, че камериерките на Елоиза се набират единствено за моя употреба?

— Да.

— И въпреки това вие тръгнахте и продължихте пътуването.

За трети път тя каза „да“. Той отново кимна с глава.

— Вие ме интригувате — каза. — Но още повече ме интересувате. Мога ли да пипна гърдите ви?

Тя завъртя отрицателно глава.

— Вече ги видях — отбелязва той. — В Тоорак, когато Елоиза ви заповяда да разкопчаете роклята си и вие го направихте с ясното съзнание, че и някой друг ви гледа. Това е договор, който ние с жена ми сключихме преди десет години — тя сама избира любовниците ми, а това е своего рода начин да бъде сигурна във верността ми. Избира си камериерките според моя вкус. Според това, което мисли, че е моят вкус. Тоест предварително отстранява онези, които биха могли да ми харесат. Слава богу, успях да я убедя, че обичам знойните жени. Тя затова и ви избра: вие бяхте най-слабата и най-дребната от всички. Ще легнете ли с мен, ако ви дам пет лири?

— Не — отвърна усмихната Хана.

— Десет?

— Не.

Той се засмя.

— Много щях да се учудя, ако бяхте казали „да“. Зададохте ми толкова много необичайни въпроси по време на пътуването. Необичайни за жена имам предвид. Наистина ли възнамерявате да натрупате състояние в Австралия?

Тя кимна утвърдително с очи, впити в неговите. Замълчаха. После той попита:

— Мислите ли, че сте способна да го направите?

— Ммм — произнесе Хана, като не преставаше да го гледа.

— Имате ли някаква идея как да спечелите толкова пари?

— Още не.

Замълчаха отново.

— Самият аз нямам пари, Хана, вероятно тя ви е казала. Всеки шилинг, който харча, е неин, мога да похарча почти толкова, колкото пожелае, но при условие че дам точен отчет и за най-малкия си разход. Ако преди малко бяхте приели десетте лири, самата Елоиза щеше да ви ги плати. Въпреки че десет лири щяха да ѝ се сторят... прекалено високо възнаграждение. Някой чака ли ви Сидни?

— Всъщност не.

— Мъж?

— Не такъв мъж, за какъвто вие си мислите — отговори тя. Протегна се, като все така криеше ръка под възглавницата и добави: — Жадна съм.

Вярно е, че гърлото ѝ беше пресъхнало, но в същото време опитваше нещо. Опитът беше многозначителен: Лотар Хътуил стана, оставяйки на леглото широкополата си шапка, после се върна с чаша вода. Междувременно Хана бе седнала. Тя пиеше, а той стоеше прав пред нея. Не бързаше, вече беше съвсем разсънена, но с доста разнебитено тяло от двайсетте и един часа, прекарани в колата. Отпуснатостта бе изчезнала, машинката в главата ѝ бе възвърнала бързия си ритъм, анализираше всичко. Нито за миг досега не се бе съмнявала какво ще прави, щом стигне в тази затънтена дупка на Австралия: щеше да зареже задълженията си на камериерка и по възможно най-късия път щеше да отпраши към Сидни. Това беше целта ѝ още при тръгването, тя се бе вкопчила в нея с последни сили и не бе имала време да отдаде достатъчно внимание на другия въпрос, който всъщност беше по-важен: какво щеше да прави в Сидни, когато най-сетне се добереше до там. Мислила бе, разбира се, но нищо не бе измислила. Естествено, че нямаше да отглежда овце или да рови земята като къртица, за да вади злато, мед или нещо още по-смешно, въглища: „Мисли разумно, Хана, ти действително нямаш нужните физически качества. Пък и в най-добрия случай ще са ти нужни

петнайсет години, за да забогатееш. Освен това си жена и следователно, по принцип, за да забогатееш, разполагаш само с две известни средства: да протитуираш с индустриални темпове или да се ожениш за някой мъж с много пари, който ще те обсипе с бижута, стига да си достатъчно гальовна... Ужас!

... Мъж като Лотар Хътуил, който, ако добре разбирам какво се опитва да ми каже, няма да се противопостави на идеята да убие жена си, ако малко му помогна... Още една причина да изчезна оттук по най-бързия начин..."

Остави чашата си, чието съдържание бе пила колкото се може по-бавно. Не беше сигурна, че е разбрала правилно Лотар Хътуил; той може би всъщност изобщо не възнамеряваше да убива жена си. Попита го:

— Така ли се изповядвате на всички камериерки?

— Не — отговори той усмихнат.

— Само на мен ли?

— Само на вас.

Конски тропот навън. Той извади от джобчето си часовник и го погледна. Тя наблюдаваше ръцете му. — *Едно нещо забелязвам веднага у мъжа, Лизи, преди устните, очите, усмивката или зъбите: ръцете му. Харесвам хубавите, поддържани, разумно силни ръце. Те казват много в зависимост от това как стискат, ръкомахат без причина или пък са спокойни. Винаги малко съм се притеснявала, но още повече съм била привлечана от мъж с хубави ръце, които умее да владее.*

Ръцете на Лотар Хътуил, след тези на Тадеуш, бяха най-забележителните, които Хана някога бе виждала. — *Лизи, никога не се доверявай на мъж с едновременно спокойни и гъвкави ръце...*

— Трябва да замина. Няма да ме има два-три дни, отивам в Аделонг, на двайсет и пет мили на юг. Миналата нощ минахме оттам, но вие спяхте. Жалко — там Елоиза има две златни мини. И понеже вие така много се интересувате как да забогатееете...

Той протегна ръка и с показалеца и средния пръст я принуди да спусне клепачите си.

— Очите ви са същински пушки, Хана. Ще се видим пак, разбира се...

През следващите две минути тя гледаше от прозореца как той яхва коня и потегля, обграден от двама мъже, които сигурно бяха телохранителите му. Във всеки случай те носеха пушки през рамо и странни шапки с обърната и закрепена за дъното периферия.

Тя още четвърт час гледа през щорите. Алеята с евкалиптите се падаше вдясно. Наляво се виждаше реката. Къщата беше голяма и от едната ѝ страна имаше дървени бараки, които вероятно бяха конюшни. Никъде не се виждаше жива душа. „Клопка ли е, Хана? Всичко изглежда много лесно...“

... Би искала да знае, например, къде е едрият червенокос дангалак, Мика Гън...

Мисълта, че трябва да открадне кон, малко я натъжи. Но то нямаше да е истинска кражба: в Яс, където щеше да хване влака за Сидни щеше да остави коня на някое доверено лице да го върне на Хътуилови. А имаше ли изобщо друг начин да се оправи? Ако не се махнеше днес, утре вече нямаше да може да се отърве от неукротимата Елоиза. „Още веднъж всичко се нарежда прекалено добре, Хана: Лотар се постара да те извести, че ще отсъства, че жена му ще те потърси най-рано след ден... Дори ти остави карта на страната, прекалено е хубаво, за да е истина...“

За последен път преброи парите си — оставаха ѝ дваисет и пет лири и осемнайсет шилинга от продадените рокли, плюс една лира и пет шилинга, икономисани от аванса, даден ѝ в Мелбърн за дрехи. Бързо се изми и се преоблече в рокля в кралско синьо от здрава материя, която бе купила специално за целта; забодете на нея безопасната игла, също купена за случая, с която да закопчае полата между краката си, когато щеше да язди като мъж.

... Щеше да забрави бръснача: беше под възглавницата, както Лотар предполагаше. С платнената чанта в ръка (тя все така носеше в нея своите дванайсет или петнайсет книги — „Панаир на суетата“ на Такъри, няколко томчета на Дикенс и своя любим Шодерло дьо Лакло на френски) тя излезе в коридора.

Празен.

Стълбата също. В къщата цареше най-дълбока тишина. Стигнала на приземния етаж, тя отвори вратата; улучила бе още при първия опит — озова се в много хубав кабинет, сигурно на Лотар Хътуил. На масата, поставени на видно място, имаше две книги, подвързани с

кожа, явно много пъти четени и препрочитани: „Веселото познание“ и „Тъй рече Заратустра“ от Ницше. „Сякаш ти предлага да ги вземеш, Хана...“ Ала тя се задоволи само с един лист хартия, който също бе оставен там, до мастилницата и перото. Написа на немски: *Ще оставя коня в Яс. Що се отнася до аванса от заплатата ми и цената на пътуването до Гундагаи, ще ви ги върна при първа възможност.* Поколеба се, изкушена да добави още нещо, с което да отговори на последните думи на Хътуил, когато той каза: „Ще се видим пак, разбира се“. Накрая се задоволи да се подпише импровизирайки: едно Х и едно Н, леко наклонени надясно и пресечени с една хоризонтална черта, насочена нагоре — подпис, който тя измисли този ден съвсем случайно и който щеше да стане известен.

Върна се във все така тихия и пуст хол. Тръгна отново, но десет метра по-нататък трябваше да се скрие зад една завеса, защото минаваше някой, когото тя не видя. Продължи пътя си, влачейки чантата — „Мендел щеше да каже «проклетата чанта»“, — която вече тежеше като умряло магаре.

Не срещна друго, докато прекосяваше огромната къща. Най-сетне се добра до конюшнията. Ни помен от коняр. В замяна на това осем или десет коня бяха наредени край хранилките. Спомни си гласа на Мендел: „Конят се яха винаги отляво, малка глупачко... И му се говори, Хана, казва му се, че го обичаш и че разчиташ на него“. Избра си един, който взе за кобила, без да е много сигурна, но който ѝ хареса с искрящия си и нежен поглед. Оставаше да го оседлае: това ѝ отне цели трийсет минути, като междувременно си счупи един нокът. „Накрая ще започна да псувам като Мендел! И сигурно, когато най-после успея да си покажа носа навън, ще видя Хътуил и всичките му служители да припадат от смях“ (Не можеше да се отърси от усещането, че заминаването или по-точно бягството ѝ са програмирани от домакина.)

Най-после успя горе-долу правилно да затегне подкоремния ремък и закачи чантата си на седлото...

... Седна да си поеме дъх — цялата бе плувнала в пот и беше почти изтощена от дългото придържане на седлото с протегнати ръце.

— Слушай... — каза тя тихо на кобилата. — Можеше поне да коленичиш, както правят май камилите. Във всеки случай ще тръгнем заедно или поне така се надявам. Разчитам на теб, безкрайно те

обичам, иска ми се да вярвам, че ще проявиш поне малко женска солидарност. Ако не ме хвърлиш от гърба си, вече ще е нещо. Не съм много умел ездач...

Отговор не последва. „Вярно, че й говорих на идиш.“ Напуши я луд смях — от нерви. Хвана животното за поводата и, идиш или не, установи, че кобилата я следва. След минута беше навън, под палещото слънце, почти убедена, че не са я видели. Избягвайки алеята, тя тръгна през горичка от акации. Едва четвърт час по-късно, с помощта на дънера на едно съборено дърво тя се метна на кобилата и се настани на седлото.

Тръгна по северния път, изключително горда от себе си...

... И едва в този момент забеляза, че Мика Гън я следва.

Когато тя спираше, спираше и той, тръгнеше ли, той отново поемаше след нея. Не беше възможно да се лъже, това бяха неговите червени коси и фигура на плашило. Нямаше съмнение и за стратегията му: следваше я, без да предприема нищо друго. Помисли си да го извика и да му обясни, например че просто е излязла, с абсолютното съгласие на Лотар Хътуил, да разгледа околността. Но той непрестанно стоеше надалеч, неподвижен на едрия си, почти жълтеникав кон, чакайки съвсем търпеливо тя да продължи пътя си; единствения път, когато Хана направи опит да се приближи до него, той беше накарал коня си да отстъпи назад. Едно от двете, както щеше да каже Мендел Визокер: или изпълняваше дадени му заповеди или действаше по своя инициатива...

... и щеше да я бутне в първата срещната австралийска пропаст.

Макар да вярваше повече на първата, отколкото на втората хипотеза, тя извади от чантата и пхна в пазвата си бръснача със седефената дръжка. „Трябваше да стана лекар с този мой вкус към изкормването на хора!“

Минаха два часа, после още два без нищо в това странно преследване да се промени. Прекосяваната местност беше прекрасна дори за загрижената Хана: пътят вървеше край склона на планината, която се издигаше над долината Мъръмбиджи, въздухът беше по-свеж, почти щипеше...

... А Мика Гън продължаваше да върви зад нея, като непрестанно внимаваше разстоянието между тях да е почти триста стъпки. Изобщо не правеше опит да се приближи. Дори когато тя прекоси и подмина без да спре, пред волските погледи на няколко фермери, малка група къщи, струпани около бяла църква — по-късно щеше да научи, че мястото се казва Югионг. Дори и когато пътят се стесни и залъкатуши между дърветата. Това досадно и мълчаливо присъствие след нея започна да опъва нервите ѝ, които инак бяха много здрави.

Освен това и най-вече тя усещаше как я обхваща изтощението и се прибавя към съвсем осезаемите болки от загрялото седло: схващанията от предишния ден се смесваха с остриите болки в корема — защото отгоре на всичкото беше и с мензис! „О! По дяволите, защо съм жена? Не можеше ли поне това да почака малко?“ Почувства, че я втриса, и то все по-силно с всяка отхвърлена миля, до такава степен, че започна да вижда Мика Гъновци навсякъде. В един момент откри, че говори за Тадеуш на кобилата. Която наостри уши и показа интерес. „Или така ми се струва. Но когато я чуя и да ми отговаря, ще съм напълно откачила.“ Ако се съдеше по залязващото слънце, беше доста след шест вечерта, когато зад последния завой тя зърна сводовете на метален мост, подобен на описания от Лотар Хътуил: тя е в Яс. Когато се смъкна от седлото, изпита огромно облекчение, но много скоро действителността се наложи: самото пристъпване беше цяло изтезание. „Отгоре на всичкото съм и смешна!“ Залитайки под погледите, тя влезе във фоайето на хотел „Комършъл“ посред страхотна врява. Фактът, че бе единствената жена, още повече засили чувството ѝ, че е нещастна и изоставена. Както и беса ѝ, който за щастие я отведе до рецепцията, чийто плот беше на равнището на очите ѝ.

— Болна ли сте? — разтревожи се администраторът.

— Не повече от вас, идиот такъв — отговори тя, принудена да вика, за да преодолее врявата. — Искам стая, без мъж вътре, ако е възможно, разписанието на влаковете за Сидни и цената на билета.

Той ѝ даде и трите. Попита я дали иска да вечеря. Тя отвърна „не“, преди още да е помислила — цялото заведение беше претъпкано с мъже, очевидно замаяни от толкова бира, голяма част от тях се бяха струпали около едно раздрънкано пиано и пееха в хор рефрени, от

които тя разбираше една дума на десет. Бързаше само за едно, да е сама и легнала... *По корем!*

Стаята, която ѝ бяха дали, беше точно над големия салон и тя с часове остана в полумрака с широко отворени очи, разкъсвана от глад, разтърсвана от желание да повърне, изгаряща от температура, без да знае от какво всъщност я боли най-много — от схващанията, от претрития задник или от менструацията. Хвана се още веднъж, че си говори сама: „Искаше да дойдеш в Австралия? Ето те тук. Това не е страна за жени, ако изобщо съществува такава страна. А отгоре на всичкото искаш да забогатееш. Не ме разсмивай. Я се погледни!“ В един момент, просто за да се убеди във всичко лошо, което мислеше за себе си, тя се довлече до стенното огледало и сардонично се загледа в една чорлава Хана, бледа като смъртник, с изпити черти и сенки под очите: „Ще уплашиш даже кенгуру“.

Сънят все пак успя да я надвие, въпреки че на два метра под нея, от другата страна на тънкия дървен под, пиянските гласове не спираха да се дерат.

На другия ден, когато излезе от хотела олюлявайки се, Мика Гън седеше отпред и я чакаше.

Беше изпила малко хладък чай, но го повърна веднага, като спазмите я измъчиха още повече. Изстиналите през нощта мускули се надпреварваха кой да я боли повече; всяка крачка изискваше просто героизъм, а коремът я болеше така, че ѝ се крещеше. Мика Гън я гледаше как идва към него. Съвършено безразличен, той спокойно тъпчеше една къса лула, вадейки тютюн от кожена кесия. Пръстите му бяха отвратителни, тънки и кокалести, като цялото му тяло, но с деформирани върхове. Очите му имаха доста стъписващ кафяво-жълт цвят, сякаш неестествен, нездрав, заради контраста с червените коси.

— Дълго ли ще ме надзиравате?

— *Уер.*

Той запали лулата си и отвратителната остра миризма на тютюна, който пушеше, едва не накара Хана отново да повърне.

— Дълго ли ще ме преследвате?

Той тръсна глава, все така стискайки със зъби късата лула. „Бих го убила с радост“, помисли си Хана.

— Ще ми попречите да се кача на влака?

— *Норе*.

— Заповеди ли сте получили за мен?

— *Уер*.

— Заради коня, който взех?

— *Норе*.

— Заповеди от кого?

Той изпусна облаче неназовима воня и това беше единственият отговор. Дали въобще знаеше нещо друго, освен „уер“ и „поре“, вероятно „да“ и „не“? Хана с удоволствие мислеше за убийство; ако беше мъж, щеше да му счупи носа и всичко останало със страхотни юмручни удари и щеше да го накара да изяде лулата си, както беше запалена. „О, Мендел, защо ме изоставихте?“

— Трябва да ви кажа нещо — каза тя. — Вие сте най-миризливата и най-гнилата отрепка в Австралия. Ясна ли съм?

— *Уер* — отвърна Мика Гън с очарован вид.

Непонятно защо в този момент на Хана страшно ѝ се прииска да се разсмее.

„Да сменим тактиката, помисли си тя, инак този нещастник ще върви подире ми докато съм жива. А това ще позволи на Хътуил, мъжа или жената, да ме пипнат и може би да ме изпратят в затвора за кражба... Или даже по-лошо: да ме забъркат в съпругеско разчистване на сметки.“

— За коня най-напред — каза тя. — Вие ли го взехте?

— *Уер*.

— Сега да говорим делово. Ще престанете ли да ме преследвате, ако ви дам два паунда?

— *Норе*.

— Пет паунда?

— *Норе*.

— Десет лири?

В жълтите очи се появи колеблива светлинка. Хана имаше двайсет и шест лири и три шилинга. Билетът за влака до Сидни струваше пет лири и десет шилинга. (В една лира имаше двайсет шилинга, ама че глупава система!)

— Двайсет — каза Мика Гън.

— Петнайсет.

Той завъртя глава. „Ще падна, мислеше си Хана. Ще се просна с разперени ръце по средата на тази улица накрай света и ще съм препускала за нищо.“

— Добре, дваисет — рече тя. — Но при едно условие: ще оставя парите на съдържателя на хотела, който ще ви ги даде след тръгването на влака. Два часа след това.

Довлече се до гаричката на края на силите си, а по бедрата ѝ се стичаше кръв. На моменти виждаше двойно.

— Пет лири и шестнайсет шилинга — каза чиновникът от железницата на Нови Южен Уелс.

— Казаха ми, че цената била пет лири и десет.

— Миналата година, да. Но не и според новите тарифи.

Тя се вкопчи в гишето, обхваната отново от световъртеж. Изгаряше от температура.

— Сигурна ли сте, че ще можете да пътувате, госпожице?

— Убедена съм. Гледайте си работата.

Тя виждаше *двама*, а понякога и трима служители. Кое то нямаше да е толкова страшно, ако не беше усещането, че самата тя има четири ръце и две торбички. До такава степен, че беше неспособна да преброи парите и затова събеседникът ѝ трябваше да отдели банкнотите от монетите.

— Би трябвало да се приберете да си легнете, госпожице, и да вземете влака друг ден.

— Вървете по дяволите.

В състоянието, в което беше, нямаше друго спасение, освен злобата. С упоритостта на пияница, тя преброи седемте шилинга, които ѝ оставаха и с които трябваше да плати и хотела. Служителят ѝ даде билет. „Влакът тръгва в пет часа следобед, уточни той. Ако няма закъснение.“ Беше едва осем часът сутринта. Тя се върна в хотел „Комършъл“, най-после освободен от крещящите бушмени. Милостиво ѝ позволиха да задържи стаята до заминаването си. Пак се завлачи, този път по стълбите, и преди да се строполи на матрака, изми облените в кръв бедра. Едва си бе легнала, когато на вратата се почука и тя отново трябваше да стане и да махне стола, с чиято облегалка бе залостила дръжката. Отвори на младо момиче с едри червени ръце,

което ѝ носеше австралийска закуска: огромен шницел отгоре с три яйца, плувачи в мазнина. Да ти се доповърне. И тя повърна, въпреки че стомахът ѝ беше празен от почти трийсет часа.

— Вън!

Върна стола обратно и си легна, мъчейки се да не заспи от страх да не изпусне влака.

Не го изпусна. Някой — в мъглата, която я обгръщаше, тя не би могла да каже мъж или жена — занесе чантата ѝ до гарата, взе двайсетте лири, които даде, „за да се връчат на Мика Гън два часа след тръгването на влака“, настани я на дървената пейка в един от вагоните. Тя се озова в компанията на трима или четирима великани, обрасли с бради, които ѝ се усмихваха с развалените си зъби. Всичките миришеха много силно, направо воняха, от тях се разнасяше отвратителна миризма на мръсно бельо. Но ѝ засвидетелстваха несръчно и грубовато внимание, направиха ѝ място, нещо като легло от саката си и други дрехи. Увериха я, че с тях ще бъде в много по-голяма сигурност, отколкото в ръцете на майка си. „Като че ли майка ми някога ме е защитавала от нещо. Кой, освен Мендел, ме е защитавал или ми помагал по някакъв начин“, помисли си тя (ако не го е казала и на глас) с желанието, за първи път в живота си, да се отпусне, да не се бори повече. Заспа в мига, в който влакът потегли, и последният ѝ спомен бе от дрезгавите гласове на тези странни пазачи, пеещи ѝ „Валсуващата Матилда“^[2] вместо приспивна песен.

Като спряха в Митагонг, тя спеше дълбоко. Когато отвори очи, намираше се на централната гара на Сидни. От притеснените им обяснения най-сетне успя да разбере, че композицията е на гарата от поне три часа, че те са ходатайствали пред компанията да я оставят да поспи още, че може да си прибере бръснача (не била го пуснала от тръгването от Яс и те дори се страхували да не си пререже сама гърлото), събрали са пари помежду си да ѝ платят хотела и дори са пуснали нещичко в торбичката ѝ, където сега тя имаше цяла лира.

Тя ги целуна по бодящите и не толкова миризливи бузи. Отказа всяка допълнителна помощ. Обясни, че е пристигнала и че чичо ѝ, който е толкова богат, ще се погрижи за нея.

... Да, сама можела да си носи чантата, вече се чувствала много добре. Това беше почти вярно. Поне виждаше ясно и си бе възвърнала цялото самообладание.

— В Сидни съм, целта на моето пътуване, тук вече всичко ще бъде наред.

Нямаше и три минути, откакто те си бяха тръгнали, а тя едва беше излязла от гарата на улицата в Сидни, когато усети, че е следена. Обърна се и видя, че Мика Гън все така върви след нея, на не повече от сто стъпки.

Тя вървеше, вървеше, вървеше и благотворното въздействие на пътуването с влака, по време на което си бе отпочинала отлиташе с всяка нейна стъпка. Идеята да се качи на файтон ѝ се стори налудничава: човек не пилее безразборно, когато има всичко на всичко една лира. Дълго се лута и обикаля из непознатия град. Странно, но натрапчивото присъствие на Гън зад нея ѝ помогна, тъй като в него тя съзря предизвикателство, което я накара още веднъж да направи невъзможното: „По-скоро ще умра, отколкото да доставя на този червенокос негодник удоволствието да види, че се предавам“. (Явно съвсем беше дошла на себе си.)

... После ѝ хрумна нещо много забавно: тъй като ръцете ѝ се бяха откъснали да влачи тая скапана чанта, тя изведнъж реши да я зареже наред тротоара. И бе улучила — видя как Мика Гън се поколеба, после как невъзмутимо вдигна багажа и го понесе!

Към пет часа следобед тя най-накрая стигна на улица „Гленмор“, в квартал Падингтън, тоест на адреса, посочен от Мендел. Къщата се намираше на номер 173. Във викториански стил, едноетажна, с прилепен към дясната страна *baw-window*, тоест издаден навън прозорец с много крила. Пред нея имаше малка градинка, огъваща се под лехи с хортензии. Цялата беше боядисана в бяло, с изключение на вратата — в патешко синьо. Хана дръпна звънчето един път и докато чакаше да ѝ отворят, се обърна с остатъка от силите си, колкото да види как Гън поставя платнената ѝ чанта до входа на градината, а после се отдалечава с вид на човек, изпълнил задачата си.

В къщата нищо не помръдваше.

... Въпреки пълното изтощение в душата ѝ се надигна гняв, точно както преди две години пред двукрилата врата на частния дом на улица „Кролевска“ във Варшава. „Само дето вече не си способна

изобщо да ритнеш каквото и да било. Дори и един лек полъх на вятъра ще те събори на земята...”

Най-сетне едно момиченце с русо — червеникави коси и големи зелени очи, което беше на около девет или десет години отвори вратата и заразглежда Хана, притискайки към гърдите си златокоса кукла.

— Бих искала да говоря с господин Шлоамел Визокер — каза Хана.

— Кой?

— Шлоамел Визокер.

И в полумъглата, която отново започна да я обвива, двете сцени се смесиха — тази и другата от улица „Кролевска“, когато търсеше Тадеуш Ненски.

— Само за момент, моля — каза много учтиво момиченцето. Остави вратата отворена и се отдалечи. Върна се с висока жена, попрехвърлила четирийсетте, абсолютно рижава и със същите зелени очи. За трети път Хана назова името на братовчеда Шлоамел. Жената поклати глава:

— Предишният наемател май така се казваше. Но името му беше Сам.

— Преместил ли се е?

— В известен смисъл — отговори рижавата жена. — Замина за Америка.

Преди няколко месеца. Във всеки случай вече не живееше на улица „Гленмор“.

— Роднина ли ви е?

— Приятел — отвърна Хана, мъчейки се да държи очите си отворени, ала най-вече просто да остане права. Прекалено, това беше прекалено... Защото тя, разбира се, не се бе съмнявала, че братовчедът Шлоамел е имал някаква причина да не отговори на телеграфното й съобщение, но чак такава...

— Просто приятел — повтори тя. — Безкрайно ви благодаря, госпожо.

Криво-ляво смогна да се обърне, тръгна обратно по алеята между хортензиите към чантата, оставена на входа на градината. Успя да повдигне тези десет или петнайсет тона.

И, бум, строполи се.

Отвори очи и видя, че лежи на диван в същия син цвят като вратата. Срещу нея на другия край тихо седеше момиченцето, държеше русата кукла надолу с главата и разглеждаше Хана със сериозен вид.

— Събуди ли се?

— Като че ли.

— Мама казва, че сигурно си гладна. Гладна ли си?

— Съвсем не.

— Мисля — каза момиченцето, — че си голяма лъжкиня, защото сигурно си страшно гладна.

Хана успя да му се усмихне:

— Защо държиш куклата надолу с главата?

— Чакам да се оригне. Току-що я нахраних. Нарича се Франкенщайн.

— А ти?

— Лизи Маккена — отвърна момиченцето.

[1] Пиленце (идиш). — Б.пр. ↑

[2] Името на популярна австралийска песен и израз; в буквален превод означава „валсуващата Матилда“; в преносен смисъл — „да бродиш като скитник“, „да метнеш на гръб торбата“; неизвестно защо вързопът на скитника се нарича „Матилда“. — Б.р. ↑

9. КОЛИЙН МАККЕНА

През 1892 г. Маккена вече от единайсет години живееше в Австралия. Пристигнали бяха тук от Индия. Дъгал, бащата, беше роден в Бомбай през 1843 г.; завършил бе образованието си след четиригодишно обучение в Англия, където бе получил и дипломата си на строителен инженер, там се бе оженил, за ирландка от Голуей, католичка като него, която се бе съгласила да го последва, когато през 1865 г. той се върна да строи мостове по Ганг и други екзотични реки. Несъмнено той щеше да остане завинаги в страната, където се бе появил на бял свят, ако не беше инакът на съпругата му, която така и не свикна с Индия, със задуха и комарите ѝ, но най-вече, ако не беше последователната смърт на две от децата им, поминали се от треска. Тъй като беше за предпочитане пред Англия, а и за да не загуби положението си на сахиб, Дъгал си намери работа в държавния сектор на австралийската провинция Куинсланд. Маккена бяха прекарвали година в Туомба и Брисбейн — железопътните линии, а следователно и мостовете отиваха все по-далеч и накрая се съединиха с тези в Нови Южен Уелс, — преди да сменят мястото и да се установят в Сидни. Лизи беше най-малкото от всичките им деца и беше единственото момиче. Тя имаше петима братя...

... Или по-точно четирима братя, които живееше с нея, Дъгал и Колийн в къщата на улица „Гленмор“. За петия, Куентин, Лизи знаеше много малко — просто че той съществува, но в никакъв случай името му не трябва да се произнася, сякаш изобщо не го е имало.

Лизи никога нямаше лично да срещне Куентин и това щеше да е голямата мъка в живота ѝ...

Всичко това Хана щеше да научи по-късно, в момента то изобщо не я интересуваше. Тя най-после седеше на маса, пред чиния с варено говеждо и зеленчуци, под погледите на седем чифта очи, три зелени и четири сини. Мъжете ѝ бяха представени по реда на прибирането им, със същата непринуденост, с която я бяха поканили на вечеря. Имаше чувството, че всички Маккена в Австралия са се струпали край нея и

намираше, че са доста за наведнъж. Дъгал и Колийн, родителите, седяха в двата края на масата, а останалите бяха подредени според възрастта: най-големият, Род, на двайсет и шест години, Оуен, на двайсет и четири, Патрик, на двайсет и една, Алекс, на деветнайсет и Лизи, която беше почти на десет.

За Хана беше ново и удивително преживяване да попадне сред истинско семейство, каквото тя нямаше от седемгодишна възраст. Семейство на чужденци отгоре на всичко, което според нея живееше в невероятен лукс, вечеряше на бродирана покривка, отрупана със сребърни прибори и порцелан, с объркващо количество ножове, вилици, лъжици и чаши. И чийто среден ръст беше впечатляващ: най-малкото от момчетата още не бе достигнало баща си, а вече беше повисоко от Мендел и почти колкото Тадеуш. Чувстваше се като фокстериер, поканен да сподели храната на котило санбернари.

Лизи, ти често си казвала, че в деня, когато за първи път ме приехте в къщата на улица „Гленмор“ съм заинтригувала цялото ти семейство и теб. А аз бях много повече от заинтригувана: откривах съвсем друг свят. Днес, от разстоянието на времето и на всички превратности на живота през последвалите петдесет години тези неща са ми ясни. Защото каквото и да бях правила във Варшава, тогава аз идвах направо от едно откъснато, затворено в себе си пространство, което по онова време може и да не се наричаше гето, но си беше истинско гето. Познати ми бяха единствено пренаселеността, струпването, безредието... С всичките им последици: забележително чувство за солидарност редом с изключително скъперничество, тесногърдие, отричане на новостите, бягство в миналото. С течение на времето и жестокостите евреите от Русия и Полша, които щяха да бъдат три четвърти от всички евреи в Новия свят, бяха свикнали да живеят по този начин. Най-интелигентните сред тях, а някои бяха дяволски умни, пропияваха способностите си в изучаване на Свещените книги. Това често им даваше изключителна интелектуална проникателност, която обаче не служеше за нищо и нямаше приложение извън затворения свят, в който живееха... Не служеше за нищо, освен всичко да обяснява и оправдава...

Спомням си еврейските улици във Варшава, Лизи. Казват, че били поетични. Аз нямам такива спомени. Аз си спомням само

обикновени прегърбени и слаби хора, прилични на доживотни затворници, вечно очакващи удар, който в крайна сметка не закъсняваше...

... Аз съм от първите заминали. Не зная защо, но бях различна. Заминах мразейки света, който напусках...

... И изведнъж попадам у вас и се озовавам в истинско семейство... Но откривам преди всичко хора, уверени в себе си, на които никога няма да им дойде наум да се страхуват от обществото, в което живеят...

Защото живеят с твърдото убеждение, че това общество е длъжно да се нагоди по тях, а не обратното, че то им е в услуга...

Бях невероятно очарована, Лизи...

... Очарована, но недоверчива: десетте години след смъртта на баща ми ме бяха научили да се съмнявам във всички...

С изключение на Мендел, разбира се.

— Още малко чай? — предложи Колийн Маккена.

— Благодаря, не.

— А торта?

— Също не, наистина. Вечерях чудесно.

Настъпи тишина. В гърлото на Хана изведнъж заседна буца. Невероятно, но за първи път в живота си изпитваше смущение. За щастие през половиния час, откакто вечерята беше свършила и бяха минали в хола, Дъгал говори без да спира, така че Хана си мълчеше. Дъгал се беше заплеснал и не спираше да разказва за всички мостове, които е построил, беше подхванал любимата си тема — разстоянието между релсите, което било различно в отделните австралийски колонии. Това не било много практично, тъй като всички тези системи трябвало да се свържат помежду си, в Индия, до Кроманделския бряг, били направени по-умно. Хана изобщо не бе чувала тези имена, а още по-малко разбираше изрежданите технически думи: вагонетки, подпори, баласт, решетка и т.н., да не говорим за всичките *сахиб*, *серанг*, *нулах* или *бхистии*, за които се съмняваше, че са английски.

От няколко минути разговорът беше тръгнал в друга посока и отново не й даваше възможност да се намеси, при положение че желаше това (но случаят не беше такъв, тя умираше за сън). Дъгал

Маккена нямаше особено високо мнение за заселниците в Австралия. Според него повечето бяха преки потомци на каторжниците, свалени в Порт Джаксън и тук, в Сидни, или пирати от Дампир; той порица бъдещите австралийци, но за най-голямо учудване на полузадрямалата Хана, която никога не бе допускала, че е възможно син открито да противоречи на баща си, Род взе тяхната страна, цитираше Лоусън, Фърфи и Патерсън и дори твърдеше, че ще дойде ден, когато Австралия ще скъса връзките си с Англия...

— Вече си тръгвам — заяви Хана, като използва едно кратко затишие в спора.

Тя стана и всичките мъже в салона също се изправиха, което я учуди, но още повече я смути. От около три часа беше у Маккена, а досега не бе успяла да каже кой знае какво за себе си. Беше поднесла на домакините една от обичайните си измислици — не така обичайна, все пак — французойка е, живее в Париж, нарича се Ан дьо Лакло, пътешества из Австралия за развлечение и само минава през Сидни да се види със стария си възпитател Сам Визокер. Но щом като той е заминал за Америка, не ѝ остава нищо друго, освен да се върне в Мелбърн още утре, както е дошла, с влак; Мелбърн, където родителите ѝ я чакат...

— В кой хотел сте отседнали? — пита Колийн Маккена.

— В „Импириъл“ — рече бързо Хана, без изобщо да знае дали в Сидни има хотел „Импириъл“.

В зелените очи на Колийн Маккена блесна подигравателно пламъче:

— И смятате да стигнете дотам пеша, влачейки тази огромна чанта? На колко сте години?

— На двайсет и една. Свикнала съм да пътувам сама.

Колийн се засмя.

— Ще спите тук, естествено. В стаята на Лизи има голямо легло; ако успеете да я накарате да млъкне, несъмнено ще прекарате спокойно нощта. Настоявам, госпожице! Род! Вземи багажа ѝ, ако обичаш!

„Госпожице“ на френски, „настоявам“ също. Род, който беше най-малко двуметров, ако ли не и по-висок, хвана платнената чанта и тръгна към горния етаж. Хана усети леко втрисане. Съвсем вярно беше, че не знаеше къде да отиде, а пък и с една лира нямаше да

стигне далеч. Но вълнението ѝ беше от съвсем друго естество: с изключение на Мендел Визокер, тя не си спомняше някой друг да е проявявал към нея приятелско чувство, да не говорим за повече... Сведе глава, отново я вдигна и погледна цялото семейство, което също я гледаше.

— Никога не съм се казвала Ан дьо Лакло. Истинското ми име е Хана и съм еврейка от Варшава.

Колийн спокойно се усмихна:

— Имаме достатъчно време да пийнем още малко чай. Лизи, ти отиваш да си легнеш. Веднага, ако обичаш. Утре сутринта си на училище. И никакво бърбене.

Очевидно това „никакво бърбене“ се отнасяше и за Хана.

Осем и половина сутринта на другия ден. Къщата беше учудващо тиха, но в тази тишина нямаше нищо потискащо, нищо тревожно, това беше спокойствието на дом, в който всичко е наред. Хана слезе долу облечена в едната останала ѝ рокля в черно и наситено червено, но без обувки — скитането из улиците на Сидни отново бе разранило стъпалата ѝ.

— Тук съм.

Гласът идваше от едно помещение до стълбите вляво. Хана прекрачи прага и завари Колийн седнала до масата в кухнята и хванала с две ръце чаша, пълна с чай.

— Всяка сутрин все същото — страхотна бъркотия като при битка, а после изведнъж настъпва спокойствие. Добре ли спяхте?

— Като заклана.

— Голям зор видях да накарам Лизи да не дърдори, когато я измъкнах от леглото тази сутрин. Беше възбудена като бълхичка.

— Нищо не съм чула.

— От колко време сте в Австралия?

— Пет, почти шест седмици — отговори Хана, решена никога повече да не лъже.

— Чай? Много е топъл, внимавайте. Налейте си.

Замълча. Зеленият поглед се спря на босите крака:

— Варшавски обичай, предполагам?

— Във Варшава винаги ходим боси сутрин, когато се измъкнем от бараките си. След което, облечени в животински кожи, ядем корени.

— На колко години сте всъщност?

— Седемнайсет и четири месеца. Родена съм през април.

— Нямате ли роднини в Мелбърн?

— Никакви.

— А в Австралия?

— Никого. Познавам само братовчеда на Сам Визокер. Казва се Мендел. Той е в Европа.

— Пари?

Хана се поколеба. Не от вкус към лъжата, а за да не изглежда...

— Една лира — каза тя.

— Една или две препечени филийки?

— Две, ако обичате.

— Масло и портокалов конфитюр? Освен ако не искате стек с яйца. Това се яде сутрин в Австралия.

Погледите им се срещнаха и те се усмихнаха една на друга.

— Трябва да се погрижим за раните по петите. Могат да се възпалят.

— Уханна — каза машинално Хана с пълна уста. — Или още по-добре еньовче. Ако е уханна, прясното растение се смачква, налага се върху раните и всичко минава за миг. Но не знам дали ги има в Австралия.

Колийн Маккена наистина беше страшно висока, имаше много дълги крака, относително тесен ханш и едър бюст; не беше особено хубава и вероятно никога не е била; червендалести бузи, смес от непохватност и сигурност в движенията, винаги изглеждаща сякаш ей сега се е върнала от енергична разходка из ирландските поля, с решителността на жена, която е родила седем-осем деца, две от които са умрели, а живите са като колоси. Ала цветът на лицето ѝ беше жълтеникав, сините кръгове под очите бяха първите признаци на болестта, която щеше да я отнесе. — *Лизи, обикнах майка ти в мига, когато я видях. Сред всички мъже и жени, които съм срещала, тя е една от редките личности, ако ли не и единствената, която ме накара да повярвам, че съм можела да бъда по-различна. Ако я бях познавала по-рано... Тя ме научи на нежност, доколкото съм способна на това, и на малкото снизходителност, която притеждавам...*

Колийн попита с нос, забит в чашата:

— Откъде така познавате билките?

— От майка ми. Тя ме научи само на това.

— Жива ли е?

„Не лъжи, Хана!“

— Не зная — каза Хана. — Не съм я виждала от поне две години.

В кухнята не се чуваше друг шум, освен тиктакането на стенния часовник с медно махало. Във въздуха все още се носеше миризма на препечени филийки, въпреки че Хана вече бе погълнала сандвичите си. Беше привилегированият момент за майките с многобройна челяд — бурята, причинена от мъжа и децата е отминала и имат още малко време, преди да се втурнат да оправят къщата; така както се възстановяват щетите от циклон, чието повторно минаване е неизбежно.

— Имам един час — рече тихо Колийн с точно премерена непринуденост. — Не сте длъжна да ми разказвате каквото и да било.

Бяха седнали в двата края на масата, една срещу друга, очи в очи, чувствайки взаимната симпатия, която неудържимо нарастваше, подобно на прилив.

Хана започна да разказва.

Не пропусна нищо, говореше с онзи малко отнесен, почти безличен или леко саркастичен глас, с който винаги щеше да говори за нещата, на които държеше. Това беше нейният начин да се предпазва от вълнението, да го филтрира и по този начин да успява да овладее вулкана в себе си.

Разказа всичко за баща си (за него щеше да говори само пред Колийн и Лизи, пред никой друг), за потока и сайванта на Темерл, за Мендел Визокер, размахващ ока, за щетъла, за Тадеуш, за отиването във Варшава, за Добе Клоц, за трите магазина, за Пелте Мазур, за развързката...

(Тогава осъзна и сподели с Колийн, че най-голямо угризение изпитва за Пинкош. Тя не го беше видяла, ала Мариан Каден бе присъствал на докарването на трупа на улица „Гойна“: „Хана, очите му бяха широко отворени и изцъклени, никой не успя да ги склопи“. През

целия ѝ живот, всеки път, когато се замислеше за Варшава, в паметта на Хана щеше да изниква споменът за разширените от смъртта огромни черни очи на безмълвния Пинкош — спомен, много по-силен от този за Тадеуш, за Мендел и за всички останали, които щеше да срещне по пътя си.)

За дългото пътуване до Австралия нямаше какво толкова да разкаже. Приписа на безкрайното пътуване, на объркаността, на рязкото си потопяване в непознатото невероятната непредпазливост, която бе проявила в Мелбърн като се бе оставила да ѝ откраднат всичките пари. А те не са и нейни, тя само е трябвало да ги пази, докато Мендел се появи.

— Ето защо нямам избор — каза тя. — Трябва да стана страшно богата и то бързо.

— Защото приятелят ви Визокер ще избяга от Сибир и ще дойде при вас?

— Да — протичко отвърна Хана.

— Каква увереност.

— Абсолютна.

— Говорех не само за вашата вяра във Визокер, а и за увереността ви, че ще станете „много богата“.

— И то бързо — добави Хана.

— Бързо. Имате ли идея как да го постигнете?

— Още не.

— Тук, в Сидни ли, ще натрупате състоянието си?

— Достатъчно трудно се добрах дотук, за да си тръгна.

Усмихнаха се една на друга. В края на разказа си Хана описа престоя си в Мелбърн, как е успяла да продължи пътуването си, срещата си с Хътуилови...

... И за Мика Гън.

Колийн Маккена остави чашата.

— Рижавият ви е проследил чак дотук?

— Не го видях, когато си тръгнах от гарата. Но в града сигурно е по-лесно да следиш някого, без да бъдеш забелязан...

Ирландката стана и излезе от кухнята. Хана я чу как отваря вратата към улицата, видя я да се връща:

— Никой.

— Сигурно съм сънувала.

— Не ми изглеждате от хората, които халюцинират — спокойно отбеляза Колийн.

Зеленият ѝ поглед изучаваше лицето на Хана, сигурно бе забелязала бледността ѝ, опънатите черти, сенките под очите:

— Да не сте болна?

— Никога през живота си не съм боледувала.

— А той е толкова дълъг... Неразположение?

Английската дума още не фигурираше в речника на Хана.

— Питам ви дали не сте с мензис — обясни Колийн с едва доловимо неудобство.

— От вчера.

— Подранил?

— С доста дни.

— Сигурно е от пътуването с дилижанса, а и от вашето препускане. Не биваше да ставате. Елате. — Тя се усмихна. — Мълчете.

„Мълчете и се отпуснете“, повтори тя, щом се озоваха в стаята на Лизи на горния етаж. Постави Хана в леглото и я съблече: „Тази рокля прекалено ви състарява, макар да е толкова красива, даже много красива. Но прекалено състаряваща, никой ли не ви го е казал?“. Тя свали навлечените една върху друга ризи и фусты, уми я: „И дори не ви е дошло наум да отидете да видите майка си, преди да тръгнете? Не, не казвайте нищо, предполагам, че трябва да ви приема такава, каквато сте. Пък и не се меся в неща, които не ме засягат“. От време на време Колийн кашляше, слаба кашлица, която понякога направо я давеше: „Ще поспите още, млада девойко. Или поне ще полежите. Мълчете. Ако ви е нужно нещо, извикайте ме, аз няма да излизам от къщата“. Допря устни до челото ѝ. „Имате лека температура, но това можеше да се очаква...“

Има някакво невероятно и сладострастно удоволствие да си в леглото, особено когато е меко като това, отрупано с пухени възглавници и възглавнички, и да не трябва да правиш нищо друго, освен да се оставиш да те гледат. За Хана усещането беше ново и едва сега тя осъзна почти шеметната бързина на собствения си бяг, от деня, в който бе напуснала своя щетъл с бруска на Визокер и през всичките

изминали години, в които бе очаквала най-после нещо да се случи. Откри, че не е имало ден, нито дори един ден, в който да не е била носена от собствения си порив и в който да е разчитала на друг, освен на себе си... „С изключение на Мендел. И то не съвсем. Та аз не съм го молила за нищо, освен да ме отведе във Варшава. Където, все едно, щях да отида и без него...“

Остана в леглото цели три дни. Сутрин чуваше мъжете Маккена да тръгват, а вечер да се връщат — и да снижават силните си гласове до шепот, несъмнено по заповед на Колийн, която управляваше тези великани с неограничена, спокойна власт. Понякога Хана изпитваше нещо подобно на истински угризения. Забележката на ирландката, че дори не ѝ е дошло наум да отиде да целуне майка си, преди да замине за Данциг, Англия и така нататък, я бе смутила: „Писах ѝ наистина, но не може да се каже, че писмото ми преливаше от обич. Като че ли съм някакво чудовище. Да вземем Симон — брат ми е все пак, въпреки че е кретен, а поинтересувах ли се някога за него? Не. Докато бях във Варшава при Добе, бях забравила дори, че съществува. Чудовище. А изпратила ли си им вест за себе си, откакто си в Австралия? Никаква. Дори не си се сетила да пишеш на Каръдърсови, а те доста ти помогнаха. Егоизмът ти е чудовищен, направо не си нормална. Хана, каква мръсница си“.

Стигаше до тези по-скоро мрачни заключения, когато преминаваше — потисната от атмосферата в къщата — от стаята и леглото, както и от строгата добронамереност на Колийн, която изцяло бе поела грижата за нея — през дългите моменти на депресия...

Един или два пъти стигна дори дотам, да се усъмни в любовта си към Тадеуш. Без, разбира се, да отива така далеч, както щеше да направи по-късно. Но фактът, че си задава въпроса, беше вече знак. Това представляваше истинско светотатство за нея, която бе превърнала любовта си към Тадеуш в опора на живота си...

С две думи, започна да усеща последиците от една огромна и прекалено хладна яснота по отношение на себе си...

Оказа се, че е имала нужда от този физически отдих и то не само за тялото си. Не виждаше никой друг, освен Колийн, чието моминско име беше Райън. Баща ѝ държеше голяма странноприемница. Колийн ѝ разказваше за Ирландия (но почти нищо за Индия, дори спомена за която мразеше), за баща си и братята си, всички убедени

привърженици на ирландската независимост и на Фениънс^[1], чието движение се бе зародило в Съединените щати..., а там Колийн имаше трима братя... „Щях да отида при тях, ако зависеше от мен, Хана. Но в крайна сметка в Австралия не е толкова лошо.“ Когато чу тези откровения, Хана лежеше вече трети ден. Краката ѝ взеха да изтръпват при прекрасното здраве, което винаги бе имала. С Лизи, с която спяха заедно, тя започна — най-често шепнешком и на тъмно — разговора, който двете щяха да водят през целия си дълъг живот, десетилетия наред. С все още несигурния си английски Хана се чувстваше по-спокойна с едно дете — *а и ти не беше съвсем обикновено дете, Лизи... Езикът ти беше остър почти колкото моя.*

— Защо си нарекла куклата Франкенщайн?

— Не съм аз. Така си се казва. Така се е казвала още преди да ми я дадат.

— Кой ти я даде?

— Някой си Санта Клаус, миналата Коледа.

— Все пак странно име за кукла — отбеляза Хана (по онова време тя не бе чела романа на Мери Шели).

— В Полша малките момичета играят ли си на кукли?

— Аз не си играех — отвърна Хана.

На следващия ден излезе за първи път от четири дни. За тази цел Колийн бе получила от съпруга си открита двуколка, теглена от един кон. От него, държейки поводите с жестове, научени от Мендел, Хана откри Сидни. Самият град не я очарова и макар изгледът да ѝ се стори прекрасен с многобройните заливи и заливчета, пейзажът почти не я развълнува: все пак забеляза, че улиците са по-тесни и малко по-стари от тези в Мелбърн и не са така строго геометрични...

— Искам най-вече да видя магазините...

Отначало двуколката се спусна към големия обходен кей, който продължаваше в безброй подвижни мостове и пристани, където бяха закотвени огромните параходи на „Ориентъл Лайн“ и на „Пенайсълър & Ориентъл“, редом с платноходи от всякакви големини, някои луксозни, истински развлекателни кораби, други по-остарели, намирисващи на приключение, натоварени с екзотични стоки. Хана караше двуколката по живописните улички на нос Милърс, напомнящи

балтийските — почти като в Данциг — с моряшките си кръчми и магазини за корабна екипировка, излъчващи мирис на катран.

— Наистина ли искате да работите, Хана?

— Не мога да остана вечно у вас.

— Не бързае за никъде.

Група дрипави, но весели деца обгради колата, бяха разпознали ирландката, протягаха ѝ ръце. Над главите им, повечето руси, Хана съзря върха на Дарлинг Харбър и моста Пирмънт. Колийн взе отзад една върбова кошница и започна да раздава кифли, които бе изпекла специално за тях.

— Забравих — каза тя, — че трябваше да натрупате състояние...

— И то много бързо — отговори Хана, като също ѝ се усмихна.

Колкото и да дебнеше около себе си, дори обръщайки се рязко, евентуално за да го изненада, никъде не видя Мика Гън.

И последните кифли бяха изчезнали: „Нямам нищо повече“, обясни Колийн на децата. Хана се усмихна на едно дребничко хлапе на шест или седем години, чийто жив поглед я забавляваше. Сетне попита:

— Коя е улица „Бърк“ в Сидни?

— Дори не знам къде се намира улица „Бърк“.

— В Мелбърн. Това е най-елегантната улица, там са най-люксоznите магазини.

— А, това е улица „Джордж“...

Хана отново подкара коня с едно цъкане с език, точно както правеше Мендел: „Не се справям толкова лошо, все пак“. Двуколката минаваше край градини. Известно време малките унищожители на кифли ги съпровождаха във весел кортеж, но им беше омръзнало и сега колата вървеше по-бавно, навлизайки в голямото движение в центъра на града.

Въпросът дойде почти несъзнателно на устата на Хана и тя го зададе без наистина да мисли, но като видя промяната в досега спокойното лице на ирландката, разбра, че е трябвало да го задържи в себе си.

— Кой ви е говорил за Куентин? — попита Колийн.

— Лизи.

— Какво точно ви каза?

— Че има и един друг, пети брат, освен Род, Оуен, Патрик и Алекс.

— И какво друго?

В гласа на ирландката имаше някаква болезнена и горчива твърдост: „Хана, ти наистина се докосна до Голямата Тайна на семейство Маккена. Защо не си затваряш устата?“.

— Нищо друго — каза Хана. — Колийн? Хайде да се държим все едно нищо не съм казала...

В следващите дълги секунди имаше чувството, че Колийн ей сега ще заговори, ще се изповяда. Но в последна сметка тя замълча. Когато двуколката тръгна по улица „Джордж“, свирката на някакъв локомотив, навлизащ на перона на гара Редфърн, наруши тишината. По тротоарите бушмени с чудновати шапки на главите се разминаваха с банкери в рединготи и с цилиндри, докато по платното парни омнибуси известяваха с надписите си непознати имена на покрайнини като Уалахра или Парамата.

Хана спря коня. Двете с Колийн слязоха и тръгнаха покрай витрините. Полека-лека споменът за името на Куентин и докоснатата тайна започна да избледнява. Между тях се завърна приятелското чувство, станало така здраво след само четири дни съжителство. Отново бърбреха, отначало малко притеснено, после съвсем дружески и всяка сянка се разнесе. Въздухът беше лек и приятен, жените, които се разхождаха из улиците на Сидни бяха много елегантни, грижливо нагласени, с шапки и корсети, каквито сигурно се носеха в Лондон, с рокли, издути от кринолини и лица, скрити зад воалетки.

— Все още ли не сте измислили как ще забогатеете?

— Все още не — отговори Хана.

Макар че...

Всъщност идеята още беше неясна, но бавно започваше да се оформя.

Още на другия ден, понеделник, тръгна на разузнаване сама.

Предишния ден отиде с Маккена на служба в църквата „Свети Михаил“ на улица „Къмбърланд“. Колийн я запита за религията ѝ. Искаше да знае дали Хана се съобразява с нея, спазва ли обредите. Самата тя беше ревностна католичка, нищо не знаеше за юдаизма и

затова не би се учудила ако ѝ кажеха, че той допуска заклинания, разни черни магии, та даже и човешки жертвоприношения. „Тези неща никога не са ме интересували особено“, предпазливо отговори Хана, защото не желаете да засегне простодушните убеждения и вярата на една жена, която тя уважаваше изключително много. Колийн настоя: евреите нямаха ли свещеници, наричани равини и храмове? (Странен разговор, воден в един съботен следобед, в присъствието единствено на Лизи, която се мъчеше да бродира, докато мъжете бяха отишли на някаква проява наречена *спорт*, която Хана би искала да види, но както се разбра, не беше за жени.)

— Навсякъде е пълно с равини, естествено, просто да се чудиш къде да ги денеш... — обясни Хана. — И с храмове, наречени синагоги. Но...

— Но вие не се интересувате много...

В този момент почти без да иска, Хана пусна на воля острия си език:

— Изобщо не ме интересува. Това е мъжка религия. Както и всички останали всъщност. Ще се заинтересувам от нея в деня, когато ще имам шанс самата аз да стана равин, имам или папа, а това сигурно няма да е утре... А и нямам нужда от бастун, за да вървя в живота...

Едва-що изрекла последната дума, тя мигом се укори за откровеността си, за грубостта. — *Видях, че наистина шокирах майка ти, Лизи. Даже по-лошо — причинявах ѝ мъка. Страшно се ядосах на себе си; в същото време се учудих на себе си, тъй като дотогава никога не се бях замисляла за религията и не подозирах, че имам толкова точно мнение по въпроса... Ти не слушаше или по-точно се правеше, че не слушаш; внимаваше в иглата и тъкмо започваше бродерията, която, ако не се лъжа, така и никога не довърши, дори и след петдесет години... За да ми прости безбожието, попитах майка ти дали можеш да присъствам с вас на службата следващия ден. Бях любопитна. Макар да съжалявах, дето не бях отишла на футболен мач — всички тези млади хора в къси панталонки дяволски ме интересуваха... Смей се ти!*

Та в понеделник сутрин тя тръгна на разузнаване. Магазините на улица „Джордж“ и съседните пресечки се сториха на Хана (която имаше набито око за тези неща) по-интересни от тези в Мелбърн. Най-напред зданията, в които се намираха, бяха покрити с патината на

времето — очевидно не можеха да се сравняват с тези във Варшава, но след сто и няколко години съществуване нещата вече не изглеждат така нови, — въпреки че в Сидни много се рушеше, за да се строи наново. Ето защо заобикалящата среда в известна степен имаше европейски вид, а това беше утешаващо. А и самите хора й се струваха различни; по-безгрижни, по-сърдечни, може би не тъй погълнати от грижи за пари, защото по-отдавна бяха натрупали богатства. Явно имаха слабост към дреболиите — достатъчно беше човек да разгледа витрините, тук се продаваха много повече женски принадлежности, отколкото в Мелбърн. Но най-вече, сякаш бяха готови да ги плащат по-скъпо... „Ето нещо, което би трябвало да те заинтересува, Хана...“

Забеляза и друго — голямата профилираност на търговията. Тя, която бе свикнала главно с варшавските барачки, особено с тези от еврейския квартал, където всеки търговец продаваше нещо и всичко останало, се учуди като видя магазини, излагащи за продан само един вид стока — а това се компенсираше с по-високи цени. Така например откри магазин, в който се продаваха само дамски шапки, друг пък беше единствено за корсети, трети предлагаше тютюн за лули (но не и цигари), четвърти се бе заел с хартия за писма и нищо друго...

По онова време още не бях ходила в Лондон, Париж или Виена; а дори и във Варшава бях правила само разузнавателни обиколки из богатите квартали. Бях неопитна. Но вече откривах търговските добродетели на снобизма и двата единствени начина за успех в продажбите — или да се продават в големи количества и евтино неща, от които всички имат нужда, или да се определи най-внимателно клиентелата и тя да бъде убедена да купува, независимо от цената, неща, от които няма никаква нужда...

Веднага след като изрично заяви на Маккена твърдото си решение да работи, сама да изкарва прехраната си — със съвсем ясният подтекст да бъде съвършено самостоятелна, макар че те бяха така гостоприемни към нея — Дъгал и Колийн й предложиха помощта си. Можели да й намерят всяка желана от нея работа. Дъгал членувал в поне два-три клуба; единият бил на висшите служители от общественения сектор и австралийските железници; друг обединявал дошлите тук от Индия; без да се смятат приятелският ирландски клуб,

католическата конгрегация, дружеството по крикет (или по футбол), в които участваше в края на седмицата. Колийн от своя страна също можеше да задейства цяла армия най-вече от благотворителни организации (тъй като, заедно с една доста странна игра на топки, благотворителността беше основното хоби на австралийските дами)...

Освен това можел да помогне и най-големият син Род, който след като бе завършил образованието си по право в университета в Сидни (най-стария в Австралия, съществуващ от четирийсет години), наскоро бе започнал работа в администрацията, в кабинета на Колониалния секретариат. Род сигурно би могъл да направи нещо за Хана; най-вече да уреди престоя ѝ в Австралия на една по-сигурна основа в сравнение с паспорта, даден ѝ от Каръдърсови във Варшава — с две думи, да я направи австралийка.

При толкова възможности и изгодни обстоятелства би било срамно, ако не ѝ намерят бързо някое място на гувернантка, библиотекарка, компаньонка, възпитателка, секретарка на нещо, като например на Дамския клуб за игра на топки...

Трудно беше да се устои на такава стихия от добронамереност. Но Хана устоя с кротка търпеливост, която не беше много характерна за нея...

Обиколи един по един всички магазини в центъра на Сидни. Състави подробен списък. Цели три дни задраскваше и отхвърляше от този списък всички онези, които според нея бяха прекалено големи, прекалено демодирани и без бъдеще, всички, които продаваха хранителни продукти (дошло ѝ беше до гуша от сирена!) или се занимаваха с търговия на едро, с кинкалерия, или предлагаха само стоки за мъже (където фактът, че е жена би ѝ навредил), всички, които...

... Ето че наистина започна да се оформя нещо, което дотогава бе предусещала смътно: все още не знаеше какво ще продава, но пък знаеше на кого ще го продава — на жените. На едрите червендалести австралийки с крака като на патагонци, които стърчаха над нея с почти една глава, които бяха дошли от другия край на света в тази страна, създадена от и за мъже и не намираха тук приятните улеснения на родната Европа.

На третия ден след много задрасквания в списъка ѝ бяха останали само осем магазина с женска клиентела. Един от тях

продаваше главно слънчобрани и тя също го отхвърли, защото не вярваше особено в бъдещето на слънчобраните, а и беше сигурно, че с тях няма да събере *стоте хиляди* лири стерлинги, които си бе поставила като скромна цел... „До две години, да кажем, не бъди прекалена оптимистка... Освен това винаги може да преосмислиш целта си и да си определиш по-висока...“

От осем като се махнеше един, оставаха седем. Скоро бяха само четири — обувките също не я вдъхновяваха кой знае колко. Освен ако не се захванеше сама да измисля модели и да ги произвежда... „но да оставим настрана обстоятелството, че рисуваш като левачка, как ще конкурираш внасяните от Лондон и Париж?“

Сред четирите магазина, на които накрая се спря (всичките за дамска мода, подобни на онзи, който бе направила на улица „Краковски кръстопът“) тя избра един, държан от две сестри, родени в Австралия, но от славно уелско потекло: Хариет и Едит. Едната беше омъжена, другата — вдовица, но и двете бяха спаружени като стафиди в плум-пудинг^[2] и срамежливи като дропли. Още два дни бяха нужни на Хана да ги убеди да я наемат. Те търгуваха с дантели, бродирани неща и копчета, всичките доста демодирани. Нямаше и най-малък шанс подобна търговия да процъфтява и следователно не можеше да повтори операцията, проведена вече във Варшава с Добе Клоц, когато получаваше част от парите над средната печалба. Седемнайсетте шилинга уговорена седмична заплата (тя стигна до дваисет само за месец) бяха максимумът, който би могла да очаква от тази работа. (А за да получи и нея, бе принудена да изрече най-големите лъжи на света...)

Знаеше го. По съвсем други причини бе избрала тази доста тъжна дрогерия, настанена в приземния етаж на една двуетажна къща, странно защо ли обърната с гръб към улица „Джордж“, до която се стигаше през павиран вътрешен двор, целия затворен (с изключение на огромния портал) с тухлени стени. Постройката, в това число и страничните сгради, изградени като второ ниво на големите сводести помещения, дълго била използвана за склад за вълна. Било по времето, когато каруцарите, идващи от bush^[3], със силни прегракнали викове и с плющенето на *stockwhips* — камшици, дълги шест-седем метра, с които, както е обяснил на Хана Род Маккена, човек можел от разстояние да извади окото на противника си само с един удар,

докарвали в самия център на града огромните си коли, теглени от шест или осем коня.

Датата, на която Хана изтръгна съгласието на сестрите Уилямс, беше 16 септември 1892 г. Намираще се в Австралия от два месеца. Изминали бяха почти сто и трийсет дни, откакто бе напуснала Данциг и Полша.

Вече нямаше съмнение, идеята ѝ беше ясна като факел. Как да забогатее предоволно.

„Все едно че вече е станало, Хана.“

[1] Членове на тайна организация на ирландците, емигрирали в Канада и САЩ, борещи се за освобождаването на Ирландия от английско господство. Създадена около 1860 г. — Б.пр. ↑

[2] Кейк със стафиди (англ.). — Б.пр. ↑

[3] В Австралия — необработени земи (англ.). — Б.пр. ↑

10.

КЪЩАТА В БОТЪНИ БЕЙ

— Не се сетих — рече Хана, — трябваше да кажа на сестрите Уилямс, че съм малко от Уелс по майка...

— И не бихте искали да ви противореча...

— Това е малка лъжа, която не вреди никому. Инак е сигурно, че нямаше да ме наемат.

— А как щяхте да обясните, че с майка от Уелс все още не знаете добре английски?

— Била съм отгледана във Франция.

— Ясно. И от кого?

— От една гувернантка руския, която е живеела във Флоренция — сестрите Уилямс обожават Италия, макар никога да не са ходили там — и ме е приела след като баща ми, френски граф, ни е изоставил, мен и майка ми. Бедната ми майчица е умряла от глад в Париж. Сестрите Уилямс обожават и Париж. Те и там не са ходили, защото никога не са напускали Австралия.

— Всичко това е съвсем ясно — отбеляза Колийн.

— Нали?

Хана подреждаше вещите си в платнената чанта. Колийн Маккена стоеше зад нея, недалеч от вратата в стаята на Лизи, която беше на училище. Мълчаха. Колийн отново се закашля.

— Трябва да лекувате тази кашлица.

Най-отгоре в чантата Хана сгъваше роклята с трийсет и девет копчета. Опитът, който бе направила да смени темата на разговора, се оказа неуспешен. Колийн попита:

— И какво друго?

— Какви други лъжи ще трябва да прикривате ли? Почти никакви...

— Почти...

— Казах им, че вие ще гарантирате за мен. Защото... (Хана все още държеше в ръце роклята в черно и наситено червено, която бе

сгънала много внимателно; усмихна се на прозореца, тъй като беше с гръб към ирландката)... сте ми леля.

— Господи — възкликна Колийн.

Хана постави най-сетне роклята, обърна се и тихичко каза:

— Това не беше лъжа. Беше желание. Защото...

Зеленият поглед спря върху нея: Да?

— Много ми се искаше да кажа, че сте ми майка. А най-много ми се искаше да е истина.

... В настъпилата тишина си мислеше: „Ето това е най-ужасното в теб, Хана: ти наистина мислиш това, което току-що каза, ти наистина би искала майка като нея... Но в същото време отлично знаеш какво въздействие ще има това върху нея, колко ще я развълнуваш. Така че тя ще приеме да потвърди лъжите ти... Честно казано, предвидила си го. Искрена си, но си правиш и сметката. Използваш честността си като оръжие... и отново започваш да манипулираш хората, независимо че това ти струваше толкова много във Варшава“.

— Далечна леля, разбира се — каза тя. — И то само по сватовство. Защото вие сте ирландка, а бедната ми майчица беше от Уелс.

Сутринта, когато се водеше този разговор, Хана вече от дванайсет дни беше у Маккена. Двете с Колийн бяха разговаряли часове наред. Най-вече през първите четири дни, когато бяха сами и Хана лежеше в къщата на улица „Гленмор“, Лизи беше на училище, а мъжете ги нямаше. Не й бе нужно повече, за да опознае Колийн, да я прецени — „какъв зъл и циничен начин да назоваваш нещата, Хана“, — да долови колко машинална и примирена любов изпитва към мъжа си Дъгал и към великанските си синове (с изключение на Куентин, за когото тя и досега не бе продумала). За да разбере, че тя е много самотна и е на възраст, когато не очаква да й се случи нещо повече от това всеки ден да прави едни и същи движения, все същата каша сутрин и ирландско рагу веднъж седмично, всред огромни купчини долни гащи за пране...

Погледна Колийн и както бе очаквала, съзря сълзи в очите й.

— Това не е истинско заминаване, Колийн. Все пак оставам в Сидни.

... Но въпреки това и нея я обхвана леко вълнение. Доближи се до ирландката, повдигна се на пръсти, целуна я, притисна се към нея.

И в същото време откри, че никога не бе проявявала подобен жест на нежност — и то искрен! — към когото и да било. Никога. Дори към Шифра, истинската ѝ майка.

Писмото изпрати на следващия ден, 18 септември. Вместо адрес написа само: *Господин Лотар Хътуил — Гундагаи — Нови Южен Уелс.*

Все едно, не знаеше името на имението, разположено на брега на река Мъръмбиджи, а пък и това несъмнено беше достатъчно: там сигурно познаваха единствено Хътуилови...

Намирането на жилище ѝ отне цяла седмица. Не че беше толкова трудно да се настаниш в Сидни. Но както за всичко, тя и сега имаше съвсем точна представа какво търси. В никакъв случай не искаше стая у някое семейство или в пансион като в Мелбърн. Държеше да е свършено свободна в действията си. А не желаше да повтори и другата си грешка от Варшава, когато всеки ден кръстосваше до изтощение между улица „Гойна“, Арсенала и улица „Краковски кръстопът“. Късметът ѝ се усмихна (ако може така да се каже, след като за шест поредни дни, всеки ден по десет часа бе чукала на стотици врати) — две стаички на един първи етаж, които имаха предимството, че са с отделен вход, излизащ на дървена стълба. Зданието, в което се намираха, бе построено по време на треската за злато през 50-те години; приземният му много обширен етаж бе зает от магазините и канцелариите на фирма за износ и внос.

... Нейният директор собственик беше някой си Оугълви, който преди да забогатее, да се ожени и да се настани в елегантния квартал Улара, години наред бе живял в двете стаички, които сега даваше под наем на Хана. При първия опит Оугълви категорично беше отказал. И дума не можело да става да даде под наем на когото и да било апартамента, който все още използваше от време на време, още по-малко пък на само младо момиче. Дори да е роднина на Маккена. Но тя усети, че той леко омеква, когато му представи тази своя първа препоръка. Още повече омекна, когато, изигравайки превъзходно възмущение, тя му заяви, че трябва да се срамува, задето му минават подобни мисли и за миг дори е допуснал, че тя иска да се настани в жилището му, за да търгува с прелестите си, че никога в живота си не е

била така обиждана... ще се разплаче, всъщност тя плачеше, ще загуби съзнание, ще припадне...

Той направо се предаде, когато след възмущението тя симулира гняв и мятайки мълнии със сивите си очи, го запитва — не, тя дори няма защо да пита, ясно вижда недостойната му игра — дали всъщност не ѝ прави непочтени предложения; той, толкова уважаваният женен мъж, ако се вярва на обществената мълва, за кого я взима? Не се ли опитва да отбие от правия път една млада и невинна беззащитна девойка, която след всички оскърбления, които ей сега беше чула, нямаше да я учуди, ако той се нахвърлеше сластолюбиво върху нея, за да я накара да изтърпи и това последно оскърбление, та всъщност какъв беше наемът?

Дванайсет шилинга седмично?

Тя се изсмя. Цена, подobaваща на потенциален сатир, който към сластолюбието прибавя и лихварска алчност.

Предложи му осем. И нещо като краткосрочни падежи — осем шилинга за първите шест седмици, десет за следващите шест, петнайсет от тринайсетата нататък...

— Сметнете, господин Оугълви — по този начин за шест седмици вие ще получите триста и осемнайсет шилинга или петнайсет лири и осемнайсет шилинга. Вместо триста и дванайсет. От сделката ще спечелите шест шилинга, така че наистина няма какво да се оплаквате. Не, изобщо не ми благодарете, *business is business*. Разбира се, в замяна на допълнителната печалба, която ви давам възможност да получите, е нормално да поискам едно малко улеснение: няма да ви предплатя за първата седмица; как така ли? Сега започвам да работя и не съм получила първата си заплата. Значи се разбрахме — ще ви платя след изтичане на срока, благодаря за разбирането, създадени сме да се разбираме, това е ясно. И аз съм готова да се ангажирам да остана у вас най-малко шест месеца, достатъчно ще е просто да се отбележи в наемния договор. Нали така се казва на английски? Наемен договор. Така си и мислех...

Вече три или четири минути Оугълви не успяваше да каже и дума. Отваряше уста като риба на сухо, хваната предния ден.

— Още нещо — каза Хана — Когато одеде минавах през складовете ви, забелязах, че доста търгувате с Франция и Германия. Говорите ли френски и немски? Сигурна съм, че не. Дайте с глава знак

да или не, това ще е достатъчно. Не? Видяхте ли? А има ли някой у вас, който да знае немски или френски? Също не? А аз знам и двата езика, мога да говоря и да пиша на тях. Сигурно имате писма за писане, е, не търсете повече, аз ще ви ги пиша. Десет пени на писмо. Не повече, заради приятелството, което вече ни свързва. Не? Прекалено скъпо ли е десет пени? Добре тогава, осем и да не говорим повече за това. Знам и руски между другото. И полски. Всъщност бихте ли могли да оставите в стаята леглото, което е там, както и масата, стола и гардероба? Засега нямам мебели. А пък така ще си спестите и разноските по пренасянето.

Хайде, усмихнете ми се, господин Оугълви, току-що намерихте най-добрата наемателка, за която сте могли да мечтаете...

Хубаво време беше, Лизи, забавлявах се като луда. Бяхме в края на деветнайсети век, управляваше ни кралица Виктория. Мъжете от онова време — между другото не съм съвсем сигурна дали са се променили много за шейсет и няколко години, — оставаха поразени и дори се паникьосваха, когато откриеха, че някоя жена може да смята добре като тях, а понякога по-добре и по-бързо. Колкото повече пари имаха, колкото по-високо се намираха в социалната стълбца, толкова по-лесно беше... Те познаваха само две категории жени: съпругите си, за които смятаха, че е нормално и дори желателно да бъдат невежи по отношение на парите и да са готови да припаднат по най-нищожен повод... и проститутките, при които отиваха да изпушат пура или да правят нещо повече... Между двете категории, нищо. Англосаксонците най-вече. Те бяха каймака. Човек можеше да ги върти като палачинка. Имаше два вида: пионерите, от Австралия или Америка, на които жените страшно са липсвали — знаеш ли, че в родната ти Австралия, в самото начало са практикували многомъжието, делейки една жена между пет-шест мъже? Не се смей глупаво — това е самата истина; и породата „Британска империя“, излезли направо от своя колеж и непознаващи други „женски“, както те казват, освен майка си и сестрите си, ако са имали такива. Англосаксонците от онова време не можеха да преглътнат факта, че задължително са били направени в легло, с жена. Освен това те често се женеха късно и то само за девственици. Например нещастният Оугълви — виждала си го, но не можеш да си спомниш, беше много малка — бе работил като

побъркан да натрупа състояние и едва на четирийсет и пет години, когато положението му се беше стабилизирало, беше довел в родния си Хайландс една девица от Каледония. Сигурна съм, че е правил с нея любов без дори да ѝ сваля ризата. Вероятно никога не беше виждал пъпа ѝ. И естествено, когато бедният дявол попадна на мен, аз го сразих, и то единствено с острия си език...

Магазините „Оугълви“ са на по-малко от минута път пеша от кинкалорията. Когато влезе във владение на апартамента си, изпълнена с гордост, че за първи път в живота си е в свой дом, Хана имаше три шилинга и четири пени в джоба си. От лирата, която притежаваше при пристигането си в Сидни, тя бе харчила главно за да си купи работна униформа и нови обувки (плюс двете пени, дадени за марка за писмото до Лотар Хътуил). Колийн ѝ предложи да ѝ заеме малко пари. Тя отказа. Вече изпитваше, винаги щеше да изпитва, освен при изключителни обстоятелства, ужас от заемите. Ако се хранеше веднъж дневно (по онова време имаше ресторанти, където може да се яде за половин шилинг, тоест за шест пенса), тя щеше да изкара една седмица.

В очакване на първата си заплата.

Както бе изчислила, работата ѝ в кинкалорията я ангажираше само десет часа дневно, пет дни и половина седмично. Откри зараждащите се преимущества на английската работна седмица. В сравнение с работното време, наложено от Копата Сено във Варшава, промяната беше впечатляваща. И ѝ осигуряваше всичкото свободно време, с което би желала да разполага.

За да работи истински.

Същия ден, когато изпрати писмото си до Лотар Хътуил, отиде в университета в Сидни. Гледаха я сякаш е умопобъркана, обясниха ѝ, че в никой случай не могат да я приемат за студентка, тъй като досега няма никаква диплома. Тя се осведоми, а след това отиде и в Националната търговска гимназия на улица „Спринг“.

— Бих искала да посещавам курсове по търговски английски, медицина, ботаника, фармация и счетоводство.

Секретарят беше плешив, имаше пенсне, прикачаща се яка и ръкавели от сатен; приличаше на стар проскубан орел, изоставен от всички, напълно разочарован. Невъзмутим като долмен. Попита:

— Нищо друго, сигурна сте?

— За момента не — отговори Хана. — Ще ви се обадя, ако се наложи. Нямам пари. Надявам се курсовете да са безплатни.

Безплатни били от подписването на Закона за образованието преди петнайсет години.

— Преди петнайсет години щяхте да сте подранили.

Почти незабележимо весело пламъче проблесна в зениците на стария проскубан орел. „На път съм да си спечеля приятел“, помисли си Хана в същия миг.

— Имам и друг малък проблем — каза тя. — Не съм свободна през деня. Има ли вечерни курсове?

— Има. По четене и писане и по английски език за клетниците, които не го знаят.

— Вече зная да чета и пиша — между другото вие много приличате на Алфред Джингъл, героя на Дикенс от „Посмъртните записки на клуба Пикуик“. А що се отнася до английския, струва ми се, че разговаряме на английски дори в момента.

— Точно така — каза секретарят. Над пенснето си той огледа Хана, сякаш я подозираше в кражба: — Чели ли сте Дикенс, госпожице?

— Това правя цял живот. Обожавам го. Не минава и месец, без да препрочета едно или друго от произведенията му, които са възхитителни. Точно от този учител съм научила малкото английски, който знам.

В това време си мислеше: „Обзалагам се на третата си дантелена фуста, онази закърпената, че този човечец смята Дикенс за най-великия писател на света. Защо да не му доставя удоволствие“. В действителност тя наистина бе чела Дикенс, почти всичко. В библиотеката на „Китай“, с която беше пристигнала в Австралия, — там нямаше нищо друго.

— Той е нещо като ваш духовен баща, така ли? — каза най-сетне секретарят.

— Думата е слаба — отговори Хана.

— Кой е Баркис?

— Кочияшът от „Дейвид Копърфийлд“.

— А мис Скуиърс?

— Дъщерята на Уотфорд Скуиърс, собственика на пансион в Йоркшир, в „Никълъс Никълби“.

— Невероятно! — възкликна секретарят.

— Вие го казахте — отвърна Хана.

Мъжът се изправи, имаше вид на сгъваема стълба, която се разгъва. Хана дори имаше чувството, че той ей сега ще изскърца. Затвори решетъчната вратичка на гишето си, свали сатенените си ръкавели, отвори вратата на канцеларията.

— Влезте и седнете, ако обичате. Сигурно си спомняте и имената на тримата приятели на господин Пикуик... Въпросът е наистина елементарен...

— Трейси Тъмпан, Огъст Снотграс и Натаниъл Уинкъл. Обожавам също и Сам Уелър.

— Невероятно! — повтори секретаря. И добави, явно разяждан от съжаление. — Няма никакви вечерни курсове по медицина, фармация, химия или ботаника. Но пък бих могъл да ви намеря един по счетоводство...

— В замяна на това самата аз мога да преподавам немски, френски, полски и руски. Плюс идиш и иврит, ако някой иска.

— Невероятно... По ботаника е господин Джеймс Барнаби Соумс, казват, че е най-добрият билкар в Австралия. Учил е известно време тук, преди да отиде в Лондон. Прави ми чест с приятелството си и може би ще се съгласи да ви взима един път седмично, към шест часа...

— Аз съм почтена млада девойка — отбеляза Хана с изключително почтено нежно гласче.

— По-скоро бих умрял, отколкото да се усъмня дори за миг — заяви секретарят.

Изведнъж съобщи, че се казва Изикиъл Ръдж — „като един от героите на Учителя, поразително съвпадение, нали?“ Хана го увери, че е направо изумена. Тогава Ръдж започна да шепне и снесе новината — по време на едно пътуване до Англия през 1868-а той е имал огромната чест да присъства на едно четене пред публика на самия писател.

— Видях го, както виждам вас.

— Не може да бъде — рече Хана усмихната.

— Във всеки случай господин Джеймс Соумс е джентълмен на над седемдесет години. Можете да му се доверите както на мен.

Ново весело пламъче зад очилата:

— Някакви коментари?

— Никакви — отвърна засмяна Хана.

— За медицината ще помисля, ще намеря някого и за нея. Химията ме тревожи...

Той насочи към Хана показалец със стряскаща дължина.

— Заглавието на романа, който е пишел, когато умира?

— Нямам представа, съсипана съм от отчаяние.

— „Тайната на Едуин Друд“!

Изикиъл Ръдж ликуваше. Но не се самозалъгваше нито по отношение на себе си, нито на комедията, която двамата бяха разиграли. Впрочем той намести пенснето, погледна събеседницата си, попита дали може да зададе един недискретен въпрос. „Да“, отговори Хана. Попита я за причините, които я карат тъй млада да се интересува едновременно от толкова много различни науки.

Тя му каза. С най-големи подробности. Обясни му как ще спечели сто хиляди лири за по-малко от две години.

Настъпи тишина.

— Невероятно — рече Изикиъл Ръдж. — Съвсем невероятно.

Джеймс Барнаби Соумс беше розовобузест възрастен дребен господин, който бе събрал във вилата си на нос Потс наистина великолепна колекция от растения. Не само под стъклени похлупаци — двата хектара към къщата бяха градината на мечтите му. Този безопасен и нежен шишкав човечец с късогледни очи, както казваха, е обходил хиляди места из цяла Австралия. На север бе стигнал чак до пролива Тореса, видял бе Коралово море, залива Карпентерия, както и Големия бариерен риф; на юг бе плавал до Тасмания, стигнал бе до границата на ужасяващата пустиня Симпсън, познаваше естествено Брисбейн, Мелбърн, Аделаид и Пърт, обходил бе пеша, само с двама водачи аборигени — „които са людоеди колкото и ние с вас, освен ако самата вие не сте канибал“ — Австралийските Алпи и Сините планини.

С Хана щяха да се виждат три или четири пъти месечно през цялото време докато тя беше в Австралия. Щеше да ѝ предаде всичките си познания по ботаника. Кое то не беше малко, но беше недостатъчно според нея.

Медикът, който Ръдж ѝ намери, беше немец по произход, емигрирал наскоро, като много австралийци от онзи период. Учил беше във Виена и освен познанията по медицина, тя спокойно можеше да се закълне, че познава отлично този град откакто е в Австралия. Понеже не можеше да даде отговор на всички въпроси, които тя му задаваше, той я посъветва „когато сама отиде в Европа“, да се срещне с французина Бертло...

— А ако му пиша?

— Съмнявам се, че ще ви отговори. А може и да ви препоръча някои книги...

Хана написа писмото, като наистина спомена за книги в точно определената област, която я интересуваше, и за да е сигурна за синтаксиса, с лекота преписа цели пасажии или изрази от любимите си „Опасни връзки“.

Както бе предположил Изикиъл Ръдж, химик не се намери. Но фармацевт да, обяви той десет дни след срещата им на улица „Спринг“. Аптекарят също е немец, от Бавария, и то съвсем истински, с червендалесто лице, бакенбарди и огромен търбух, редовно наливан с бира. Веднага щом се убеди, че първо, тя няма да легне с него, каквото и да прави; второ, че няма намерение да разкрие тайните му на никого; трето, че няма да му се пречка, приготвяйки същите лекове и мазила като неговите..., той я посвети във всичко, което сам бе научил за галеновите лекарства на растителна основа и ѝ показва как да си служи с хаванче, с чукче за стриване, с уреда за правене на хапове, с шпатули и реторти; каза ѝ имената на растителните масла, научи я как се получават, удиви се колко много тя вече знае за мехлемите и вазелините... Пак той, между две порции кренвирши със зеле, взе да ѝ посочва някои полезни съответствия между флората в Европа и Австралия.

Счетоводството не ѝ създаваше никакви проблеми. Самият брат на Изикиъл, негов близък, се оказа счетоводител в „Пенайсльър & Ориентъл“. Казваше се Бенджамин...

— На иврит това означава Син на дясната ръка, тоест на шанса — обясни Хана. — А Изикиъл значи: Нека Всевишният даде сила.

И двамата бяха стари ергени; поканиха я на вечеря у дома си, в една дървена къща от първите години на колонизаторството, в сърцето на квартал Питършъм. Дом, в който всяка стая беше музей, претъпкан с книги в многобройни издания, както и с няколко ръкописа на Чарлс Дикенс, пред когото братята Ръдж изпитваха еднакво благоговение.

Въпросната вечер се състоя в средата на октомври, дните започваха да се удължават с настъпването на австралийската пролет. Към осем, осем и половина Изикиъл и Бенджамин с еднаквите си лица на печални лешояди я изпратиха до дома ѝ с кабриолет, нает специално за целта. Еднакво притеснени ѝ благодариха още един път за посещението. Тя изкачи стълбата и се обърна да им помахва за довиждане.

Изпрацайки с поглед колата им, която се отдалечаваше в настъпващата вечер, на фона на конския тропот, тя го видя.

Мика Гън, червенокосия. Дотогава в сянка, той пристъпи две крачки и се появи в приглушения от леката мъгла светлинен кръг на един газов фенер от другата страна на платното. Вдигна ръка и показа писмото, което държеше.

Тя се поколеба.

— Няма проблеми — каза той. — Няма да ви доближавам, госпожице. *Ain't gonna to hurt you*, няма да ви сторя нищо лошо...

Виждайки, че тя не помръдва, той прекоси улицата, дойде до началото на стълбата, сложи писмото на второто стъпало и се отдалечи на десетина метра. Естествено, тя слезе, разгъна листа. Прочете го. Вдигна очи и с поглед попита Гън. Вместо отговор той се отдалечи и изчезна за момент от погледа на Хана. Тя дочу конския тропот. От мъглата почти като призрак, безшумно, изплува елегантна каляска с два коня и гюрук от черна кожа.

Колата спря почти до стълбата. Караше я Мика Гън, който беше единственият ѝ кочияш. От мъжа, разположил се отзад, отначало Хана видя единствено ръцете — дълги и хубави, съвсем спокойно отпуснати, едната на коленете, а другата на ръба на вратичката. Останалата част от тялото беше в сянка.

Почти половин минута Хана не помръдна, колебаеше се. Най-сетне се реши.

— Двайсет и седем лири и седем шилинга за пътуването с влак първа класа от Мелбърн до Уодонга. Елоиза и аз, или по-точно аз и Елоиза, решихме да не пишем на ваша сметка частта от пътуването между Уодонга и Гундагаи, защото използвахте частен файтон, който и без вас щеше да извърши пътуването. Що се отнася обаче до петте лири предплата от заплатата ви и разходите, направени заради присъствието ви край жена ми, ни се стори естествено да сложим пет лири и осемнайсет шилинга.

— Трийсет и три лири и пет шилинга...

— Смятате все така бързо. Оставаше обезщетението, било то морално или поради факта че заради вас госпожа Хътуил се озова без камериерка, лишена от всякаква помощ, наскоро пустошта, далеч от всяка цивилизация.

— ... А мъжът ѝ без никой от женски пол, чиито поли да запретва, та да задоволява инстинктите си.

— Бедният човек.

— Десет лири? — предложи Хана.

— А вредите и пропуснатите ползи? Минимум сто. Помислете и за това, че Елоиза искаше да подаде оплакване и да пусне по следите ви цялата полиция на Австралия. Две или три седмици след бягството ви тя беше твърдо убедена, че сте ѝ откраднали бижутата и всички налични пари в брой. Дори направи списък на това, което сте ѝ взели. Нейната дума срещу вашата. Щяхте да се озовете с окови на краката.

Двата коня отнасяха в тръс каляската на юг, по път, който на места се точеше край Тихия океан. „Не се опитвай дори да протестираш, Хана. Той просто се забавлява за твоя сметка. Освен ако не те заплашва...“

— Затова — подхвана отново Лотар — госпожа Хътуил беше направо бясна, когато узна, че едва пристигнала в Сидни, вие сте отплавали за Нова Каледония, където са онези проклетници французите, а оттам за Китай и по този начин сте се изплъзнали от отмъщението ѝ.

— Значи в момента съм в Китай.

— Знам ли. Движете се като светкавица. Може би вече сте при руснаците или в краката на някой индийски махараджа. Мога ли да ви

наричам Хана?

Пулсът на Хана леко се ускори.

— Да.

— Хана, не се заблуждавайте. Тя, искам да кажа Елоиза, практикува усърдно омразата, а отмъщението ѝ мъчно се избягва. Аз наистина бях принуден да направя за вас разследването, което тя искаше. Успях да намаля последствията, най-вече тук в Сидни, посполучливо отколкото в Мелбърн; но не и съвсем да ги обезсиля. Научи например, че сте еврейка, а тя ненавижда евреите.

— Но не и вие.

Усмивката се изписа бавно, появи се и в очите:

— Аз също съм част от потисканите малцинства. Елоиза държи парите, всичките пари. В това отношение брачният ни договор беше съвсем ясен. Показахте се изключително находчива като ми написахте онова писмо на лист с антетка на железницата на Нови Южен Уелс и с подпис Д. Маккена. Без тази предпазна мярка щеше да ми бъде доста трудно да обясня защо ми пишете и защо сте все още в Сидни, противно на доклада, който детективът направи за вас.

— Платили сте на този човек, за да излъже и да твърди, че съм в Китай или при краля на Сиам?

— Мъжката солидарност също изигра роля.

Погледът на Хана се вдигна към Мика Гън, който седеше с гръб към тях горе на седалката на кочияша, наглед абсолютно глух за разговора, който се водеше. От две или три минути беше започнало да вали ситен и хладен пролетен дъжд. Хана попита, сочейки червенокосия мъж:

— Вие ли му заповядахте да ме следи?

— Да. Мика прави всичко каквото го помоля.

— Съвсем всичко?

— Съвсем.

— Знаехте ли, че ще избягам от Гундагаи?

— Не знаех. Но вие бяхте всичко друго, освен истинска камериерка. Дори и в Австралия камериерките не смятат като вас, нито една не се вълнува до такава степен от точните печалби от някоя мина или от земеделското стопанство, от размера на митническите такси в колония Виктория, от банковите вложения, от условията, при които банките отпускат кредити, от сравняването на възможностите за

преуспяване в Мелбърн и Сидни. Честно казано, никога не бях срещал жена, способна да разбере и една думичка от тези неща, които са мъжка територия. Също толкова чистосърдечно ще ви кажа, че познавам много малко мъже така жадни за информация в тези области и способни да ги запамятят с такава бързина и точност. А онези, които познавам, не са високи най-много пет стъпки, не тежат едва деветдесет ливри, не носят рокля, обвиваща най-хубавото тяло, което човек може да си представи, но най-вече нямат огромни сиви очи, споменът за които ви преследва седмици и месеци наред, след като сте срещнали погледа им...

Настъпи мълчание. Малката машинка в главата на Хана отбеляза: „Това е първият истински комплимент, който мъж някога ти е правил. Никак не е неприятно. Доколкото комплиментът е искрен, но сигурно е така, защото не стигна дотам да каже, че си красива. И ако няма за цел просто да те напъха съвсем гола в някое легло, та да те разорава като картофена нива“.

... Но другата Хана, много по-интуитивна, изведнъж се задъха; корсажът на роклята неочаквано стегна гърдите ѝ, станали почти болезнени.

Каляската забави ход.

— При пристигането ни в Гундагаи, преди да тръгна за Аделонг, наредих на Мика да се убеди, че не искате бижутата на Елоиза, че не сте разузнавач на банда ларикини. В случай че избягахте от имението и при положение че не вземехте нищо, той трябваше да ви следи, без да предприема нищо друго, без да се меси.

— Аз не взех нищо.

— Освен коня. Мика едва не умрял от смях като ви гледал как го оседлавате и възсядате.

— Много хитро.

— Е, не е можел отгоре на всичкото и да ви помогне. Проследил ви е до Маккенови на улица „Гленмор“. Значи ги познавате?

Тя разказа случая с братовчеда Шлоамел Визокер.

— Всичко става ясно — рече Лотар.

Каляската спря.

— Хана — каза Лотар. — Не исках да поема риска да ви чакам у вас, в апартамента, който сте наели — при много любопитни условия — от Том Оугълви, който е един от деловите ми партньори. Не исках и

да ви моля за среща в някой хотел, където щяха да ни видят заедно. Елоиза приема кръшканията ми с камериерките ѝ; дори по свой начин ги насърчава, разбрали сте го, щом сама избира любовниците ми. Поне знае с кого ѝ изневерявам и предполагам, че не се чувства засегната, защото става дума за слугини.

Тя успя да спре думите си миг преди да изскочат от устата ѝ. Щеше да каже: „Но моят случай не е такъв“. Ала прекрасно разбираше докъде ще доведе подобен разговор, „а ти все още не знаеш докъде искаш да стигнеш тази нощ“.

— Официално, тоест в подозрителните очи на Елоиза, аз съм в Сидни по сделки, нищо че е събота. Пристигнах сутринта и имах две чисто делови срещи. Тази вечер, в клуба ми на улица „Джордж“ вечерях със собственика на една шхуна — може би не знаете, това е кораб с платна. Тази е направо прекрасна, построена е в Съединените щати, мисля за нея откакто я видях преди месеци, мечтая да опъна платната ѝ на вятъра между двата фара, от Куинскиф до Мелбърн. Това е най-великолепният кораб, за който можеш да мечтаеш дори когато си швейцарец, и аз мечтая за него... Най-накрая Елоиза ми каза „да“, така както мъж отстъпва пред мечтите на жена си за кожи или диаманти; позволи ми да го купя. Тази вечер сключих сделката. Утре ще замина за Брисбейн, където шхуната е на котва...

Хана го гледаше учудена. Въпреки че малко го познаваше, тя винаги бе виждала Лотар обвит във вежливост и спокойна ирония. Говорейки за кораба, гласът му се беше променил, погледът също и в него се беше появила сякаш следа от детството. — *Понякога мъжете са толкова изненадващи, Лизи. Ние оценяваме качествата им, но най-често ги обичаме заради недостатъците им. Или слабостите. Със слабостта, която ми разкри през онази октомврийска нощ, разказвайки ми как лъже жена си, докато аз го мислех за толкова сигурен в себе си, той ме трогна много повече, отколкото със силата, която му приписвах...*

Той се усмихна, потънал в мечтите си:

— Не ви разказвам случайно за кораба. Елоиза ми откри необходимите кредити. Успях да се разбера с продавача за малко по-ниска цена от уговорената. Мисля, че очаквате не само съветите ми за начинанието, за което става дума в писмото ви, подписано Д. Маккена. Колко ви трябват?

— Хиляда и петстотин лири — каза Хана.

Дъждът се усили и тежките му и едри капки забарабаниха по кожения покрив. Хана срещна и проследи погледа на Хътуил. На няколко крачки от тях, през пелената на дъжда в полумрака се виждаше верандата на бяла къща. Лотар Хътуил, с глас, възвърнал си отново спокойствието и нежността и станал леко подигравателен, рече:

— Тази къща не е моя, искам да кажа не е на Елоиза. Тя е на един от приятелите ми в Сидни, когото срещнах тази сутрин. Той вече ми беше предлагал да ми я даде за известно време. Никога не бях приемал, сега го направих.

Силните му ръце най-после се раздвижиха, протегнаха се с разперени пръсти:

— Изобщо не сте длъжна да влизате, Хана. Само от вас зависи да се върнете в апартамента си. Мика ще ви откара, а в понеделник ще ви донесе хиляда и петстотинте лири в брой.

— Ще сключим договор.

Той се засмя.

— Щом искате.

Тя затвори очи, но веднага ги отвори. Сърдеше се на себе си за вълнението, което я бе обзело, ала в същото време изпитваше неудържимо удоволствие: „Явно ще е тази вечер, Хана“.

— Ще сключим договор — заяви тя — без нотариална заверка, нали така се казва. По този начин жена ви да няма да узнае за нашето съдружие.

— Защото ние ще се сдружаваме?

Той се усмихна по-подигравателно от всякога. Беше седнал, а тя крачеше напред-назад. Къщата я беше омаяла изведнъж. Имаше веранда, каквато вече бе виждала у онази млада жена от квартала Сейнт Килда в Мелбърн, на която беше продала роклите си. Но веднага след като прекоси верандата и прекрачи истинската врата, Хана попадна в един друг свят. Много смайващ — целият приземен етаж представляваше една-единствена квадратна стая, която сигурно беше петнайсет на петнайсет метра, с нисък таван и беше осеяна с осем или десет много изящни, тънички, почти невидими колони, дотолкова те се сливаха с цялото. Защото в тази шир всичко беше в

черно и бяло. Черен беше подът от лакиран паркет... черни бяха рамките на вратите и прозорците, гредите, стълбата към горния етаж. Всичко останало беше бяло, еднакво — стените и мебелите, колоните, летвичките между гредите, вътрешните рамки на прозорците и крилата на вратите, та чак до фантастичния извит еркер в левия ъгъл в дъното.

До този момент в очите на Хана луксът, богатството по отношение на мебелите и обзавеждането никога не бяха имали друга възможна мяра, освен претрупаността, пищността, изобилието от мебели, килими, тапети и всичко това — огъващо се под покривчици, натруфени с пискюлчета и ширити. Подобна голота я стъписа и едва не я разтревожи. Единствените цветни петна, освен черното и бялото, бяха картините, повечето от които представляваха скици с въглен. Маслените платна бяха по-малко, при това странни, неясни, сякаш авторите им не са знаели много добре да рисуват и малко наслуки са ги намацали.

— Импресионизъм — обясни ѝ Лотар Хътуил. — Трябваше да ви предупредя, че къщата е на един от най-оригиналните художници. Той нарисува портрет на Елоиза, но когато тя видя резултата, получи топли вълни и отказа да плати. Чували ли сте за школата на импресионистите?

Тя завъртя глава — очевидно не. (Дори беше решила, че той говори за истинска школа, със стени, чинове и черна дъска.)

Имаше и нещо друго, което усили смущението ѝ, предизвикано от вида на помещението — и без това тя вече се владееше доста лошо, защото знаеше какво щеше да направи — на прозорците нямаше пердета.

А само Господ знаеше колко големи и колко много бяха! Подредени един до друг по цялата лява стена и на тази в дъното. Нямаха нито пердета, нито капаци, през стъклата се виждаше как вали. „Както е тъмно навън, сигурно се виждаме като посред бял ден в тази силно осветена стая!“ Тази мисъл направо я подлудяваше, а от това тя най-малко се нуждае...

При влизането им той я бе поканил да седне. Сетне предложи вино, но тя отказа; никога не бе пила, а и моментът ѝ се струваше съвсем неподходящ, особено за подобни опити. Отказа дори чай. Той се засмя: „Толкова по-добре. И без това не знам да го приготвям“. След което, веднъж седнал (но не до нея, с което беше объркал всичките ѝ

предварителни предвиждания), повече не бе помръднал, сякаш беше на гости, с ръце на коленете, а шапката, бастунът и ръкавиците му бяха до него. Не правеше каквито и да било опити, просто я гледаше, съвършено спокоен. Затова тя бе принудена да потърси спасение в единствената тема, която ѝ се струваше безопасна — парите, които той щеше да ѝ заеме...

Изглежда го втренчено и за няколко секунди забрави вълненията си на млада девойка, която е отишла на първата си среща:

— Какво искате да кажете? Че не искате да сме съдружници?

— Дори не съм помислял. Ще ви дам назаем тези пари, а вие ще ми ги върнете, когато намерите за добре.

— Без документ?

Подигравателното пламъче стана по-ярко:

— Имам най-голямо доверие във вас, Хана.

Преметна крак връз крак както правят мъжете, като много внимаваше за ръбовете на панталона си. Както обикновено изглеждаше изключително елегантен. Лицето му беше още по-загоряло отколкото в Гундагаи. Контрастираше с посребрените слепоочия. Красиви ръце. „И не прави нищо“, помисли Хана и усети как започва да побеснява. „Нищо не прави и чака. Изнервя ме. Защото той не е неопитен като Тадеуш. Това е друго.“ Сетне каза:

— Дори не ме попитахте за плана ми, не се поинтересувахте за какво ще послужат хиляда и петстотинте лири? Пак ли защото ми имате доверие?

— Питам ви.

— Козметичен салон.

— За жени?

— За кенгурута?

— Touché^[1] — каза той на френски. — На тъп въпрос, тъп отговор. И как ще стане това?

— Правя кремове... един крем за начало. Който предпазва от бръчки или ги премахва.

— Наистина ли има такъв ефект?

— Откъде да знам. Майка ми така казваше. Правеше толкова, че имаше да се наплеска цяла Полша, или поне целия ни щетъл...

— Вашият какво?

— Щетъл. Значи село, на идиш. Майка ми казваше, че кремът ѝ е идеален срещу студа през зимата и така си беше. Като се намажеше малко на устните и бузите, те никога не се напукваха. И миришеше хубаво.

— Тук в Австралия не става много студено.

— Но пък има страшно много прах, а морският вятър е солен.

— Госпожа майка ви тук ли е?

— Много бих се учудила. Но аз зная рецептата. Нужни са билки и плодове. И някои други нещица.

Под маската на иронично безгрижие той криеше жив ум:

— Смятате сама да ги правите?

— Ммммм.

— Създавайки фабрика?

— Ммммм.

— С хиляда и петстотин лири?

— Не ми е нужна голяма фабрика.

— Вече всичко сте пресметнали?

— Всичко.

— Ще наемете ли хора?

— Да.

— И къде в Австралия ще намерите тези билки?

— Познавате ли някой си Джеймс Барнаби Соумс?

— По име. Май беше някакъв отвеян изследовател. Възрастен.

— И ботаник. Най-милият и най-добрият човек в Сидни и в Австралия. Дадох му списъка на цветята, плодовете и билките, от които се нуждая, а той потърси австралийските съответствия. И ги намери. Не на всичките, но на повечето. Достатъчно, за да мога да направя крем, подобен на този на майка ми, който...

Тя млъкна. Лотар Хътуил нямаше вид на човек, който следи делови разговор. Вече почти не я слушаше. В чест на братята Ръдж тя беше облякла роклята си в черно и наситено червено (не, не тази с трийсет и деветте копчета, разбира се, а другата, с малкото квадратно деколте) и сега крачеше напред-назад пред него, плъзгайки се по черния лакиран паркет, но продължаваше да говори. А Лотар Хътуил я следеше напрегнато с поглед. „Не те гледа в очите, Хана, не е впечатлен и от приказките ти, а ако е бил, това вече е отминало. Знаеш прекрасно, че зад маската на равнодушие той желае гърдите и бедрата

ти, представя си цялото ти тяло, изучава го подробно, разсъблича го и за теб това е любопитно, ново, силно усещане, подобно на засилваща се треска. Изгаряща, приятна треска и ти си готова на всичко, за да я засилиш още повече..." През всичкото това време тя търсеше убежище в техническите подробности:

— Аз изучавах не само ботаника, но и се съветвах с един лекар, прочетох книгите му. Научих куп неща за кожата, кога и защо боледува и какво може да се направи, та да бъде в най-добрата възможна форма. Лекарите — или поне този, с когото се срещнах — нямат кой знае какви познания в областта, която наричат дерматология. Трябва да отида в Европа, във Франция. Въпреки това вече доста научих. Интересувам се също така и от косите и ноктите, от зъбите, от причините, поради които падат или пожълтяват като конските. И защо някои хора с лошия си дъх могат да убият летящ комар. Все още не зная всичко, което може да се научи... започнах да уча едва преди месец. Работя и с един аптекар, който ме учи на каквото може. Не е кой знае какво. Същото е и със счетоводството. Два пъти седмично. После ще надникна и в някоя банка, да видя как функционира, какви услуги може да прави, на кого и... *на прозорците няма пердета.*

Последната част от това изречение тя изрече със същия тон като предишните, с ясния си и отсечен, леко хриптящ, но винаги контролиран глас, който отразяваше съвършено точно постоянното и логично функциониране на мозъка ѝ, на машинката, цъкаща в главата ѝ. На Лотар Хътуил бяха нужни секунда или може би две, за да реагира. По-скоро доволна от себе си, тя разбра, че е изненадала този самоуверен мъж.

— И какво от това? — попита той.

Тя го изглежда изпитателно... Ритъмът на сърцето ѝ още повече се ускори.

— Предполагам — заяви спокойно тя, — че зад тези прозорци са всичките ви приятели в Сидни, дошли да гледат представлението?

— А аз съм ги накарал да си платят местата...

— Или просто Мика Гън.

Замълчаха. Той седеше все така съвършено неподвижен, все по-смущаващ. „Но нали тъкмо това търсеше, Хана? Знаеше го още като идваше, знаеше го през цялото време докато говореше, знаеше го още преди да го видиш, когато той те наблюдаваше първия път... Очакваш

да те научи да се любиш, а тази дисциплина е малко по-трудна от счетоводството и ботаниката. Е, едно от двете — или си тръгваш веднага... или го оставяш да действа...”

— Желаете ли ме, Лотар Хътуил?

— Страшно. А вие мен?

„Едно от двете — или...” Лотар Хътуил не беше помръднал. „Както винаги, мислеше Хана, зная отговорите, преди да задам въпросите, но е толкова приятно да питаш, да караш хората да се страхуват...”

— Като Мендел Визокер ли умеете да се любите? — попита най-накрая тя.

Въпреки изненадата Лотар Хътуил дори не мигна, но все пак потръпна.

— Не познавам Мендел Визокер.

— Това е... — започна Хана. — Ще легна с вас — каза тя. — Но съвсем не заради хиляда и петстотинте лири.

— Напълно ви вярвам, Хана — тихо отвърна той.

Беше убедена в това. Както беше убедена, че въпреки привидното си равнодушие той е смутен като нея. Въпреки своите четирийсет и няколко години, въпреки опита си. Толкова беше хубаво да вижда и да знае това. Тя пак попита:

— И с другите жени ли чакате толкова?

Той поклати глава:

— Не, в никакъв случай.

— А с мен защо?

Кратко мълчание. Сетне той каза с леко одрезгавял глас:

— Вие сте изключително директна.

— С мен защо?

Отново кратко мълчание. Ръцете му леко се сгърчиха. Бяха на три-четири метра един от друг, той все така седнал, тя — права, почти в средата на огромната стая, прилична на симфония в черно и бяло.

— На първия етаж има стаи — най-сетне каза той. — Друга някоя жена вече щеше да бъде там, гола, а аз щях да съм до нея. Това, което става тази нощ, не се е случвало никога... Искам да кажа, че никога не ми е идвало на ум да играя подобна игра. Много сте странна.

— Какво очаквате да направя?

Тя издържа погледа му и разбра:

— Да се съблека?

— Само ако желаете.

— Да се съблека пред всички тези прозорци без пердета?

Отговор не получи. Нямаше да има такъв. Помисли си: „Урок първи, Хана — това, което става преди, е приятно. Прелестно. Той още не ме е докоснал и това е... Не бързай, ето първия урок на учителя Хътуил. Добър урок, защото той не съзнава, че го дава...“

Най-напред издърпа дългата игла, която държеше наметката ѝ, и я хвърли надалеч. Разхвърлянето ѝ достави непознато дотогава удоволствие. „Аз, дете съм толкова прибрана... Хана, направо не мога да те позная...“

Отметна глава назад и разтвори широко очи. „Малко те е страх, точно колкото трябва. Зад прозорците вероятно няма никой, но е добре да си мислиш, че би могло да има някой.“ Един по един пръстите ѝ се раздвижиха, започнаха да разкопчават копчетата на горницето. Лотар Хътуил все още не помръдваше. В погледа, който срещна, Хана прочете всичко, което една жена можеше да иска — желание и уважение, сигурност и уплаха. „Не само не се срамуваш, мисли тя, но дори изглежда сякаш ти отдавна знаеш всички движения, които трябва да се направят, това ти доставя удоволствие и то какво... Хубава си, Хана...“

Спря, когато вече беше стигнала до талията. С поглед, впит в очите на Лотар Хътуил, тя седна настрана, за да развърже и свали ботите си (варшавските ѝ обувки започваха да се износват, да не забрави; ще трябва да купи други, когато стане богата; сега ли е време да мислиш за това, глупачке?).

Изправи се, сега изглеждаше много по-ниска, защото беше боса. Довърши разкопчаването на роклята, смъкна я от раменете си и с едно движение на ханша тя се свлече на лакирания паркет.

Свали една, две, три, четири фусти... После първата риза: „Не бързай, не, не бързай...“, най-сетне и втората. С голи гърди тя застина, усещайки, че връхчетата им са щръкнали.

Развърза възела на дантелените си гащи с крачоли и ги смъкна.

Оставаха чорапите, които тя нави, без да бърза, след като откопча двата жартиера, украсени с розички в наситено червено и черно.

Захвърли надалеч останалите дрехи.

Най-последно разпусна косите си, които стигаха до дълбоката извивка на кръста.

По-голяма не можеше да бъде. Чакаше.

Не дълго. Имаше време само да хвърли поглед към прозорците, чиито тъмни стъкла бяха като огледала. Не го бе видяла да става, но Лотар Хътуил вече беше до нея. Вдигна я на ръце и изкачи стълбите.

„Прелестно, Хана, прелестно“, помисли си тя.

Тя викаше, стенеше. Разбира се, все още успяваше да спазва обещанието, което си бе дала — всичко да отбелязва, всичко да анализира, всичко да научи.

Лотар Хътуил прекрачи прага на стаята, носейки Хана на ръце. Бавно я постави на вече оправеното легло. После се изправи и я остави сама за известно време, точно толкова, че да започне да се страхува, наистина да се страхува в тъмната стая, жена и момиченце, готова с нежни думи да го помоли да дойде, да не я оставя сама. Не каза нищо. Той се върна.

Устните му се заразхождаха по цялото ѝ тяло. Усети все още равномерно му дишане, в което от време на време се примесваше хрипкава въздишка. Тя самата слушаше собственото си дишане, задъхванията, които я разтърсваха, когато някоя неочаквана целувка на устните му я изненадваше. Той нежно притисна гръд към нейната. Тя се чувстваше... Както трябва. Точно на нужното място. Съвършена. Страхът бе отлетял.

В милувките му имаше естествен бавен ритъм, който обаче никога не я оставяше в покой; гореща вълна, още една, следваха се непрекъснато. Изведнъж той проникна в нея и тя усети как я изгаря, но не беше като, като... Прогони името от паметта си и го последва, откликвайки му бурно, дори изпреварвайки го. „Значи, това било, помисли, значи, това било“... и през цялото време докато той беше в нея, тя си го повтаряше, докато думите станаха абсурдни, докато тялото и мислите ѝ се сляха в огнена топка, която избухна, разпиля се в хиляди светкавици, и те не преставаха да падат; едва почувствала се успокоена, с един негов по-дълбок натиск всичко отново избухна, зашеметявайки я много повече, отколкото си бе представяла, и изтръгвайки от нея виковете, стенанията на невероятното щастие, което толкова дълго бе чакала да открие.

И докато бавно идваше на себе си „ти си тук, Хана, в тази тъмна стая, с този мъж, който току-що...“, той й прошепна, че иска още и с новия си глас тя му каза да, да, той отново беше в нея и тя отново знаеше, че няма да забрави.

Изтощена. Възхитително уморена и успокоена. „Не си криви душата, Хана. Сега си много добре. И ако си честна, трябва да признаеш, че за няколко секунди, дори на няколко пъти по няколко секунди се получи нещо изключително. Лотар Хътуил има ли нещо общо с него? Въпреки понапредналата му възраст съм принудена да призная, че има...“ Усмихна се в прикритието на тъмнината.

Той вече не мърдаше, вече не. Сега лежеше до нея по гръб, в соления морски аромат на любовта, който вече бе усетила, но съвсем за кратко, в стаята в квартал Прага. Той я притегли към себе си и тя се притисна към корема му. Постави буза на гърдите му. Той каза:

— Естествено зад прозорците нямаше жива душа.

— Дори и Мика Гън?

— Той най-малко. Но ако разбере, че е бил там, ще го убия.

— Не ме интересува.

— Но мен да. Нямаше го там. Обичам те.

— Не — каза много ясно тя.

Пауза. Усети как цялото му тяло се стяга. След доста секунди той попита:

— Мога ли да запаля лампата?

— Не.

„Защо всъщност каза «не»? Какво те интересува дали тази скапана лампа ще бъде запалена или загасена?“

— А да те попитам нещо?

Тя се усмихна лукаво в тъмнината, докато обхождаше развеселена гърдите му с върха на своя толкова остър език.

— Прекрасно зная какво ще ме попитате, Лотар Хътуил. И отговорът е все така „не“. Без любов помежду ни. Никога.

— Друг мъж?

— Ммм.

— Завинаги?

— Да.

— В Австралия?

— Не.

„Такъв е животът, помисли си тя с най-ясната възможна философия; ето че сега той ще се цупи като хлапак, въпреки възрастта си. Такива са мъжете.“ Изведнъж изпита огромно, почти неудържимо задоволство.

... Без да се смятат хиляда и петстотинте лири, които също бяха много радващи. Въпреки че нямаше никаква, абсолютно никаква връзка, беше сигурна в това. Беше легнала с него — всъщност за това ставаше дума, не можеше да си затваря очите, освен в мига, в който... но както и да е! — беше легнала с него, защото навремето Мендел Визокер ѝ бе отказал. А и у Лотар имаше нещо от Мендел; не много, но все пак нещо мъничко, та било то само усмивката му под мустаците, смеещия се поглед и сигурността на силния мъжкар, който в дъното на душата си е много нежен.

... Но за всички наши действия, дори и най-несъзнателните, винаги има толкова много причини, както има много решения за всеки проблем. Може би е по-добре да не се задълбочаваш много, Хана. Щеше ли да тръгнеш с него, ако не беше в състояние да ти заеме хиляда и петстотин лири? Отговори честно.

Да. (Какво рискуваш, ако отговориш да? Кой би ти възразил?)

Навън барабаненето на дъжда започна да отслабва. Чуваше се съвсем лек и успокоителен шум, който по свой начин запълваше мълчанието между нея и Лотар. Дишането му полека-лека се успокои след учестяването, което беше забелязала, когато му каза, че изобщо не може да става дума за любов помежду им. Вече потъваше в сън, съвсем беше сънена, за да отговори на последния въпрос: но да, разбира се, ще се видят пак в тази къща или в някоя друга, когато тя ще има време, а той временно ще се е отскубнал от Елоиза. Ще се видят поне да се отчете на съдружника си...

На сутринта, когато се събуди, него вече го нямаше. Увита в един чаршаф, тя тръгна на разузнаване. За да открие не само, че е сама, а и че всички прозорци гледат към Тихия океан, и то от зашеметяваща височина — къщата в черно и бяло е кацнала на камениста отвесна скала, висока над сто стъпки.

Следователно предишната вечер никое човешко същество не е можело да я види, докато тя се събличаше като хетера. „Значи така. Няма да пишат за това във вестниците!“

Спомни си, че е неделя и няма защо да бърза. На която и страна да погледнеше, други къщи не се виждаха: вляво, отпред беше само Тихият океан, без нито един кораб на хоризонта. От верандата хвърли поглед към двете страни на пътя — напразно. Изведнъж тя пусна чаршафа и се заразхожда както природата я бе създала, почти опиянена от свободата си, от чувството, че има къща само за себе си. И то каква къща!

А колкото до това как ще се върне в Сидни, ще види. За всеки проблем винаги има...

... Вярно е, че за първи път тя се озоваваше така сама, далеч от всичко. Но и много други неща ѝ се бяха случили за пръв път. Защото за първи път имаше любовник или по-точно се бе любила с мъж, когото не обичаше истински, за първи път бе изпитала върховно удоволствие от това, за първи път се бе държала като... „А също за първи път си на земята, глупачке. Като че ли си първата, Хана. Би те учудило, ако има някоя друга. Единствена си, без съмнение. Другите не ти трябва!“

Пригответи си обилна закуска: чай, сухари, които намери в един шкаф и намаза с конфитюр. Гледайки океана. После напълни с топла вода ваната, до немай-къде британска — дълъг леген, в който почти успя да се излегне, свивайки малко крака (понякога е добре да си дребна).

Наслаждаваше се на всяка минута от този предобед, на самотата и вълнуващото впечатление, че светът вече мъничко ѝ принадлежи и ще ѝ принадлежи още повече, благодарение на хиляда и петстотинте лири.

Така че беше почти разочарована, когато чу каляската да се връща. От прозореца зърна Мика Гън, който седеше неподвижен. Чакаше я съвършено търпеливо, с вдигнат камшик. Когато най-сетне заяви, че е готова — въртяла го бе на шиш за собствено удоволствие, — той я върна в Сидни. Каза, че е откарал Лотар Хътуил до влака за Брисбейн и че още утре ще ѝ донесе парите, както е уговорено.

Което прави в понеделник сутринта.

От този момент Хана беше напълно готова да започне да трупа богатство.

[\[1\]](#) Право в целта (фр.). — Б.пр. [↑](#)

11.

КУЕНТИН МАККЕНА

През последната седмица на октомври 1892 г. тя написа трето писмо на Мендел Визокер. Без особена надежда, че той някога ще го получи, както и първите две. Едното бе написала в Мелбърн, след обира, за да му съобщи за кражбата, защото смяташе, че той трябва да е в течение и няма да е лоялно да не бъде известен; другото — в деня, когато благодарение на Хътилови най-сетне беше разрешила проблема с пътуването от Мелбърн до Сидни.

Ще бъда в Сидни след три-четири дни, Мендел. Ще отида при братовчед ви Шлоамел и ще му кажа, че трябва да ми даде правдоподобно извинение защо не е отговорил на телеграмата ми. С негова помощ все ще намеря начин да спечеля и ви върна част или всичките пари — всичко ще бъде с преференции и с лихви, разбира се — които ми поверихте, а аз загубих поради глупостта си...

Беше изпратила първите две писма до управата на сибирската каторга, в някакво затънтено място, наречено Иркутск. Името ѝ беше познато от „Михаил Строгов“, а освен това го бе намерила и в атласа си: „страхотно далече“. Адресът бе получила преди да тръгне от Варшава. Според нея щяха да са нужни три-четири месеца, че и повече, докато писмата стигнат до езерото Байкал. А дали изобщо ще попаднат у Мендел беше съвсем друго нещо. Но беше уверена, че той не е мъртъв. Вярваше в това, както вярваше в слънцето. По-лесно би си представила, че Тадеуш няма да я желае повече. Макар че...

В третото си писмо написа:

В Сидни съм. Всичко се нарежда чудесно. Само дето братовчедът Шлоамел е заминал за Америка, глупакът. Но

се оправих по друг начин: след шест, най-много след дванайсет месеца ще започна да трупам състояние и ще мога да ви върна всичките пари, когато избягате. Кое то може би вече сте направили все пак. Целувам ви от все сърце. Хана.

— Това е всичко — каза тя на Гъските, тоест на Хариет и Едит, или другояче казано сестрите Уилямс. („Защо и двете се казват Уилямс след като сигурно не са били омъжени за един и същи мъж? Това е загадка, която трябва да се изясни.“) Усмихна се:

— Ясна ли бях?

Двете кинкалеристки с прекалено дълги шии и дебели крака въртяха глави и обръщаха очи: нищо не са разбрали, заявиха те. Прякорът, който им бе прикачила, според нея беше приятелски. Както „Копа Сено“ на Добе Клоц.

— Много добре — рече тя, — започвам отначало. Малко по-бавно може би. Зданието, в което се намираме и което ви е било завещано от господин баща ви, рано или късно ще бъде разрушено. Попада в линията на пътното платно — някои сведения, които можах да получа в Колониалния секретариат, ми позволяват да твърдя това. Общината на Сидни ще я купи. Ще бъдете обезщетени. Но какъв ще е смисълът: ще ви изгонят от дома ви, ще ви бутнат в някое далечно предградие, на левия бряг, или може би в Сейнт Ленърд сред всичките онези въшливи емигранти, дори сред евреи или китайци. Позор... А аз ви предлагам решение. Наемам от вас, благодарение на наследството от уелската ми баба, всичко, което е вляво и вдясно от портата в двора — етажите и приземието, плюс аркадите и самия двор. За вас нищо няма да се промени. Ще продължите да живеете там, където винаги сте живели. Какво ще правя с наетите помещения? Ще ги ремонтирам, боядисам, ще ги подновя. Ще превърна двора ви в най-хубавата градина в Сидни. Ще живея в лявото крило. Дясното ще приюти козметичния ми салон. На етажа — лабораторията ми. Аркадите и градините ще се превърнат в салон за чай. Вие правите най-хубавите кифли в Австралия. Ако приемете да държите салона за чай и да бдите

за доброто име на комплекса, ще ме преизпълните с щастие. Ще бъдете моите директорки за high tea^[1]. А аз ще ви плащам, докато сега е обратното.

Мълчание.

„Пак манипулираш, малка чумо! Макар че не лъжеш очарователните Гъски: вярно е — или пък Род Маккена ти е надрънкарал врели-некипели, но би било чудно, защото той има чувство за хумор колкото един пън — съвсем си е вярно, че се предвижда разрушаването на тези разкапани сгради, за да се построи нещо ново. Вярно е и това, че ще стане след петнайсет години, че и повече... Просто изпреварвам историята, но какво лошо има в това?“

Усмихна се на Хариет и Едит:

— Ще станете богати и то без да напускате мястото, където винаги сте живели. Уверявам ви, че догодина ще имате средства да осъществите пътуването до Европа, за което винаги сте мечтали, във Великобритания, в Уелс, в родината на вашите... на нашите прадеди и да пеете Auld Land Syne^[2]...

Беше понеделник 17 октомври 1892 г. — преди три часа червенокосият Мика Гън бе донесъл на Хана хиляда и петстотинте лири. Съвсем дискретно — в средата на букет от двацет и една червени рози. Под неговата охрана от разстояние и за да не повтори грешката от Мелбърн тя бе побързала да внесе парите в банка. Не в коя да е банка: избра най-старата, създадена през 1816 г., а и най-надеждната според мнението на Род Маккена и на Том Оугълви, тоест в Банката на Нови Южен Уелс. По препоръка пак на Род й откриха сметка, въпреки че едва се виждаше над плота на гишето... Поради което не й беше съвсем удобно да брои пачките едновременно с касиера.

Тя мило накланяше глава към двете си събеседници, правеше всичко възможно огромните сиви очи да изразяват цялата убедителност, чар и приятелско чувство на света...

И когато Гъските казаха „да“ от дълбините на обзелия ги ужас, тя най-сетне ги попита за името Уилямс, което носеха и двете.

— Защото се омъжихме за двама братя — обясниха те.

— Трябваше да се сетя, съвсем съм си загубила ума — заключи Хана.

Поръча да ѝ направят поне половин дузина предварителни сметки и ги изучи най-старателно. Знаейки съвсем точно какво иска до най-малка подробност, тя даде пълно предимство на това, което наричаше десен фланг — там, където щяха да бъдат салонът за чай и другите помещения; те щяха да образуват нещо като клуб (много затворен, на практика абсолютно забранен за мъже — дори за църковни служители и невръстни момчета; мъже щяха да се приемат само със специална покана и в елегантно облекло, *raffiné*; а над главите на редките избраници винаги щеше да тегне заплахата от изгонване).

На етажа в същото това дясно крило, здраво залостен като крепост с масивна врата, тя си представяше козметичния салон... за който, както и за всичко останало, имаше съвсем точна идея. За там Оугълви ѝ бе препоръчал майстор, който, според нейното изискване, беше женен и не много млад. Естествено той беше шотландец по произход и се казваше Уотс. Около шейсетте, як, влюбен в добре свършената работа; бивш майстор дърводелец във флота, той обичаше дървото с почти благоговейна любов; съпругата му беше дребна, безлична на вид жена, но с твърд характер, която рисуваше акварели и дори не мигна, когато Хана ѝ заговори за наситено червеното.

Роби и Дайна Уотс щяха да надзирават ремонта. Всеки в своята област: той — всички груби работи, а тя — детайлите и обзавеждането, за да им придаде женствеността, на която Хана държеше най-много. В самото начало тя допусна с тях една-единствена грешка — обхваната от свирепа възбуда и истинска предприемаческа треска тя рече:

— Днес сме дваисети октомври. Искам всичко да бъде завършено след шест седмици. Ще платя по две лири за всеки спестен ден.

В мига, в който видя израженията им, тя осъзна глупостта си. Сведе глава, после я вдигна усмихната:

— Моля да ме извините, госпожо Уотс и вие, господине. Знам, че ще направите всичко, което е по човешките възможности и че ще го

направите чудесно. Трябваше да го знам предварително. Мога ли да ви наричам Дайна и Роби?

... В такива моменти, още повече че беше съвсем искрена, погледът ѝ сякаш хипнотизираше. Уотсови, които бяха ниски почти колкото нея — *вярно е, че освен аборигените и пеленачетата, в Австралия не съм срещала някой по-дребен от мен, Лизи. Но всъщност ти познаваше Уотсови... Имах огромен късмет, че ги срещнах. Изобщо може ли човек да успее без късмет? Особено когато го насилваш?...* — ѝ се усмихнаха. Най-вече Дайна, която по възраст можеше да ѝ бъде баба. Казаха, че проектът е едновременно оригинален и мащабен, особено когато е направен от някой толкова млад, и е осъществим. Ще са щастливи, ако някой ден обядва с тях; имат малка кокетна къщичка на хълма Уилоуби с чудесен изглед и с хубава градина. Разбира се, ще направят всичко, което е по силите им. Но трябва точно да им обясни какво иска...

Под аркадите и в градината, която ще бъде в павирания двор, тя искаше да се направи тераса кафене като онова във Варшава, в парка Сакс.

Ще е първата по рода си в Австралия, с изключение на хотелите, а и дори сред тях... Терасата и кафенето ще са скъпи, недостъпни за обикновените посетители и няма да се виждат от улицата, ще ги скрива голямата порта.

— Трябва да бъде най-красивата градина в Сидни, с цветя през цялата година, от малки фонтани непрестанно ще блика вода, ще има един или няколко кафеза с птици — при условие че птиците не кряскаат много високо и не пречат на разговорите. Всичко това трябва да ухае приятно, да бъде свежо и нежно. Ще има сводове, тенти и беседки, малки очарователни зелени кътчета. Помислете за възглавници на столовете...

Терасата ще продължава под аркадите в лявото и дясното крило. Там ще се сядат, когато вали. През същите тези аркади ще се отива към салоните, когато навън стане много хладно.

— За всички помещения вътре бяло, само бяло, с под в наситено червено, същото като червеното на роклята ми, Дайна, ако успеете да постигнете този нюанс. И черен цокъл.

На това място Роби Уотс вмъкна, че естествената чернота на сърцевината на абаносовото дърво ще подхожда добре. Идеята дървото

да се боядисва го отвращаваше. Хана се съгласи с предложението.

— А на стените, Дайна, нежни акварели изобразяващи Лондон и Париж или Виена с всичко най-изискано, което има в тези градове.

Много държеше на изискаността, неуморно повтаряше думата, та събеседниците ѝ чак се усмихнаха (накрая и тя започна да се смее на собствената си натрапчива мисъл).

— Вратата на първия етаж, която ще води към козметичния салон, да е от същата... как казахте? Същата сърцевина от абаносово дърво. Дали в стаите горе може да се направи ламперия, Роби?

Може, отговори той. Вероятно не на целите стени, според него, но достатъчно, а самата ламперия ще е с червеникав корниз от един вид акажу, от което знае къде да намери няколко дъски, а и няма да се различава много по цвят от наситено червеното. Хана продължи:

— Всичко останало в бяло, даже и таванът. Лампи от червеникава мед. Мебелите ще са меки, женствени, изящни, но достатъчно дълбоки, за да потънеш в мекотата им. Да не ти се тръгва, щом веднъж седнеш, да се чувстваш толкова добре, че да ти се иска в тях да прекараш живота си... Трябват ми също така музикални кутии, от които да се лее нежна музика в меката тишина. Дайна, на етажа горе ще влизат само жени, никакъв мъж. Освен може би пожарникарите, ако някой ден се подпалим. А и тогава ще видим! Искам, как да кажа, да се получи чувствената атмосфера на харем. Това шокира ли ви, Дайна?

— Съвсем мъничко, наистина...

— Роби — подхвана отново Хана, след като се усмихна на шотландката (която, изглежда, я разбираше по-добре, отколкото бе очаквала), — искам трите стаи в дъното, където някога са държали вълната, да бъдат отделени от козметичния салон с друга врата, може би още по-масивна от първата. Тайнствена, интригуваща, почти загадъчна и малко зловеща. Та всички жени в Сидни, в Австралия и в останалия свят да се питат какво ли крие. На тази врата от черно дърво ще бъде написано със златни букви: ЛАБОРАТОРИЯ. Това ще бъде кухнята ми.

Избухна в смях като видя физиономията на шотландката. Беше приятно изненадана от собственото си попадение, очарована и екзалтирана от собствените си мечти, виждайки ги вече осъществени. Притвори леко очи и сякаш дочу тихата глъчка от гласовете на всички

тези жени, които нямаше да пропуснат да дотичат у нея и да се чувстват добре. Защото тя щеше да ги направи красиви и щастливи.

Обясни, че под „кухня“ разбира мястото, където ще бъдат произвеждани кремове й... Или където поне клиентките й ще мислят, че кремове са произведени. Защото ако в началото смята да прави продуктите си зад мистериозната врата, много бързо неизбежно ще настъпи момент, когато успехът ще я принуди да направи фабрика на друго място. В нея ще работят двайсет-трийсет момичета, заклели се нищо да не казват за работата си; от предпазливост, но най-вече за да поддържа загадъчността, която счита за основна в рекламата си.

— Дотогава, Роби, трябва да направите директен вход за кухнята откъм улицата. Така да могат да се внасят основните съставки, без да се минава през двора. Какво ще кажете за онова нещо, което вдига с въже... точно така, товароподемник, не знаех английската дума.

Тя сипеше подробности, уточнения, искания с онази неудържимост, така характерна за нея винаги, когато отприщваше потока от картини, които бе създавала в главата си.

Това стана на 20 октомври. Два дни по-късно, когато се убеди — доколкото изобщо се доверяваше някому, — че в лицето на Уотсови е намерила възможно най-добрите агенти, за да започне начинанието си, тя потегли на експедиция на Запад.

И този път със съвсем точна идея. Ала естествено не бе очаквала срещата, която щеше да има и която щеше да разреши един от основните й проблеми.

— Куентин Маккена.

Тя гледаше бягащата природа. Обърна глава и го зърна, изникнал кой знае откъде пред нея, в дървения вагон на Голямата западна железница.

Беше малко по-нисък от четиримата си братя. И не така едър: всъщност беше съвсем слаб, измършавял. Имаше зелените очи на Колийн, нещо, което напомняше семейството. Тук приликата свършваше — той беше неповторим, особено с това леко присвиване на клепачите, криещо погледа, и с това изражение на много цинично и много агресивно безразличие. За разлика от останалите Маккена облеклото явно не беше първата му грижа — русата брада приличаше

на четина, носеше панталон и риза от избеляла материя, каквито имат бушмените, шапката му също беше като техните, попивала месеци и години потта му. Тънък белег през лицето, опърлено от слънцето, започваше от челото, пресичаше извивката на лявата вежда, минаваше през бузата и ъгъла на устата. Тази леко изкривена от странно свиване уста, с която той сякаш непрестанно се хили. Зелените очи бяха остри, студени и зли.

— И какво трябва да направя? — попита Хана. — Да се захласна?

— Би трябвало, заслужавам го.

Присви още малко очи.

— Защита, а? Предупредиха ме.

— Защита, каквато дори не можете да си представите. Кой са ви предупредили?

Преди малко влакът беше излязъл от Сидни и сега отминаваше градчето Пенрит; тъкмо пресичаше някаква река, около четирийсет метра широка, по много хубав метален мост.

— Непиън — отбеляза Куентин Маккена. — Долината й, както и тази на Хоксбъри, доста напомнят Европа. Можете да намерите в тях много от растенията, които търсите.

„Вече знае причината за пътуването ми. Една от причините...“
Попита го отново:

— Кой ви е казал?

— Не е Род, нито някой друг от братята ми. Още по-малко баща ми: от десет години той не ми е продумал и забранява на всички живи Маккена да си спомнят за съществуването ми. Аз съм срамът на семейството, угризението му... Вярно е, че дяволът се е вселил в мен. Напуснах училище, а после и клана, когато бях на дванайсет години. Започнах като юнга. Всичко последвало е дълга поредица от позор и безчестие. Взеха да хранят някои надежди, когато на шестнайсет години се записах доброволец да се бия срещу Махди Лудия в Судан — Судан е в Африка. Обаче аз дезертирах или почти. Когато се завърнах в Австралия, тикнаха ме в затвора. Не защото бях убил двама-трима души, а заради други лудории. Възползвах се от съществуващото съмнение — все едно, нямаше останали други живи свидетели освен мен — и тръгнах да търся злато. Но не намерих. Край на приказката. Онзи ден, след цели три години, отново видях майка си.

Която невероятно ви обича. Надявам се, че вие също я обичате, поне малко. Тя и сестра ми са всичко на този свят, към което бих могъл да изпитвам обич или нещо подобно. Майка ми ми каза, че сте направо луда да тръгнете на път ей така, както го правите. Аз мисля същото и ми се прииска да се запозная с вас. Мога ли да седна?

Не дочака отговора, седна до нея... и съвсем спокойно каза:

— Още милиметърче по-близо и ще ми разпорите панталона с бръснача. А аз имам само един.

„Какъв е този чудак?“, помисли си Хана напълно слисана. Огледа го:

— Наистина ли сте синът на Колийн?

— И следователно ваш братовчед, защото наскоро тя ви е станала леля, както изглежда. Майка ми ми показва къде сте спали, със сестра ми Лизи, която съм виждал само от разстояние — не ми позволяват да се доближавам до нея. — Подигравателна усмивка, която на изкривените му устни изглеждаше още по-дива. — Но да, разбира се, страдам като прокълнат, нима се съмнявате? Други доказателства, че наистина съм Куентин? Вижте сега... Имате някаква рокля в наситено червено и черно, с четирийсет или петдесет копчета, за която майка ми ви е казала, че е много хубава, но ви състарява... Друго нещо: вчера сутрин Лизи слагаше жълт конец или вълна в гривата на едно нещо, което според нея е лъв... А куклата ѝ с русите коси се казва Франкенщайн. Тя е спомен от мен. Аз ѝ я купих преди шест години, като излязох от затвора и научих, че имам сестра. И името го измислих аз, това беше най-доброто, за което се сетих и което най-точно ме олицетворява. Убедена ли сте сега?

Той сякаш почти не забеляза как тя сгъна бръснача и го прибра в торбичката си. „Наистина имаш изискан вид с този инструмент, Хана...“

— Още нещо за загадъчния Куентин Маккена — каза той с провлачения си глас. — Аз не съм съвсем мъж. След един удар с нож на точно определено място в тялото ми... Не мога да докосна жена, дори да съм лудо влюбен в нея. Разбирате за какво говоря или сте от онези девственици, бдящи над предполагаемото съкровище, което имат между бедрата, сякаш пазят скъпоценностите на Короната?

Тъй като тя не отговори, той се принуди да обърне глава. Срещна сивия поглед, дълго го издържа, тръсна глава:

— Добре де, не сте коя да е, но аз малко се съмнявах. Майка ми не е човек, който ще обича кого да е. Ако не бях осакатен, щях да ви пожелаая, защото сте наистина хубава. Та обяснете ми сега, какви растения търсите.

Толкова е странно, Лизи, че именно аз ти обяснявам и ти разказвам за този брат, когото никога не си виждала. Малко беше побъркан, наистина. Но не колкото хората си мислеха. Плашеше ме. Отначало и мен стресна, но не много: мъжът, който ще ме ужаси, още не се е родил. А съм срещала и познавам доста. За да ме заинтересуват, трябваше наистина да са необикновени. О, случаят на Куентин беше точно такъв... И като си помисля, че две години го използвах да бере треви!

Пасища и ферми се редуваха край железопътната линия. Пейзажът навън взе да се променя. Досега малко приличаше на Западна Европа, така както Хана си я представяше от гравюрите и от изображенията, които бе могла да види. Но след Емю Плиенс характерът на пейзажа се преобрази, стана неравен. Железопътните релси, често кацнали на виадукти и очертани от малки конусовидни камъни, изкачваха стръмнините по безкрайни криволици.

Куентин Маккена прелистваше рисунките, направени от Джеймс Б. Соумс. От време на време казваше:

— Това съм го виждал... И това, и другото. В Сините планини...

Запреглежда фишовете, които тя търпеливо бе изготвяла в продължение на много вечери. Смаян за миг, той зачете на глас:

— Сладък бадем, пшенични кълнове, бъз, бодлив глог, синя тинтява, соя, краставица, обикновен хмел, царевица, лайка, сусам, слез, репей, майоран...

Спря: Дявол го взел! Продължи:

— ... пелин, босилек, великденче, маточина, ягода, евкалипт, зеленика, абсент, змийско мляко, глухарче, сапуниче, грейпфрут, дива теменуга, дървесна ружа, роза, арника, лавандула...

— Обикновена лавандула — каза Хана, обхваната от неясно желание да се разсмее.

— ... Моркови — моркови! — горчивка, мащерка и мента, подбел, лимон, мак, синя жлъчка, паричка, боровинки, бяла отрова...

— Това е за запарките...

— ... бреза, ангинарий, розмарин, хвойна, чубрица, върбинка, мокреш, пореч, коприва, еньовче, цикория, анасон, липа, сусам, календула.

— Невен.

— ... кучи зъб, сминдух...

— Това е най-обикновен тилчец.

— Всичко е ясно... Соя, метличина...

— Другояче казано: синчец.

— ... ястребиче, копър, листа от орех, риган, звъниче, планински очеболец...

— Определен вид пълзяща потентила. Майка ви има такава в градината си.

— ... и масла. От кайсиеви ядки, от сладки бадеми, от сусам, от пшенични кълнове, от кокосов орех... Трябва ли ви палмово масло?

— И кокосово мляко. Много е хубаво за кожата.

— ... масло от лешници, от царевица, от фъстъци, рицин и кипарис. Трябваше да спрете в долините на Непиън и Хоксбъри, пълно е с цветя и билки.

— На връщане.

— За къде сте тръгнали?

— Кобар.

— Защо?

— Да видя мините.

— И да купите една?

— Защо не? Не веднага, разбира се.

— Изглежда искате да натрупате състояние?

— Не изглежда. Ще *натрупам* състояние.

— Не може да има съмнение, а?

— Никакво. Смятайте, че вече е станало.

Той я изгледа и каза:

— Съгласен за Кобар. Но ще се разочаровате.

— Мой проблем.

— Точно така.

Безразличието му я интригуваше. Усещаше, че то не е съвсем престорено. Той изобщо не се смееше, не се усмихваше — освен това сардонично... или отчаяно изхилване. Като го гледаше в профил, изотдолу очевидно, защото той стърчеше четирийсет сантиметра над

нея, тя откри и други прилики с Колийн. В твърдото очертание на брадичката, в спокойната властност. „Какво пък, Мендел също е бил в затвора и е убил трима или четирима души. Вълкът си е вълк, независимо дали е в Полша или в Австралия. А когато е единак, още повече му личи...“

Той отново зачете:

— Морски водорасли и хума, ябълки, краве мляко и... *вазелин*.

— Прави се от едно масло, вадено от земята, което се казва петрол.

— Къде, по дяволите, сте научили всичко това? Ако действително сте на шестнайсет години, значи сте самият дявол. За да пуснете мляко, трябва да ви го изцедят по-скоро от ноздрите, а не от гърдите.

— Не ви съветвам да докосвате нито едното, нито другото. А за вазелина, от един лекар.

— И... *ланолин*?

— Получава се от овча вълна. И не ми казвайте, че в Австралия няма овце.

Спирайки последователно, влакът бе отминал малките селища Удбърн, Лосън и Маунт Виктория, където се виждаха единствено овчари. Сетне се впусна в нова впечатляваща поредица от завои, виадукти и дори един тунел, докато преодоляваше Сините планини.

... Слезе отново в долината на Литгоу.

— И ще плескате всички тези гадости по лицата на жените?

— Ще направя различни смески. А те ще плащат и то прескъпо, за да бъдат мазани.

„И се надявам да не умират много“, помисли си Хана с хумор, примесен с известна тревога.

В далечината вече се появиха житните поля на Батърс и Ориндж. Куентин извади нов фиш, на който имаше само две имена:

— Защо „бял равнец“ с въпросителна?

— Доста е специално. Вода от бял равнец.

„Да му кажа ли или не?“ Изглежда го и се реши:

— Искам да ми обещаете, че ще си остане между нас.

— Думата ми не струва кой знае колко.

— Напротив, сигурна съм, че струва много. Повече от тази на много мъже и жени. Водата от бял равнец се получава като се смеси с

урина или в краен случай с кравешки изпражнения. Но не от каква да е крава. Най-добре някоя, която познаваш лично, трябва да е хранена добре, само на открито, в хубави, много чисти и много зелени пасища.

— По дяволите! — изрева Куентин Маккена. — А този *Schmuckbez*?

— Това е на идиш. *Schmuckbez* си е *schmuckbez*. Майка ми го наричаше така и аз не съм в състояние да го преведа.

Странното, почти граничещо с любов приятелство, което щеше да ги свързва, несъмнено се зараждаше тъкмо в този момент, в смеха на очите, в погледите, които си разменяха, навлизайки в сърцето на Австралия.

Никога нямаше да разбере защо отиде точно в Кобар.

Може би защото Лотар Хътуил ѝ беше говорил за него. Може би си беше представяла златото посипано по земята, направо на кюлчета, за да е по-лесно за събиране.

... Но в Кобар злато нямаше; никога не бе имало, имаше само мед. Беше минала край истинските златни мини, или край това, което беше останало от тях по онова време, без да ги види, заета да говори на Маккена, на Маккена Човекоядеца — те бяха близо до Батърс и Айрънбанк.

Може би причината за пътуването ѝ беше увереността, че при завръщането си в Сидни ще трябва да работи като вол... или пък — и това беше по-вероятно — инстинктивното ѝ влечение към непознатото. Да отидеш до началото на големите пустини Стюрт и Симпсън или до Каменната пустиня беше все едно да се изправиш на ръба на пропаст.

С Куентин прекараха много часове, докато обсъдят всички грандиозни планове, които тя си беше начертала. Отначало говореше тя, а той слушаше с очи, присвити в тънка линия. Всъщност амбициите на Хана не го интересуваха, ясно беше, че изобщо не му пука. Интересуваше го тя. Не както нормален мъж се интересува от една прекрасно изваяна жена. Или с други помисли. Отначало, водена от обичайната си мнителност, тя по-скоро се усъмни в недъгавостта му, смятайки, че е някаква хитрина, за да ѝ запретне полите по-лесно. Но не. Без никакъв срам или по-точно съвсем направо тя погледна там, където трябваше, на мястото, по което се различават мъжете и жените.

(Наистина там като че ли нещо липсваше — „сплескан е като всички сладкиши, които съм се опитвала да направя и никога не съм успявала“.) Испита жалост, но се въздържа да я покаже, досещайки се, че той щеше да я приеме лошо. В онзи период от живота си тя нямаше никакъв опит по отношение на мъжете. Ето защо и него сравни с Мендел Визокер, който представляваше за нея еталон за мъжественост (никога и никого не сравняваше с Тадеуш, който беше недосегаем), въпреки че Куентин беше толкова недъгав в това отношение.

Странно, но идеята да го използва като Главен билкосъбирач (идея, която на пръв поглед идваше не от нея, а от Колийн) не привлече веднага Хана, която щом срещнеше някого, веднага се питаше за какво може да го използва. Нужно ѝ бе време да си представи Куентин да кръстосва Австралия като жътвар. Още повече че той ѝ разказа живота си по своя язвителен начин, явно с намерение да я шокира...

... Станал юнга на дванайсет години, той плавал до Нова Зеландия. После кръстосвал Тихия океан от Зондския до Малакския проток; след това се отправил на запад и на няколко пъти слизал във Валпараисо, Сан Франциско, Ситка в Аляска, където за известно време бил златотърсач като всички, но не намерил много злато; достатъчно все пак, за да прекоси Америка, да отиде в Ню Йорк и да прекара там година-две да учи местните жители да играят покер, ала пропилял печалбите си по жени; от там право в Европа. От какво е преживявал? От кражби, за които нямало нужда от разрешително за работа; озовал се случайно в Кайро и заедно с няколко танцьорки бил заплашен от обесване заради някаква тъмна афера, затова в Аден той се присъединил към експедиционния корпус, изпратен от Индия да се бие срещу Махди Лудия от Судан; там бил ранен и в известен смисъл напуснал армията, освен ако не е било обратното (дори в неговите очи историята не беше много убедителна); отново се качил на кораб в Джибути и тръгнал към Брега на пиратите в Персийския залив; най-сетне стигнал до Индия и там смаян разбрал, че междувременно родителите му са емигрирали в Австралия; държал отново да види майка си: „Другите можеха да пукнат, но не знаех, че имам сестра“; прекарал известно време в Малайзия и в Суматра, дали пък не било в Борнео, тук спомените му бяха объркани, после с други четирима наели гемия, за да търгуват с копра из островите; известно време я карали доста добре, от гуляй на гуляй и от спирка на спирка, а после

някъде из архипелага, на място, чието име така и не научил... се случила свадата на борда, може би заради канакски жени (но и тази случка беше неясна като всички останали), по време на която много се е пило, това било сигурно.

... Една привечер рибарите от Кеърнс в колонията Куинсланд видели да изниква, подобно на призрак, кораб само с едно триъгълно платно, без провизии и с един-единствен оцелял на руля, Куентин Маккена с разпорен корем и скопен, с насечено лице, покрит със сини мухи, умиращ, в безсъзнание и блънуващ страшно...

... Единствените му спътници били девет трупа на мъже и жени. Два или три от тях (само женски) били нарязани с остър нож, направо насечени като разфасовано в кланица месо, а някои части от тях липсвали.

Всичко това довело до някои съмнения по отношение на моралността му.

Той не спести подробностите за касапницата на гемията. Хана дори си помисли, че малко пресилва нещата и то с някакво извратено удоволствие и желание още повече да се унижи. Дори самото място, което беше избрал за изповедта си, допринасяше за увеличаване на мрачния ужас — потискащата самота на околностите на Кобар, където двамата с Хана яздеха. Картата, която тя бе взела, не показваше нищо, беше съвършено бяла, на нея не бяха отбелязани нито релефът, нито реките. Имаше само едно малко градче, съвсем неясно, нещо като мираж в пустиня, осеяна тук-там с няколко аборигенски колиби.

И то защото на Хана много бързо ѝ беше дошло до гуша от мини; беше пожелала да отиде още малко по на запад. Нае два коня от хотел „Шиърлегс“ в Кобар и яздиha около четири часа сред невероятната тишина, която ги обгръщаше. Тогава я обхвана същото чувство както в деня, когато с Тадеуш бяха отишли далеч от брега на потока, в океана от жито и ечемик. Същото чувство за безкрайна шир. Най-накрая тя спря, въпреки че много ѝ се искаше да отиде още малко по-нататък, но не беше много сигурна, че разбира какво става с нея и какво я тегли към неизвестното, „като че ли няма какво друго да правиш“.

И както бяха застанали неподвижни на седлата, с лице към безкрайния хоризонт, Куентин започна да разказва. Защо в цяла

Австралия, че и в Нова Зеландия го наричат Маккена Човекоядеца.

— Въпреки че думата е неточна, Хана: ял съм само жени...

„Той наистина е ял хора! Рязал е с ножа си парчета от ръце и крака, може би от кореми — а защо не и гърди? — и ги е ял сурови. Ето защо Дъгал Маккена не иска да си спомня дори името му...”

— Хана?

Тя изпитваше лек страх от него, но най-вече отвращение.

— Хана? Знаете ли, че никой все още не е прекосявал Австралия от изток на запад?

„Какво разправя?“ За нея, която все още си го представяше с доста големи подробности как се тъпче с прясна кървава човешка плът, преходът беше прекалено бърз. Куентин бе слезъл от коня и стоеше с гръб към нея, а дългите му руси коси падаха по раменете. Като че ли гледаше право напред. Тя го наблюдаваше с удивление.

— Да прекосява Австралия? Че защо?

— Нито от изток на запад, нито от север на юг — каза той, сякаш тя изобщо не бе продумвала. — Преди почти трийсет години един ирландец на име Робърт О’Хара Бърк се опитал. С ципаи от Индия и камили. И умрял. Нямало е да направи впечатление, ако не се беше провалил. Всички останали експедиции също не са успели.

— И вие бихте искали да опитате?

Той кимна:

— Няма да опитам. Ще го направя. Както вие ще забогатеете.

Тя разгледа картата. На около сто мили по-нататък от мястото, където бяха спрели и което се намираше на трийсет мили от Кобар, бе отбелязано течението на някаква река Дарлинг. Но след това...

Куентин явно бе чул шумоленето на хартията, защото добави:

— Ще тръгна не оттук, а от Брисбейн. Ще вървя направо. Пеша. Без да се отклонявам, точно по двајсет и шестия паралел... Виждате ли го на картата си?... Пустинята Стюрт, пустинята Симпсън, Голямата пустиня Виктория и пустинята Гибсън. Ще спра едва когато нагазя в Индийския океан... Погледнете на картата: много на север от Фримантъл и от Пърт... Голямото дъговидно врязване на морето в сушата, наречено Шарк Бей, виждате ли го?

— Да.

— Ще стигна до там. С камъни ще направя звезда, за да означа мястото. Когато стигна там.

Наум тя се мъчеше да пресметне колко левги, мили, километри прави това общо... Поне хиляда левги, две хиляди и петстотин мили, четири хиляди километра. При условие че се върви направо, без да се заобиколи нито една планина. Идеята не беше по-налудничавата от тази да твърдиш, че ще станеш невероятно богат, едва метнал се на бруска на Мендел Визокер, на края на щетъла... Особено когато си Куентин Маккена, дете бе ял човешко месо и несъмнено всеки път, когато срещне погледа на някой, който знае какво той е направил — „а сигурно аз, заедно с Лизи, съм единствената, която не го е знаела“, — прочита в него ужасено отвращение, а може би и въпроса: „Какво е на вкус?“, който тя едва не зададе.

Попита:

— Кога смятате да тръгнете?

— В края на това лято или на следващото. Вие искате ли да се захвана с курвенските ви растения, да или не?

„Току-виж поръчам една голяма табела, помисли си Хана с язвителна насмешка; ще я поставя на вратата на салона си и на нея ще може да се прочете: *“Всички кремове, които ще ви наплескаме по лицето, са направени от растения, събрани от Куентин Маккена, знаменития Човекоядец”*. Ще се бият да влязат. Или пък ще избягат потресени и на мен ще ми остане единствено възможността да се изселя при папуасите. Знам ли?”

— Да — отговори тя, — много бих искала да се заемете с курвенските ми растения.

— Една дама не казва „курвенски растения“.

— Всичко, което може да каже и направи един мъж, мога да го казвам и правя и аз. Освен това не държа да бъде дама. Искам просто да бъде Хана.

— Висша надменност.

— Да.

— Ще ми трябват модели, искам да кажа рисунките на Соумс. И онова, което наричате списък на еквивалентите. В Австралия със сигурност не се намират всички тези растения, чиито имена прочетох. Естествено, мога да навестя стария Соумс. Въпреки че...

— Какво?

— Въпреки че е по-добре хората да не знаят, че работя с вас, това ще ви навреди. Не, нищо не казвайте. Сигурно вече сте си го

помислили. Мога ли поне да отида да се срещна със стария Соумс? Не толкова за рисунките, а заради местата, където бих могъл да намеря гнусотиите ви. Никой не познава Австралия като него.

— Отидете.

Той кимна.

— Освен това трябва да зная количеството за всеки вид и дали ги искате свежо брани или пък сушени. И къде трябва да ги доставям.

— У Оугълви. В склада му. Съгласен е. Не е много доволен, но е съгласен.

— Ще ви ги изпращам по влаковете на Западната железница. Но трябва някой да ги получава. Аз няма да се появявам.

— Аз не се срамувам от вас — все пак успя да изрече тя.

— Много мило, че го казвате, но това изобщо не ме интересува. Аз ще работя с две-три групи от Абос, с които живях в последно време. Говоря техните наречия и те не са толкова глупави, колкото ги мислят. Ще са ми нужни малко пари.

— Смятах да ви дам шейсет лири за начало. А после ще ви плащам...

— Младо момиче, ако имаше нещо, което ме интересува по-малко от парите, щеше да ми е любопитно да разбера какво е то. Скапаните ви пари ми трябва не за мен. А просто за да купя пиене на аборигените и да платя за изпращането.

— До поискване ще е много добре. Съгласна съм и за Западната железница. Също и за дилижансите на компанията „Коб“.

— Помислили сте за всичко, а?

— Да.

— Чуйте я само — изсмя се той, — тя дори не казва „опитвам се да мисля за всичко“, а „да, мисля за всичко“. Според майка ми вие сте адски умна.

— Защото ме обича.

— Обича ви. Хана?

Мълчание.

— Хана, видях лицето на мама и чух как кашля. Няма да я бъде още дълго. *Мълчете!* Не мисля за нея, а за малката Лизи. Ще се пръсна от яд, стига до това време да не съм пукнал от нещо друго, ако след като майка ми умре науча, че загубеният ми тъп баща и загубените ми тъпи братя, особено Род, се грижат за нея. Тя е умна, нали?

— Прекрасна е. Обичам я като сестра.

Точно това мислех вече за теб, Лизи. Още тогава.

— Говорете ми за нея. Няма значение какво. Всичко, което ви мине през главата.

Хана разказа как единайсет нощи подред са делили едно легло и са си бърбрили. Как често са избухвали в луд смях. Дори повтори някои думи, казани от малката Лизи.

... И внезапно изпита дълбоко състрадание, но не от реакциите на Куентин по време на нейния разказ (такива нямаше), а от странната и безмерно силна любов, която той изпитваше към малката си сестра. Която никога не бе виждал, освен отдалеч, от разстояние, скришом. На която бе подарил кукла, наречена Франкенщайн, „за спомен от мен“...

Не плачи, Лизи, всичко това е минало, от друго време и от друг живот е... Куентин умря преди трийсет години, а не съм сигурна, че трябваше да ти разказвам за него... Не плачи, Лизи...

Той попита с безразличния си глас:

— Ще се погрижите ли за нея?

— Мъжка дума — каза Хана със свито гърло.

Той яхна коня си, а зелените очи бяха по-примижали от всякога, почти невидими под присвитите клепачи.

— Кога да започна тъпите доставки на растения?

Имаше нещо, което винаги щеше да бъде по-силно от нея — невъзможно беше да спре машинката в главата си. Естествено тя вече бе направила всички изчисления:

— След десети ноември съм готова да направя първите бурканчета с крем.

— Курвенския крем.

— Точно него — потвърди Хана.

Кобар не ѝ остави незабравими спомени. Освен че бе мястото, където сключи договора си с Куентин Маккена — договор, който в нейните очи бележеше началото на приключението. Градът бе разположен в центъра на равнина без дървета; две или три хиляди души живееха в него редом с две дузини доменни пещи; само две неща впечатлиха Хана: конните състезания — първите, които наблюдаваше, — организирани точно пред хотел „Шиърлегс“, който си е най-

обикновена странноприемница, и странната клетка от стомана, в която миньорите влизаха и от която в момента на спускането гледаха така, сякаш живи ги погребват. (Дотогава не бе виждала асансьор.)

Върна се в Сидни, като спря на две места. Първо в Батърс, а после в долината на Непиън. Сега Куентин не вървеше с нея, въпреки че продължаваше да я съпровожда. Очевидно бе решил да се държи на разстояние, за да не я компрометира повече или заради вкуса си към самотата. И при двете спирания тя нае кола с кон (всеки път свирепо се пазареше за цената) и обиколи полетата, без изобщо да се интересува от златните мини в Батърс.

Когато се озова сред природата, миналото, тъй близките и така далечни почти десет години, изплуваха в спомените ѝ от момента, в който бе проходила, отначало в градината на Реб Натан, после зад къщата, до брега на потока, и бе носила на майка си тонове билки.

Събра със себе си ютени чували и ги натъпка напосоки с каквото откриеше, така че на връщане към гарата едва ги влачеше. Бе взела по малко от всичко, често каквото ѝ падне. Ябълките, ягодите, морковите, царевичните и житните кълнове, краставиците и другите култивирани растения не ѝ създаваха никакви проблеми; в частните градини на къщите и фермите бе намерила множество цветя и по-специално градински чай, зеленика, синчец, латинки, невени и хиляди рози, доказателство за френетичната страст на англосаксонците към градинарството. Нямаше да има трудности и с кравето мляко, бадемите, глухарчетата, боровите шишарки; както и с анасона, магданоза, пореча...

Евкалипти имаше навсякъде, откри дори една липа... Пренесена бе от семейство френски заселници от родната им Нормандия и беше тяхната гордост.

... Обхвана я луд смях, докато се връщаше към Сидни. Като си представи как Куентин Маккена начело на тълпа аборигени, който от който по канибали, опустошава австралийската флора. И като си представи как самата тя, грабнала хаванче и чукче, смесва напосоки всичко, което е успяла да намери и така прави няколко крема, които спокойно биха могли да обезобразят сиднейските дами.

Двете монументални фермерки с червендалести лица, седнали близо до нея, я зяпнаха смаяни, когато тя прихна, неспособна да се съдържи: „Ще свършиш на въжето, Хана, за убийство чрез мазане“.

Куентин беше пътувал неотлъчно с нея, закриляйки я отдалеч. Едва когато се показаха сградите На Порт Джаксън, кулата на обсерваторията и вила Холтерман, той престана да я следва.

Не го видя никъде, когато натовариха двата ѝ огромни чувала в един кабриолет.

Бе отсъствала цели единайсет дни. Сега вече наистина можеше да започне.

[1] Следобеден чай (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Стара ирландска песен. — Б.р. ↑

12.

САНДАЛОВИТЕ КОВЧЕЖЕТА

Строителните работи бяха напреднали с бързина, която я очарова. „Кухнята“ ѝ по-специално беше готова; вярно, че там беше достатъчно да се белосат стените и да се направи отделен вход, който вече бе налице: прилепена към стената права стълба с перило, която излизаше на една съседна уличка. В стената бе избита врата, а до нея имаше втори отвор, където щеше да бъде товароподемникът, който сега инсталираха. Щеше да бъде готов за работа след два дни. А трите помещения на лабораторията бяха вече оборудвани с дълги маси, безброй шкафчета и две от предвидените шест мивки.

Следователно тя можеше да се захване за работа.

Другите помещения също бяха почти привършени. Роби Уотс бе удвоил бригадите си и в момента работеха обикновено по дванайсет часа, шест дни в седмицата. Използвайки — виждал бе да правят така на корабостроителните докове — две бригади, които се сменяха, шотландецът поддържаше денонощно работата на строежа — нощем на светлината на газови лампи или на обикновени факли.

В двора паветата бяха махнати и бе прокаран водопроводът, който щеше да захранва централния фонтан и осемте по-малки водопадчета сред камъните. Алеите бяха очертани с плоски камъни. Вече се виждаше как се пресичат и водят към сводовете. Очертани бяха и масивите, които Дайна бе проектирала; а в прясната пръст, изсипана от гальотите, се мъдреха първите растения джуджета; започваха да се оформят и храстите; общият план се очертаваше и напълно очарова Хана.

На много места по самите сгради изчистваха камъните от старата, воняща на овце мазилка. Същото правеха с аркадите и техните фризове и те изведнъж придобиха учудващо елегантен вид. Няколко стаи, както на приземния етаж, така и на горния, бяха в ръцете на бояджиите. В две-три, където работата беше още по-напреднала, вече ги облицоваха с ламперия и редяха мозайката...

— Роби, това е невероятно! Ще сте свършили много преди двайсети декември!

Той промърмори уморено. Изпитваше ужас от комплиментите и ненавиждаше някой, дори възложител, да наднича над рамото му да гледа какво прави.

Хана се затвори в кухнята си само два часа след като слезе от влака. Тя разположи и сортира върху лакираните в червено маси съдържанието на двете огромни торби, напълнени в Батърс и в долината на Непиън. В следващите трийсет часа изобщо не излезе. Даде признаци на живот само два пъти: когато повика един разсилен и го изпрати при аптекаря баварец със списък, дълъг като поменик; появи се за втори път, когато човекът се завърна, олюлявайки се под товара си, за да поеме нещата, които бе поръчала.

Дайна, която се осмели да ѝ занесе чай и няколко сладки, получи в отговор само нечленоразделни и почти свирепи ръмжения, достойни за мечка от Карпатите, разбудена сред зимния си сън. Сивият поглед мина през нея без да я вижда, като че ли не я разпознаваше. Едва към обяд на 5 ноември самата Колийн Маккена се реши да атакува вратата предпазливо, както човек влиза в бърлогата на гореспоменатата мечка. На таблата, която носеше, имаше яйца с бекон, печено и чай, приготвени по нейна молба от Хариет Уилямс. Завари Хана седнала на пода, направо на плочките в цвят жълта охра, с поли, запретнати до средата на бедрата, разчорлена, стиснала между коленете меден съд. Имаше зловещ вид.

— Пристига фронтовата готвачка — каза Колийн.

— Не съм гладна. Но благодаря все пак.

Огромните очи с цвят на мъгла изведнъж станаха твърди като стомана, в тях се четеше някакъв направо свиреп израз; те сякаш едва сега забелязаха високата ирландка, чието лице изучаваха внимателно.

— Слагали ли сте си поне веднъж крем, какъвто и да е крем на лицето?

— Боже милостиви, не — отвърна Колийн. — Да не съм индианка, та да се цапотя. Само вода и сапун.

Хана злокобно се изсмя с вид на човек, чиито най-лоши предчувствия се сбъдват. На масите бяха наредени поне двайсет и седем различни съда, като се започне от тенджерата за парна баня и се мине през сосиерите, купичките, та чак до обикновените фаянсови

чини, всичките в различна степен изпоцапани със съмнителни петна. А се разбираше, че са двайсет и седем, защото бяха номерирани. Очевидно отбелязваха последователните етапи на изследването. Хана посочи медния съд между коленете си:

— А това е номер двайсет и осем. Вони още по-лошо от другите. Лудата, която ще си лепне това на лицето, ще прогони всичко живо от улица „Джордж“ по-бързо от някой прокажен със звънчето си — заяви Хана с глас, потреперващ от яд.

Изведнъж легна по гръб на пода със свити нагоре колене, показвайки всичките си дантели; едната ѝ ръка се отпусна край тялото, другата скри лицето:

— По дяволите!

— Едно младо, добре възпитано момиче не ругае — отбеляза Колийн.

— Едно умно младо момиче не прекарва два дни да стрива треви в хаванче. Не опосква полето като заек. И изобщо не заминава за Австралия. Старае се да намери богат, много богат мъж и иска диамантени огърлици. Ако наистина е умно.

Колийн се наведе над медния съд и помириша предпазливо.

— Трябва да призная, че мирише доста лошо.

— Това е точната рецепта на майка ми: краве мляко, орехови черупки, листа прясна мента, корени от планински очеболец и борови шишарки, размесени с масло от житни кълнове.

— С това би могло да се направи чудесен пудинг. При условие че преди това се фламбира с уиски, за да се убият паразитите.

— ... Това е точно рецептата на майка ми, с тази разлика, че нямам прясна мента, че вместо планински очеболец, бутурак и колониален бор сложих елхови шишарки. А двете орехови черупки явно лошо са понесли пътуването; или са руски орехи, които ненавиждат поляците. И май сложих доста повече ланолин, защото нямах масло.

Тя махна ръката си от лицето и впери в тавана огромни, широко отворени очи:

— Малко ми се плаче, Колийн, ако трябва да съм честна...

Колийн Маккена отиде до една от масите и най-сетне остави таблата. Придърпа един стол и го постави до нея:

— Ставаме, сядаме и се храним.

— И мълчим.

— И мълчим.

Тишина. Хана започна да се храни, след като изгледа храната, сякаш беше отровна. Колийн попита с нисък и сякаш леко приглушен глас:

— Видяхте ли го?

— Видях го. Много е хубав, по свой начин.

— Можахте ли... да се разберете?

— Ще работи с мен поне до следващото лято. А може и за по-дълго. Ще събира из полето това, от което се нуждая. Нали това искахте?

Ирландката кимна. И много внимателно, с безкрайна тъга каза:

— Той е като човек, който пада в много дълбок и тъмен кладенец. Когато нищо вече не задържа. Мислех, че като срещне вас, която сте толкова жизнена...

— Той ви обича. Вас и Лизи. Няма никакво съмнение, той ви обича.

— Но не дотолкова, че да иска да живее заради нас. Каза ли ви какво ще прави, когато му омръзне да работи за вас?

Хана се поколеба. Защо да говори за тези неща?

— Хана.

— Ще прекоси Австралия пеша. Вероятно сам. От Брисбейн до Пърт.

Колийн на свой ред седна.

— Иска да умре, нали, Хана?

— Може да успее. Само лудите успяват. Другите не опитват нищо.

— Той ще умре.

„Той вече е мъртъв, помисли си Хана, а най-лошото е, че го знае.“ Сега вече беше много гладна. Излапа бекон с апетит, от който почти се засрами. Както от факта, че не може да се откъсне от проклетите си кремове. Колкото и искрено, болезнено да беше развълнувана от спокойното отчаяние на Колийн, машинката в главата ѝ все така продължаваше да работи...

„А ако прибавя риган?“

Добави риган, но пак не се получи. Минаха четири дни, преди да стигне до някакъв приемлив резултат. През това време Колийн и Уотсови бяха принудени направо да я изтръгнат от кухнята ѝ и да я заставят малко да поспи: поне две-три часа, защото тя от шест дни неспирно работеше... Завлече се до малкия си апартамент у Оугълви. По време на краткия път видя Мика Гън. Според уговорения с Лотар Хътуил сигнал, Мика Червенокосия бе спрял каляската малко настрана. Чакаше на седалката си с камшик, неподвижно насочен към небето. Не погледна към Хана, въпреки че той имаше вид на човек, който никога не я е виждал. Тя щеше да реши дали да се качи или не. Разбира се, фактът, че Гън е спрял така, означаваше, че Лотар е в Сидни и тайно я чака някъде, може би в къщата в черно и бяло. „Като че ли ми е само до това...“

Мина край колата без да спре. Няколко минути по-късно, когато изгаси светлината и вече потъваше в сън, населен с цели рояци хаванчета и чукчета, тя чу шума на каляската, която най-сетне тръгваше. И ясният звук на отдалечаващия се в нощта конски тропот.

След по-малко от четири часа тя отново се появи в двора, осветен като посред бял ден от факлите, където зидари, мазачи и градинари едва не се настъпваха. Отново се затвори в лабораторията си. Прекара още часове и дни в търсене. Първият резултат, който постигна, беше на основата на липа и синчец. Ароматизира сместа с рози и мента, които Дайна бе успяла да ѝ намери; хомогенизира я с помощта на пулп от сурови ябълки и пречистен ланолин. Кремът беше с номер седемдесет и девет.

Хана го изпробва на себе си. Не го махна цели шест часа (Роби се облеци, когато я видя с белезникавата маска) и когато го свали установи, че не само е жива, а на пръв поглед и цяла, съвсем не обезобразена (очаквала бе всичко, дори гнойни пъпки), а след като много внимателно се огледа в едно огледало с гигантската лупа, взета назаем от Джеймс Барнаби Соумс откри, че тенът на кожата ѝ е като че ли по-нежен от обикновено. По-светъл, малко по-блестящ. Въпреки сините кръгове под очите, които се дължаха единствено на изтощението.

Изми се с тоалетна вода собствено производство, приготвена от минерална вода и аптекарски спирт, в който два дена и две нощи бе киснала (прекалено дълго, както по-късно установи) цветове от роза,

невен и мащерка, към които добави няколко капки зелен лимон. („Като прибавиш сол и пипер, ще стане истинска салата!“)

Заклучението от новия оглед, който направи, бе повече от утешителен: кожата на лицето ѝ беше гладка и мека, обичайната ѝ бледност — подчертана, без да изглежда мъртвешка. „Още сто и петдесет години активни грижи и ще видиш, че ще станеш почти хубава. Въпреки че има още доста път да извървиш, бухал такъв...“

За какво да чака повече?

Започна да произвежда номер седемдесет и девет.

Дайна ѝ доведе три девойчета, взети от някакво сиропиталище. Едно от тях, Маги Макгрегър, беше мълчаливо, но доста умно. Това бяха първите ѝ работнички. И понеже от опит знаеше, че тези неща имат значение, тя нае кола с един кон, която всяка сутрин и вечер в пълна сигурност превозваше девойките от лабораторията до квартал Сейнт Ленард, където беше сиропиталището. Освен това, с вкуса и стремежа си да внимава за всички подробности, тя се погрижи и за мястото, където те ще могат да обядват. Сключи договор с един съседен семеен пансион, благодарение на което получаваше обедната храна на цени на едро, за четири, вместо за шест пени на човек.

Въпросът за опаковките, в които щеше да продава номер седемдесет и девет, ѝ отне малко повече време. Оугълви ѝ предложи бурканчета от мармалад, празни, разбира си, от които имаше голям запас. Но те бяха прекалено големи. И дума не можеше да става да продава крема си на фунт или на кило. Колкото по-малко имаше в бурканчето, толкова по-скъпо щеше да е съдържанието му, и в двата смисъла на думата. В последна сметка се договори с един търговец китаец и купи от него — след само пет часа пазарлък — всичките му миниатюрни гърненца от печена глина, съдържали първоначално тигрова мас, някакво лечебно мазило, правено в Сингапур. След като ги потопиха във вряла вода, в която добавиха спирт, за да се махне остатъчната миризма, след като изтриха китайския им надпис и ги покриха с красиво капаче от моаре, обработено отвътре с парафин и завързано с панделка в наситено червено, те станаха доста елегантни...

... И струваха пет гвинеи едното, цената, на която реши да ги продава, след като изчисли всичко. А бе пресмятала дяволски много,

поне сто пъти.

Бе приела, че ще продава дваисет и пет бурканчета крем седмично, веднага щом фабриката заработи с пълна пара, към януари 93-а според нея. Така щеше да е през първите шест месеца, защото после продажбите щяха да се удвоят, ако ли не и да скочат три-четири пъти, с всичките идеи, които тя имаше.

Вписа в графата за дадени суми разходите за работничките (заплата, храна, транспорт, престилки и шапчици с дантелени панделки в наситено червено и черно, с които ще изглеждат като в кокетна униформа)... плюс разходите, наложили се за сравняване на растения, цветя, плодове и други основни съставки, за закупуването и пригаждането на гърненцата, за наема, платен на сестрите Уилямс, разходите по поддръжката на кухнята (лампи, съставки и материали) и своето собствено възнаграждение (великодушно си беше отпуснала по една лира седмично).

... Като събра всичко това, между два пристъпа на бяс и неудържим истеричен смях, откри, че всяко гърненце щеше да й струва повече от четири лири.

А трябваше и да върне на Лотар Хътуил неговите хиляда и петстотин лири с прилична лихва. Той, разбира се, нищо не бе поискал, особено пък лихва — нито изобщо да му ги връща, — но тя държеше единственият заем в живота ѝ да бъде върнат по правилата. Дължимото си беше дължимо и независимо дали получаваше или даваше, тя никога нямаше да отстъпи от тази позиция. А и като изплатеше дълга си към Лотар, вече можеше да разграничи двойствения характер на отношенията им — той ѝ беше дал пари на заем, а тя го беше пожелала за любовник. Тези неща не се смесваха и затова тя искаше да ги раздели колкото се може по-бързо.

Ако всяка седмица ритмично постъпваха по дваисет и две лири, за да върне заема с лихвите (тя щеше да му даде хиляда шестстотин и деветдесет лири) щяха да са ѝ нужни седемдесет и шест седмици. Година и половина.

Дълго. Прекалено дълго. Тя нямаше да се почувства свободна, преди да се отърси от това задължение. „Искам да мога да скъсам с него, ако ми се прииска или ако реша да се върна в Европа...“

... Разбира се съществуваше и възможността да продава *повече* от дваисет и пет гърненца седмично... „Но е възможно да продаваш и

по-малко, загубенячке!“ Ако продажбите и производството нараснат, себестойността ще намалее, а печалбите ще се увеличат. Логично... Хана. (Ако Мендел вече беше избягал, ако вече се беше добрал до Австралия и сега я слушаше как умува, щеше да умре от смях.)

Налагаше се да продава и нещо друго. Тоалетна вода например. Реши да започне да я произвежда. Отново се изправи пред проблема за опаковката. Поради липса на изискани флакони, които едва ли щеше да намери в Австралия, ѝ хрумна идея, която много ѝ хареса: да използва плоски шишенца от дърво. Но не от какво да е дърво, а от сандалово, каквото Роби Уотс бе използвал за корнизите на ламперията и от което той твърдеше, че може да направи каквото пожелае. Трябваше да се получат високи правоъгълни флакони, които да се затварят с капачка на винт, също от дърво.

... Оказа се, че сандаловото дърво има свой аромат; той се смеси с мириxa на налятата вътре тоалетна вода и като резултат се получи нов продукт, по-хубав от измисления в началото от Хана... И дори различен в зависимост от вида на използваното сандалово дърво: бяло, жълтеникаво или червено.

Озова се с три тоалетни води вместо с една. Реши, разбира се, да ги продава като различни, с цени, вариращи в зависимост от цвета им — една гвинея (една лира и един шилинг) за бялата и две гвинеи за червената. Обзалагаше се, че червената ще се продава по-добре от другите само защото беше по-скъпа, макар съставките ѝ да бяха съвсем същите (добавила бе портокалов цвят, за да я отличи от другите и да успокои съвестта ѝ, която между другото беше доста еластична).

Направи нови изчисления: реши, че би могла да разчита на печалба от шестнайсет лири седмично.

„Плюс дваисет и двете от крема: трийсет и осем. Ще са ми нужни сто години, за да забогатея. Трябва да измисля нещо друго...”

Първата доставка от Куентин Маккена получи в средата на ноември. Огромна: не си бе играл на дребно. Само един Господ знаеше как бе успял да ѝ намери лавандула, някакъв вид лавандула, „вашата курвенска лавандула!“, пишеше ѝ той. Изпрати ѝ освен това водорасли, от които още се стичаше морска вода, и доста други неща, като цветове от арника и енъовче.

Благодарение на което тя се захвана да прави втори крем за лице. Реши, без определени причини, че той ще премахва брънките по

лицето — и почти сама започна да вярва в това. За това трето оръжие в арсенала си приготви отвара от арника, градински чай, слез, морков, краставица и прибави, по подобие на майка си, ябълков пулп, мед и масло от сладки бадеми. Това беше препарат номер деветдесет и едно. Както и на предишния, номер седемдесет и девет, не даде име, защото все още не ѝ бе хрумнало някое, което да я задоволява и точно да изразява представата ѝ за изисканост и загадъчна женственост, с лек нюанс на снобизъм.

Шест гвинеи за гърненцата с номер деветдесет и едно. Които отвън щяха да са лакирани в черно, докато наситено червеното, постигнато с голяма мъка от Дайна, беше запазено за номер седемдесет и девет.

... И двайсет и шест лири седмична печалба. „Плюс трийсет и осем, равно на шейсет и четири. Ще съм богата едва след седемдесет и пет години...“

За момент помисли да направи трети крем и четвърта тоалетна вода. Чудеше се какъв вид продукт може да допълни гамата ѝ. Накъде да върви? Нагоре или надолу? Да направи нещо още по-люксово и още по-скъпо? Или тъкмо обратното, да набута гадните кремове в старите бурканчета от горчица или конфитюр на Оугълви, а тоалетната вода да продава в най-обикновени стъклени шишета, — в краен случай с по една панделка все пак? Вторият вариант щеше да ѝ позволи да се насочи към клиента, която не прахосва парите си.

Отказа се от нея. Щеше да мисли за това по-късно. Засега важното беше най-сетне да печели някакви пари, но най-вече да наложи представата за престижна марка.

„Това е главното, Хана — престижната марка... Никога не го забравяй. Дори ако за момента си на загуба.“

Към 20 ноември беше готова. Дайна наистина бе направила чудесен избор, когато ѝ бе довела Маги Макгрегър — това дебело, безлично момиче имаше невероятен усет за организация, за методичност и притежаваше темперамент на началник, независимо че си отваряше устата само да яде. Достатъчни ѝ бяха няколко дни да се научи да разпознава цветята, плодовете, листата и клоните; работеше с хаванчето и бъркалката по-добре и от самата Хана (която не знаеше да сготви дори една супа, но в това нямаше нищо чудно). Скоро се

натрупаха на склад сто бурканчета от всеки вид крем и сто и двайсет флакона от всяка тоалетна вода.

През последните дни Хана почти не участваше в производството. Захванала се бе да осъществи една от първоначалните си идеи, несъмнено най-добрата. Защото не беше достатъчно да произведеш, да създадеш салони и козметични средства, нито дори да започнеш да ги продаваш. За това трябваше и да се разчуе. Ето защо...

Поръча на един дърводелец, посочен ѝ от Роби Уотс, много красиви ковчежета от сандал, инкрустирани с розово дърво, облечени отвътре с черно кадифе, със специални гнезда за гърненце от всеки вид крем и за трите флакона тоалетна вода. Общо петдесет ковчежета. А в горния ляв ъгъл на капака, с фино злато е гравирен подписът ѝ — едно Х и едно Н, наклонени леко надясно и решително съединени от ляво на дясно с възходяща черта, която ставаше по-дебела в края и напомняше с нещо на китайски йероглиф.

Х и Н от името ѝ.

Цена на всяко ковчеже — сто гвинеи.

— Това си е чисто безумие — заяви Колийн. — Никога няма да ги продадете. Коя жена в Австралия ще похарчи толкова пари?

— Вероятно никоя. Но съпрузите, да. Като подарък за Коледа или за годишнина от сватбата. А и поради една друга, много по-категорична причина. Искате ли да се обзаложите с мен, Колийн?

Отиде при Род Маккена, най-големия от синовете на Колийн, в канцеларията му в Колониалния съвет, макар никак да не го харесваше. Изобщо не можеше да си се представи с него в леглото. Не че беше отблъскващ или прекалено висок, въпреки своите метър и деветдесет. По-скоро притежаваше онази грубост, характерна за много мъже, които са изключително способни и дори интелигентни в работата си, но свършени тъпацы през останалото време. Най-вече с жените — *извинявай, Лизи, но много добре знаеш, че брат ти беше именно такъв. Не ми казвай, че си го обожавала. Освен това той не е между живите. Има поверие...*

Защото Род можеше да бъде полезен. Докато тя му обясняваше какво я води при него, той хапеше устни, поглаждаше мустаците си и я слушаше с леко вдигнати вежди.

— Толкова е просто — каза Хана, застанала права срещу него (носът ѝ стигаше точно до ланеца на жилетката му „приличам на

момченце, което пишка до някой кестен“). — Моля ви да ми направите списък на дванайсетте най-богати женени мъже в Сидни..., не, чакайте, на двайсетте най-богати, стига да са женени. Онези, чиито съпруги командват висшето общество на града... Изобщо не ме интересува дали обичат жените си или не... Вие познавате всички, нали? На високия пост, който заемате, и с амбиции и способности като вашите...

Род се съгласи, че притежава в изобилие всички тези качества. „Още по-глупав, отколкото очаквах.“ Добре, ще направи списъка. Но другата молба на Хана го притесни още повече. Когато човек е политик като него, да иска услуга от журналистите е много деликатно и...

— Род — каза тя, — хайде, Род... Напротив, вие им правите услуга като им съобщавате, че съвсем наскоро в Сидни, а не в Лондон или Париж, ще отвори врати нещо толкова изключително като козметичен салон само за елита и ще предлага кремове, произведени в самата Австралия, но по тайни, хилядолетни рецепти на унгарските цигани. За журналистите тази информация има цената на злато.

„За теб също, Хана!“

Машината проработи. Много скоро тя прие, сконфузена и учудена, двама светски хроникьори от „Бюлетин“ и „Сидни Морнинг Хералд“. Облечена в роклята си за специални случаи, онази с трийсет и деветте копчета, тя използва целия чар на огромните си сиви очи, с които направо хипнотизира двамата бедни дяволи, на прекрасното си тяло и дори лекия акцент, с който все още говореше английски и им поднесе най-невероятните лъжи, като не мигна пред нищо: че е австрийка, дори виенчанка, дъщеря на граф, братовчед на ерцхерцог Рудолф.

— Да, за жалост същия онзи, който трагично загина в Майерлинг. Аз бегло познавах бедното момче, но Мария ми беше приятелка от детинство. Каква трагедия. Още ги оплаквам, вече три години, извинете ме за това съвсем оправдано вълнение, това са много мъчителни спомени...

... Разказа им, че е на двайсет и седем години — „Не ми личат, нали? Не се чудете, от кремове ми е!“ — и че притежава тайната формула на една циганска кралица, дошла да умре в замъка на родителите ѝ:

— Ще повярвате ли, изглеждаше на трийсет — трийсет и пет години, а беше поне на седемдесет и пет или осемдесет и беше виждала Наполеон Бонапарт...

... Дали кремове й могат да подмладяват жените? Засмя се кокетливо.

— Е, не могат да ги върнат в детството. Но да ги подмладят десет-петнайсет години, сигурно.

Разведе ги из кухнята си, представи им „своите малки чираци“ в лицето на три-четири лъжливи работнички, миловидни като сърчица и очарователни с дантелените си якички, нарочно облечени в престилки в наситено червено и черно. (В края на краищата хроникьорите също бяха мъже; а и винаги можеше да изгони малките и да ги замени с не тъй пленителната Маги, когато се появят клиенти.)

За завършек и свършено под секрет — напълно убедена, че ще го нарушат едва излезли оттам — тя им съобщи, че петдесет изключително луксозни ковчезета с мостра от всички кремове и тоалетни води са изпратени като подарък...

... на *петдесетте* най-елегантни жени в Сидни, определени след дълги проучвания.

Хроникьорите си тръгнаха омаяни, изгарящи от нетърпение да съобщят новината.

— Какво ще стане според вас, Колийн?

— Вие наистина ще изпратите дванайсет ковчезета. Но само дванайсет. Онези, които не получат, ще изтормозят бедните си мъже да им купят по едно, само и само да докажат на приятелките си, че са в несъществуващия списък на петдесетте. Хана?

— Да, Колийн, скъпа?

— Дяволът е влязъл в главата ви.

— Благодаря, Колийн.

... *И ти беше в кухнята ми този ден, Лизи, помниш ли? Беше първото ти посещение в моята лаборатория, където мечтаеше да дойдеш. Ти се смееше ли, смееше!*

За три дни продаде останалите трийсет и осем ковчезета. По сто гвиней едното. Щеше да продаде сто пъти повече може би, но съзнателно беше ограничила производството си, тъй като искаше

преди всичко да насочи бъдещите си клиентки към кремове и тоалетните води на парче, чиято производствена цена за щастие беше по-ниска.

Не остана разочарована — за десет дни се продадоха трийсет и девет гърненца и седемдесет и девет флакона..., а козметичният ѝ салон още не беше отворен!

Отново направи изчисления: след като бе платила на дърводелеца, от ковчежетата бе спечелила петдесет и три лири.

Плюс шейсет и седем лири и единайсет шилинга от продажбите на дребно или това правеше общо сто и дваайсет лири и единайсет шилинга. За десет дни. Дванайсет лири месечно. „Това ще ти донесе приблизително четири хиляди лири годишно. Още си адски далече...“

Докато чакаше да забогатее, рекламата около историята с ковчежетата я направи известна в целия град. Имаше и неопровержимо доказателство за това — всеки ден луксозни карети се редяха пред голямата порта в наситено червено с черна рамка, която по заповед на Хана все така скриваше от погледите двора градина. Освен това тлъстите лъжи за ерцхерцога бяха накарали всички салони да потръпнат; едва чакаха отварянето, за да се втурнат да я разпитват, нея, свидетелката на тази императорска трагедия. „Каква страхотна лъжкиня си, Хана! Обаче имаш ли избор да постъпиш другояче? Няма да седиш дваайсет години в Австралия, я! Остаряваш вече, почти на осемнайсет си, Тадеуш няма да те чака половин век. Нито Мендел, в случай че не избяга...“

12 декември 92-а. Австралийското лято навлизаше в разгара си. Тя вече бе получила две писма от Лотар Хътуил. И двете бяха без подпис, написани с друг почерк, несъмнено този на Гън, по заповед на господаря му и имаха едно и също кратко съдържание на английски, докато те предпочитаха да говорят помежду си на немски или френски: *Непременно трябва да Ви видя.*

На два пъти вече бе отклонявала поканата, правейки се, че не забелязва мълчаливото подканване на Мика Червенокосия. Третия път, на 12 декември, прецени, че може да си позволи малка пауза след този период на наистина неистова работа, продължила без прекъсване седмици наред, и като реши, че има нужда от кратка почивка преди

официалното откриване на салона си, тя издебна момента да остане сама и се настани в каляската, която я очакваше в началото на една улица...

13.

АЗ СЪМ ЕКВИЛИБРИСТКА

— Уморена?

— Да.

Тя лежеше със затворени очи. Къщата на художника, в черно и бяло, се издигаше на няколко метра зад нея. Виждаше се само покривът ѝ, останалата част бе скрита от скалите, между които се виеше тясна пътечка. В тази посока хоризонтът бе закрит, докато срещу Хана беше само Тихият океан, синьо-черен, на места като индиго, изпъстрен с белите платна на лодките, излезли от Ботъни Бей.

Лежеше на нещо като странен, безумен мостик, който се издаваше от скалата и висеше на сто и двацет стъпки над океана — почти четирийсет метра. Не можеше да види между редуващите се широки черни и бели дъски празнотата, ала я усещаше физически. „Точен пример за живота ми в Австралия, аз съм еквилибристика.“

... Усещаше я физически и това ѝ доставяше удоволствие. Без точно да разбира защо и как човек може да се наслаждава, че виси така опасно във въздуха. Вярно, че ѝ беше добре; чувстваше по кожата си приятната топлина на слънчевите лъчи, чието очарование откри през този ден. Беше си съблякла дрехите по молба на Лотар, на чието бедро сега бе положила глава.

— Страх ли те е от високото, Хана?

— Не.

Дори нямаше парапет, нито от едната, нито от другата страна. Безумната конструкция висеше във въздуха и след пет-шест метра просто свършваше. Те бяха пристъпили само две-три крачки по нея. Достатъчно, за да подминат сигурността на скалата, но не повече. Тя попита:

— Кой е построил това нещо?

— Художникът.

— Той е луд.

— Съвсем.

— Аз обичам лудите. Ще го видя ли някой ден?

— Той би искал да те нарисува.

— Защо не?

— Гола.

— Защо не?

Предишната вечер, когато слезе от каляската, къщата беше пуста, макар вътре да беше сервирана вечеря за двама. Видя как Мика Гън си тръгва и докато чакаше, разгледа стаите по-внимателно от първия път. На етаж, до стаите, откри ателие, претъпкано с платна, подредени едно до друго и покрити с плат заради праха. Всичките с цапаници, подобни на изложените долу. В този период от живота си Хана нямаше никакви познания по живопис. Ако знаеше името на Леонардо да Винчи, то беше заради Джокондата, чието име случайно бе научила от една книга. И това на барон Грос, автор на едно платно, изобразяващо битка на Наполеон — защото се беше учудила, че един барон може да рисува. Беше махнала плата и беше разгледала картините една по една. Подписите, често трудни за разчитане („тия типове не могат да си напишат дори името като хората“), нищо не й говореха: Сезан, Дега. Мане, Реноар... „Като че ли са французи. Този Писаро би трябвало да е италианец или испанец... А Ван Бог или Ван Гог, холандец като всички Ван Еди-кой си...“

Фактът, че е сама в притихналата къща, чувството, че извършва почти насилие, ровейки се в тайните на собственика, а може би и последователното изникване на творбите в светлия кръг на газовата лампа, която носеше, вероятно оказаха влияние, защото в нея се надигна някаква възбуда. Почти внезапен и любовен екстаз. Особено пред една картина на Ван Гог със слънчогледи в поле, обжарено от слънцето, с толкова ярка, почти бяла сияйна светлина. Преживя отново собственото си вълнение от определени лета, в околностите на щетъла. „Чудно красиво е, Хана...“ Непреходната ѝ страст към живописиста се роди в този миг...

— Как така в цялата къща няма нито една картина от твоя художник?

— Изгаря ги след като ги нарисува.

Тя отвори очи и ги ококори смаяна: прави ли се такова нещо?

— Според него — обясни Лотар — творбите му нищо не струват. Живял е десет години във Франция и донесе целия този куп платна от тамошните му приятели художници. Оттогава се опитва да ги имитира.

— Богат ли е?

— Много.

... Предишната вечер Лотар беше дошъл много късно. Извини й се хиляди пъти за закъснението. Бил задържан на делова среща — което беше и мотивът за новото му пътуване до Сидни. Вечеряха заедно. За първи път в живота си тя вкуси вино, и то шампанско, което решително беше много хубаво. Изпита леко замайване. Сетне двамата с Лотар дълго се любиха с все същия изключителен завършек. Ако ли не и по-силен...

Хана направи и други вълнуващи открития, като например, че в леглото жената може да поеме инициативата, тя да води играта, вместо просто да чака и получава; че може да дава, да налага свой собствен ритъм; че с подходящи милувки може да доведе партньора си до крайната точка на пароксизъм, да го накара да стене като жена, докато започне да вие и почти да моли за милост; да господства върху него в известен смисъл; че това трябва да е равностойна размяна... и че и при двете положения се изживява същото удоволствие. Какво интересно откритие!

На сутринта го нямаше в леглото, но не си беше тръгнал. Тя отиде при него, в ъгъла на огромната стая на приземния етаж, служещ за кухня, където той си пареше пръстите, опитвайки се да опържи бекон. Пое от него дръжката на тигана (и тя не беше особено сръчна), поиска да закусят навън и така откриха странния и впечатляващ безумен мостик, висящ над океана. Лотар отказа да тръгне по него. Тя обаче пристъпи напред и той бе принуден да я последва, „но само ако се съблечеш гола, та да знам за какво си рискувам живота“. Мигом остави ризата си на порива на вятъра и я проследи с поглед как пада към синьо-черния Пасифик, наслаждавайки се на милувката на вятъра по всеки сантиметър от кожата си...

„Започвам да се променям, помисли си тя, положила глава на бедрото на Лотар. Не защото се събличам гола на слънцето, под открито небе, пред мъж... Ти обичаше това и в щетъла, Хана — тогава нямаше мъж, въпреки че един ден Мендел за малко да те изненада (а може би ти се искаше именно да те изненадат). Не и защото сега се любиш, като изпитваш огромна наслада. Щом насладата съществува, защо да не я вземеш, тя дори е едно от редките неща, които не струват пари. Не, промяната е в мисленето ти: все по-добре разгадаваш хората,

все по-добре отгатваш какво мислят и защо го мислят. Питам се само, докъде ще стигнеш с всичко това, защото с времето може да стане дяволски досадно. Да си глупав е все едно да имаш предпазна броня, която те защитава. А ти си все по-малко защитена...”

И то защото усещаше, че моментът наближава. Най-накрая седна с лице към слънцето и попита:

— Защо толкова много искаше да ме видиш?

— Защото много те желаех.

— Това сигурно не е била единствената причина — отбеляза тя търпеливо.

Мълчание.

Най-сетне той каза: Елоиза.

И ѝ разказа всичко. Може би не точно с онези думи, които тя очакваше. Но беше горе-долу същата история, която се опасяваше, че ще чуе.

Как първо е излъгал Елоиза за истинската цена на шхуната, добавяйки две хиляди лири към истинската стойност на покупката. Как с отмъстителната си мнителност Елоиза се е осведомила и е установила разликата. За зловните въпроси, които тогава е задала. Как той отново е лъгал, че има дългове на карти. Отначало тя повярвала. За кратко. После...

Хана се изправи рязко, гъвкава като котка. Една от двете Хани, които непрестанно съжителстват в нея усети животинската, невероятна сила в нейните сто четирийсет и девет сантиметра; реши, че е прекрасно да си гола, освободена от всички тези глупави неща, които една жена трябва да носи, за да изглежда порядъчна — въпреки че тя самата изобщо не носеше корсет; нямаше нужда да се пристяга като кон, за да намали с няколко милиметра естествено тънката си талия...

Другата Хана трепереше от бяс. Да убива или поне от желанието да го стори. Мостикът свършваше след девет дъски. Тя тръгна напред, до края оставаха три или четири. Контролирайки доколкото може гласа си, тя каза с онзи далечен, съвсем безличен тон, с който говореше когато е страшно ядосана:

— Я да видим. Твоята Елоиза е открила, че още съм... Знае ли, че все още съм в Сидни?

— Засега не.

— Ще го открие. Докато според теб аз бях в Китай. Ще разбере, че развивам дейност. Така ли е?

— Да.

— И ще заключи, че си я лъгал от самото начало. Но най-вече, че онези нещастни хиляда и петстотин лири си ги дал на мен. Даже две хиляди.

— Да.

Хана направи още една крачка. Оставаха само още две дъски.

— Ще си спомни, че аз нямах почти нищо, когато ме нае като камериерка. И че заминах, без да ѝ доставя удоволствието да ме изрита. Непременно ще заключи, че съм ти любовница, че съм използвала нея, теб и естествено парите ѝ...

Нова крачка напред. От няколко мига мостикът потръпваше под босите ѝ крака като живо същество.

— И когато установи, че съм на път да забогатя — аз наистина правя всичко възможно за мен да се говори, — непременно ще връхлети като фурия в Сидни, обвинявайки ме...

Вибрацията се предаваше по краката и слабините ѝ, обхващаше я цялата, любопитно сладострастна, влизаше в унисон със собственото ѝ треперене от бяс и възбуда.

— ... Да видим какво може да каже? Може да ме обвини, че съм откраднала от нея парите, с които съм си направила предприятието... Или пък че в момента не е искала да подава оплакване от съжаление. Но вече съм била прекалила и тя желае да предпази от малката еврейска развратница — това съм аз — всички почтени жени в Сидни, а и в цяла Австралия. Което няма да е много добре за търговията ми. Мислил ли си за това, Лотар?

— Да.

— Сигурна съм, че си го направил. Абсолютно съм сигурна.

Тя направи последна крачка и се озова съвсем накрая, съзирайки между щръкналите розови връхчета на гърдите и пръстите на краката си Пасифика там долу, в ниското, докато безумното мостче се полюляваше под тежестта на тялото ѝ и под напора на вятъра: „Какъв скапан свят, Хана, какъв скапан, мръсен свят“, както би казал Мендел Визокер, който толкова ти липсва, особено в сегашното положение, когато огромните му юмруци съвсем нямаше да са излишни! Всеки

мъж на твое място, идвайки в Австралия, нямаше дори да бъде ограбен. По простата причина че щеше да има безброй джобове, в които да разпредели парите си. Нямаше да му се налага да подпълва гърдите и корема си с пачки и да изглежда смешно дебел. После щеше без проблеми да си намери работа и след като забогатееше, даже щеше да се гордее — щяха да казват, че е чудесен, — че е опитал трийсет и шест занаята...

— За бога, Хана, не стой там! — каза зад нея дрезгавият глас на Лотар Хътуил — Ужасяваш ме.

— Аз не се страхувам. Нито от това мостче, нито и от кое да е човешко същество. Изобщо.

„... но ако ти, Хана, не се беше направила на курва, как щеше да намериш бързо пари? Да не си мислиш, че някоя банка щеше да ти даде? Щяха да те огледат отпред и отзад, и направо щеше да ги накараш да се скъсат от смях, излагайки им идеята си: жена, която иска да прави бизнес, моля ви се! Те си имат една жена на трона, въпросната Виктория, и какво от това, тази мустаката дебелана дори не може да влиза в техните клубове, нищо, че е кралица. Я се опомни!“

— Хана, моля те!

Погледна за последен път между гърдите си и видя единствено медночервената туфичка под корема си и индигото на Пасифика. „Цветове, които отгоре на всичко не си подходат! Следователно преставах да се правиш на глупачка и се махаш оттук, ако обичаш.“

Почти спокойна, тя отстъпи. Една крачка назад, после още две. Вибрацията утихна, треперенето на тялото ѝ също. „Наистина си луда, няма съмнение.“ Завъртя се, застана отново с лице към Лотар, който действително изглеждаше ужасен...

„Погледни го, Хана: на четирийсет и две или три години е и го обливат горещи вълни. После жените били нежни!“

— Всичко това е толкова посредствено, Лотар.

Гневът ѝ напълно беше отшумял. Машинката заработи. Почти беше убедена, че я лъже... Елоиза не беше в течение, той е измислил всичко. А причината за лъжите му не беше толкова трудна за отгатване — ако наистина лъжеше, разбира се, а това трябваше да се докаже, пък и тя не би могла да го твърди със сигурност.

Коленичи, изви се назад, протегна се колкото може с изпъкнали гърди, откривайки отново удоволствието от лекото потрепване на

вятъра, милващ тялото ѝ; сетне притисна ръката му към влажния триъгълник между бедрата ѝ, изгледа го втренчено и рече:

— Люби ме. Сега и тук.

Повече не можеше да понася слънцето, беше доста силно за нея. А и тя си се познаваше добре, с тази нейна тъй бяла кожа: скоро щеше да заприлича на рак. Освен това не искаше в никакъв случай да почернява, дори ако можеше.

Върнаха се в голямата стая долу, тя го помоли да отвори всички прозорци и той послушно се подчини. Тя се качи горе и безкрайно се пръска със студена вода. Използва възможността да си измие косата, но най-вече да спечели малко време. „Много добре знаеш какво ще ти каже сега. Или си се лъгала през цялото време. Което би било доста учудващо...“

Когато най-после слезе, завари го облечен (беше свенлив като девойка), седнал на извито канапе до еркерния прозорец, с книга в ръка, ала загледан в морето.

— Гладен?

Той завъртя отрицателно глава.

— Аз съм гладна — рече тя. Отиде в кухненския ъгъл и си приготви лека закуска от студено месо, шунка, сурова сланина, солено масло, салатата, всичкото това набутано както дойде между две филии от този гаден английски хляб, който ненавиждаше.

— Гладна съм като звяр.

— Виждам.

Той най-сетне обърна глава и тя усети, че е готов да говори. Въпреки че беше с пълна уста, каза:

— Мълчи.

— Има решение.

„Наистина не си се излъгала, Хана...“

— Има едно решение, което ще оправи всичко — изрече той с глух глас.

— Не това.

— Обичам те.

Най-странното беше, че тя наистина изпитваше глад, би изяла цял вол. Захапа огромния сандвич с хищен апетит и малките ѝ остри,

много бели зъби разсякоха месото и сланината като сатърчета, изрязвайки идеални полумесеци. Изпитваше досада, дори раздразнение от Лотар Хътуил: защо е нужно да я намесва в проблемите си с Елоиза? Ако не понася вече жена си, просто да я напусне; да забрави за парите ѝ, да се оправя сам. И малкото нежност, която Хана изпитваше към този мъж, започна да изчезва...

„Друг урок, който трябваше да запомниш, Хана: изобщо не е необходимо да обичаш някого, за да се любиш с него. Може би дори тъкмо обратното, ако прекалено обичаш, възможно е удоволствието да бъде по-малко, във всеки случай различно. Това обяснява защо с Тадеуш, в стаята в квартал Прага...”

— Обичам те и не мога повече без теб, Хана.

С палец и показалец тя много внимателно откъсна кожичката на сланината и я остави в края на чинията.

— Това не е причина да убиеш някого, Лотар.

Тя се разхождаше из огромната стая.

— Няма да я убия аз — каза той зад нея.

— Ясно: Мика Гън.

— Той вече е убивал. Поне два пъти. Аз единствен в Австралия знам за това. Случило се е в Лондон и полицията все още го търси, но под друго име. Той ще убие Елоиза, ако му кажа да го направи, нищо не може да ми откаже. Освен това я мрази. А аз ще бъда на пътешествие, когато това ще се случи.

Тя се извърна и го изгледа. Колкото и да бе очаквала подобно предложение, такова спокойствие в замислянето на едно убийство я смая. „Пак добре, че се облякох, защото не е много подходящо да разговаряш за тези неща гола като червей. В каква мръсна ситуация се забърках отново?“

— Мен няма да ме закачат, Хана — продължи той. — С Мика Гън всичко е уредено: той знае, че може да бъде разпознат всеки момент; ще му дам хиляда лири и ще замине за Америка. А после ще мога да се ожения за теб.

— Нищо по-лесно, наистина — рече тя саркастично. — След което заживяваме в разкош с парите на Елоиза. Направо сме затънали в тъпотии.

Седна в противоположния край на стаята, на цели петнайсет метра от него. Беше почти обяд и разбира се — неделя. Машинката в

главата ѝ работеше с пълна пара.

— Първо на първо, Лотар, аз никога няма да се омъжа за теб. Никога. Дори ако беше вдовец поради най-естествена смърт и притежаваше всичките пари на Великия Могол. Ако някой ден трябва да се омъжа за някого, ще си го избира сама. Всъщност аз вече съм избрала и нямам намерение да си променям мнението.

В нея започна да се надига някаква свирепа веселост. Цялата тази история беше не само посредствена, но и смешна.

— Второ, Лотар Хътуил: ще напиша едно или две писма и ще ги оставя у доверени хора. В тях ще разкажа как си ми предложил да убиеш жена си, с Мика или без него, за да се ожениш после за мен. Каквото и да се случи с Елоиза... дали ще падне от коня си, ще се задави с парче вестфалска шунка или ще се самоубие, писмата ще се озоват в полицията. Ще кажа освен това, че съм се опитала да те вразумя и че всъщност съм мислела, че ми разказваш всичко това на шега. Всъщност то си беше една игра и нищо друго.

Той я гледаше с обичайното си спокойствие, след като току-що бе разкрил каква жестокост прикрива с него. Дългите му и красиви ръце бяха както винаги отпуснати. И опасни в крайна сметка. Сигурно от доста отдавна планираше да убие жена си, въпреки че вероятно не бе способен да го направи сам.

— И ще ти върна твоите хиляда и петстотин лири. Хиляда шестстотин и деветдесет с лихвите.

„Освен ако не ми е дал парите просто за да ме zlepостави. Способен е на това. Така си мисли, чудовището!“

— Няма смисъл, Хана. Особено пък лихвите.

— Ще ти ги върна до последната лира.

Пъхна ръка в деколтето си и измъкна една пачка.

— Сто и двацет лири. Дължим остатък: хиляда петстотин и шейсет.

Понеже той не помръдна, тя остави парите на масичката пред себе си.

— Мисля, че ще ги върна много бързо. Въпрос на няколко месеца.

Той не продума, потънал в същото спокойствие, което все пак леко разтревожи Хана. „С тази история за писмата ти проваляш всичките му проекти за убийство. С твоето съучастничество или без

него. Осъждаш го да търпи Елоиза до края на дните си, а това той може просто да не понесе... И да му дойде на ум да те удуши... Проговори много рано. За да го заплашиш, трябваше да изчакаш да сте някъде другаде, а не двамата сами в тази отдалечена къща. Сгреша, глупачке!“

Размърда се и се отправи към стълбата. Качи се горе. Косите ѝ бяха почти сухи, среса ги, като си налагаше да не бърза — преди всичко да не бърза!

... В един момент, благодарение на огледалото, го откри точно зад себе си, гледаше я със смущаваща втрепеност.

— Искаш да се разделим ли, Хана?

— Не, разбира се. Що за мисъл!

Издържа погледа и му се усмихна. Той пак попита:

— Значи пак ще се видим?

Тя се обърна и го целуна, погали бузата му:

— Но не с посредничеството на Мика Гън. Скоро ще имам достатъчно пари да си купя собствен впряг. (Наблюдаваше ръцете му.) Ти си най-великолепният любовник, за когото мога да мечтая, а как да се лиша от теб?

Продължаваше да го целува, фарисейски се усмихваше, увиснала на врата му. Учуди се на удоволствието, което изпитваше от тези милувки, след като така твърдо бе решена да не го вижда повече. „Все пак е странно, че няма връзка между физическото удоволствие и любовта, а аз мислех, че е обратното...“ Мина цяла минута. По начина, по който започна да отвърща на целувките ѝ, разбра, че най-сетне се е успокоил.

Опасността бе преминала.

Тя се отдръпна.

— Питам се къде ли съм дянала ботинките си. Бяхме толкова нетърпеливи снощи...

Той се усмихна някак неохотно. Тя пое риска да го загърби, запълзя по пода и си взе ботинките, захвърлени предишната вечер чак в другия край на стаята. Обу се. Когато най-сетне вдигна глава, откри, че той пак така безшумно е излязъл. Грабна наметката и торбичката си и слезе. Не го завари в огромната стая на приземния етаж. Най-накрая го зърна в края на стълбите, издълбани в скалата, които водеха до мостчето. Той дори пристъпи по дъските и сега друга тревога обхвана

Хана: само това липсваше, да вземе да се хвърли. Как може човек да е толкова възрастен и в същото време така неразумен?

— Тръгвам си, Лотар. Имам много работа...

В първия миг не получи отговор. Той беше по средата на дъските и продължаваше напред. Все пак каза:

— Мика ще те изпрати.

— Искан ми се малко да повървя. В Полша ходех много...

„Ще скочи, старият му глупак!“ Вече отвори уста да извика. Но той спря на последната дъска, както тя беше направила преди това и за свое най-голямо облекчение го видя как сяда с крака, увиснали над бездната. После се излегна по гръб, закри лице със свитите си ръце. „Няма да скочи. Инак досега щеше да го е направил, просто за да ме накаже. Какъв слаб характер!“ (Учуди се на тази логика, която обаче й се струваше необорима.)

Излезе от къщата. Мика Гън беше изчезнал. Всъщност мястото беше страшно пусто. Мостчето не се виждаше от пътя, който следваше стръмния бряг.

... Освен от едно място и то благодарение на една скална издатина, малко по-висока от другите. Отиде дотам и на двеста метра от нея зърна безумния понтон, увиснал абсурдно над хилядите и хиляди километри на океана и Лотар Хътуил, все така легнал по гръб без да мърда.

Половин час по-късно една група, прибираща се от пикник с две коли я качи и откара в Сидни.

Преди да се заеме отново със сметките си, тя написа писмо до Куентин Маккена (не знаеше къде точно да го намери, но Джеймс Соумс, старият ботаник, й бе казал, че той от време на време се отбива при него). Разказа му всичко, като от предпазливост сложи само инициали. Написа и подчерта: *Най-много ме тревожи Червенокосия*. Той щеше да разбере, тя вече му беше говорила за Хътуилови, докато пътуваха с влака.

Откриването на комплекса, в който бе обмислила всяка подробност, стана на 14 декември — шест дни преди определената дата, въпреки че сроковете, дадени на Роби Уотс, бяха много кратки.

Пълен триумф. Тя почти не се учуди: една добра идея и много упоритост не можеха да не донесат успех; откакто се бе върнала от Кобар и от експедицията си на запад, с изключение на съботната нощ и неделната сутрин, прекарани в къщата на Ботъни Бей, тя бе посвещавала на начинанието си по двацет часа дневно, седем дни от седмицата. Четирийсет и шест дни подред.

Но резултатите бяха красноречиви: двеста осемдесет и три лири печалба първата седмица...

... триста деветдесет и една втората.

Реши да прекара сама Бъдни вечер и Коледа. Това не беше плод дори на съзнателно разсъждение, реши го инстинктивно (едва покъсно откри вероятните си дълбоки подбуди: да прекарва сама празниците в края на годината, докато намери Тадеуш. И само с него...)

Маккена почти я умоляваха да се присъедини към тях, потиснати от мисълта за самотата ѝ, а после обидени от отказа ѝ. Първо Колийн. После Алек, онзи от четиримата синове — Куентин сякаш бе заличен от лицето на земята, — който най-малко приличаше на баща си и на Род. На 24-ти към шест часа вечерта Алек, придружен от Лизи, беше дошъл да я вземе с бѣгито и настоя много мило. Тя продължи да отказва все така любезно, но упорито. Непреклонна остана дори пред сълзите на Лизи. Нямаше никаква работа освен вечните си сметки, които правеше и проверяваше до втръсване. Просто искаше да бѣде сама. И да спи. Въпреки непоклатимото си здраве беше уморена, но не толкова физически: изпитваше чувство на самота и изоставеност и неясното желание да се отпусне, поне веднѣж. Всъщност изживяваше последиците от емигрирането, от гмурването в един непознат свят, където се говореше само английски, от откъсването си от корените. Пет месеца след идването си в Австралия, точно когато започваше да успява, почти изпитваше носталгия. Спохождаше я цяла вселена от образи, звуци, миризми, които необяснимо защо бе сигурна, че никога няма да види отново — улица „Гойна“ или „Крошмална“, парка Сакс, Висла с нейните възвишения, безбрежните полски полета от детството ѝ, дори студа...

Да не говорим за Мендел...

Да не говорим за Тадеуш и стаята в квартал Прага.

В нощта на 24-ти срещу 25-ти декември си поплака. По-точно, събуди се през нощта и откри, че плаче с горещи сълзи. Отначало без да разбира защо, а после си спомни съня: сънувала беше, че самият Тадеуш е в Австралия, беше видяла високата му и стройна фигура сред стоките и откритите товарни коли на пристанището в Сидни; вървеше към нея с прекрасната си усмивка, но тъкмо да я прегърне както се беше втурнала към него, той се отвърна от нея завинаги... заради това, че беше спала с всички онези мъже (в съня си тя беше имала най-малко петдесет любовника) и беше позирала гола пред всички тези художници: отсега нататък в цял свят всеки можеше да я види без нищо по нея, да оглежда гърдите ѝ, корема и кръста ѝ в най-интимните им кътчета.

Хана напълно осъзнаваше депресията си. Знаеше прекрасно, че ще мине — оставила ѝ се бе съвсем съзнателно. А какво друго да направи всъщност? Другата Хана, която постоянно я изучаваше, вече се хилеше: за нея всичко беше ясно — така е, успя да постигнеш целта си с тези гадни кремове и малко си се отпуснала, поизгубила си височина; винаги е така след победа; отначало превъзбуда, но много скоро отзад зейва празнота. Затова спри да подсмърчаш, ако обичаш!

Опита се отново да заспи, но безрезултатно. Остана легнала, с широко отворени очи, разкъсана между двете Хани; едната мъдро обясняваше, че дейността в Сидни е само началото, едва началото; все още е далеч от поставената цел, от стоте хиляди лири стерлинги, милиони неща още има да се правят, изобщо не е моментът да се отказва...

... и другата, която просто имаше желание да завре лице във възглавницата и да изплаче всички сълзи от тялото си, като малко момиченце, на което са счупили куклата. „Само дето никога не си имала кукла.“

В крайна сметка запали лампата. От дузината книги, които бе домъкнала в платнената си чанта чак от Данциг, всъщност още от Варшава, имаше само една, която не беше нито на френски, нито на немски или английски (все чужди езици), единствената, която можеше да успокои носталгията ѝ. Освен това извикваше много спомени: „Герой на нашето време“ от Михаил Лермонтов на руски. Разлисти я напосоки и се зачете. ... *Като ще се мре, да се мре! Загубата за света не е голяма; а и на мен самия вече ми е твърде скучно. Аз съм като*

човек, който се прозява на бала, а не отива да спи само защото я няма още каретата му.^[1]

Пасажът я впечатли. Не защото изразяваше нейните чувства. Те бяха на милиарди левги разстояние — ако става дума за нея, тя ще напусне бала възможно най-късно! Но някаква странна интуиция, почти без видима причина, я накара да се замисли за Тадеуш. Рано или късно Тадеуш би могъл да каже или помисли тези неща...

Беше около три часът през нощта. По това време обикновено ставаше — ако изобщо си бе лягала, нещо, което ѝ се бе случвало на всеки две-три нощи през последните четирийсет и шест дни. Наистина нямаше за къде да бърза, целият този ден, 25-ти декември, щеше да е като мъртъв, и дума не можеше да става да отвори козметичния салон или салона за чай. Тишината на сиднийската нощ беше пълна, абсолютна. Именно поради тази тишина долови лекия шум на стъпки по дървената стълба, долепена до склада на Оугълви, която водеше само към нейния апартамент.

Впери очи във вратата, залостена с две резета, а ръката ѝ потърси бръснача под възглавницата. Стъпките бяха спрели. Зад вратата долови нечие дишане. Секундите се влачеха безкрайни. После до слуха ѝ достигна нещо като подраскване с нокът по дърво...

— Куентин — прошепна той.

[1] Превод — Христо Радевски. — Б.р. ↑

14.

УБИЛИ ЛИ СТЕ НЯКОГО?

Присвитият му поглед огледа двете стаи, лицето му бе леко отметнато назад. Поклати глава:

— Като че ли правим равносметка?

След като той влезе, Хана затвори вратата и запали лампата, която бе загасила преди да отвори. Държеше я в ръка и стоеше подпряна на вратата, другата ръка криеше зад себе си (бръсначът беше в дланта ѝ, въпреки че се чувстваше засрамена от недоверчивостта си). Куентин все още носеше платнените си риза и панталони. Беше обут с големи жълточервеникави кожени ботуши, с навити над тях крачоли. Безбройни изпотявания бяха похабили тъканта на дрехите; единият ръкав на ризата бе скъсан, а после закърпен както падне с парче, което не беше в съвсем същото синьо. На дясната скула имаше жълтеникава синина, кръв течеше от дясната ръка.

— Ранен ли сте?

— Я си приберете скапания бръснач.

Тя постави лампата и бръснача на стола, който ѝ служеше за нощно шкафче.

— Ранен?

Той сякаш едва сега забеляза ръката си:

— Нищо не е. Просто одрано.

— Били сте се.

— Случва ми се.

Никаква усмивка. Той добави:

— Никой не ме видя да влизам у вас. Мога да си тръгна, ако искате.

Лицето му беше още по-изпито отколкото тя го помнеше. Изглеждаше изтощен, ала по зелените му очи, доколкото можеха да се видят през процепа на клепачите, тя забеляза, че е пил. „Несъмнено много, вероятно е свикнал.“

— Дайте да видя ръката ви.

Кожата бе разрязана при ставите на пръстите, ала най-много кръв течеше от едно дълбоко порязване на китката.

— Като че ли сте хванали голо острие с ръка.

Отговор не получи. Той леко се олюля. Тя го застави да седне на леглото и едва тогава видя, че ризата му е разпрана петнайсет сантиметра, точно над дебелия кожен колан. От там също течеше кръв.

— Свалете си ризата.

— ... по дяволите.

Съблече го гол до кръста, впечатлена от мършавостта му, а той се остави, очите му от време на време съвсем се затваряха.

— Убили ли сте някого, Куентин?

Раната беше дълга, предълга резка. Ясно се виждаше мястото по средата на корема, където ножът бе ударил, без обаче да се забие. После острието се бе отплеснало надясно, разрязвайки плътта.

— Някой се е опитал да ви разпори корема. Хванали сте острието с ръка и сте го отблъснали. Нали?

Той се отпусна назад и се облегна. Отвори очи и изгледа втренчено Хана. Тя донесе вода и платно и почисти раните му с обичайното си хладнокръвие.

— Имам само чай.

— Не.

След този отказ задълго настъпи тишина и тя помисли, че вече е заспал. Но ето че изведнъж той отново заговори, леко заваляйки думите: би искал да ѝ каже за „скапаните ѝ курвенски билки“, получила ли е всичките му пратки и не би ли могла да подбере някои от „скапания списък“, защото сигурно не се нуждае от всичките тези „курвенски измишльотини“, би трябвало да знае малко по-добре какво точно ѝ трябва, след като „скапаната ѝ търговия“ вече е започнала.

Изрече го на един дъх.

— Отговарям ви с „да“ на всички въпроси — отвърна тя. — Съгласна съм, ще ви направя нов списък, по-къс и по-точен. Легнете. Миришете като три скункса. Никога ли не си сменяте ризата?

— Нямам друга.

С помощта на Хана той се просна по средата на леглото. „Като изгубен котарак, помисли си тя, много голям и много слаб котарак, с един Господ знае колко белега, когото всички замерят с камъни.“

Отново имаше желание да заплаче. Преодоля го, като се впусна да действа, както винаги щеше да прави.

— Свали и панталона. Ще изпера всичко и ще се опитам да закърпя дупките, въпреки че не ме бива много. И ще мълчим — добави тя думите на Колийн.

Успя да изуе ботушите му едва след като той бе принуден направо да подпре стъпало в задника ѝ и да бута, за да ѝ помогне. Слава богу краката му бяха горе-долу чисти, Със същата ядна енергия тя разхлаби колана, разкопча копчетата, хвана платнените крачоли и с рязко движение ги издърпа без много да му мисли.

... И замръзна, усети как почервявява, страшно притеснена и нещастна. Той отново я погледна втренчено:

— Доволна?

Членът бе осакатен, отрязан почти до двете малки топчици, които мъжете имат на това място на тялото. Белегът бе отдавнашен.

Поклати глава:

— Куентин, дори не помислих...

Отново се зае трескаво за работа, напълни легена с вода, потопа дрехите, изпра ги няколко пъти със страхотно настървение. Най-сетне намери смелост да каже:

— Ако ми бяхте позволили да ви дам малко пари, поне щяхте да се подновите. През дрехите ви почти се вижда.

Отговор не получи. Обърна се и го видя заспал, а на лицето му изведнъж се бе появило трогателно детско изражение. Тя се позабави още малко, просна панталона и ризата до собствените си гащи — „изглежда страшно семейно, Хана“. Но дойде мигът, в който тя вече нямаше какво да прави, освен да се захване отново със сметките си, които можеха да почакаат и които всъщност бе направила поне шест пъти.

Реши се и тя да легне на кревата. Инак трябва да се настани на единствения стол. Побутвайки леко Куентин, успя да си направи малко място. Отново започна да чете. Но след малко той промърмори нещо за „курвенската лампа“. Тя я загаси и се сви на малкото място, което ѝ бе оставил.

Най-накрая от старанието да не мърда заспа. Денят беше настъпил отдавна. В коледната утрин над Сидни цареше все същата пълна тишина, когато нечий допир я събуди. В съня си Куентин бе

протегнал ръка и току-що я бе праметнал през нея. Тя не мърдаше, загледана в едрата кокалеста ръка с изпочупени нокти, положена върху корема ѝ. Отначало неподвижна, ръката постепенно се размърда, оживя. Пръстите трепнаха, тръгнаха нагоре и сякаш изследваха зърното на лявата ѝ гърда. Ръката се отдръпна без да бърза. По дишането долови, че Куентин току-що също се бе събудил. Отвори очи явно без да разбира къде е. Погледът му се отправи към нея. Попита:

— Отдавна ли съм тук?

— Дойдохте тази нощ към три часа.

Значи шест-седем часа по-рано, ако се вярва на църковните камбани, които звъняха.

— Бях пиан. Извинете ме.

— Няма нищо. Наистина нищо. Аз също бях сама.

— Моето семейство не ви ли искаше?

— Аз исках да бъда сама.

Най-после той се размърда, претърколи се и легна по корем:

— Кой ме е разсъблякъл?

— Кой друг освен мен?

— Къде са ми дрехите?

— Изпрани. Воняха убийствено. Няма да е лошо и вие да се измиете. Оттатък има още вода. А междувременно аз ще се опитам да ви сготвя нещо. Много лоша готвачка съм.

— Обичаме да заповядваме, а?

— Правим каквото трябва да се направи.

Тя стана от леглото, пристегна индийския халат, облечен върху нощницата, и без да му обръща повече внимание направи преглед на мравешките си запаси: пет яйца, кутия боб, парче бекон, от което могат да излязат осем или десет резена, малко мляко, чай и блокче шоколад от един фунт. При нейния ръст, с това спокойно можеше да изкара поне една седмица. Но мъжете лапат солидно...

— Три яйца стигат ли?

— Каквото има.

Той се промъкна като сянка в съседната стаичка и тя го чу как налива вода и се плиска. Усещането да има в къщата си мъж, който зависи от нея, беше съвсем ново и дори приятно. Тя реши да изсипе в единствения си тиган боба с домати и го разбърка с яйцата и с шест

резена бекон. Накрая се получи доста странна пъстра смесица, но какво от това?

Той се върна измит и увит в чаршаф, със силно загоряло лице и бяло тяло. Приличаше на брадат рус индус.

— Ще си тръгна, щом падне нощта — каза той между две хапки.
— Не мога да изляза от вас посред бял ден.

Тя тъкмо щеше да му отговори, че това изобщо не я интересува, но в следващия миг долови шум от кола, а скоро и стъпки по стълбите. Качиха се поне двама. На вратата се почука.

— Хана? Аз съм.

Гласът на Лизи. Хана не гъкна, вперила очи в Куентин. Поклати глава. Отново се почука.

— Хана, тук ли си?

Тишина. Хана понечи да стане, почти решена да отвори вратата. Ръката на Куентин се протегна и я спря. „Не се обаждайте“, казваха зелените очи. Секундите течаха в мълчание. Чу се шум от стъпки надолу по стълбата, сетне от кола, която потегли.

— По-скоро щях да ви цапардосам — каза Куентин.

— Трябваше да я видите и най-вече да ѝ говорите.

Нямаше никаква вероятност да приеме, но аз опитах, Лизи, направих каквото можах...

Той дори не си даде труд да отговори и започна отново да се храни, поглъщайки с пълно безразличие бърканицата, която му бе поднесла. Все още не ѝ бе казал и дума за писмото, което му беше написала за Лотар Хътуил и Мика Гън. Сега, като го гледаше, се упрекна, че се е обърнала към него. Какво, по дяволите, би могъл да направи той? „Трябва все пак да се откажеш от навика си да търсиш Менделовци навсякъде, за да решават проблемите, които сама си създаваш. Всъщност, възможно е той да не е отишъл у Соумс и изобщо да не го е прочел. Толкова по-добре или толкова по-зле.“

Каза, че ще излезе за час-два. На следващия ден смяташе да изпрати някого или сама да отиде при Соумс да си вземе писмото. Излезе, отиде в лабораторията си и остана там доста време без особени причини. Мястото очевидно беше пусто — дори сестрите Уилямс ги нямаше — и по улиците не се мяркаше жив човек.

Когато се върна, завари го заспал отново, с пръст, мушнат между страниците на единствената книга, която тя имаше на английски:

„Панаир на суетата“ от Такъри. Най-много да беше прочел три страници. Тя придърпа стола до масата и започна да съставя искания списък с растенията, от които наистина имаше нужда, като посочваше точните количества. След това, за да има с какво да се занимава въпреки дълбокото си отвращение към този род занимания, тя закърпи доколкото може с парчета от старата си престилка дупките по ризата. Имаше само черен и червен конец. Резултатът от работата ѝ с иглата беше плачевен, както и бе очаквала...

Следобедът мина в тази странна атмосфера. Най-накрая тя захвана отново да чете, първо Лермонтов, после Лихтенберг на немски, като с отслабването на светлината се доближаваше до прозореца и на всеки осем-десет страници хвърляше едно око към Куентин Маккена; забеляза играта на сенките, които завладяваха лицето му и впечатляващата твърдост на дългите му мускули, опънати като въжета под измършавялата плът.

— Обещахте ми нещо за Лизи.

Не го беше усетила да се събужда. Не можеше да каже от колко време я наблюдава.

— Ще го удържа.

Той кимна.

— Чай?

Движение с глава: не. Тя остави книгата си и попита:

— Вие наистина ли смятате да прекосите Австралия пеша?

— Имате ли карта?

Имаше. През следващия час той ѝ обясняваше откъде и как ще мине. Планът му е от шест години, начертал го е още докато е бил в затвора, заради касапницата на гемията. Отначало бил решил да използва от онези камили, дето едно време ги докарали от Азорските острови. Но в крайна сметка ще тръгне пеш. Сам, няма да вземе със себе си дори двамата или трима приятели аборигени, от които се е научил как да оцелее в пустинята. Ще се подготвя колкото е нужно, двайсет, трийсет, четирийсет месеца; а ако се наложи, и повече.

Единственият прозорец в стаята на Хана гледаше на югозапад; виждаше се как слънцето залязва и започва да пламти.

— Помолих ви за по-точен списък.

— Готов е.

— Ще продължите да бъдете снабдявана. С мен или без мен в другия край на веригата. Взел съм мерки: един тип на име Кланси ще се заеме с изпращането. Просто ще трябва да му давате по една лира на седмица, в краен случай трийсет шилинга, не повече...

... И когато Кланси влезе във връзка с нея, тя ще разбере, че Куентин е предприел или всеки момент ще предприеме дългия си поход.

Мълчаха. Той се беше надигнал и беше седнал в леглото, с гръб към светлината и тя едва виждаше очите му. Досещаше се какво става в главата му. „А и ти желаеш същото.“

— Съгласна съм — каза тя.

— Толкова ли сте сигурна, че знаете какво щях да ви помоля?

— Мисля, че да.

— От съжаление.

— Досега не се самосъжالياвахте. Не започвайте, ако обичате.

Той кимна:

— На това му се казва да ти затворят устата. Твърда като камък, а?

— Да.

— Оплаквам мъжа, когото сте решили да обичате, онзи поляк.

— Това изобщо не е ваша работа.

— Ясно. Нищо не съм казал.

— Сега?

— Моля ви, да.

Тя съблече халата и нощницата си и застана срещу него права, огряна от залязващото слънце, което осветяваше само нея.

— Можете ли да разпуснете косите си?

Тя се подчини.

— Завъртете се леко около себе си.

Тя отново се подчини.

... Легна до него при друг един знак, който той направи. Не я докосна, макар че лявата му ръка бе само на сантиметър от ханша й. Минути тишина и пълна неподвижност, докато и последните слънчеви лъчи се стопиха. Едва тогава той стана и отиде да се облече. Когато пак се появи, беше готов да потегли.

— Две неща — каза той. — Първо за Хътуилови: върнали са се в Мелбърн. Успях да говоря с един от слугите в Гундагаи: права сте, че

не е способен сам да убие жена си. Освен това научих, че се готвят да заминат за Европа, където ще останат най-малко една година. Елоиза никога не е разпитвала за вас, тя дори не знае истинското ви име и изобщо не ѝ пука. Вие не я интересувате. Излъгал ви е и вие правилно сте преценили.

— А второто?

— Гън. Мъртъв е.

— С него ли се бихте?

— Не се занимавайте с това. Без Гън вашият Хътуил е безпомощен и това е най-важното. Как се казваше онзи тип, дето е в Сибир?

— Визокер. Мендел Визокер.

— Ако някой ден дойде в Австралия, ще ми бъде интересно да се запозная с него. Кланси ще знае къде да ме намери. Хана?

— Зная — каза тя. — Лизи.

— Нищо друго.

Той се приближи до леглото, наведе се и я целуна леко по устните.

— Благодаря.

След като той си тръгна, към десет часа вечерта, тя написа четвъртото си писмо до Мендел:

... Успях, Мендел, скоро ще имам повече пари, отколкото когато дойдох. Скоро ще бъда почти богата. Не съм толкова щастлива, колкото очаквах да бъда. Вярно е, че това е първата крачка. Идеята ми за ковчежетата, за която ви разказах последния или предпоследния път, даде наистина удивителен резултат и надмина надеждите ми. Истинско удовлетворение е да видиш как се реализира план, за който си мечтал. Дори е малко опияняващо (но не за дълго, бъдете спокойни), когато хората постъпват точно както си предположил, че ще направят. Особено когато си висок колкото стол, момиче си и още нямаш осемнайсет години. Можете да си се смеете! Но Сополаната е доста доволна от себе си в последна сметка...

Тук малко се поколеба, защото не знаеше дали трябва да му разкаже случая с Хътуил. Не, това щеше да го разтревожи и да увеличи неприятностите, които сигурно имаше в Сибир.

Задоволи се да спомене имената на Куентин и Кланси, без други подробности, и написа на Мендел, че като дойде в Австралия, ще го запознае с Куентин — *който не ми е любовник, не си въобразявайте!*

Отново се върна на темата за богатството си и написа, че ще са й нужни още няколко месеца, за да укрепи начинанието. След което ще се захване с втория, по-амбициозен етап.

С две думи всичко върви много добре, Мендел! Целувам ви много силно.

Все едно, той никога няма да прочете писмата й, помисли си тя. Със същия успех би могла да пише на Господ, защото и от него отговор не чака!

Триста трийсет и девет лири печалба от деня след Коледа до последния ден на 92-а.

Отново сама в този последен ден, в последната нощ. Отново отклони поканите на Маккена, на Оугълви, на сестрите Уилямс, на Маги Макгрегър, на братята Ръдж, всичките огорчени от мисълта, че би могла и би искала да бъде сама при настъпването на Новата година. Колийн за малко да я разколебае да промени решението си: напредването на болестта се изписваше все по-ясно по лицето на едрата ирландка...

Само двеста и девет лири през първата седмица на 1893 година.

Беше очаквала този спад. Рекордните печалби в дните преди Коледа и Нова година се дължаха единствено на празниците. Нормално беше приходите да намалеят. Освен това с темпа, с който бяха тръгнали нещата, почти всички дами в Сидни сега вероятно имаха поне по един от нейните кремове. Да не говорим за тоалетните води, които се продаваха още по-добре. В известен смисъл Хана бе наситила пазара. „Добре че използвах миниатюрни гърненца, рано или късно ще са принудени пак да си купят...“

Но все пак беше малко дразнещо.

Единственият успокояващ факт в тази кампания бе успехът, пожънат от салона за чай. След като преодоляха стеснителността си от

първите дни, която направо ги парализираше, сестрите Уилямс чудесно свикнаха с новото си положение на директорки домакини, чиято почтеност беше над всяко съмнение. Естествено, изпаднаха в нов пристъп на паника, когато Хана им съобщи цените, които трябваше да искат (от десет до трийсет пъти по-високи от действителните) за разните кифлички, за питите с малини, за сладкишите със стафиди, за кейковете, за баничките с равен, за пастите с кокосов орех (с глазура), дори и за пудинга „Виктория“ и за седемдесет и единия видове чай, предлагани в менюто... Но се бяха подчинили на изискванията ѝ.

Нещо повече, у тях се бе извършила някаква промяна: бяха се превърнали в почти фанатични снобски и не допуснаха в салона две-три жени, които в техните очи не бяха достатъчно знатни. Тези ограничения бяха развихрили въображенията: „Градината на Будика^[1]“ — английската Жана д'Арк в битката срещу римляните — получи статут на висш аристократически кръг. Първите дни Едит и Хариет сами приготвяха сладкишите. Беше истинска битка да ги отделят от печките им. Бяха отхвърлили първите две кандидатки за готвачки, намерени от Колийн, склониха да приемат третата, след като я подложиха на тридневен тежък изпит, достоен за испанската Инквизиция. Посрещнаха с голямо подозрение предложението на Хана за ново подкрепление в кухнята една седмица след откриването на 14 декември. Отстъпиха все пак за приемането на две млади помощнички; все момичета, разбира се, тъй като никой мъж не би могъл да стъпи в „Градината на Будика“.

Когато стана дума да се наеме втора сладкарка, те пак най-накрая казаха „да“. Новодошлата бе скорошна емигрантка, току-що пристигнала от родната си Австрия; притежаваше великолепно дарби в производството на виенски сладкиши, торти и пасти, дори малки хлебчета с бадеми и стафиди от същия този Тирол, откъдето бе родом.

Гъските се съгласиха, че е екзотично.

„Не ми стига, че им плескам кожата с какво ли не, ами отгоре на всичко ще превърна тези австралийки в бъчви, като ги тъпча така; направо съм опасна за обществото“, мислеше си Хана. Но си мислеше още, че има идиотски добра идея (езикът ѝ ставаше все по-цветист в тази страна на пионери, където не се страхуваха от думите; през целия си живот тя запази вкуса си към острите за една жена думи,

изпреварвайки модата, която я настигна едва петдесет години по-късно), та чудесна беше идеята ѝ да отвори салон за чай. За разлика от кремове и тоалетните води, в момента приходите от всички видове сладкиши следваха една постоянно възходяща крива, независимо от бавния старт. В общата печалба в началото на януари те вече бяха една трета...

... Половината, две седмици по-късно. Принудиха се да вземат трета помощничка в кухнята и две девойки; сестрите Уилямс вече не смогваха да обслужват сами масите, затуй наеха първо две, а после още две момичета за сервитьорки (в средата на февруари станаха общо шест). „А ако създам училище, за да обучавам и подготвям персонала си?“ Запомни идеята за по-късно.

Друго назначение — каруцар доставчик за двуколката, боядисана естествено в черно, с орнаменти в наситено червено. Защото клиентелата вече не се задоволяваше само да идва да дегустира на място, а поръчваше и изискваше доставки по домовете. „Ех, ако Мариан Каден беше тук...“ Хана за момент реши да му пише, да го помоли да дойде в Австралия, абсолютно убедена, че той ще приеме. Но освен че трябваше да му плати пътуването, което все още не ѝ беше по кесията, тя знаеше, че ще трябва да осигури средства за майка му и безбройните му братя и сестри, които той нямаше да иска да напусне ей така. „И това остава за по-късно...“

Приходи през втората, третата и четвъртата седмица на януари 1893-а: сто седемдесет и една, сто двацет и девет (това е дъното, най-ниското ниво, което някога ще достигне), после сто шейсет и пет лири. (Печалбите намаляваха от допълнителните заплати, които трябваше да плаща.) „Но започват да се повишават“, отбеляза тя в полето на вечния си бележник от обработена овча кожа, където си водеше винаги бележки. В него бяха нанесени с точност до пени сметките още от самото начало във Варшава, при Добе Клоц.

Сто двацет и четири в началото на февруари.

Двеста и три следващата седмица.

„Или почти сто и четирийсет пъти заплатата ми на камериерка. Не може да се отрече, че напредваш. Само дето ще са ти нужни десет-двайсет години, за да достигнеш целта си. А в това време Тадеуш ще има възможността да се ожени шест пъти и да направи на жените си петдесет и четири деца..., а това ще ти създаде някои проблеми, ако

пожелаш да се омъжиш за него. Господи, Хана, значи ще трябва да препускаш малко по-бързо...”

В моментите, когато мислеше за тези неща, я обземаше почти пълно отчаяние. Почти. Нямаше съмнение обаче относно пътя, който трябваше да следва — той ѝ беше все така пределно ясен: да натрупа състояние, да се върне в Европа, да намери Тадеуш, да се омъжи за него, да го направи щастлив — междувременно и тя да бъде щастлива с него — да живее с него, докато смъртта ги отнесе, и то заедно, когато ще са много стари, в някоя пролетна утрин (или през есента, това беше едно от редките неща, за които все още нямаше точна идея).

Всъщност всичко беше толкова просто.

„Ти си луда.“

— Не мисля, че ще посрещна следващата Коледа — каза спокойно Колийн, сякаш съобщаваше, че утре ще вали.

— Не е вярно. Не се умира така лесно, освен ако човек се предаде.

— Каква удивителна личност сте, Хана. Вие наистина мислите, че да се живее, е единствено въпрос на воля, нали?

— Да. Във всички случаи си струва да се опита. Имаме една-единствена възможност, затова трябва да я използваме максимално.

Не вярвала в рая, каза Хана. Нито в ада или в някакъв задгробен живот. Вече знаела, че ще умре в дълбока старост, когато ще се чувства поуморена. След един век.

После млъкна, защото Колийн кашляше, обхваната от нов пристъп (обаче не хрочеше кръв, което доста объркваше лекарите). Замълча и защото виждаше, че отсъствието на каквото и да е религиозно чувство у нея дълбоко натъжава ирландката.

Двете бяха в лявото крило на вътрешния двор, на първия етаж срещу помещенията, приютяващи салона и лабораторията. Тези помещения също бяха подновени от работниците на Уотс; белосани, те вече не излъчваха убийствената миризма на овча вълна, но в тях не беше направено още нищо, стояха необитаеми. Хана смяташе да ги пригоди за собствени нужди, когато станеше малко по-богата. Тук щеше да е бъдещата ѝ стая, а до нея ѝ банята; там щеше да е кабинетът

й, а след него библиотеката; по-нататък щеше да има още един малък апартамент, много красиво подреден...

— За Лизи — тихо каза Колийн.

— Мразя да ви слушам като говорите така, още не сте умряла.

— Куентин ми предаде разговора си с вас за Лизи. Неговата молба към вас е и моя, Хана. Говорих на Дъгал, той вече е почти съгласен, а също и Род. Значи всичко е уредено, остава вашето съгласие.

Отдолу, от градината, до тях достигаше кудкудякащото дърдорене на сиднейските дами, примесено с ромоленето на свежата вода. — *Ето така те осинових, Лизи. Беше съвсем просто и направо неизбежно. Почти както се прибира куче без господар... Спри да лаеш, ако обичаш: ние сме две възрастни дами, които пият чай в „Риц“, шейсет години по-късно; от нас се очаква да сме сериозни...*

Хиляда осемстотин и петнайсет паунда. На 15 януари, в съответствие с договора, сключен с Лотар Хътуил (който тя всъщност му бе наложила, защото той изобщо не се интересуваше от парите), тя лично занесе и предаде сумата от осемстотин и осемдесет лири на един банкер на име Едуард Ръдстън Грийвс. Прибавени към сто и двайсетте, които вече бе върнала, възстановената сума възлизаше на хиляда. Оставаха шестстотин и осемдесет. Щеше да се освободи окончателно от дълга си към средата на февруари: инстинктът ѝ подсказваше, че това няма да е много добре за финансите ѝ; влияеха също вечерните уроци, които продължаваше да взима, сега по банково дело. Дразнеше се от ограничаването на печалбите от козметичните продукти; съзнаваше, че е стигнала до определено стъпало, което щеше да ѝ бъде трудно да преодолее. Без постоянно нарастващите печалби от салона за чай и сладкишите, кривата на приходите щеше да е равна или направо низходяща. Единственото решение беше да се инвестира другаде. Реши да раздели печалбите си на две части. Едната (една трета, тоест шейсет и осем лири), щеше да отделя, за да може да върне дълга си за десет седмици; другата беше предназначена за нови начинания.

Е. Р. Грийвс беше около четирийсет и пет годишен и заемаше важен пост в Австралийската банка. Той или притежаваше уменията да

се прикрива съвършено, или не знаеше нищо за връзката на Хана с Лотар Хътуил, защото изглеждаше предупреден единствено да влага в тайна сметка парите на своя приятел и клиент, без да е осведомен за размера на вноските.

— Аз или някой друг ще идва да ви носи по шейсет и осем лири всяка седмица. Десет седмици поред. Или по-скоро не, дойде ми на ум нещо друго, а вие ще ми кажете дали идеята е добра: ще открия сметка при вас, вие ще ми давате лихва от десет процента — това е минимумът, мисля — и от тази сметка всяка седмица ще теглите шейсет и осем лири и ще ги внасяте в сметката на вашия клиент. Всъщност мисля, че бих предпочела дванайсет процента. Можете да откажете. Има и други банки. *Още по онова време вече не обичах bankerите.*

Грийвс каза „да“.

— Колкото до извлеченията — каза Хана, — едно или две седмично ще са достатъчни. Да кажем във вторник и петък. Обичам да знам състоянието си и се оправям много добре с цифрите. Благодаря за любезността. След осемнайсет или двайсет месеца ще имам сто хиляди лири и ще трябва да ги поверя на някого... Да, точно така, чакам едно малко наследство. Мога ли да ви попитам нещо?

Можеше.

— Какви са шансовете на човек, който иска да тръгне пеш по права линия от Брисбейн до Пърт?

Той преглътна, объркан от безсмислицата.

— През Голямата пясъчна пустиня? Абсолютно никакви. Никой досега не го е правил.

... Всъщност някои вече са опитали. Той изреди имената на един поляк, граф Стрелецки, който през 1840 г. открил и кръстил връх Косцюшко; на някой си Ангус Макмилан, който година по-късно стигнал до Корнър Инлет (Хана изобщо не знаеше къде е това); на един прусак на име Лейхард, който през 48-а тръгнал от стръмните брегове на Дарлинг право на запад и когото все още очаквали да се завърне; на Джон Форест, който през 74-а успял да стигне от Пърт до Аделаида...

— Но Аделаида е в Южна Австралия... на запад от Мелбърн и маршрутът на Форест изобщо не може да се сравнява с Брисбейн — Пърт.

Съобщи имената и на други, обсебени от същата идея и умрели до един, без изключение. Според него трябвало да си ненормален, за да предприемеш такова пътуване. Особен пеш. Но дори и с онези нови коли без коне, за които разказват...

Хана се усмихна: само лудите са интересни. Тя имаше един последен въпрос: къде са в момента господин и госпожа Хътуил?

Несъмнено в Мелбърн. До юни-юли, когато обикновено се връщали в имението си в Гундагаи. Но както разбрал Грийвс, двойката се готвела да замине за Европа.

А това потвърждаваше сведенията, дадени от Куентин Маккена.

Смяташе и пресмяташе до настъпването на есента. Стигна до заключението, че в края на май ще притежава две хиляди и шестстотин лири лични нейни пари, увеличени с лихвата на банката.

Пето писмо до Мендел:

Ако утре пристигнете, ще имам с какво да ви нахраня, въпреки че сте доста лаком с този гардероб, дето ви е вместо гръден кош... А, Мендел, депресията ми премина, имам страхотно борбена душа. Всъщност потеглям на война. Кога ще дойдете при мен?

Взе парахода за Брисбейн на 29 април 93-а.

[1] Английска кралица (I в. от Христа), оглавила въстанието срещу римляните през 62 г. от Христа. — Б.р. ↑

15. ПО-ПЪРХАЩА ОТ МЕН

Пътуваше с парахода „Александра“ на Австралийската мореплавателна компания и три дни след тръгването ѝ от Сидни отпред се появи нисък бряг с гъста тропическа гора от мангрови и множество тропически дървета, оплетени с лиани, имаше дори бананови дървета, които в нейните очи бяха върхът на екзотичността. Беше единствената жена на борда и като никога изпита удоволствие, че я приемат като такава. Какво откритие! Запозна се с първия жив милиардер в живота си. Естествено, с повече или по-малко заобикалки той изрази желание да посети каютата ѝ, за предпочитане в момент, когато тя е там... и в хоризонтално положение. Тя с лекота отби атаката, която ѝ се стори просто забавна — освен че беше ужасно стар, тя вече имаше определено мнение за него и му подготвяше дяволски капан. Той беше червендалест колос на име Клейтън Пайк; притежаваше един-два милиона хектара, пълни с овце и тук-там крави, без да се броят златните мини в района на Гимп и сериозните участия в търговски къщи; освен това беше депутат в парламента на Куинсланд. „Двайсет години да бях търсила, пак нямаше да намеря нещо по-подходящо. Колко добре ми идва! Пък и при моята борческа натура!“

Тя се представи за швейцарка от Вирвалдщатерзее (чисто творение на плодовитото ѝ въображение, но и предпазна мярка: кой австралиец ще запомни подобно име?) и му разказа една покъртителна история, способна да разплаче дори кенгурче, за някакво коработрушение хекатомба в Папуазия, в която е загубила цялото си семейство...

... млъкна за момент, после избухна в смях.

— Не вярвате нито дума от това, което ви казвам, нали?

Неговият смях също изригна: наистина изобщо не ѝ вярвал, самият той бил не по-малък лъжец в младостта си и съжелявал, че вече не може да лъже, защото действителността е надминала мечтите му — доказателство, че е остарял. Беше един от онези мъже, които тя често

щеше да среща по-нататък, особено в Америка — обладани от непоклатима самоувереност, от бодрата свирепост на голяма бяла акула, независимо дали го правеха с тексаска жизнерадост или със студената сериозност на еврейски или презвитериански финансисти от източното американско крайбрежие; способни да залагат безсмислено, готови да се бият десет дни за един долар, но всичките убедени, че жената е или майка, или нещо пърхащо и розово, което в желаниия момент надава кратки страстни викове.

Хана не виждаше никакво неудобство да е пърхаща. Напротив. Една от първите ѝ грижи веднага щом отдели част от печалбите за лични нужди, беше да се екипира (тоалетите според нея бяха вложение и тя нямаше никога да се откаже от него; освен това ѝ доставяха дълбоко удовлетворение и радост). От един превъзходен копринен креп, пристигнал направо от Китай, поръча да ѝ ушийт три еднакви рокли, точни копия на прословутата рокля с трийсет и девет копчета; от не по-малко разкошна китайска коприна — друга рокля с деколте, дълбоко като гроб; петата рокля беше от сатинирана коприна в наситено червено; шестата — от преливаща се черна тафта с бели и червени къдри и със също така главозамайващо деколте; последните три бяха от индийска коприна, бели и тя ги слагаше само когато се показваше на слънце и то под меката сянка на пелерините на цветя. Купила бе шест шапки, десет чифта обувки, сред които имаше и френски пантофки, леки като ефирна мисъл. А бельото ѝ представляваше истински водопад от възхитителни дантели, оргия от нежен, почти прозрачен муселин от Дака. Точно това тя наричаше своя бойна одежда. „Със сигурност в цяла Австралия няма по-пърхаща от мен.“

... Но колкото до това да е розова и пискаща, то беше друга работа. С тези мъже — а господинът олицетворяваше най-точния австралийски прототип — тя несъмнено щеше да се сблъсква често (не беше предчувствие, а увереност), първо, за да ги убеди, че е способна да ловува в техните територии, а после, когато е нужно, да им пусне някоя стръв.

„Запомни добре, Хана, ако някой ден се наложи да бъдеш розова и пискаща само за времето, докато измамиш някой от тях, защо не? Това е едно от оръжията ти и ще си много глупава, ако не го използваш...“

Скрит зад пурата си, като руски артилерист, гледащ от Балаклава^[1] как идва на помощ леката кавалерия, Клейтън Пайк слушаше мълчаливо нейния разказ. А тя му разказа всичко. Дори за хода с ковчежетата. Пайк се смееше, но тя ясно виждаше, че това го кара да се замисли: не я е смятал за толкова коварна. Изведнъж, от предпазливост, тя за момент се отказа от капана, който му готвеше, и цял един час се преструваше на ентусиазирано, амбициозно, не така лукаво и дори малко наивно в последна сметка момиченце...

... Оцени резултатите, когато на третия ден от пътуването „Александра“ навлезе в реката при Брисбейн.

Усети, че най-сетне е настъпил моментът, когато недоверчивостта му почти се е стопила. За втори път заложи капана си:

— Пайк — каза тя (решила бе да си спести „господин“; първо, защото самият той я наричаше Хана, а пък и „господин Пайк“ не ѝ се струваше достатъчно равностойно; беше доста учудена от собствената си дързост, тъй като искаше да се постави наравно с един мъж, който можеше да ѝ бъде дядо). — Пайк, имате състояние около петстотин хиляди лири, но сте на... (престори се, че се мъчи да отгатне възрастта му, която знаеше от стюарда — шейсет и три години) петдесет години. А аз съм на осемнайсет. Обзалагам се с вас, че парите, които имам днес, а те са две хиляди и шестстотин лири, след една година ще станат двайсет и пет хиляди. Най-малко.

— След точно една година?

— В същия ден и час. Без заеми и наследства. И без да обирам хората по улиците с огромен револвер. Двайсет и пет хиляди лири, които ще съм спечелила съвсем сама.

— С доказателства в ръка?

— С всички нужни доказателства. Ще имате право да проверите сметките ми.

— Кой ще е арбитър? Някоя банка?

— По ваш избор.

— Юниън Банк в Мелбърн.

— Добре.

— Знаете ли я?

— Не съм и чувала за нея.

— Това е голяма банка.

— Това е добре за нея.

— И ако имате тези двайсет и пет хиляди лири?

— Вие ще ми платите още двайсет и пет хиляди. В замяна...

— А ако вие вече имате тези пари?

— Сметката ми е в Австралийска банка в Сидни. Ще ви я покажа. Друга нямам. В тази страна съм от миналия юли. Можете да проверите всичко, което ви разказах, включително и историята с ларикините, дето ме обраха. Пайк, ако в сметката ми в банката не достига една лира или дори един шилинг, аз ще ви дам всичките пари, които имам в Австралия и навсякъде по света. Искam да кажа след триста шейсет и пет дни, смятано от тази минута.

Той мълчеше. Леката кавалерия, начело с лорд Кардиган очевидно е на път да връхлети върху руските батареи. „Спечели, Хана, добре направи, че го атакува фронтално. А освен това се и забавляваш!“

Пайк извади пурата от устата и се провикна, всъщност понечи да се провикне: „По дя...“, но се спря, защото никак не беше прилично да се ругае пред жена.

— Що се отнася до мен — каза му Хана с най-чаровната си усмивка, — можете спокойно да кажете „По дяволите“ или нещо друго, ако това ще облекчи или ще улесни мисленето ви... Да или не, Пайк? Приемате ли облога ми? Да не би да се страхувате от мен?

И се наведе още малко, та той да се очарова още повече от деколтето ѝ (в този ден, когато малкото параходче маневрираше, за да доближи до пристана осемстотинте си тона, тя беше с роклята от китайска коприна).

Стиснаха си ръце. Под сянката на въртящото се чадърче. Малката ѝ ръка, покрита до пръстите в ирландска дантела, потъна в едрата австралийска лапа.

„Нямаше да се обзаложа, ако бях мъж. Понякога е страхотно изгодно да си момиче.“

Той я покани у дома си за времето на престоя ѝ в Брисбейн, докато тя бе смятала да отседне в хотел „Импириъл“. На всяко добро дело трябва да се отдава дължимото, подчерта той и с известно неудобство добави:

— Бих предпочел да не говорим за облога пред жена ми, Хана. Може да не разбере...

— Мъжка дума — отговори Хана, смеейки се.

Той имаше къща на нос Кенгуру и то не каква да е; домът бе обзаведен със законна съпруга, пет деца и седем внуци. Както се бяха уговорили, той я представи като дъщеря на един от деловите си партньори в Сидни. Приеха я топло — австралийско правило, чието съответствие тя откри отново едва в Америка. Поискаха да организират бал в нейна чест, макар тя да си призна, че изобщо не знае да танцува. Пайк ѝ даде кола и кочияш, който щеше да ѝ служи и за охрана...

... Нещо повече дори, като добър играч, какъвто беше, той предостави изцяло и напълно на нейно разположение всичките си връзки в града и в цялата колония Куинсланд (по-късно тя си даде сметка, че те се простират и извън територията ѝ). Още следобеда след пристигането си тя отиде в центъра с ферибота на Питрис Байт. Срещна се с агента по недвижими имоти, препоръчан ѝ от нейния домакин. Посети с него десетте или дванайсетте помещения, които се предлагаха. На следващия ден избра едно на улица „Куинс“, на първия етаж на красива тухлена къща с бели прозорци, отрупани с цветя, над ателието с френски надпис на една модистка, която беше францужойка, колкото Хана беше австрийка или швейцарка.

Три стаи за първия ѝ филиал. По подобие на това, което бе направила в Сидни, тя поръча да ги боядисат в бяло, да сложат червен паркет и черна абаносова ламперия, с мебели от палмовидна тръстика от Манила, лакирани в бяло. За по-сигурно бе донесла със себе си на „Александра“ необходимите абаносови дъски, достатъчно кутии боя в наситено червено, акварели и пастели за стените. Оставаше да се наредят много цветя.

Досега нещата вървяха както тя бе искала: бързо. Затова пък ѝ бяха нужни още пет дни, за да си намери представителка. Без мрежата от обществени контакти, които Пайк ѝ бе предоставил изобщо нямаше да успее, поне за толкова кратко време. Нае две представителки, защото не можеше да избере между двете най-добри кандидатки, но най-вече защото ѝ се струваше, че те се допълват — първата знаеше отлично да смята, а другата беше по-добра в продажбите. Еванджелайн Поуп (математичката) и Мери Кари бяха моряшки жени (по един

моряк за всяка, бяха почтени), епизодично възраждани със съпрузи, когато господата с фуражки с галони се прибираха от Пернамбуку или Ява. Тя ги информира — „записвайте си, моля ви се“ — какво точно иска от тях: да продават кремове и тоалетните води, които ще им изпраща от Сидни всеки месец. И да дават някои козметични съвети. Нищо не знаят в тази област? Е и? Да не мислят, че Хана знае повече?

Заплащането ще е процент от осъществените продажби.

А с рекламата и с осведомяването на съгражданките им за чудесата, които можеха да си купят, се нагърби Хана. Тя просто повтори в Брисбейн операцията с ковчежетата, но с едно допълнително улеснение, тъй като разполагаше с достоен съучастник: Клейтън Пайк, който бе вложил пари или имаше солидни приятелства в местната преса, главно в редакцията на седмичника „Куинсландър“. Еванджелайн по-добре от Мери схвана стратегията, попи препоръките като гъба; и ги разбра, което беше още по-добре. „Евангелието според Хана: Тогава Хана каза на учениците си: Все пак сделките са забавно нещо!“

В Брисбейн заложи на сто и трийсет лири месечна печалба. През първите десет месеца, защото след това би трябвало да се повиши. Като предпазна мярка тя се уговори с един пълномощник на Австралийската банка, когото натовари да следи сметките на агенцията и да я уведомява при най-малкото изненадващо събитие.

— Защо сто и трийсет лири? — попита Клейтън Пайк.

— Сидни има двеста и четирийсет хиляди жители, които ми носят осемстотин лири месечно, при четири седмици в един месец. В Брисбейн живеят четирийсет хиляди души. Една шеста от осемстотин е сто трийсет и три. Искате да преразгледате условията на облога ни ли, Пайк? За да вдигнете мизата?

Той не държеше, не.

На бала, който все пак дадоха в нейна чест, тя категорично отказа да танцува, като за случая си измисли леко навяхване. И този път не знаеше защо всъщност постъпва така, точно както се беше заинатила да е сама на празниците в края на годината. Наистина не знаеше да танцува, но не се съмняваше, че може да се научи. Не, ставаше дума за съвсем друго нещо: някаква неясна мечта, която се оформяше и която Хана щеше да лелее седем години.

Връщайки се в Сидни на 14 май, тя прекара там само два дни, защото бе предвидила да вземе първия влак за Мелбърн. По съветите на Клейтън Пайк, в Сидни тя успя да убеди Бенджамин Ръдж, брат на онзи Изикиъл със същото име, да работи в Р & О само по половин ден и да използва освободените по този начин часове за финансов контрол на нейните сделки. Той трябваше да ѝ дава отчет всяка седмица, тя имаше доверие в него, доколкото изобщо беше способна да се довери някому.

Пайк имаше право: време беше да се освободи от всекидневното надзираване, чакаха я много по-важни неща. Повери на Маги Макгрегър производството на кремове и тоалетните води — в средата на май 93-а в това производство вече бяха заети единайсет работнички, през следващите шест месеца групата нарасна на петнайсет, а после на осемнайсет.

А Дайна Уотс се нагърби за петнайсет лири месечно с общата организация на салоните и с надзора на Едит и Хариет Уилямс, които по финансовите въпроси не виждаха по-далеч от върховете на остриите си носове.

... Намери и време, два часа преди тръгването на влака, да се отбие да целуне Колийн и Лизи. През двете седмици, докато бе отсъствала, ирландката бе отслабнала още повече; на моменти се задушаваше, пребледняваше от болката, която разкъсваше гърдите ѝ.

— Предупреждавам ви, Колийн, ако ви няма при завръщането ми...

— Млъкни, Хана.

Единствено поради случайността на влаковите разписания стана така, че тя прекара една нощ в Мелбърн. Във всеки случай не бе имала намерение да се задържа там. Мелбърн беше доста голям залък, който тя не знаеше откъде да захапе.

Отиде да преспи при госпожа Смитсън, в семейния пансион, където бе прекарала първите си австралийски нощи и където я бяха обрели. Не беше устояла на съвършено детинското изкушение да отиде победоносно да афишира сегашното си финансово състояние само девет месеца след първото си отсядане там: като се изключат средствата, които бе вложила в Брисбейн и разходите за пътуването и

тоалетите (вторите бяха по-големи от първите), оставаха ѝ почти две хиляди лири.

На следващия ден замина за Балард и Бендиго. За Балард знаеше единствено това, което бе научила от Лотар Хътуил, когато ѝ беше разказал историята с мъжките и женски венециански гондоли. Но още веднъж цифрите ѝ послужиха за ориентир: поне петдесет хиляди жители имаше в първия от двата града, трийсет и няколко хиляди във втория. Но най-вече, че от почвата им бе извадено злато за повече от двеста милиона лири стерлинги.

Клейтън Пайк ѝ беше дал името на един човек в Балард, на някой си Лахлан, собственик на доста неща в района, главно лозя. Самият Лахлан не се оказа кой знае колко интересен; Хана долови в него безразличие и дори отегчение, когато му съобщи за намерението си да повтори в неговия район това, което вече бе направила в Сидни и Брисбейн. „Истината е, че изобщо не му пука. Скапан мъж!“

... Роля изиграха случайността и състоянието на постоянно дебнене, на постоянно напрежение, в което беше тя, готова да сграбчи и най-малката възможност. Шест месеца по-рано Лахлан бе наел в Мелбърн едно младо семейство французи, Фурнак, само поради факта че бяха родом от страната на бордото и бургундското вино. Чисто съвпадение беше, че Хана се появи в канцеларията на Лахлан веднага след сънародниците на любимия ѝ Шодерло дьо Лакло и на обожавания от нея Жул Верн. Когато те излязоха, тя ги чу да си говорят на своя език и се удиви, че ги разбира. Веднага след като приключи собствената ѝ среща с винаря от Австралия — на която може би не се представи достойно, вече заета с внезапно хрумналата ѝ идея — тя хукна след тях...

Те се казваха Режи и Ан и годините им, взети заедно няхаха и петдесет. От осем месеца бяха в Австралия, решили бяха да се установят там окончателно и мислеха да отворят нещо, но и те не знаеха точно какво: може би ресторант или моден магазин по подобие на онзи, който по-големият брат на Режи бе открил през 1887 г. на улица „Бърк“ в Мелбърн (Хана си спомни надписа му, а още по-добре си спомни изложените в него рокли, които я бяха накарали да зяпне от възхищение). Имаха малко пари, около шейсет лири — не бяха кой знае колко, разбира се — събрани в по-голямата си част по време на престоя им при Лахлан.

Оказа се освен това, че преди да тръгнат към южното полукълбо, те бяха работили в Париж, като той бил продавач на общинското тържище, а после в „Прентан“^[2], а тя била касиерка в един магазин на улица „Фобур Сент-Оноре“. „Господ ти ги изпраща, Хана!“ Разговаряше с тях, използвайки френския, който бе научила от книгите, без никога да го е говорила, и понякога изричаше словосъчетания, които караха събеседниците ѝ да се блещат. Двойката безкрайно ѝ хареса, допадна ѝ, но тя за малко да се усъмни в толкова много късмет; същото се отнасяше и за тях и се дължеше на подозрителността и чисто френското нежелание да се ангажират прекалено бързо.

Тя им обясни подробно механизма на начинанието си, как вижда сътрудничеството си с тях: ще им изпраща своите продукти, а те ще имат изключително представителство за всичките градове на запад от Мелбърн, тоест Балард, Бендиго, а защо не и Аделаида. Нима не смятат самите те да започнат нещо?

Ан имаше ясен и жив поглед. Помириса едно гърненце със „79“.

— И това ще премахва бръчки?

— Не този, другият. Надявам се.

„Да им кажа ли истината или не?“ Тя избра положителния отговор и им разказа как сама е направила двата крема, но изобщо не знае за какво точно могат да служат; единственото нещо, за което почти е сигурна, е, че са безопасни. Тя самата си ги слага на лицето всяка сутрин от месеци (малко преувеличаваше) и все още не е забелязала дупки по него.

Французойката се престраши и си намаза малко на бузите, с физиономия на човек, който е поканен на вечеря у Борджиите.

— Мирише хубаво, винаги ли е така?

... „Да“, каза Хана, отговаряйки на нов въпрос, Пърт и Фримантъл също биха могли да бъдат в техния сектор. Не вижда никаква сериозна пречка за това. (Всъщност двата града бяха на края на света, на брега на Индийския океан и за момента тя се бе отказала да работи там. Но ако Фурнакови държат, защо не?)

Могат да работят като обикновени агенти и да им се заплаща процент върху продажбата или комисиона...

— Ние имаме пари.

... В такъв случай тя е съгласна те да добавят нещичко към нейния капитал: те ще дадат петдесет лири, тя триста. Ще получават една седма... Добре, добре, ще им даде и три процента от печалбата... Най-много за шест месеца тя трябва да достигне седемдесет, а после и сто паунда седмично... Да, да, знае какво говори. Сто лири след шестия месец, които бързо ще станат двеста, това е сигурно. И дори повече при определени условия, които е готова да им изложи...

Какви ли? Тримата биха могли да се споразумеят да заделят настрана общите печалби от първите осем месеца дейност или пък — ако нещата тръгнат по-бързо, отколкото тя се надява — веднага отново да вложат тези печалби, щом достигнат петстотин лири. С този капитал ще прибавят към продажбата на козметични средства един салон... салони за чай, да, защо не? Ще предлагат най-хубавите сладкиши в югозападната част на Австралия...

— Хубаво ще е един от вас... добре, добре, и двамата... да дойдете в Сидни да видите как стават нещата... Разбрахме се: разходите по пътуването са за моя сметка... И за престоя също... Не: за костюма и роклята, които искате да си купите, се оправяйте сами!

В този момент те двамата избухнаха в смях и обясниха, че просто са искали да разберат докъде ще отстъпи в щедростта си. Шегували се. Искат да бъдат истински съдружници и да поемат за своя сметка всичко, което трябва да поемат, ни повече, ни по-малко. „Един въпрос, може ли, Хана: къде сте учили вашия френски? Наистина е много любопитен на моменти!“ (Това беше един от редките пъти в нейния живот, когато се почувства смутена, почти обидена от този типично френски хумор, за чието съществуване изобщо не бе подозирала, но най-накрая се засмя с тях.)

В Сидни трябва да отидат при Дайна Уотс, която ще ги научи какво трябва да правят. Не, нея самата сигурно няма да я има. Вероятно ще бъде в Мелбърн.

Сподели с тях чая в пет часа, после и вечерята, като ги караше да й разказват за Париж. Посвети следващата сутрин да ги подготви още малко. Категорично държеше на стила в обзавеждането, който те трябваше да спазят до най-малката подробност — бяло, наситено червено и лакирано в черно дърво, поради липсата на абанос, много скъп за такова начало.

Беше предвидила да остане в Балард четири-пет дни, ако не и повече, после да отиде в Бендиго и най-накрая в Аделаида, за да открие новите си агенции в трите града. Просто не беше за вярване, ала срещата ѝ с тях изведнъж уреди всичките проблеми. И макар от недоверчивост да ги засипваше с порой от въпроси, отговорите на французите затвърдиха мнението ѝ, че наистина е хванала редки птици.

Изпратиха я до влака. За малко да тръгнат с нея, толкова голямо беше разбирателството между тях. Но все пак трябваше да уредят някои въпроси, да се освободят напълно от договора си с Лахлан, да си намерят друго жилище, да поразузнаят по на запад, най-напред в Аделаида. Разбраха се, че оттам ще ѝ изпратят доклад.

... Истината беше, че не искаше да ѝ се мотаят в краката през следващите дни. Интуицията ѝ подсказваше, че търсейки само представители, може би е намерила нещо по-добро: общо решение за цяла Австралия. Стига обаче братът на Режи Фурнак да отговаря поне малко на описанието, което му бяха направили. Възможността изглеждаше толкова хубава, че тя предпочиташе да е сама, за да я обмисли основно.

Във влака, който летеше към морето и я отнасяше в Мелбърн, тя както винаги отново се зае със своите сметки. Оставаха ѝ около хиляда и петстотин лири. Почти колкото сумата, взета назаем от Лотар Хътуил, която тя вече изцяло бе върнала. Но всъщност имаше повече: изминал бе месец, откакто бе взела парахода за Брисбейн и бе започнала обиколката си, а в първите дни на юни, съгласно уговорката ѝ с Бенджамин Ръдж, печалбите за месец май щяха да бъдат преведени в сметката, която тя щеше да открие в Юниън Банк, на улица „Колинс“.

Между осемстотин и деветстотин паунда допълнително.

Повече от две хиляди и триста лири общо. Сума, съвсем достатъчна, за да започне мелбърнската си офанзива.

Големият брат на Режи, Жан-Франсоа Фурнак беше на трийсет и една години. Хана, която бе прочела девет пъти „Тримата мускетари“, веднага го оприличи на Д'Артанян. Той имаше неговите мустачки и присмехулната веселост в лешниковите си очи. Магазинът му на улица „Бърк“ беше рядко елегантен и разположен в четири помещения.

Олицетворяваше идеалният продавач за този вид търговия, притежаваше хитрост, невероятна любезност, която нищо не можеше да помрачи, лукавост, известно свойско нахалство, което само подсилваше безпогрешната му вежливост, която и без това никога не се променяше; седемте му продавачки се притичваха с балетна стъпка само при един негов поглед.

Хана го провери: влезе в магазина като обикновена клиентка...

Тя дори купи нещо: блуза от креп с буфан ръкав и украса от нахъдрен муселин, за която плати седем гвиней, цяло състояние и истинска лудост, „да не забравя да му поискам отстъпка, ако ще работим заедно“.

Употребява два часа, за да направи своя избор, като нарочно докара продавачките до отчаяние с непрестанните си капризи, като в същото време следеше неговите реакции с безстрастен поглед на ловец. Най-после той разбра играта ѝ и дойде при нея:

— Лъжа ли се или имате и нещо друго на ум, освен обикновена покупка?

Онова, което се разигра в този миг, в секундата, решението, което взе, несъмнено определи австралийското ѝ бъдеще, но преди всичко целия ѝ живот по-нататък. В момента, когато се готвеше да започне преговорите с Фурнак, тя вече се видя как заминава за Европа, как търси Тадеуш, открива следата му, намира го, омъжва се за него, има от него деца, тоест затваря кръга, установявайки живота си завинаги.

Всичко това изглеждаше най-малкото прибързано и дръзко, но за нея беше логично и ясно.

Когато бе слязла от влака тя не се бе втурнала веднага при Фурнак. Отиде при него на втори юни. Вече от четири дни се намираше в Мелбърн, при условия, толкова различни от тези при първото ѝ минаване. Направила бе всички възможни проучвания, размислила бе и бе пресметнала.

Но преди всичко бе срещнала Поли.

[1] Пристанище в Крим, където се е състояла битка между руснаци и англичани (1854). — Б.р. ↑

[2] Едни от най-големите и скъпи магазини във френската столица. — Б.пр. ↑

16. ПОЛИ ТУЕЙТС

Уитакър, „Уитакър и Туейтс“, така се наричаше адвокатската кантора, чийто адрес ѝ бе дал депутатът милиардер Клейтън Пайк, като ѝ бе препоръчал да стане тяхна клиентка. „Хана, ако бяхте жена, която да се задоволи да стане богата магазинерка...“ — „Но случаят не е такъв: искам да стана по-богата от вас.“ — „Наглостта ви няма граници. Отидете да се срещнете с тези хора. Те могат да ви помогнат.“ Изпълни съвета му. Поли Туейтс, третият съдружник, живееше в Австралия само от една година и беше на трийсет и четири; преди да емигрира, бе работил в Лондон и Ню Йорк, събрал бе приличен капитал и с част от него бе купил една трета от кантората. Все сведения, дадени от Пайк. Който между другото добави, че тя трябва да се срещне именно с него и с никой друг, „той напълно ще ви допадне“.

Пайк надали бе допускал колко точно ще познае. Изненадата дойде още при първите думи, след уводната част. След като тя изключително прецизно му изложи плановете си и след като той я изслуша най-внимателно в пълно мълчание. Поли беше дребен на ръст, рус, бузест и розов, със склонност към закръгляне, с трогателен и сякаш учуден поглед, но — това беше видно — с находчив и остър ум. Той не се задоволи да я слуша сама да изложи плановете си, а поиска да узнае целия път, извървян до неговата канцелария.

... И изведнъж заяви, че не желае хонорар за консултацията, която ѝ дава. В краен случай може би един шилинг, символично. Но в замяна на това очаква от нея съвсем сериозно ангажиране: тя ще се допитва до него за всичките си начинания във всички области и във всички страни, той ще стане неин официален съветник. Тя го гледаше изумена:

— Защото смятате, че ще успея?

— Нямам ни най-малка представа. Но ще съм любопитен да видя как една жена навлиза в джунглата, въоръжена единствено с очите си,

големи като чинии и изпепеляващи. Между другото, искате ли да се омъжите за мен?

— Не. — „Още един ненормален, направо ги колекционирам“, помисли Хана и попита: — А ако не успея?

— Ще съм ви видял да опитвате, което само по себе си е необикновено. Ето защо ще ви съветвам безплатно шест месеца...

— Единайсет.

— Защо единайсет, а не дванайсет — така и така говорим за това?

Разказа му за облога си с Клейтън Пайк. Когато той познаваше. Защото Клейтън Пайк беше един от най-богатите мъже в Австралия и най-вече, защото в Мелбърн същият този Пайк се представляваше от Хенри Мортън Уитакър, *старши съдружник* в кантората.

— Пайк ми даде вашето име, господин Туейтс.

— Наричайте ме Поли.

— Наричайте ме Хана.

— Хана, аз действително съм най-добрият юрист в това полукълбо.

— Съвсем скромно.

— Съвсем скромно. Добре разбрах, нали? Тук, в Австралия, вие ще натрупате възможно най-много пари, възможно най-бързо и после ще се върнете в Европа.

— Точно така.

— Аз самият се отегчавам до смърт тук. Сигурна ли сте, че не искате да се омъжите за мен?

— Абсолютно.

— Ще поговорим за това отново след единайсет месеца, когато ще сте спечелила облога си с Пайк. Всъщност бих предпочел да се ожения за вас, когато ще сте забогатели с петдесет хиляди лири, аз не съм от тези, дето ще отблъснат някоя жена само защото има пари, снобизмът ми си има граници. Платете ми хонорара, ако обичате.

Написа ѝ квитанция за един шилинг хонорар за целия период до единайсет часа сутринта на 2 май 1894 г., датата, когато изтичаше срокът на облога с Пайк. Плотът на бюрото му беше от дебело стъкло без абсолютно нищо върху него — нямаше бележник, никаква хартийка, никаква лична вещ. Изгледа Хана с невинния си поглед на бебе, после направи едно движение, което тя щеше да се научи да

разбира — дебеличките показалец и среден пръст на лявата ръка пробягнаха по стъклото, така както се имитира някой, който ходи:

— Сега да поговорим за това възможно съдружие с Фурнак...

— Фурнак. Жан-Франсоа и Мари-Клер.

— С които още не сте се срещнали.

— Те дори не знаят, че съществувам.

— Но вие сте сигурна, че ще ги убедите?

— Напълно.

Събирайки върховете на късите си розови пръсти, той каза:

— Така, така, съществуват доста възможности...

Идеята за размяна на акции от двете дружества (едното за производство на козметика, кремове и тоалетни води, а другото — за верига от салони за чай; дружества, които той щеше да ѝ помогне да основе според законните изисквания) срещу акции на дружествата, създадени от Фурнакови, бе негова. Имаше наистина една малка трудност: Фурнакови от улица „Бърк“, освен че изобщо не бяха в течение на тези грандиозни проекти, все още не бяха регистрирали никакво дружество. Но...

— Ще ги убедя да направят едно или дори две, ако е необходимо — каза Хана.

— Тази ваша невероятна самоувереност направо ме убива.

— Искате ли да се хванем на бас? Да се басираме на хонорарите ви.

— Аз да не съм Клейтън Пайк. Какво ще стане с мен, ако загубя този шилинг? Дума да не става да поема такъв риск. Приемаме Фурнакови за убедени...

За да се стигне до тази точка — размяната — Туейтс трябваше да преодолее най-свирепата съпротива на Хана: тя не даваше и дума да се издума да отстъпи каквото и да било, колкото и малко да е то, от това, което сама бе създавала и бе лично нейно...

Най-накрая той все пак успя да намери решаващия аргумент, единствения, който можеше да я убеди при този неин страхотен инат:

— Вие няма да останете през целия си живот в Австралия, Хана.

— Със сигурност. Току-що ви го казах.

— Да, но...

Разбра какво иска да ѝ каже, какво е съзрял преди нея и взе решението си. Всичко ѝ стана ясно: нямаше смисъл просто да успее в Австралия и със спечелените пари да замине за Париж, Виена или Лондон, за да намери най-сетне Тадеуш и Мендел, при това сравнително лесно, защото ще е богата. Защо да не опита да отиде по-далеч? Тъкмо с „гадните кремове“. Както винаги идеята я осени като светкавица: защо да не повтори навсякъде това, което бе направила на края на света? „Можеш да станеш най-богатата жена или ако не най-богатата, то поне първата, спечелила сама парите си. С Тадеуш до тебе, разбира се. Той ще пише книгите си, а ти ще трупаш състояние. И двамата ще сте известни в цял свят...“

— Хана, мисля, че ще постигнете много повече, отколкото сама предполагате. Защо мислите искам да свържа съдбата си с вашата? Шилингът, който заложих на вас, ще ми донесе такава печалба, че ще мога да си построя два замъка в Кент. Освен това ще е дяволски забавно да ви гледам как се издигате. Кажете „да“, моля ви. Австралийците са три-четири милиона и много скоро продажбите тук ще достигнат тавана си. Отстъпките, дадени на Фурнакови — боже мили, като си помисля само, че те още нищо не знаят! — гледани от Франция или Англия, ще ви се видят направо нищожни. Сключете с тях договор за съдружие само за точно определен географски район; най-много до Нова Зеландия. Останалата част от света ще бъде ваша...

Тя отстъпи. Как да се съпротивляваш на някого, който ти открива самия теб? С негова помощ тя основа своите две първи дружества. („Защо две? Кремове и тоалетните води вървят заедно.“ — „Предпазните мерки никога не са излишни, Хана. Представете си, че някой от вашите кремове обезобрази дори една-единствена дама. Срещу вас ще има процес. Ако го загубите, губите всичко. Двете дружества си поделят рисковете. Освен това ще трябва да регистрирате и патенти. Аз се наемам с това. Не само за тази страна, а за цялата планета. Само това липсваше, някой да ви открадне рецептите за вашите магии. Подпишете тук.“)

И така, през първите четири дни в Мелбърн, в началото на юни 93-а, тя се срещна с Поли Туейтс, основа своите дружества, направи хиляди постъпки, за да вдъхне юридически живот на начинанието си. Едва тогава отиде при Жан-Франсоа Фурнак.

Гасконският му поглед последователно беше изразил очарованието на продавач, обслужващ изискани дами, после учудване, студено недоверие на опитен търговец, интерес и най-накрая удивление: „И вие искате аз да ви дам под наем част от моите помещения?“.

Хана отговори, че е разбрал много добре какво иска, че ще спестят време, ако престане да се преструва, че не разбира за какво става дума, че тя вече познава брат му Режи и снаха му Ан, че е успяла да прецени жена му Мари-Клер, която от своя страна е отворила втори магазин на „Литъл Колинс“ и продава луксозни дрънкулки...

— Купих някои неща и от нея. Чудесни обувки от бяло платно с панделки, инкрустирани с диаманти от Ирландия. Наистина са много сладки. Вие с жена ви имате най-хубавите стоки в Австралия, аз самата също предлагам върха на лукса, но в друга област. Създадени сме да се разберем и да се сдружим.

Не очакваше от него отговор на момента, подобни сделки не се правят просто с едно хрумване, освен това не искаше съдружници, способни да се ангажират без много да му мислят, а и знаеше какво доверие, съвсем оправдано, има в жена си. Похвалили са пред нея чудесните ѝ качества: тя държи юздите на домакинството, а той се занимава главно със създаване на модели, избрани от френски списания. Пътюм трябва да отбележи, че наистина е много талантлив като създател на рокли и женско облекло, дори е учудващо, че един мъж може да има толкова вкус, тя със сигурност ще купи от него много рокли, при условие че ѝ предложи специални цени и, тъкмо става дума, не би ли могъл да ѝ направи отстъпка от цената на блузата, с която току-що се е сдобила, защото седем гвинеи все пак са прекомерна цена..., ако станат съдружници, той би трябвало да се съгласи поне на четирийсет процента отстъпка и...

— Мога ли да кажа нещо?

— Току-що го направихте. Не, нищо не казвайте: зная какво ще ми кажете, че изобщо не ме познавате и аз мога да съм някоя авантюристка. Аз съм такава. Но честна. Имам адвокат и то от най-реномираните тук, завършил е в Оксфорд и е почти братовчед на Виктория, онази, дето има мустаци и винаги сяда, без да поглежда дали има стол да я поеме. Освен това Клейтън Пайк, най-богатият

човек или почти най-богатият в Австралия, също може да гарантира за мен, той ми е приятел, съвсем почтен, това се разбира от само себе си... бедният човек, та той е наистина стар.

Това не е всичко: вече вложих триста лири при брат ви Режи и това е доказателство за почтеността и сериозността на намеренията ми. Естествено в Сидни, където съм по-известна, отколкото в Мелбърн, навсякъде ще ви кажат, че съм на път да натрупам състояние. Между другото, най-добре ще е вие с жена ви, или само единият от вас, да дойде в Сидни да види какво съм направила. А това е само началото. След година дейностите ми в Сидни ще носят трийсет, а може би и петдесет хиляди лири. Освен това имам и агенция в Брисбейн.

А що се отнася до нашето съдружие — продължи Хана, — няма нищо по-просто. Вашите адвокати ще уредят подробностите с моя, да не влизаме в дребнави спорове, ако обичате. Да се възползваме от приятелството, което все повече расте между нас. Надявам се, че тази вечер ще ме поканите на вечеря. Минах край зданието на улица „Колинс“, където е осемстайното ви жилище. Много е хубаво. И благоприлично. Наистина не виждам защо след две, да кажем три години, когато благодарение на съдружието ни с вас ще сме спечелили много пари, да не купите цялата улица.

Можем да разпрострем дейността си и върху Тасмания и Нова Зеландия. Чух, че получавате поръчки от дамите там и им изпращате роклите, ушити в ателието ви. Интересно. Представете си, че развием заедно вашата мрежа от Пърт до Окланд, като установим монопол над всичко що е луксозно, женствено, изискано във всички области. Дали няма да пропаднем? Невъзможно е. Чета въпроса в очите ви и се досещам, че той ви яде: къде са кремове и тоалетните води, за които тя говори? Отговарям ви: на гарата, тук, в самия Мелбърн. Заместницата ми, Маги Макгрегър, ми е изпратила хиляда бурканчета и три хиляди флакона. За начало, после ще увеличим доставките. Ето, това е всичко. Искате да кажете нещо?

Гасконският поглед се разведри, усмихна се:

— Ни най-малко. Огледахме въпроса от всички страни, струва ми се. Докато не съм забравил, ще приемете ли да дойдете на вечеря тази вечер? Жена ми Мари-Клер ще бъде много щастлива да се запознае с вас.

— Каква чудесна идея! — възкликна Хана.

Търговското съдружие бе договорено с еднаква настървеност и от двете страни. Фурнакови, цяла делегация — двамата братя и жените им — наистина дойдоха в Сидни на свои разноси. И макар че всичко, което видяха напълно ги успокои, все пак бяха нужни седемнайсет дни, за да стигнат до общо съгласие, което бе скрепено при един solicitor^[1], в присъствието на Туейтс и на адвокатите на франко — австралийците. Накрая Хана отстъпи на Фурнакови четирийсет процента върху козметичните средства за цяла Австралия и Нова Зеландия (но само в тези две територии, вън от които тя имаше пълна свобода) и четирийсет процента от вече създадените салони за чай, обединени във фирма, отделна от фирмата за кремове, от една страна, и от тази за тоалетни води, от друга. Проблемът, породен от представителството, дадено вече от Хана на по-младия Фурнак, бе разрешен чрез споразумение между двамата братя.

... В замяна на тази значителна отстъпка тя поиска и получи част със същата стойност от всички съществуващи или бъдещи дейности на Фурнакови, без значение в коя сфера (Режи мечтае за ресторанти), независимо дали ставаше дума за производство или продажба в други страни — и по-специално за стоки от австралийска вълна. Разбраха се, че ще развият в пълна степен сектора на Хана, наречен „Тоалети и аксесоари“. Крайната цел беше ни повече, ни по-малко създаването на безупречна военна машина, която да разположи гарнизони във всички австралийски и новозеландски градове.

След сключването на договора Хана се озова с пет фирми. С мажоритарно участие от шейсет процента в три от тях (кремове, тоалетни води, салони за чай) и с четирийсет процента в другите две (едната за рокли, палта и други основни видове дамски дрехи, а другата за бижута, аксесоари, шалове, носни кърпички, шапки, ръкавици и фино бельо).

— Боже мили, Хана, та това е вече почти империя!

— Която за мен има и това предимство, че бих могла да отсъствам толкова често и толкова дълго, колкото ми се иска. Мнението ви за Фурнакови, Поли?

— Интелигентни, съобразителни, амбициозни и много способни. От сорта милионери в лири стерлинги към петдесетгодишна възраст. Не бива да се изпускат от поглед.

— Можете ли да създадете система за наблюдение, която да функционира с вас или без вас?

— Уитакърови могат да ги следят с точност до едно пени ден след ден.

— Къде трябва да подпиша?

Идеята за „верига“ от еднакво големи магазини и бутици принадлежеше на Хана. По онова време идеята беше нова. Състоеше се в систематичното и почти едновременно създаване — навсякъде, където щеше да носи доходи — на филиали на всяка от фирмите и се опираше на принципа, че салонът за чай ще насочи своите клиентки към козметичния салон, който на свой ред ще ги изпрати в модните магазини... Теорията на взаимно свързаната търговия.

Тя наложи и друго свое виждане: пълната еднаквост на козметичните салони и на салоните за чай, от дребните сладки и облеклото на сервитьорките до най-незначителните подробности, които създават атмосфера. И клиентките от Мелбърн, като отидат в Сидни, Брисбейн, Уелингтън или Окланд (а по-късно в Европа или Америка) да могат да се чувстват като у дома, като в привилегировано пристанище или кътче. Беше прочела в „Сидни Бюлетин“, че един американец на име Грей създаде — две години по-рано, през 1891-а — телефонен апарат, работещ с монети. Веднага писа, за да се осведоми за възможността да снабди с такъв апарат своите козметични салони, защото по този начин те щяха да бъдат по-добре свързани помежду си. Помисли дори да създаде своя собствена телефонна мрежа. Така щеше да се осведомява за състоянието на агенциите си или например да проследява движението на дадена своя клиентка и да изготви нещо като статистика на посещаемостта.

Но най-вече трябваше да съм в състояние да предложа на тези жени истински грижи за красотата им, а не да им цапотя лицата с каквото ми падне. Нещо, което по онова време все още не беше по силите ми...

С колосана яка и раирана вратовръзка с цветовете на колежа си в Англия Поли гребеше по река Яра-Яра. Хана седеше срещу него, облечена в една от белите си рокли, под двойната защита на широкополата си шапка и чадърчето. По тясното ѝ триъгълно, направо погълнато от огромните сиви очи лице, осеяно със ситни лунички, светлината си играеше като в платно от Мане... *(Винаги съм бил влюбен във вас, Хана: влюбен съм от четирийсет години, още от първите мигове, когато в канцеларията ми при Уитакърови започнахте да ми разказвате къде, кога, как и защо непременно ще натрупате състояние. Но малко са моментите, в които съм бил по-влюбен, отколкото в деня, когато ви заведох да се повозим на лодка по Яра-Яра... Наричахте ли ме вече Поли по онова време? Не си спомням...)*

— Поли — каза тя, завъртайки чадърчето между пръстите си, показващи се от ръкавиците без пръсти, — вие сте по-луд и от мен...

— Никога не бих претендирал за такова нещо, скъпа. Но е вярно, че ви вярвам повече, отколкото вие самата си вярвате. Разкажете ми още нещо за този необикновен Мендел Визокер с гигантски ръст...

Още преди да подпише договорите си с Фурнакови, той ѝ бе препоръчал да вземе заем от банките. *Нетъ*. На руски и на всички други езици, които знаеше, в това число и на арамейски.

— Не желая да взимам пари на заем, Поли. Изпитвам ужас от това. Един път ми беше достатъчен, той ще е и последен. (Тя не му бе разказала за Лотар Хътуил.)

— С колко разполагате? Три хиляди, три хиляди и нещо с постъпленията, които ще дойдат през юни? Вероятно няма да е достатъчно. Фурнакови ще искат от вас да вложите повече.

— Толкова по-зле.

— Знаете ли какво значи кредитна линия?

— Обиколка на талията, която стопяваме с темперамента си.

— Много смешно. Банкерите не са на същото мнение. Ще ви обясня какво те разбират под това. Макар да се питам дали е разумно: с вашия ум вие ще се оправите много по-бързо в тези неща и аз вече няма да съм ви нужен. Ще ме изгоните!

— Бедничкият Поли!

— Хана, като гледам очите ви, понякога ми се случва да виждам как в тях преминават топчетата на китайско сметало. Знаете ли как

китайците смятат? Чунг-чунг две и три прави пет, седем и четири прави единайсет, взимам всичко и запазвам останалото, вие сте точно такава.

— Чунг-чунг ли правя в този момент?

— Гледате ме мило и това ще завърши с корабокрушение. В Европа и Америка видях удивителни неща... В Париж някой си Рейно е измислил светещи пантомими с движещи се човечета; те са живи и това не са обикновени снимки като тези на Нийпс или Истман. А в Америка един човек на име Едисон е създал машина, кръстена кинетоскоп... Ами да, картинки, които мърдат, ако тези господа ви запечатат на кадрите си, може да се види как вашето чадърче се върти и как вие ми се усмихвате подигравателно. Очите ви са като вълшебен светилник, Хана... Боже мили, струва ми се, че това, което току-що казах, е много поетично! От колко време не съм ви искал ръката?

— От около два дни.

— Все така не?

— Все така.

— Хана, кредитна линия е максимумът, който банкерът дава на свой избран клиент, сума над непосредствените реални възможности на този клиент, определена от степента на доверие след внимателна оценка на недвижимите имоти на заинтересования, от силата на приятелството му с банкера, от обхвата на светските му връзки или общата им страст към крикета. В Юниън Банк има един кривоглед дангалак, с когото бях в колежа. Въпреки че е банкер, понякога има периоди на умствено просветляване. Ужасявам се, че сме братовчеди, далечни, слава богу! Казва се Арбътнот. Бих могъл да го убедя във вашия случай да отпусне двайсет и пет — трийсет хиляди лири.

— Не.

— Почти няма да плащате лихви.

— Не.

— А как да убедим Фурнакови да инвестират повече от вас?

— Ще плащам всеки месец от постъпленията. С мои пари.

— Те ще се нацупят.

— Не ми пука.

— Какъв език! Ще се опитам да ги убедя.

— Гребете, Туейтс.

— Да, шефе.

Козметичният салон (името изобщо не подходеше, защото там не се правеше нищо, даваха се само някои съвети; в най-добрия случай беше място за продажби) отвори врати в източния край на улица „Бърк“, не много далеч от мястото, където беше сградата, приютила различни служби на колониалната законодателна власт. За разлика от Сидни, салонът за чай се намираше на друго място, в центъра на града. Вече не смесваха продажбата на кремове и тоалетни води с австрийския щрудел. Единият салон за чай беше на „Литъл Колинс“ — единият, защото едновременно се появиха две съвършено еднакви заведения. Другият имаше тераса по подобие на тези във варшавския парк Сакс; разположен беше сред храсти и цветя, зад сградата на Държавното съкровище, здание в италиански стил на няколко крачки от сградите на централната администрация.

Успехът беше почти мълниеносен. Хана още един път повтори хода с ковчежетата, с виртуозност, натрупана с опита; Роби и Дайна Уотс дойдоха при нея и докараха със себе си сто и двайсет ковчезета, деветдесет от които се продадоха моментално. Освен това сега тя разчиташе на подкрепа, каквато преди не бе имала — Клейтън Пайк пристигна нарочно от Брисбейн със специален влак заедно с жена си, дъщерите и снахите си, приятели от целия Куинсланд, организира многолюдни партита, на които Хана беше главната гостенка (тя отказа да танцува... навяхването ѝ се повтори); освен сигнала за сбор, даден от милиардера, по-възрастните Фурнакови също имаха мрежа от клиентки и то от най-изтъкнатите среди в Мелбърн и в колония Виктория: само те поканиха над двеста души; а пък Поли измъкна от бездънния си запас от братовчеди ни повече, ни по-малко личния адютант на губернатора — „той беше най-глупавият от семейството, затова го направихме военен“.

Откриванията се състояха последователно в края на юни и началото на юли, може би не в най-подходящия сезон, но Хана не желаше да чака. Каквото взела, взела. И тя отново и отново запресмята: най-малкото, което можеше да очаква в най-близко време от сдружаването си с Фурнакови, се въртеше около цифрата три хиляди лири на месец. Поли клонеше по-скоро към четири хиляди, той беше непоправим оптимист.

— А може би и повече след октомври или ноември, Хана. Когато създавахте дружеството си, дори не сте си представяли до каква степен

задоволявате една необходимост. След година ще можете да започнете да ми плащате хонорарите... Ще бъда принуден да престана да искам от леля Лусинда. Бедната жена, ще ѝ липсвам! Не, не, този шилинг авансово е съвсем достатъчен, уверявам ви... Пък и изключителното удоволствие да ви наблюдавам как действате ми стига: вие наистина навлязохте в джунглата и засега напредвате, без да ви се оказва съпротива. Хана, във Франция разказват историята на един мой сънародник, който ден след ден следвал някакъв цирк с надеждата да види как тигърът разкъсва звероукротителя...

— Аз ли съм звероукротителят, Поли?

— Звероукротител, който не е висок дори пет стъпки и целият пърха в дантели. И аз не се отказвам от мисълта да се ожения някой ден за него, въпреки че вече не вярвам...

Предложи на Клейтън Пайк да развалят облога, защото според нея шансовете ѝ да го спечели бяха прекалено големи:

— Освен това съм сигурна, че дори да загубя, вие няма да искате парите ми...

Взрив от смях:

— Облогът си е облог, полска дърдорана такава! Ще ви преследвам чак до островите Папуа, за да си взема парите.

— Хайде, хайде. Във всеки случай играта е фалшифицирана по ваша вина. Не играете честно: вие ми помагате да успея. — И добави: — Нямаше да постъпите така, ако бях мъж.

Мощният му смях изригна с пълна сила: съвсем вярно, че е жена, той също го е забелязал и ако годинките му били с четирийсет по-малко...

— Щяхте да бъдете истинско пеленаче... Освен това обичам мъжете да са като сирената: узрели.

Целуна го по двете бузи и си помисли: „Няма съмнение, той ме обожава и толкова по-добре, защото това е страхотно полезно. Всъщност аз също го обичам. Като дядо, разбира се... Можех да го целуна по устата, това щеше да му повдигне духа за седмици напред“.

Единственото ѝ безпокойство при дебюта си в Мелбърн бързо бе разсеяно: Хътуилови наистина бяха заминали за Европа. И скоро нямаше да се върнат. „Е, толкова по-добре...“

Возеше се на лодка с Поли, канена беше навсякъде, на балове, където отказваше да танцува, и в най-хубавите ресторанти в града. Колко приятно беше да пожънеш малко успех, особено когато не си красавица... (Все по-рядко се поглеждаше в огледалото и то само за да се увери, че изглежда съвършено елегантна. За останалото бе загубила всяка надежда: бухалът си е бухал.).

На 25 юли, една година и девет дни след пристигането си в Австралия и близо три месеца, откакто не бе ходила в Сидни — с изключение на онези четирийсет и осем часа на връщане от Брисбейн — получи писмото.

Плака така, както никога досега.

Колийн бе умряла.

[1] Адвокат, който се занимава със сключване на сделки (англ.).
— Б.пр. ↑

17.

ВАЛСУВАЩАТА МАТИЛДА

Срещу нея се извисяваха великаните Маккена. Единствен Дъгал беше седнал, четиримата му сина — Род, Патрик, Оуен и Алек — стояха прави, всичките еднакви, силни и едри — всеки от тях тежеше около или над сто килограма. Облечени в черно, наредени в единия край на стаята в приземния етаж на къщата им в Сидни, те приличаха на истинска стена... и засилваха изолираността, миниатюрността на Хана, свита в един фотьойл с възглавнички. Дъгал разказваше колко много през последните седмици от живота си, между два чудовищни пристъпа Колийн бе настоявала Лизи да бъде поверена на нея, Хана.

— Тя ви обичаше безкрайно, Хана. Като своя дъщеря или сестра...

(Явно Дъгал все още се чудеше на тази любов, на това съпричастие; все още малко се дразнеше.)

... Освен това, продължи той, не става дума единствено да се спази волята на покойната, тържественото обещание, което ѝ е дал: бе се оказало, че Маккена нямат нито една жена роднина в цяла Австралия, нито пък в Индия; чак в Ирландия, в Белфаст по негова линия и в Голуей от страна на Колийн, имало далечни лели, които биха могли да отгледат момиченцето. И вместо да я дадат в някой пансион в Мелбърн...

Този ден, Лизи, ти беше горе в стаята си. Чакаше присъдата. Разплака се, когато ме видя да идвам, хвърли се в обятията ми, отказваше да ме пуснеш и ме молеше да те отведе с мен... В известен смисъл се изправих пред истинско съзаклатие на Маккенови, с което искаха да ме накарат да поема грижата за теб... Добре, добре, Лизи... може би не е необходимо да разбиваш тази ваза в главата ми: аз МНОГО ИСКАХ да се грижа за теб, признавам...

Естествено, каза Дъгал, нито той, нито някой от синовете му (най-малкият от които беше с десет години по-голям от сестра си) няма да приемат да са съвсем разделени с Лизи. Биха предпочели сами да се

грижат за нея. И се съгласяват тя да отиде да живее другаде с мъка на сърце. Но в дом без жена...

— Може би Лизи също иска да каже нещо — спокойно отбеляза Хана, вътрешно страшно отегчена от всичките тези увъртания, но се пазеше да не каже нещо излишно. — Все пак тя е на десет години. И е много разумна.

Дъгал се съгласи.

— Тя иска да бъде с вас — призна Род.

Остава да даде гаранции като настойница, неофициална засега (по-късно ще обявят настойничеството за официално, ако всички са съгласни).

Хана обясни как вървят работите ѝ. Посочи за свидетел самия Род, който всъщност много ѝ бе помогнал в началото, „и аз му благодаря“... („По дяволите, помисли си тя, още дълго ли ще продължава тази комедия? Всъщност тези петима едри глупаци се чувстват дълбоко облекчени, че ще ги отърва от Лизи!“) Разказа за успеха си в Мелбърн и за големите си проекти; спомена имената на Клейтън Пайк и Поли Туейтс, на Роби и Дайна Уотс, на сестрите Уилямс в Сидни.

Ще се настани в много голям апартамент в Сидни, чийто ремонт ще ускори, до лявата страна на „Градината на Будика“ — по-благопристойно от това няма накъде... Лизи ще живее с нея и с една много почтена гувернантка на име Шарлот О’Мали, ирландка, както личи от името ѝ, наета от Дайна; и с една прислужница, също от женски пол; тя, Хана, ще се погрижи за образованието на малката, както и ще следи най-внимателно, разбира се, за евентуалната поява на първите признаци на охтиката, скоротечна или не, ако това е било охтика (*Днес знаем, че по-скоро е било рак, Лизи*), която е отнесла майка ѝ, в случай че болестта се е предала и на нея; и разбира се, „вие и вашите синове, господин Маккена, ще можете да виждате вашата дъщеря, вашата сестра, колкото често ви е угодно“.

— А сега още нещо — добави Хана. — След дванайсет или осемнайсет месеца възнамерявам да отида в Европа. Бихте ли обсъдили тази възможност, искам да кажа Лизи да ме придружи?

И тъй като бе казала всичко, тя стана и се качи горе в стаята.

— Готово, ще живеем заедно.

Прегърна Лизи, или по-скоро Лизи я прегърна, те бяха почти еднакви на ръст, независимо от разликата във възрастта, която годините щяха да заличат.

— Да се махаме бързо, Хана. Преди да са си променили мнението.

— Франкенщайн е надолу с главата, виждат й се гащите.

Писмо от Лотар Хътуил, което я чакаше от седмици. Съобщаваше й, че двамата с Елоиза ще отплават за Европа — новината не беше от най-пресните. Освен това пишеше и за Мика Гън: *Той изчезна завинаги, но ти може би вече знаеш това. Не мога да се възпра да мисля, че имаш нещо общо с това. Винаги имаш решение за всеки проблем, нали?*

И съобщение, подписано с един-единствен инициал, което пристигна три дни след като Лизи и Хана се бяха настанили в новия апартамент: *Бог да ви благослови, Хана, вие удържахте на обещанието си.*

Последен знак за живот, който получи от Куентин.

В началото на септември Поли Туейтс пристигна в Сидни в прекрасно настроение. Новините, които носеше бяха отлични: нещата вървят прекрасно, Мелбърн въртял на пълни обороти, пътят към Балард, Бендиго и Аделаида бил открит; младите Фурнакови вече атакували Пърт и Фримангъл със страшен успех; от Франция бил пристигнал още един Фурнак — от Оверн този път — и той с мустаци и големи зъби, които направо се удряли в земята, толкова били дълги и остри; укрепленията на Тасмания и Нова Зеландия също скоро щели да се предадат; навсякъде цифрите набъбвали; изглеждало, че ще трябва да се очакват още емигранти оверняци, които ще попълнят силите под командването на Жан-Франсоа: „Хана, ще трябва да поемете пред историята отговорността, че сте населили Австралия с невероятно количество Фуштраши — така наричат хората от Оверн. Но надали можехте да намерите по-добри съдружници; те са по-алчни и от вас и

това е най-малкото, което може да се каже; при условие че ги наблюдаваш строго.“

Поли смяташе, че в издигането на Хана има нещо направо неумолимо.

— Но вие няма да се задоволите с Австралия, надявам се?

Не. Не, разбира се. Нямаше нужда той да я подтиква, идеята да се върне в Европа все повече се оформяше. Това, което ще направи в Лондон, Париж, Берлин или Виена си го представяше съвсем ясно. Тя непременно ще има пари, поне четирийсет хиляди лири според най-точните ѝ сметки. Много повече, ако реши да ликвидира изцяло или част от австралийските си фирми (което тя засега няма да направи... ще реши по-късно, ако се наложи). С тези пари тя ще се установи, няма много да разточителства, и дума не може да става за пилеене; точно колкото е нужно, за да предложи на Лизи жилище, достойно за това име, но най-вече за да е готова, в случай че намери Тадеуш порано от предвиденото...

... И за да започне самата тя да учи. Това, което тук помпозно наричаше свои салони не е нищо повече от обикновени магазини. За да придобият нужния вид, в тях трябва да има обучени жени, опитни в областта на разкрасяването, способни да дават съвети и грижи, знаейки за какво говорят. Подобни жени може би съществуват в Европа. А ако няма, тя ще ги създаде като започне от себе си. „В последна сметка аз няма да съм вечно на осемнайсет или двайсет години, малко ще съм поостаряла, но пък няма и съвсем да съм изгубила блясъка си.“

Ще учи от най-добрите извори всичко, отнасящо се за кожата, нейните болести и лечението им, за косите, ноктите, зъбите и защо напълняваме прекалено или сме прекалено слаби, как може да се засили блясъкът на очите и дали някой ден може да бъде открит еликсир на младостта. Толкова много неща, на които Австралия определено не можеше да я научи (тя беше ходила в Медицинското училище в Мелбърн и не бе намерила човек, който да е в състояние наистина да отговори на въпросите ѝ). „Щастие е, че досега все още не съм обезобразила някого с адските си смески“, повтаряше си тя.

Ще учи, решено е. Ще са ѝ нужни две години. Може би три. Освен ако не реши да стане лекар. „Доктор Хана“, това ще впечатлява!

С всичките си нови познания ще отвори фабрики навсякъде, място има, и тези фабрики ще произвеждат страхотни количества кремове, тоалетни води и стягащи лосиони (не знаеше какво точно значи това, но думите ѝ харесваха, звучаха ерудирано). Ще трябва да запълни пространството с цяла гама, да не остави място за никой друг.

Друго какво?

... А, да, трябва да се научи как да се държи в обществото. Защото наистина гледаше много умно в Мелбърн на онази вечеря у губернатора на Виктория, когато се беше озовала пред безброй вилици и чаши и с всичките тези хора около масата, които бърбеха за съвсем непознати неща и имаха какви ли не титли. Човек ще си помисли, че е дошла направо от щетъла си и че отгоре на всичко това си личи.

Нищо повече ли?

Търсеше и не се сещаше...

... Съществуваха, разбира се, и онези гоблени, бродерии и други глупави дамски занимания, по отношение на които тя беше напълно невежа и които истинските дами изглежда владееха до съвършенство; както и отглеждането на рози, разговорите за театър и за онези неща, които наричат опера, музика...

Внимавай, Хана, току-що посочи нещо много важно...

... Защото си жена, тройно невежа такава. И от теб се очаква да умееш да говориш за рози, гоблени, деца, прислуга. Трябва да се научиш как се подрежда маса, да наричаш всеки с точната титла. Освен това трябва да знаеш да кокетничиш с мъжете (щом това доставя удоволствие на тези кретени...), да си готова да припаднеш при най-малкото течение. Въпреки че си много по-издръжлива от тях, имаш желязно здраве и никога не са те обливали горещи вълни; не е приятно, но е факт, ще трябва да се преструваш. Ще бъдеш наистина страшно глупава, ако се лишиш и от дребното си тяло, което е позакръглено, отколкото изглежда на пръв поглед. Вярно е, че проклетите мъже имат око за тези неща; веднага щом погледнат по-далеч от бухалската ти физиономия, която наистина няма с какво да ги срази и прекатури...

Не се показвай и много умна. Научи се да изглеждаш глупава от време на време. Да ги слушаш със зяпнала уста и да се захласваш от възхищение, каквито и глупости да сипят. Ококорваш големите си очи и накланяш глава (не забравяй в същото време да си поизпъчиш

гърдите, ама че упражнение!), това има ефект, те изведнъж се разтапят като захар. Прави се на деликатна и крехка, разнежваща. Няма смисъл да им показваш, че си яка като кон.

Боже Господи, колко е интересно и полезно всъщност да си жена за работата, която предприемаш. Защото ще работиш за жени, а ти дяволски умееш да ги разбираш...

ХАНА!... Между другото, Хана, трябва малко повече да внимаваш как говориш. Когато вчера каза „Дявол да го вземе“, бедният Поли опули очи като торти с боровинки; за малко да му прилошее на него, вместо на теб...

А ако легна с Поли?

Той е сладичък. Не е хубав, но сладичък. Ръцете му не са много лоши, въпреки че са дебели. Винаги са много чисти, така е. Има хубави зъби и мила усмивка, сигурно е много нежен. Малко е като рахат локум наистина, но очите му святкат, умен е. Не мисля, че ще ми достави същото удоволствие като Лотар Хътуил, но би могло да бъде забавно, той е способен да ме накара да прихна в момента на „голямата тръпка“. Ако изобщо има голяма тръпка...

... Въпреки че от доста време вече не си спала с мъж. Не че ти липсва, но може би е прието да си имаш любовник. Тъй изисканите дами в Мелбърн имаха. Не всичките, но например лейди Еди-коя си, която с оплезен език, влачейки се по корем, така да се каже, ти отмъкна младото лейтенантче. Не всичките, защото има някои, при които трябва да притежаваш страхотен героизъм, за да ги ухажваш...

НЕ. Не с Поли. Ще бъде глупаво, това ще промени всичко между вас двамата. А освен опит, това вероятно няма да ти донесе нищо. И не забравяй, че всичко, което правиш в това отношение, е за да се подготвиш за Тадеуш...

... Освен ако не е и малък претекст, за да се отдаваш?

Мръсна негодница.

Не, Поли е твой верен и умен приятел, страшно добър съветник, готов да те последва накрай света. Беше страхотен късмет, че го срещна. Затова не проваляй всичко, лягайки с него. Мъжете не са се свършили.

Слава богу!

... Ти можеш да разбираш жените, Хана. Дори по-добре от мъжете. Да се досещаш от какво имат нужда и то, ако е възможно още преди те самите да са го разбрали. Да вървиш преди тях. Жените, които ще бъдат твои клиентки, ще са изискани или ще искат да бъдат такива, те са стотици милиони по света и ти най-добре знаеш, че дори когато излизат от някоя селска дупка, целите в кал и със слама в обувките, на тях пак им се иска да са хубави. Колкото по-ти върви, Хана, толкова повече такива жени ще има. Както би казал Поли, пазарът се развива, разширявайки се. И ти трябва да го завладееш, дори ако ти се наложи да си единствената жена, впуснала се в делови начинания. Според Поли ти всъщност си единствената... (Бедният. Това, че няма да легна с него, ще го огорчи. Особено ако ме види с други мъже. Но не, категорично.)

... Хана, ще ти се наложи да бъдеш по-изискана и от най-изисканите от тях; или да ги накараш да си мислят, че е така, а то е все същото. Ти вече си кокетна като пърхаща кокошчица — не прекалявай. Изискаността би трябвало да може да се научи като ботаниката и дерматологията, любовта и литературата, или финансите. И когато станеш съвършено изискана, когато си изгризала като ябълки цялата тази наука, когато си създала салоните и фабриките си, едва тогава ще се омъжиш за Тадеуш. Ще живееш много щастливо с него, той ще пише книгите си, докато ти слагаш тенджерата да къкри...

Ще трябва много да внимаваш да не нараниш мъжката му гордост. Глупава гордост, между нас казано, не мога да разбера защо се приема за нормално жената да бъде издържана от мъжа си, а обратното не. Но в края на краищата такъв е животът, мъжете винаги са били глупави и ти няма да ги промениш.

Но не така загубени все пак: успели са да прехвърлят на жените си най-невълнуващите задължения в живота като прането на пелени, например, а в това време господата палуват, обикалят света, откриват това и онова, създават неща и това е много по-интересно!

... Тадеуш ще ти направи две деца.

Не — три.

Хубаво число е три, обичам нечетните числа, четните са кръгли и отпуснати. Едно няма да е достатъчно, а пет или седем си е вече цяло

племе, ще прекарвам времето си в пелени и сделките ми ще пропаднат.
Три, решено.

Всъщност може би е време да се поразтревожиш за Тадеуш. Ами ако той се ожени за някоя гъска, тъпкана с пари — наследница, пфу! — преди да си станала богата? Само това липсваше! Естествено, разводът съществува, но все пак... Добре де, някои мерки могат да се вземат. Та ти дори не знаеш къде е. Той също остарява. На двайсет и една година, два месеца и тринайсет дни, той вече не е съвсем млад, разбира се, но има още няколко години пред себе си.

Няма нищо смешно, глупачке!

Хайде, хайде, за всеки проблем винаги има толкова решения...

Хана избра едно от тези решения.

Така Мариан Каден щеше да се появи отново в живота ѝ, за да не се разделят никога повече.

Не знаеше къде може да е той. Нямаше значение, първо трябваше да провери дали Каръдърсови все още са на работа във Варшава. Поли ѝ бе обяснил — друг негов братовчед работеше във Форин офис в Лондон — как стоят нещата с дипломатическите, а и с консулските служители: прекарват две-три години в дадена страна, а после ги назначават другаде. Ако е така, Каръдърсови сигурно вече странстваха в Китай или се разхождаха сред бантусите...

Но не. Вместо да иска сведения с писма, чието отиване и връщане щеше да отнеме седмици, Хана се възползва от едно откритие, което я очарова и с което бързо се научи да си служи: телеграфа. През 1872-а австралийската телеграфна мрежа вече бе създадена и свързваше Сидни и Мелбърн с Дарвин, който беше в най-северната част на австралийския континент, на брега на Тиморско море, срещу Индонезия. Три години преди това бе прекаран подводен кабел по дъното на океана — тук очите на Хана бяха изскочили от възхита — свързвайки Дарвин със Сингапур. Благодарение на което от пощата човек може да се свърже направо с Лондон, а през Лондон и с Варшава, какво прекрасно нещо!

Точно за една седмица тя се свърза с Каръдърсови и им предаде молбата си. Те я увериха, че ще я изпълнят.

Банките свършиха останалото. Триста и петдесет лири бяха преведени на разположение на чичото на Мариан във Варшава (същия, чиито услуги вече бе използвала като параван за магазина си на улица „Краковски кръстопът“). Ала единствено Мариан можеше да разполага с тези пари. Той беше само на седемнайсет години, но тя беше убедена, че е много по-умен от всеки друг мъж — с изключение на Мендел.

Получи писмо от Мариан през ноември и сърцето ѝ се стопли като видя как се потвърждават цялото ѝ доверие и приятелско чувство към него: той чудесно е разбрал какво очаква тя от него, получил е парите, чичото не ги е откраднал. Предостатъчно са за издръжката на семейството му поне за една година, както и да покрият разходите за това, което ще предприеме без да губи нито секунда: заминава за Прага, после за Виена, а след това ще прерови цяла Германия.

Ще намери Тадеуш, стига той все още да се намира на десния бряг на Рейн.

Нито една излишна дума в отговора му, само главното. Дори не благодареше. По-късно на шега го упрекна за това. Той пристъпи от крак на крак, а светлите му очи не смееха да срещнат погледа на Хана: „С всичките тези хора, които щяха да прочетат и да повтарят едни на други думите ми“.

Писа на Мендел за шести път, откакто бе напуснала Данциг. В това ново писмо го осведоми за напълно задоволителното развитие на делата ѝ: вече може да му върне всички пари, които ѝ е поверил, с обичайната лихва, която банките дават.

... Но тя, разбира се, гледа на него като на съдружник и затова всичко, което е спечелила досега или ще спечели, му принадлежи наполовина... и изобщо да не се заяжда с нея по този въпрос. Не пътува ли тя с билета, който той беше купил за себе си? А идеята да отиде в Австралия не беше ли негова? Накратко, тя му дължи всичко и не е далеч от мисълта, че малко го ощетява, като му дава петдесет процента от печалбата. Готова е да обсъди това и той да внимава: сега тя е свирепа...

„Ти си луда, Хана. Той никога няма да получи писмата ти, никое от тях. Разбира се, не е умрял и какво от това. Но да си въобразяваш, че получава поща от Австралия в затънтената тундра! Луда си и да

разсъждаваш така за мъжете и жените, да програмираш живота си предварително. И не само твоя, а и на Мариан, Мендел и на толкова други... още по-зле, дори този на Тадеуш — ами ако той иска четири деца, а? В Австралия ти провървя. Накрая на света си, в една нова страна, където засега не е пренаселено и ти можа да си намериш място. Но в Европа не питат за теб. Достатъчно е да прочетеш списанията: други, и то мъже моля ти се, вече са направили това, което ти правиш тук. Пазарът е зает. Бълнуваш... Ти си в свят, в който единствено мъжете могат да въртят сделки. Знаеш го. Ако Поли не беше те разбрал толкова добре, така и никой нямаше да узнае какви прекалени амбиции имаш, нямаше да посмееш да ги разкриеш.“

В това шесто дълго писмо тя разказа на Мендел главно за една среща, която се състоя с посредничеството на Клейтън Пайк: с един ни повече, ни по-малко австро-немски граф, който правеше околосветско пътешествие в компанията на младата си жена, за която съвсем наскоро се бе оженил.

Не ви говоря за тях случайно, Мендел, ще видите, че имам сериозни причини. Той се казва Рудолф фон Зонердек, а тя Анастасия. Досега не бях виждала графове и графини; тези ми се сториха съвсем нормални хора: хранят се като всички, много са мили и вежливи — не, не си губя времето в брътвежи, чакайте... Графинята е обикаляла с кола вътрешността на Австралия; оплакваше се от прахта и жегата и влиянието им върху кожата. Пайк ми я доведе — имат великолепна яхта, тя и нейният граф. Леко притеснена я наплесках с крем, но тя остана очарована. Разказах ѝ историята си, поукрасена както обикновено: този път го ударих повече на ала Козет от „Клетниците“ и „Двете сирачета“, подправени с малко от „Дейвид Копърфийлд“. Тя плака и поиска нейният граф на всяка цена да чуе разказа за моите приключения. Поканиха ме на вечеря съвсем простичко (но ние сме в Австралия, където социалните различия не са прекалено големи). Във всеки случай е много полезно да можеш да говориш немски. И с големия си и тъй остър език аз също им задавах въпроси.

Тогава, Мендел, се случи най-невероятното, най-прекрасното нещо, което можете да си представите. Защото графът, който е толкова мил (но не много по-хитър от метача в градината), по майчина линия е роднина на императора на Германия, онзи, дето се казва Вилхелм II, който от своя страна пък е внук на кралицата на Англия, на Виктория, чиито инициали са изписани на каските на полицаите тук, в Австралия...

Да, зная, бърбтива съм! Добре. Но има нещо още по-хубаво: защото Анастасия пък, графинята, е братовчедка на принцеса Хесе, която — следите ли, Мендел? — е снаха на цар Александър III, защото се е омъжила за сина на последния, някой си Николай, който след някой и друг ден би могъл да стане император на цяла Русия. А това значи, че с малко повечко късмет, един ден, когато се върна в Европа, стига да мога да осъществя пътуването, ще мога да отида да го видя този скапан цар, който властва и над нашата Полша и бих могла да го помоля да освободи моя приятел Мендел Визокер, който е поляк, евреин, понякога сводник, убил е само трима-четирима души (а може и повече, знам ли) в пристъп на палавост...

О, Мендел, изглежда като че ли се шегувам, но очите ми са пълни със сълзи. Истина е, че вярвам в тази възможност и ще я опитам. Не умирайте, моля ви, Мендел... Чакайте ме. Целувам ви много, много силно.

— Ще се омъжиш ли за Поли? — попита Лизи.

— Не.

— Не е достатъчно богат ли?

— По-богат е, отколкото изглежда, само се преструва, че не е такъв и се прави, че това няма значение. Нямам желание даделя ваната си с него петдесет години, това е всичко.

— Не знаех, че женитбата е въпрос на вана. Наистина ли трябва да отида на училище?

— Да.

Весело потропване на копита по калдъръма. Двете са в двуколка, теглена от едно сладко червеникаво конче. Хана бе купила и двете, за да кара впряга сама. Накарала бе да боядисат колата в черно и наситено червено, което удивляваше не малко дами в Сидни.

— А ако бях болна?

— Болна си колкото мен.

— Много точно казано — отбеляза Лизи, придавайки си възможно най-злощастен вид. — А когато ще бъдем в Европа пак ли ще трябва да ходя на училище?

— Пак.

— Тогава не виждам защо трябва да го сменям. Ами ако се омъжа за Поли Туейтс?

— Той е с двайсет и пет години по-голям от теб. А както си тръгнала да растеш, ще го надминеш с една глава. Ще приличаш на щраус, който се разхожда с морско свинче.

— Бих могла да се омъжа за Мариан Каден. Хубав ли е?

„Откъде да знам, по дяволите — помисли си Хана. — Никога не съм го гледала от този ъгъл...“

— Не е толкова красив като Тадеуш, разбира се — продължи Лизи. — А и кой ли би могъл да бъде? Но дори и наполовина толкова хубав, на мен пак ще ми стига.

— Лизи, затваряй си устата!

— Една дама не казва „затваряй си устата“ на друга дама. Ти наистина говориш ужасно, знаеш ли? Би трябвало да походиш на училище с мен, ще ти дойде добре. Ще ми разкажеш ли още един път как Добе Клоц, Копата Сено, предварително ти е дала пари да си купиш роклята с трийсет и деветте копчета?

— Разказвала съм ти го поне сто двайсет и пет пъти.

— Не ми омръзва. А когато си отишла да видиш хазяйката на Тадеуш и си й разказала, че той ти е брат? Тази история също много ми харесва. Страхотна лъжкиня си, да ти кажа. И като си помисля, че ти ме възпитаваши! Ако Род знаеше всичко това...

— Без шантаж, ако обичаш. А освен това да казваш на хората онова, което им се иска да чуят, е не лъжа, а правене на услуга.

— Хайде де. А за онзи път, когато ти и Тадеуш...

Хана я погледна.

— Добре, добре — рече Лизи. — Разбрах. Не съм глупава. Млъквам.

Двуколката спря пред пансиона за млади девойки. Зелените очи гледаха сивите очи. Ръцете на десетгодишната Лизи обвиха шията на Хана, която беше на осемнайсет и половина (нищо че паспортът ѝ приписваше двадесет и три), устните докоснаха бузата ѝ.

— Обичам те, Хана, знаеш ли. Колкото обичах мама.

Хана не можа да отговори, гърлото ѝ беше свито. Само кимна с глава. Лизи скочи на земята, а всичките ѝ фусты се разлетяха и отдолу се показаха гащите ѝ с крачоли като кюнцы, без дантели, както изискваше правилникът на пансиона.

— А ако се омъжа за Мендел Визокер?

Саймън Кланси се бе появил. Една вечер по залез-слънце той изникна пред служебния вход на лабораторията, мачкайки шапка в едрите си ръце. Отсега вече той щеше да е главният доставчик на треви и растения, заместил бе Куентин Маккена. Людоедът беше споменал за подобна възможност и това означаваше, че действително е тръгнал на голямото си австралийско пътуване. Сякаш само беше чакал смъртта на майка си и осиновяването на Лизи от Хана, за да се хвърли в безнадеждното си приключение.

Кланси посети Хана в средата на август по повод първата пратка, която той лично достави. Беше мъж около трийсетте, роден в Австралия, доста дребен, но набит, грубоват и с бавна приказка, сякаш срамежлив. Когато изоставяше изключителната си лаконичност употребяваше доста объркващ жаргон. Единственият свят, където се чувстваше добре, се състоеше от фермери, ранча и кравари или овчари, и всичко това непрестанно гарнирано със забележително неприлични изрази.

Познаваше растенията по-добре, отколкото Куентин изобщо ги бе познавал; прие съвършено флегматично новината, че отсега нататък ще трябва да утрои, дори да учетвори пратките си, за да захранва лабораторията на Маги Макгрегър; от юли 93-а Маги ръководеше трийсет работнички, които произвеждаха кремове, тоалетни води и капилярни лосиони, отскоро прибавени към гамата. Но да, той можел да задоволява нуждите ѝ без проблеми. Въпреки че едва знаеше да

чете и смята, честността му бе изключителна: отказа шейсетте лири, които тя искаше да му даде. Прекалено много било, неговата заплата трябвало да е трийсет шилинга, а и това било доста за занимание, което отнемало само по няколко часа дневно; според него било достатъчно, за да наблюдава десетките мъже и жени, най-често аборигени, които на фронт от хиляда и петстотин километра, от Куинсланд до Виктория, го снабдяват с растения благодарение на мрежата, създадена от Куентин. „За да им плащате, правете както досега, както Куентин ви е казал: не пари в брой, ще ги изпият, изпращайте парите на Травърс, той е свестен, ще ги храни и ще им осигурява скапаните боклуци, от които наистина се нуждаят, с изключение на алкохол.“

Обясни й, че работата, която върши за нея, напълно го задоволява, в смисъл че му остава достатъчно свободно време за *humping the bluey* (да се скитосва), да броди където му скимне. Дори нещо повече, защото това е най-хубавото в Австралия за обичащите откритото небе и големите пространства — да валсира с Матилда, когато пожелае.

Знае ли песента, не? Според него Куентин прави точно това (валсира с Матилда, както никой друг с налудничавата си експедиция).

... Не, не мисли, че Людоеда ще оцелее, няма съмнение, че ще пукне в Голямата пустиня с глава, витаеща в облаците. Е, и? „Всеки живее този скапан живот както му харесва, госпожо...“

Австро-немският граф и графинята се появиха през декември 93-а. Аристократичната двойка смяташе да престои в Австралия до края на австралийското лято, после отново щеше да тръгне по море с яхтата си с изсечен двуглав орел, щеше да посети Китай и Япония преди да поеме през Тихия океан и да отиде в Съединените щати. Щяха да се върнат в Европа след месеци и то в най-добрия случай. Хана и графинята (в действителност те бяха на една възраст) станаха много близки; заклеха се да се видят във Виена или в Тирол, когато Хана се завърне. Именно Анастасия доведе в козметичния салон една от най-големите австралийски знаменитости по онова време (родена в Мелбърн преди трийсетина години с името Хелън Портър). Това беше не някой друг, а свръхизвестната певица Нели Мелба, разтревожена за

прасковения си тен, която Рудолф фон Зонердек бе чул преди шест години да дебютира в „Театр дьо ла Моне“ в Брюксел.

Велик момент, когато Дивата, в знак на благодарност за положените грижи запя в „Градината на Будика“ голямата ария от „Ромео и Жулиета“ на Гуно.

„Каква реклама, Хана!“

1894 година дойде и отмина, без да бъде белязана от някакво особено събитие. Предвижданията на Поли Туейтс се оказаха повече от точни: неумолимият успех на Хана се потвърждаваше, очертаваше се и укрепваше след всяка нова равностметка — *това е единствената област в живота ми, в която шансът никога не ме напусна, Лизи — сделките ми. Ако трябваше..., но човек не избира тези неща.*

Облогът с Пайк изтичаше на 2 май. Още в средата на март той беше повече от спечелен без усилие: кредитът ѝ в Юниън Банк възлизаше на шейсет хиляди лири. Всички съвместни представителства с Фурнакови вече работеха. Само периодът на празниците в края на годината (които отново прекара сама, лишавайки се дори от Лизи, която Уотсови заведоха със себе си в Мелбърн) след приспадането на всички разходи ѝ донесе печалба над шест хиляди лири.

На 30 април Клейтън Пайк пристигна в Сидни с личния си влак от Мелбърн, където бе купил за хиляда и петстотин гвинеи двойка породисти говеда и ги караше със себе си в Брисбейн, в специален вагон. Вече бе написал чек за двайсет и пет хиляди лири. Хана отказа да го приеме, смеейки се — този облог бил само едно предизвикателство, което е отправила сама към себе си и просто е искала да привлече вниманието му, да спечели симпатиите му и евентуално да получи помощта му, а във всичко това тя е успяла повече, отколкото се е надявала. Следователно не желае тези пари. (В същото време си мислеше: „Но ако настоява, ще ги взема“.) Той настоя. Целият почервения и наистина се ядоса — облогът си е облог. За да го приключат, Поли Туейтс измисли компромис, който удовлетворяваше и двамата: Хана ще получи двайсет и петте хиляди лири, но ще ги смята за частен заем, носещ символична лихва от половин процент годишно и даващ право на Клейтън Пайк или на посочени от него законни наследници да получават пет процента от

акциите на всяко дружество, създадено от Хана на нейно име през следващите десет години извън Австралия и Нова Зеландия.

— Хана, знай, че мразите заемите. Това е заем, без да е такъв в действителност. Ще имате нужда от капитали в Европа и никога няма да ги намерите при по-изгодни условия. Да не говорим дори за половината процент, който ще трябва да плащате, той ще бъде повече от богато компенсиран от лихвите, които ще получите като вложите тези пари на финансовия пазар в Лондон, например. Там тъкмо имам братовчед, който...

Животът на Хана през този период течеше спокойно, почти семейно. Лизи ѝ беше като по-малко сестра, която досега не е познавала и чиито приятни добродетели открива. Странно, но сега, когато „беше толкова стара“ в собствените си очи, тя преоткриваше радостите на детството и се оставяше да бъде увлечена от веселата Лизи. Смееха се като луди.

Именно заради Лизи на два пъти отложи заминаването си. Първия път причината беше Род, който казваше, че скоро самият той ще се ожени и не вижда защо сестра му да не живее при него. Нужен бе цял месец, за да се обезвреди бомбата. Този чудесен стар добряк Дъгал Маккена в крайна сметка отстъпи пред дъщеря си.

... Втория път, защото едва когато вече бе решила да заминат в началото на януари 95-а, се сети, че учебната година в Европа се различава от австралийската и че Лизи ще се озове в английския колеж избран за нея, в средата на втория срок.

Ето защо отложи заминаването за средата на юни.

„Ти също си доволна, Хана, бъди честна със себе си. И теб те е страх да се бориш там. Затова всички поводи са добри: и Лизи, и фактът, че все още нямаш достатъчно пари...“

Възползва се от училищната ваканция през януари и февруари, за да посети Нова Зеландия. През целия си живот, щом се сетеше за снежна планина, щеше да си спомня за новозеландските вериги, а не за Алпите или Скалистите планини в Америка. С Лизи и Шарлот О’Мали (седемдесет килограма ревностно католическо достойнство) тя прекоси двата острова от единия до другия край, от Инвъркаргил до Крайстчърч и Нелсън и от Уелингтън до Окланд. В последния град Жан-Франсоа Фурнак имаше фабрика за дрехи и бе вложил капитали в търговията с вълна — а следователно и тя, четирийсет процента.

Навсякъде магазините със знака Х и Н отговаряха на изискванията ѝ и успехът им беше непоклатим.

Освен това страната бе възхитителна, въпреки че населението на Нова Зеландия не достигаше дори седемстотин хиляди души...

При завръщането си в Сидни намери писмо от Мариан Каден, третото, откакто отново се бе свързала с него. Пишеше на странна смесица от идиш, полски, немски и руски — може би от предпазливост, на него му се привиждаха шпиони навсякъде. С педантично старание, което не я учуди, Мариан бе претърсил Прага, Виена и Берлин. А след това и други градове в Австро-Унгарската империя. После и Германия. Зачерквал имената им едно след друго на една карта. Но никъде не открил следите на Тадеуш. Нямаше никакви новини и за Мендел, макар че чичо му и много други упълномощени от него хора са разпитвали из царската администрация, поначало крайно мълчалива. Към писмото си бе прибавил фанатично точна сметка на разходите, които бе направил — между другите вълнуващи подробности тя научи, че изяждал седемдесет и четири филии хляб на месец. Твърдеше, че му остават напълно достатъчно пари да се издържа още две години, въпреки че е дал на майка си, братята и сестрите си с какво да живеят докато го няма. Посочваше адрес в Берлин, където би могла да му пише.

Което тя направи веднага. Съобщи му, че идното лято пристига в Европа, определи му среща на 15 септември 1895 г. в девет часа сутринта в една странноприемница в Баден-Баден, чието име ѝ бе посочила една от камериерките на графиня Анастасия: *А ако, когато пристигнеш, странноприемницата вече не съществува, чакай ме там, където е била вратата. Инак, вътре. И ХАРЧИ МАЛКО ПОВЕЧЕ, ПО ДЯВОЛИТЕ!*

Последна австралийска разходка в края на австралийското лято — Клейтън Пайк ги покани на пътешествие с шхуната си край прекрасния Голям бариерен риф. Застанала на палубата, до защитната преграда, която не ѝ вдъхваше особено доверие (Лизи знаеше да плува, а тя не, но отказваше да се научи), Хана наблюдаваше две-три големи бели акули човекоядци (те поне не правеха тази глупава разлика между мъже и жени) да се стрелкат над коралите.

Нямаше никакви новини от Куентин.

Чието име щеше да произнесе пред Лизи след двацет и пет години. Опитала се беше да поразпита Саймън Кланси. Но той нищо не знаеше. Поли беше направил разследване, Пайк също — всичко, което можаха да научат беше, че Куентин наистина е минал през Брисбейн няколко месеца преди това. Сбил се в някаква кръчма, но без особени поражения. Оттогава пълно мълчание.

Представяше си го как върви, сам. „Валсуваща Матилда“.

... Сетне започна да се подготвя за голямото заминаване и колкото повече приближаваше часът, я обхващаше някаква треска. Щеше да промени живота си, континента, полукълбото. Там, където отиваше, тя никога не бе ходила, въпреки че отново ще е в Европа. Най-после и най-вече — това е чувството, което взе връх в нея — ще започне голямата офанзива, чиято крайна цел е Тадеуш.

„Тръгваш, валсуваща Матилда, точно както Куентин, да обходиш планетата.“

Преди да се качи на борда, в каютата си първа класа на презокеанския кораб на Ориент Лайн, тя за последен направи и провери сметките си: шейсет и четири хиляди шестстотин двацет и седем лири стерлинги я очакваха в Лондон. Доста значителна бойна плячка, натрупана за трийсет и пет месеца.

Тя, Лизи и Шарлот О’Мали потеглиха на 11 юни 1895 г. Но не сами. Англичанинът-следващ-цирка-за-да-види-дали-звероукротителят-ще-бъде-изяден, Поли Туейтс, който сега работеше единствено за нея, също пътуваше.

Лизи си поплака малко, когато видя как изчезва Австралия, където бе родена. Но не за дълго — Хана ѝ бе купила дванайсет нови рокли.

КНИГА 3
... А МАШИНКАТА РАБОТИ...

18. ПЛОЩАД „СЕЙНТ ДЖЕЙМС“

— Някога в Австралия познавах — рече Хана с много ясен глас на дебелата дама, облечена в лилаво — един човек, който много приличаше на вас, но може би беше по-възпитан. Там, сред овцете му, го наричаха Арчибалд. Имаше същите мустаци като вас.

— Това е скандално — каза дебелата дама, задъхвайки се. И се опита да се скрие зад лорнета си, инкрустиран със свършено еднакви диаманти.

— Различаваше се и по още нещо — говоря за Арчибалд, той се къпеше. Може би не всеки ден, но поне един път месечно. Не вонеше от дваисет ярда. Като някои.

В просторния бляскав салон на приземния етаж в голямата къща се възцари тишина, каквато би настъпила, ако изведнъж бе паднал таванът. Къщата се намираше на централно място на площад „Сейнт Джеймс“, имаше трийсет и две стаи, наемът беше шест хиляди лири годишно. Десетте или дванайсетте козметички и други служителки с по-нисък ранг в престилки в черно и наситено червено замръзнаха. Както и петдесетината намиращи се там клиентки.

— Приятно пътуване, госпожо — каза Хана. — И не се колебайте никога повече да не идвате тук.

Сега вече дебелата дама съвсем се задуши. Олюля се. Огърлицата от три реда истински перли, разположена на издадените й гърди като на витрина на бижутерски магазин, подскачаше, раздвижвана от конвулсивни тръпки. Дебелата дама се обърна и излезе, бяла като платно. Чу се дори как кочияшът в ливрея изцъка с език и подкара конете, впрегнати във файтона.

Напрегната тишина.

— За бога... — започна тихо Сесили Бартън, директорка на козметичния салон в Лондон.

— Не тук.

Погледът на Хана потърси този на Лизи, седнала на красив стол с възглавнички в униформата си на пансионерка, с черни боти и

ръкавици, на главата с една от онези сламени шапки с дълги панделки, увековечени от художника Сърл. Зелените очи на Лизи блестяха, тя направи гримаса, знак, че също едва се сдържа да не избухне в луд смях.

— Елате, ако обичате — каза Хана на Сесили.

И тръгна към канцелариите, които заемаха част от първия етаж. По средата на стълбите от мрамор тя се обърна, за да се увери, че Лизи идва след тях. Влезе в стаята, на която и четирите прозореца бяха с изглед към Грийн Парк, а ако човек малко се наведеше наляво, и към Бъкингхамския дворец и градините му.

— В името на небето, Хана — подхвана отново Сесили.

— Още една минута, ако обичате, Сесили...

Хана се усмихна на Лизи:

— Като че ли още си пораснала. Дай да видя.

Застанаха рамо до рамо. Осемнайсет или дваисет сантиметра в полза на по-младата.

— Щраус — каза Хана.

При което привлече и притисна към себе си младото момиче:

— Липсваше ми, камилче. — Отстъпи. — Всичко ли чу, Лизи?

— Трябваше да съм глуха, за да не чуя. Пристигнах тъкмо в момента, когато лилавото китище излизаше от салона „Монтеспан“, а бедното момиче, Аглая мисля, плачеше зад нея.

— Знаеш ли какво стана?

— Китището зашлеви Аглая. Смешно — като че ли е тайно съобщение, което шпиони си разменят: „Китището зашлеви Аглая и планове са у мен...“

— Ще се правиш на клоун по-късно. Лизи, според теб ядосана ли бях?

Лизи прихна да се смее:

— Не.

— Тогава защо направих тази сцена?

— Защото китището никога не плаща?

— Истина е, но не това е причината. Студено.

— Защото е безнадежден случай по отношение на разкрасяването?

— И това е вярно, но не е причината все пак.

— Защото е една много грозна и много известна в Лондон лейди Еди-коя си?

— Топло.

— Защото е една много известна в Лондон лейди и когато се разчуе, че си я изгонила от козметичния си център, в салоните на тези дами ще се говори само за това?

— Горещо.

— Ще се говори само за това и още повече ще се бият да идват при теб. Колкото хората са по-високопоставени, толкова повече трябва да ги обиждаш.

Хана се усмихна. Дори не обърна глава:

— Сесили?

Сесили Бартън въздъхна примирено. Беше на трийсет и осем години. Преди да постъпи на работа в козметичния салон на площад „Сейнт Джеймс“ бе работила петнайсет години отначало като заместник — секретарка на изискан дамски клуб на улица „Гровнър“, а след като бе овдовяла (мъжът ѝ, офицер от Бенгалските стрелци, бе загинал като герой) като секретарка на друг, още по-изискан, ако това е възможно, ladies club^[1], на площад „Кавендиш“.

На 3 януари 1899 г. Хана и Лизи Маккена бяха в Европа вече от четирийсет и един месеца. Шарлот О’Мали и Поли Туейтс също. Хана бе започнала офанзивата си преди около две години. Победоносна в много отношения. Беше на дваайсет и четири години, Лизи на шестнайсет.

Все още не бе открила Тадеуш.

[1] Дамски клуб (англ.). — Б.пр. ↑

19. СРЕЩА В ЦАРСКОЕ СЕЛО

Поглед назад.

Пристигнала беше в Лондонското пристанище на 16 август 1895 г. Точно три години и един месец след като бе отишла в Австралия — чиста случайност. Лизи, Шарлот и Поли естествено бяха с нея. При вида на крепостта Тилбъри на брега на Темза, Поли Туейтс им припомни прословутите думи на кралица Елизабет, когато три века преди това на същото това място правела преглед на войските си, в трескаво очакване на непобедимата Армада: „Зная, че имам тяло на обикновена жена, но сърцето и умът ми са с кралска закалка“.

Веднага след като стъпиха в Англия, Поли много учуди Хана, която в Австралия си бе изградила за него определено мнение: сладичък дребен млад мъж (въпреки че беше с петнайсет години по-възрастен от нея), пухкав и розов, много умен наистина, великолепен съветник в областта на финансите, но, с изключение на това, безгрижен и леко саркастичен присмехулко, свършено безразличен към парите (непоклонимо доказателство, че сигурно ги има), с две думи, прекрасен неудачник.

В Англия откри, че той е най-малкият син на баронет, че таткото заседава в Камарата на лордовете и е рицар на Жартиерата (двете с Лизи едва не се задушиха от смях); че семейството му има собствен малък дворец в Уестенд, замък в Бедфордшир и друг в Ирландия, в който имаше поне осемдесет слуги, без да се броят дадените под наем земи; че Поли е завършил образованието си блестящо (Хана го бе смятала за финансист по божия милост, но не: той бе учил за това!), че има достатъчно пари да живее, без да се занимава с каквото и да било в продължение на двеста и петдесет години.

И познаваше цял Лондон отгоре на всичко. Благодарение на него пристигнаха триумфално в пансиона за млади девойки (в сърцето на Съсекс) в гърмяща кола без коне, която се повреди само седем пъти. Пансионът беше от най-скъпите и тъй като таксите му бяха прекалено високи за възможностите на Дъгал Маккена, Хана доплащаше

разликата от джоба си, без дума да каже на никого. Освен на Поли, който знаеше всичко.

Подло изостави там една почти разплакана Лизи, отхвърли съвсем почтеното предложение на Поли, който искаше да я запознае с лондонското Джентри^[1], и още в началото на септември взе пощенския кораб от Дувър и отиде във Франция.

Париж я очарова. И винаги щеше да я очарова. От безбройните градове, които бе посетила или щеше да посети, този остана любимият ѝ, особено по онова време. Но тя сега не беше дошла като туристка, щеше да го разгледа по-късно. Установи първите си контакти. Човекът, от когото се надяваше да научи много, бе някой си доктор Берюйе, известен в цял свят с изследванията си в областта, която вече започваха да наричат дерматология, изучаване на кожата и всичко под нея. Тя направи списък на специалистите, с които искаше да се срещне: един ботаник от института „Пастьор“, открит няколко години по-рано, един химик от същото заведение, един хирург на име Лартиго, който практикува нещо съвършено ново, наречено пластична хирургия. Добави в списъка различни училища, по-специално Колеж дьо Франс, и библиотеки, от които ще се опита да извлече главното от безброй области като счетоводство, търговско право и сделки, банкови и борсови механизми. Освен това тя реши да осъществи една идея, която ѝ бе хрумнала в морето, и се свърза с група студенти от Висшето изследователско училище на улица „Екол“, обеща им пари и след като премина първото им изумление от тази женичка, която се изразяваше на френски, заимстван главно от осемнайсети век, ги помоли да извършат пълно проучване на всичко, което се прави във Франция, а следователно и в Европа, в областта на кремове, козметиката, здравето, подмладяването и на повече или по-малко шарлатанските еликсири. Очакваше от тях, между другото, да ѝ съставят и изчерпателен доклад за всички реклами на такива продукти.

Всичко това за десетина дни. На 14 септември вечерта тя пристигна в Баден-Баден. На следващата сутрин Мариан Каден също беше там и се яви точно на минутата на срещата, която му бе определила от двайсет хиляди километра разстояние.

„Ето те съвсем тиха и развълнувана, Хана...“

Той бе порасъл с двайсетина сантиметра и бе натезал с доста килограми за тези повече от три години, през които не го беше

виждала. Но си оставаше все същият Мариан, с глава, свита между раменете, мудар на пръв поглед, с лекото заекване, което щеше да запази на всички езици, с великолепната си уравновесеност и сериозност. Беше на около осемнайсет години и не се учуди, че е забогатяла. Обратното несъмнено щеше да го удиви — ако изобщо беше способен да се удивлява: вече десет години откакто сам се грижеше за семейството си и способността му да се изненадва доста се бе притъпила...

Изчерви се, когато тя го целуна по двете бузи, съгласи се все пак да отговори на няколкото въпроса, които тя му зададе, но веднага след това започна да ѝ дава отчет, сякаш се бяха разделили предната вечер: сигурно е, че Тадеуш не е във Виена било под името Ненски, било под друго: седмици наред Мариан е проучвал, прекарал е през сито всички места, където онзи би могъл да бъде: университети, библиотеки, книжарници, кафенета, писателски и художнически среди... (На това място Мариан се изчерви — в много от художническите ателиета бе видял свършено голи жени) Тадеуш не е и в Прага и със сигурност никога не е бил там.

— Помниш ли, Хана, той има леля, която още е жива. Не е ходил да я види откакто е напуснал Варшава преди три години. Жената изобщо не го е видяла повече.

Не е и в Краков.

Още по-малко в Залцбург.

Не е в Берлин — на Мариан са му били нужни два месеца, за да се убеди, градът е голям — нито в Хайделберг или Мюнхен.

— За лелята в Прага създадох система за наблюдение, в случай че ѝ се обади. Кое то спокойно може да направи: тя има малко пари, а той е неин наследник; тъй като е болна, може да умре. Уговорил съм се с един от писарите на нейния нотариус и с момчето от бакалницата, където тя пазарува: ако нещо се случи, ще ми пишат на адреса в Берлин. Обещах двайсет рубли на единия и десет на другия. Не е ли прекалено?

— Но не — каза Хана с усмивка. — Останаха ли ти пари, Мариан?

Той незабавно извади от джоба си едно тефтерче, в което бе записал и най-дребните си разходи. Да, останали са му достатъчно да живее още седем месеца, включително с пътуванията. Обясни, че вече

е преровил общо трийсет града от Холандия, или грубо казано от Балтика до немска Швейцария: сега идва от Цюрих, където е бил до преди два дни и е търсил. И за всеки случай, за да не пропусне нещо, щял да отиде да хвърли по един поглед в Лозана и в Женева, ако не е била срещата му с нея.

Пристъпваше от крак на крак, поклащаше се леко, притеснен и още по-заекващ: сподели, че са му дошли на ум някои неща, за които малко се страхува, че тя може би ще го упрекне... навсякъде, където е бил и като знае страстта на Тадеуш към книгите, е оставил часовои във всички книжарници (поколеба се), обещавайки нещо като награда на онзи, който му съобщи за появяването или преминаването на студента...

Напълно смаяна, Хана го изглежда. Напуши я смях, помисли си: „Боже мой, ето че обявихме награда за главата на Тадеуш!“.

Целуна го отново.

— О, Мариан, обожавам те! И колко е наградата?

Той ѝ каза: около пет английски лири.

— Не е достатъчно — заяви тя, — умножи я по дващест. Това не е всичко (чувстваше се много развеселена), ще ти дам четиристотин паунда, ще си купиш нов костюм. И други обувки, твоите са наистина износени. Мариан, парите, които ще получиш, ще разделиш на две части, както ти прецениш. Едната за семейството ти, на което си единствената подкрепа, а заради мен то е лишено от теб. Другата е за разноските ти и за наградата, но преди всичко за теб, ще видиш, че ще имаш много повече нужда, отколкото си мислиш. Освен това трябва да ти определим заплата.

Но да, разбира се, след като той ще работи само за нея и отсега нататък ще прави само това, не е ли в реда на нещата? Освен ако не иска или има други планове.

Той я погледна с упрек.

Тя му се усмихна и сделката бе сключена. Ще му дава десет... не, дванайсет лири стерлинги месечно или еквивалента им във всяка друга парична единица. И аванс за шест месеца.

— Ето, вземи. И си направи три костюма, да, докато не съм забравила, два всекидневни и един официален. Не прави прекалени икономии, моля те, трябва да си облечен като изискан господин, аз имам набито око, научих тези неща, не искам костюми, купени на

старо, които са обръщани. Нови. От хубава вълна. Същото се отнася и за обувките. Естествено, нямаш куфар. Трябва ти един, кожен, ще отидем заедно да го купим, видях няколко магазина в Баден-Баден, които чудесно ще свършат работа. Ще изберем също така ризи, трябват ти поне шест. И всички други неща, от които един мъж се нуждае. Надявам се поне да знаеш какво ти трябва, нали? Ще направя от теб истински господин, ще се обръщат към теб с „господине“ навсякъде, където ще отидеш, дори във Варшава, на речната гара на Висла... О, Мариан, наистина няма нужда да се просълзяваш!

Помъкна го из цял Баден-Баден, зашеметявайки с острия си език продавачите в магазините за мъжка мода и шивачите, внимаваше за всичко, до долните гащи, по отношение на които бе толкова придиричива, че го накара да ги изпробва пред нея: „Какви ми ги разправяте? Само това остава, да не мога да гледам братчето си голо? И престанете да препречвате тази врата, защото иначе ще купя магазина ви само за да мога да ви изгоня!“

— Мариан, заедно ще направим хиляди вълнуващи неща. Знаеш ли френски? Не? А английски? Също не. Така си и мислех. Е добре, ще ги научиш и то бързо. Вече знаеш четири или пет езика, така че какво са още два в повече? Бързо и добре, нали? Идеята ти за книжарниците е чудесна, най-добре е да я разширим. Може би е в Швеция или при белгийците. Освен ако не е в Париж или Лондон. Ще обявим награда за главата му в цяла Европа, да не е заминал при турците, я!

— Нищо не казвай, Мариан — добави тя.

Трябват му също вратовръзки, носни кърпи и две шапки, ще бъде прелестен с шапки. А бастун? Нужен му е и бастун, всички господа имат бастуни. Този ще му подхожда.

— Дявол да го вземе, неузнаваем си, погледни се в огледалото, истински *gentleman* — това е на английски. О, Мариан, имам толкова планове, че главата ми се пръска, иска ми се да танцувам върху света. Ти наистина ще работиш с мен и то не само за да препускаш навсякъде да търсиш Тадеуш. Освен френски и английски ще трябва да научиш финанси и счетоводство, как едни пари се обръщат в други, как се преминават границите със стока и главно как функционират банките. Много е важно, нищо не може да стане без банките. Искам да знаеш за тях повече от всеки банкер, да си способен да отгатваш винаги лъжите им и да ми казваш: „Внимавай, Хана, този ти говори врели-некипели“.

Хрумна ми чудесна идея — ще постъпиш в някоя банка, да кажем след четири месеца, през януари, след като изградиш цялата си мрежа от книжари шпиони, ловци на хора. Каква банка? Немска, отначало, защото знаеш много добре немски. Ще ти намеря някоя, зная как. Ще работиш последователно във всички отдели и ще научиш всичко. Друго нещо — от днес си ми братовчед... „Здравей, братовчедо Мариан, целуни първата си братовчедка, майките ни бяха сестри.“ Във всеки случай това ще казваш на всички.

Уговориха (тя определи) нова среща. Той ще дойде в Париж, в апартамента, нает от нея на улица „Анжу“ 10. Ще бъде там през следващите две години поне. Защото тя също ще учи. Ще бъде в Париж на тази и тази дата — да ѝ пише там.

Улица „Анжу“ 10. Мариан записа адреса. Макар да не му беше нужно изобщо да записва, тя знаеше — паметта му е изключителна. След първите моменти на възмущение или панически ужас (особено когато тя влетя в пробната и го свари съвсем гол, а той скри слабините си с ръце като млада девственица) Мариан отново беше спокоен, внимателен и свършено уравновесен. Хана се замисли над въпроса, който Лизи ѝ бе задала: „Хубав ли е Мариан Каден?“ Не съвсем. Но не беше и грозен. Имаше гладко лице, големи, светли, но малко тъжни очи, дяволски стиснати и волеви устни. „Само ти можеш да го пришпориш така, Хана. Всеки друг би получил страхотен юмрук по носа... Ако се усмихва по-често, ще му се отрази добре.“

Но досега в живота му не бе имало много поводи за усмивки. Тя изпита към него нежност, почти сестринска нежност.

Именно в този момент, когато се срещна с Мариан и започна да гради общото им бъдеще, тя свърза двата последователни, но отделни периоди в своя живот — този на Хана от Полша и другия, на Хана от Австралия, създавайки една съвсем нова Хана.

Много весела всъщност.

Четири дни по-късно тя бе в Тирол. На писмото, което пусна в Марсилия при спирането на презокеанския параход на Ориент Лайн, се бе получил отговор в Лондон — Анастасия фон Зонердек я посрещна с

истински ентусиазъм (макар и с лек оттенък на аристократично снизхождение: вече не бяха в Австралия) в лятната резиденция на семейството, близо до Йенбах, на брега на Ахензее. Още седмица и Хана щеше да бъде принудена да отиде чак до Виена, за да види своята графиня — наистина двойката се готвеше да се върне в столицата на Империята. А защо всъщност не отиде с тях?

Хана отклони поканата. Прекара шест дни в тиролските Алпи. Колкото да се позанимава с двете първи рожби на Анастасия. (Наистина ще трябва да имам три деца с Тадеуш. Или всъщност може би четири, ако той иска. Направо са очарователни тези малки розови и нежни същества, стоплят сърцето, а дори не са твоите и на Тадеуш...)

... И да има време да събере всички сведения за една банка в Кьолн, където финансовият съветник на Зонердекови има всякакви връзки...

... Но най-вече и преди всичко време — след като изключително внимателно бе подготвила терена, да зададе въпроса, който пареше на устните ѝ от месеци наред, откакто бе научила от австралийските вестници, че царят на Русия Александър III е умрял и че го е наследил синът му под името Николай II. Тя естествено не бе забравила, че госпожа Николай Втора, под руското име Александра Фьодоровна, е все пак родена принцеса Аликс фон Хесе и е собствената братовчедка на Анастасия (чието име императорската двойка щеше да даде на една от дъщерите си).

Мълчание на фона на нежния звън на хлопатари из алпийските пасища. Есенен аромат на окосено сено. „Отидох много далеч“ помисли си Хана заради мълчанието и странната студена светлина в очите на младата графиня; направила бе всичко възможно да я превърне в своя приятелка.

— И вие бихте искали да говорите на Нейно величество царицата?

— За да я моля на колене, така както моля и вас.

Тя изобщо не бе казала на Анастасия, че е еврейка, и винаги се бе представяла за немска полякиня от добро семейство. Сдържайки с мъка срама и отвращението от собствените си лъжи, които бе принудена да изрича относно своя произход, Хана приписа на Мендел единствената история, която можеше да го спаси. Защото тя бе казала, че преди да го арестуват, Визокер е бил малко евреин (не много) и

известен амбулантен търговец от Полша, както може да го докаже Балтийската банка. Един ден във Варшава, тогава тя все още изобщо не го познавала, той я спасил от лапите на четирима нехранимайковци евреи, които я набили — още има белези и може да ги покаже — и се готвели да я изнасят. Визокер ѝ се притекъл на помощ. В героичната битка, която водил сам срещу четиримата, той бил ранен, но слава богу не смъртоносно. Почти всичките нападатели били мъртви, най-вече защото след това се скарали помежду си за парите, откраднати от нея. А бедният Визокер, виновен единствено за това, че е проявил смелост, се озовал осъден на двайсет години каторга и доживотно изселване...

— Крайно е несправедливо, госпожо. Без него щях да бъда завинаги озлочестена и несъмнено мъртва. От мъка, ако не от раните си. Споменът за тази ужасна несправедливост не ми дава покой...

Тя дори успя да се разплаче, докато разказваше това. Без да се напъва всъщност, дотолкова обичта към Мендел я поглъща и действително я вълнува.

Анастасия каза, че не знае, че молбата е нечувана, ще каже на графа, а също и на майка си, с която ще се посъветва. Толкова е необичайна тази молба... Освен това трябва да се отиде в Русия, където те с графа наистина са ходили миналата година за церемонията по коронясването, но където изобщо не възнамеряват да се връщат поне в близко бъдеще. Сълзите на Хана все пак я трогнаха, почти я разплакаха, толкова историята е драматична и тъжна...

Накрая обеща, че ще направи всичко, което е по силите ѝ.

Вълна от ярост се надигна у Хана, за щастие успя да я прикрие: „Тази малка гадна мръсница антисемитка... Която не би могла да преживее без ордата си прислужници и никога не е правила нищо друго, освен да си вдига краката, подсмърчайки. И от това зависи животът на Мендел!“.

Усмихна се с точно премерено болезнено унижение:

— Благодаря, о, благодаря!

Завърна се в Париж, като пътьом се отби в Кьолн. Сремна се с директора на банката, при когото я изпрати интендантът на фон Зонердек. Появи се с великолепен екипаж и с невероятно безгрижие и надменност веднага заяви на банкера, че възнамерява да направи при

него едно скромно влогче от двайсет и пет — трийсет хиляди лири, нищожна работа; не знае точно колко са, за нея парите съвсем нямат значение, а и тя е толкова неосведена...

Но има един млад братовчед, който направо бълнува за финанси, пък и той няма друг избор, ако желае някой ден да наследи чичо си, който притежава половината Мелбърн, в това число една банка и една мореплавателна компания, плюс влакове и един милиард овци. Та дали би могло братовчед й, все още малко недодялан — „знаете как е: той е от бедния клон на семейството, трябва да се поочупи. Но е много умен, в сметките няма равен, знае немски, руски и полски“ — да изкара нещо като обучение, поне да навлезе? „Толкова ми хвалиха вашата банка в Кьолн и способностите ви. Между другото, бихте ли могли да проучите за мен възможностите за капиталовложения? Не за тази малка сума, която току-що внесох, говоря за по-значителни суми, имам четиристотин хиляди лири, с които наистина не зная какво да правя. На братовчед ми шест или осем месеца обучение биха му били достатъчни. Няма да му плащате, разбира се. Аз му давам скромна издръжка. Колкото е необходимо, не повече. На тази възраст лесно се пилее... Колко хектара имаме в Австралия ли? Не бих могла да ви кажа точно: шест или осем милиона хектара, не повече. Най-много са златните ни мини в Балард и Батърс, които...“

В Париж се зае с обзавеждането на апартамента на улица „Анжу“ 10, който щеше да задържи много дълго.

— Струва ми се — саркастично я подкачи Поли Туейтс, дошъл при нея (мъжът на братовчедка му е посланик на Нейно величество във Франция), — че ще накарате да боядисат в черно и наситено червено дори вътрешните стени на ковчега ви.

— Аз никога няма да умра, Поли. Освен ако не ми се прииска. Но идеята е добра.

За един месец претърпка и осемте стаи с книги. Обиколи всички книжарници (но никъде не бяха виждали рус млад мъж, много висок и много, много красив, може би поляк, руснак или немец, или пък французин, на възраст двайсет и три години и страстен почитател на литературата). Сдоби се със стряскащо количество книги, предимно трудове по въпросите, в които желаше да се задълбочи. Погълна ги на

един дъх, четеше по десет часа без прекъсване, по цели нощи с невероятно настървение, което нищо не можеше да уталожи. Не се задоволи само с четене. Защото наистина се захвана със своето обучение, водена от разкъсваща треска, която порази дори Поли. През следващите две години тя методично попълни докрай всичките си пропуски и най-вече един интелектуален глад и недостиг, които датираха от седем-осем години, когато бе спряла да ходи на училище, пренебрегвайки равина на своя щетъл, защото бе разбрала, че той не може да я научи на нищо повече. Целта ѝ беше ясна: искаше да бъде най-голямата специалистка в света в областта на козметиката, никой не трябваше да знае повече от нея или колкото нея; затова тя кълвеше, сякаш обсебена от някаква мания, отсяваше полезното от онова, което само щеше да ѝ пълни главата.

„Но не забравяй изтънчеността...“ Към всички дисциплини, на които бе направила списък и изучаваше неотклонно цели двайсет и три месеца, тя прибави изкуството във всичките му форми. „Поли, тази вечер ще ме водите на театър. Утре — на опера.“ — „Добре, Хана. На вашите заповеди, шефе.“

Записа се в Академията по изящни изкуства. За свое най-голямо разочарование, почти отчаяние, откри, че няма талант за нищо, направо чудо: нито за рисуване, нито за живопис, нито за скулптура, нито дори за декоративно изкуство. Това я вбеси: „Аз съм наистина пълна тъпачка! Способна ли съм изобщо на нещо“.

... Единствено да се съблече чисто гола и да позира пред тези не особени чисти брадатковци, с вратовръзки, широки колкото погребален саван. Предложиха ѝ и тя бе доста изкушена да приеме. „Не се самозалъгвай. Все повече имаш нужда от мъж в леглото. Галювен за предпочитане, но не много, златната среда. Нежен и груб, и да разбира кога какъв трябва да бъде.“

— Не настоявайте, Поли...

В една ноемврийска вечер Мариан, който не бе посмял дори да позвъни или влезе в сградата въпреки дъжда, я чакаше на улица „Анжу“. Страхотно елегантен, въпреки свитата между раменете глава. Не каза нищо в присъствието на Поли и затова имаше причина: двамата все още не говореха един и същи език. Но поклати глава, докато я гледаше как излиза от асансьора със скърцаща макара —

където на два-три пъти вече тя бе срещнала млад мъж с женствени очи на име Марсел Пруст (живееше на един етаж с нея).

Мариан бе преброял Северна Германия, Дания и Белгия, но все още не бе открил Тадеуш. Използвайки престоя си в Белгия, той си бе купил френски разговорник и го бе изпробвал върху местното население. Вътре било пълно с идиотизми и езикът можел да се научи лесно. За доказателство започна да говори нещо неразбираемо. Тя го гледаше стъписана, после разбра и възкликна:

— Мили боже, Мариан, ти си на път да научиш белгийски!

Даде му всички сведения за банката в Кьолн, където го очакваха в първите дни на януари, така щеше да има време да прекара Коледа със семейството си. „Защо не дойдеш и ти, Хана?“ Не. По две причини: няма желание да види отново Полша; а и иска да е сама за празниците, както винаги. Пък и вече е взела решение: от 20 до 31 декември заминава за Англия, ще се види с Лизи, която обаче ще прекара Коледа много весело с Поли и неговото семейство. Тя един път завинаги е обяснила на Поли, както и на Лизи, съображенията си и те са я разбрали.

Мариан си тръгна след три дни.

Тя си намери любовник в началото на декември.

Отчасти защото постелята ѝ беше студена, но много повече, защото той имаше двойното преимущество да е красив, с ръце, каквито тя харесваше, и да е художник. Вече ѝ беше втръснало да се влачи от галерия на галерия, от кафене на кафене, от ателие на ателие и вечно да бъде преследвана от всичките тези брадати типове, които искаха да спят с нея — не веднага, докато гледаха само лицето ѝ, а после, когато заговореше и се смееше, когато изведнъж се случваше нещо повече или по-малко несприятелно, което ги караше вече да не могат да откъснат поглед от очите ѝ. И от останалото. Избирайки един от тях, измежду най-чистите, най-умните и най-красивите (но не сред най-безпаричните, този имаше достатъчно пари; тя най-после сложи край на бойните действия, сега вече щяха да я оставят на мира.

... А може би изпитваше смътно съжаление за един друг художник, от къщата в Ботъни Бей, с когото така и не се запозна...

Любовникът ѝ се казваше Рене Детуш и не я интересуваха самият той, а преди всичко познанията, които щеше да ѝ позволи да натрупа. Доста добър беше в леглото — *от моя гледна точка, Лизи.* Той се смяташе за превъзходен. Карането на кола и правенето на любов са двете упражнения, в които мъжете са винаги убедени, че са неотразими, — но странно за един художник, или поне за образа, който тя си бе изградила за художниците, той беше много далеч от еротичните дързости на един Лотар Хътуил. Дори беше ревнив, а това размиваше Хана до сълзи, и целият почервения, когато тя започна да позира гола в ателието му („ами ако бях отишла при някой друг!“) пред цяла група приятели, защото смяташе, че досегашният му модел е една „едра бяла наденичка“ — изразът беше неин.

— Щях обаче да ти спестя по три франка на сеанс. Освен това небезизвестната Колет се показва гола, а защо аз да не мога?

Той се разсърди. „Няма да го държа дълго.“

На улица „Анжу“ тя беше на две крачки от улица „Фобур Сент Оноре“ и улица „Риволи“. Всеки или почти всеки ден изучаваше магазините по тях. Не се задоволяваше просто да ги оглежда и да ги сравнява, да критикува вътрешността или витрините им, какво продават, колко и в какъв вид: влизаше, представяше се като клиентка или като модистка от южното полукълбо, която е на учебно пътешествие. Купуваше малко, лудостта ѝ бе преминала; вярно че вече имаше четирийсет рокли, без да брои всичките аксесоари към тях. Преценяваше продавачките, държането им, недостатъците и качествата им.

Същото беше с шивачите. Запаметяваше. За по-късно — моментът още не бе настъпил.

Като художник Рене беше талантлив. Не и гениален, което компенсираше с доста добър критичен усет и широки връзки. Запозна я с Гиомен, Писаро, Синяк, Реноар, Леон Бонар, на когото бе позирал Виктор Юго, с американката Мери Касат; с един млад поет с акцент като ромонеща от зори водна мелница, Пол Клодел, с един журналист политик с безмилостен хумор, Жорж Клемансо. Видя как Едгар Дега завършва своята „Гола жена, която изтрива шията си“ и ако не беше ревността на Детуш, би позирала за него, който бе очарован от сивите ѝ очи. Рене я заведе в Живерни при Клод Моне, където обядваха, а през пролетта на 96-а у мърморкото Пол Сезан в Прованс, който се

възстановяваше от страхотния провал на първата си самостоятелна изложба при Амброаз Волар. „Искате да купите нещо мое? Единствена сте. Вземете каквото искате...“ От Екс, все така с Рене, тя отиде в Монте Карло — *откриването на Лазурния бряг, боже мой, Лизи*, — където игра в казиното и спечели седемнайсет хиляди франка за една вечер.

„Ето поне едно нещо, което умея да правя.“

Но тези така лесно грабнати пари ѝ се струваха без стойност. Пареха пръстите ѝ, не бяха наистина нейни. Споменаха ѝ за терен от дванайсет хектара на един от хълмовете на някакъв град, наречен Кан, и със седемнайсетте хиляди франка тя го купи, без дори да го види. Казаха ѝ, че оттам можело да се види морето и причината ѝ се стори достатъчна.

След връщането в Париж скъса с Рене. „Понасях го шест месеца, дойде ми до гуша.“ Той заплаши, че ще се самоубие, ако тя го напусне. Тя му поднесе въже, уж намазано с цианкалий, вързано с черна панделка. Това окончателно го съсипа. Скъса не заради някой друг мъж, макар кандидатите да се надпреварваха, а защото бе получила всичко, което той бе могъл да ѝ даде. Не я бе научил на нищо повече от това, което вече знаеше за начина, по който едно тяло може да притиска друго... въпреки че от него узна много неща за художниците, за живописиста, за думите, използвани в това изкуство.

Тъкмо бе скъсала, когато в началото на юни получи писмото от Анастасия.

Същия ден замина за Санкт Петербург.

— Би ли повторила? — помоли Лизи.

— Царское село. Императорският град, на руски. На петнайсет мили, около двайсет и пет километра южно от Санкт Петербург, столицата на Попови. Пристигнах на 29 юни в ранния следобед...

— С разтуптяно сърце.

— Мълчи. Вярно е, че много ме беше страх, Лизи. Не защото щях да се срещна с царицата, изобщо не ми пукаше, че е царица, аз струвам колкото нея...

— Повече.

— Струвам повече. Особено за себе си. В абсолютния смисъл също, впрочем. Мълчи... Но тази жена държеше в ръцете си съдбата на Мендел, затова се страхувах. Минахме покрай дачата на Толстой. По-нататък вляво е дворецът на Александър. Поради не знам каква си причина завихме надясно и влязохме в парка Монпарнас. Пред нас беше Китайският театър...

— Сега пък китайци!

— Лизи, не ми е до смях, ама никак.

— Зная.

— Влязохме в двореца, чиято фасада е триста метра широка...

— Нищо не съм казала.

— ... направена е от пиластри и колони от бял камък на син фон, с позлатени орнаменти. Времето беше много хубаво, слънцето огряваше всички сгради, позлатените куполи на църквите, огромните градини. Толкова бях притеснена, че не бях способна да говоря или дори да отговарям, когато ми приказваха. Анастасия ме научи и хиляди пъти ме накара да повторя реверанса, който трябваше да направя, а аз се ужасявах като дете, аз, Хана, която не се страхува от нищо на този свят, си казвах, че ако объркам този реверанс, може би тази грешка ще струва главата на Мендел, ще го убия, защото лошо съм си сгънала коленете...

— Хана?

— Мълчи.

— Обичам те.

— Лизи.

— Хана, не ти прилича да се съмняваш или да се страхуваш. Но тъй като е ставало дума за Мендел...

— За него ставаше дума. Невероятен брой слуги, мъже в бели униформи, в черни дрехи... Чакахме в голяма стая, за която Анастасия ми каза, че е прочутата кехлибарена зала, която е пълна с прекрасни предмети тъкмо от кехлибар, кехлибар от Персия. Измина поне час. Цял куп велики графини и не знам какви си се изредиха да целунат Анастасия, но нито една не ми обърна внимание. Чувствах се наистина малка, миниатюрна, Лизи. Чувствах се полякиня, еврейка от моя щетъл, бедна и неuka сред всичките тези руски дами, чиито баща, брат или син може би беше онзи руски офицер казак, който Мендел едва не размаза с ока от каруцата си и който позволи да убият баща ми и Яша,

без да направи нещо друго, освен да си поглажда мустака. На моменти ме обхващаше страхотен бяс, разтрепервах се от омраза, страшно ми се искаше да подпаля мръсния им дворец... Но дойдоха да ни извикат, Анастасия и мен, ние тръгнахме, прекосихме няколко стаи със стени, покрити с коприна.

Отново спряхме, казаха ни, че скапаната царица най-сетне щяла да ни приеме. Но не, изтърколи се още един час, а нас ни изведоха в парка и ни поведоха към една малка постройка, галерията Камерон, където са стаите от ахат. Точно когато стигнахме там, сякаш придойде голяма вълна, земята почти се разтърси и Анастасия ме застави да застана едва ли не на четири крака: минаваше цар Николай, брадат и мустакат, и с поглед на крадлив счетоводител. Отмина, а с него и вълната. Веднага след това се озовахме под аркади, откъдето се виждаше едно езеро и тя беше там... самата царица, Нейно величество, в бяла рокля и дантелен шал, с жестоки устни и също тъй жестоки очи, със сух глас. Заговори с отегчение на Анастасия и едва след това ми хвърли един поглед, събрал цялото презрение на света. Казах си, че ако животът на Мендел зависи от тази жена, значи той вече е мъртъв, умрял е в мига, в който тя е чула името му. Заговорих много бързо, защото всяка секунда беше ценна и защото бях отчаяна, но се стараех с все сили. Не си спомням нито дума от това, което съм казала. Просто дойде момент, в който царицата се обърна и тръгна към градините по нещо като рампа, заобиколена от придворните си дами. Останахме сами с Анастасия и три-четири млади момичета, те всичките плачеха и казваха, че съм била страшно трогваща, трогваща до сълзи.

Не зная... Казвах ти, Лизи: дори не си спомням какво съм й казала на тази госпожа Николай Втора. Върнахме се в Санкт Петербург и за първи път в живота си бях уморена. С Анастасия отседнахме в някакъв дворец, който беше на един от чичовците й, на брега на канала Грибоедов, недалеч от проспект Невски и от църквата „Вознесение господне“, която в момента строяха на мястото, където е бил убит цар Александър II. Останахме там петнайсет дни, но нищо не се случи. Можеше да се окаже, че загубената царица дори не е чула какво съм й казала или пък е наредила да го екзекутират, по моя вина, само защото й казах, че Мендел съществува, ето какво си повтарях

докато ходехме по балове, един от които продължи два дни и заради него бяхме принудени да се върнем в Царское село.

Но една сутрин, в началото на третата седмица Анастасия влезе в стаята ми. Беше бледа от гняв и мъка, трепереше. Каза, че не иска никога повече да ме види и че трябва да си тръгна още същия ден, на часа. Защото тя и други дами от свитата на царицата се трогнали от думите ми и се намесили и то за един еврейски сводник от Варшава, какъв срам за тях! Толкова се молили, че се намесил и един министър, който издал заповед за освобождаването, за помилването на сводника, накарал самия цар да я подпише и я е изпратил по телеграфа в най-затънтения край на Сибир, в солните мини или не знам си къде. А от Най-Затънтения Край на Сибир отговорили, че само чакали да освободят Визокер, стига преди това отново да го хванат. Защото имало вече година, откакто въпросният Визокер е избягал, след като е строшил главите на трима-четирима пазачи и се отправил сам и пеш или към Северния полюс, или към езерото Байкал, или пък към страната на монголците или Хималаите. И че се надявали най-сетне този безумец да е пукнал.

Мълчание.

Тогава малката Лизи, която по онова време беше на единайсет години, попита с очи, също пълни със сълзи:

— Ти от щастие или от мъка плачеш?

— Не зная.

— Никога не съм те виждала да плачеш.

— Е добре, ето — каза Хана. — Сега ме видя.

[1] Изискано аристократично общество (англ.). — Б.пр. ↑

20. 4 ЯНУАРИ 1899 ГОДИНА

През лятото на 1896 г. двете лудуваха на френската Ривиера. Не харчеха много, дори никак: Хана прекара една-единствена вечер в казиното в Монте Карло и всичко се повтори, спечели предостатъчно, за да плати пътуването им и престоя в хотел „Париж“, плюс две нови рокли за Лизи и две за нея и наема на улица „Анжу“ 10 за цяла година, като се включи и газта. Хана заключи, че това е някакво проклятие, което я преследва. Беше почти отчаяна. Ако играеше цял месец, нямаше съмнение, че щеше да стане богата колкото всичките господа Ротшилдови, взети заедно. Поне да знаеше добре да играе, да влагаше в ходовете си и най-малкото зрънце ум, разсъждение или памет! Но не: заложи на 18 (рождената дата на Тадеуш), на 2 (рождената дата на Лизи), на 23 (нейния рожден ден), залагаше на което ѝ падне число и всеки път прибираще трийсет и шест пъти мизата.

„Отвратително. Каква глупава игра!“

Останала в хотела, естествено с Шарлот (която бе напълняла и вече не можеше да минава през въртящата се врата); Лизи се задущаваше от смях, просната по гръб и с вирнати във въздуха крака.

— Наистина няма нищо смешно — процеди Хана през зъби. — Наистина имам идиотски вид, когато се напъвам да въртя сделки!

Що се отнасяше до сделките, тя продължаваше да прави сметките си с обичайната вманиаченост. Парите, които отчасти бяха в Лондон, отчасти в Германия, в банката в Кьолн, където Мариан Каден се трудеше като вол всичко да разбере, ѝ носеха девет и половина процента лихва. Това беше малко, но тя бе поискала да са ѝ винаги на разположение. От двайсет и петте хиляди на Пайк, на когото редовно плащаше неговия половин процент лихва, получаваше само девет пункта лихви. Но това все пак правеше близо шест хиляди лири годишно, без да пипа собствения си капитал.

... Освен това този капитал се увеличаваше. Първо, защото тя не изхарчваше всичките шест хиляди лири, а и защото през юни 96-а, в съответствие със сключените договори, получи от Австралия

единайсет хиляди деветстотин и няколко лири, първата вноска от полагащата ѝ се печалба от австралийските начинания, изплатена от Жан-Франсоа Фурнак — самият той пък контролиран от кантората Уитакър.

— Ще получите още толкова след шест месеца. Фурнак е вложил първите печалби, както беше уговорено, но инвестициите вече приключиха. Следващата година би трябвало да получите трийсет хиляди лири.

— Знам да смятам и да чета.

— Не се съмнявам, Хана, не се съмнявам. Но вашето спокойствие просто ме удивлява.

Поли очевидно започваше да си задава въпроси. Учудваше го не само привидното ѝ спокойствие, но и бездействието ѝ; не бе допуснал, че е способна на подобно търпение. Той много често прескачаше от Лондон до Париж. Когато тя си взе за любовник художника, той малко се нацупи, но му мина — неговата територия беше определена, той никога нямаше да я притежава и се примиряваше малко или много; беше от онези малобройни мъже, които големите страдания в живота сякаш не засягат; понякога умират от тях, но галантно и с усмивка.

Често идваше от Лондон в Париж, но само заради приятелството им, с което се задоволяваше поради липса на нещо по-добро: тя не правеше нищо, за което той да би могъл да я съветва. Дори бе отхвърлила предложението му за по-изгодни вложения с познатия вече довод: иска парите да са ѝ под ръка, да може да разполага с тях веднага. „Разсъждавате като емигрантка, скъпа моя.“ — „За момента все още съм такава. И не ми казвайте, че бездействам: уча, сега ми е времето, все пак.“ По тази точка това беше самата истина — за една година с дерматолога Барюе и други — тя дори бе присъствала на хирургически операции; казваха ѝ, че ще припадне при вида на първата кръв; беше се изсмяла и разбира се, остана невъзмутима, — с всичките книги, които погълна, тя бе научила невероятно много неща. Работейки по шестнайсет-осемнайсет часа на ден, когато не беше с Лизи или отиваше на някое соаре, където я водеха (защо винаги трябва да бъде съпроводена от някой мъж, по дяволите?) било от Рене (преди да скъсат), било от писатели, художници, журналисти или музиканти, нейни познати.

През октомври 96-а тя имаше повече от седемдесет и осем хиляди лири. Достатъчно беше да седне и просто да чака да достигне границата от сто хиляди паунда, които си бе поставила като цел.

Както винаги Поли я бе усетил точно — „аз съм дундестата рибка пилот на една сладка бяла акулка, каквато сте вие, Хана“ — треската за действие наистина започна да я изгаря. Бе открила, що се отнася до нея, че само по себе си трупането на състояние не е било и не би могло да ѝ бъде цел; движеше я нещо друго, една много по-силна необходимост — абсолютната, почти патологична необходимост да оползотворява изключителната способност да създава, която беше в нея и която нито времето, нито възрастта, нито обратите в живота ѝ щяха да успеят да отслабят или унищожат.

И наистина, това беше по-силно от нея: престъпи обещанието, което сама си бе дала да изчака две-три години, преди да предприеме каквото и да било.

Откри първия фронт.

В конкретния случай нае, под аркадите на улица „Риволи“, срещу парка Тюйлери, един магазин, който не бе вървял много добре. Собственикът бе умрял преди една година, търговията замираще (според нея между двата факта нямаше никаква връзка). В него продаваха дрънкулки и дреболии — от корсети и подплънки, които имаха вид на вече използвани, до религиозни медальони. За две хиляди и шестстотин франка тя получи правото да го превърне в каквото пожелае (освен в публичен дом, вдовицата беше набожна).

Поли ѝ бе казал безброй пъти: имаше нещо неумолимо в нейния успех. За три месеца клиентелата се върна или по-скоро дойде свършено нова, поне с половин век по-млада, привлечена без никаква реклама от умелото подреждане на витрината, от вътрешната украса (ограничена впрочем до един пласт бяла боя). Понесе се мълвата за изкусната промяна в стоките, различното отношение на едната, а после и на двете нови продавачки, атмосферата... И самата Хана не беше в състояние да даде точно обяснение. Правеше нещата и те успяваха. Не се мъчеше особено да разбере защо. Достатъчно ѝ беше да установи, че няма никакъв талант за рисуването, живописа, скулптурата, нито пък за писане. Опитала се бе наистина да напише петнайсетина

страници за Мендел, за идванията му с бруска в щетъла, за обширните равнини в Полша; окуражавана в началото от Марсел Пруст, тя най-накрая му показва пълните си съчинения. Само по погледа му разбра: резултатът е студен, бездушен, по нищо не ѝ прилича; не е успяла да се вживее и е използвала единствено ума си, това е много и в същото време недостатъчно, поясни чувствителният Марсел. Нямаше наклонности и за музиката; дори беше направо инвалид в това отношение. Когато Дебюси изсвири, усмихвайки ѝ се почти единствено за нея, своята „Прелюдия към следобеда на един фавн“ тя чуваше само шумове и нищо друго; глухотата ѝ беше същата в Операта или на концертите, на които Поли и други я бяха влачили.

... В замяна на това притежаваше таланта да предприема и да продава — през смях наистина, но Поли дори говореше, че е направо гений; тя притежаваше необяснимото умение да предусеща това, което хората и най-вече жените желаят.

През февруари 97-а магазинът се разшири в помещенията на един съседен магазин и това доведе до наемането на още четири допълнителни продавачки. През май отвори друг магазин, на улица „Фобур Сент-Оноре“. Работата рязко се увеличи месец и половина по-късно, когато от Сидни най-сетне пристигна първата пратка от кремове, лосиони и тоалетни води.

Тя просто опитваше. Не желаше вече да се задоволява с продукти, правени напосоки, на ъгъла на масата, с хаванче и чукало. Сигурна беше, че с всички познания, които бе натрупала, може да се справи по-добре. Почти насила, до такава степен съзнаваше, че се оставя да бъде понесена от водовъртежа, тя обиколи околностите на Париж да търси място, където да направи първата си фабрика. Естествено Поли я придружаваше, за нищо на света не би пропуснал началото на офанзивата, за която вече почти бе загубил надежда, че ще започне.

— От Австралия ли ще докарвате растенията?

— Не, естествено. Австралия си е Австралия, Европа си е Европа.

Обясни, че обикаляйки билкарите, е завързала познанства и е намерила един, по-предприемчив от другите, който е приел да работи за нея.

— Някой си Бошател. Ръката му е малко шавлива, но прекрасно познава растенията, от които се нуждая, и обича да обикаля провинцията. Той ще ми изгради мрежа.

От Нормандия до Германия (всъщност до Елзас, който е немски).

Откри място за фабриката си в Еврьо. Можеше, естествено, да избере нещо по-близко до Париж, обаче тя искаше да е в провинцията.

— А и едно предприятие, разположено в град, попада под неговото влияние и направо потъва. Аз ще назначавам на място, искам яки момичета, които могат да различат ябълковите от черешовите цветове.

Толкова за фабриката. По отношение на персонала тя имаше съвсем точни изисквания към продавачките, по възможност хубавички, фини, елегантни, тоест всички онези качества, които бе открила у Жан-Франсоа Фурнак, съчетани с компетентност и любезност към клиентките: искаше от тях почти невъзможното. Такива можеха да се намерят само в една среда: тази на висшата мода. Веднага щом самата тя придоби нужната сигурност, упорито започна да посещава „Уърт“, на улица „Ла Пе“ (който командваше женската мода в света, чак до Америка; почти всички жени от Царское село се перчеха с тоалети на Шарл Фредерик или на сина му Гастон), а също така Дусе (Пол Поаре е бил негов ученик, но още не бе открил собствена модна къща) и госпожа Пакен, така решителна и организирана (порази Хана, първо защото беше жена и преуспяваше — нима не откри първа тя клон в чужбина, в Лондон, — второ, със строгостта в управлението, пример за подражание, Хана), както и Мари Кало и Лафериер (още една жена).

Хана се сприятели с Жан-Филип, един от синовете на основателя на „Уърт“, който се занимаваше главно с управлението. Само приятелска връзка (запознали се бяха с посредничеството на Едгар Дега), която в един момент доведе до някои планове за сдружаване; но не повече: Жан-Филип и модна къща „Уърт“ със сигурност нямаха нужда от нея, а пък от своя страна и Хана нямаше никакво намерение да се обвързва с когото и да било. Но той беше достатъчно добронамерен да ѝ изброи няколко имена, като смеешком я накара да му обещае, че няма да го конкурира. Сред тях беше и името на Жана Фугарил, постъпила при Пакен на улица „Ла Пе“ 3 още през 1891 г. при създаването на модната къща.

Жана беше около трийсетте, знаеше английски и испански и несъмнено притежаваше всички желани качества: амбиция, изключително чувство за организация и светски контакти („... и отвратителен характер, предупреждавам ви, Хана.“ — „Намерили сте на кого да го кажете, бъдете спокойна: мен също си ме бива в това отношение.“ — „Искате да напусна Пакен, за да ръководя нещо, което още не съществува? Освен ако не наричате предприятие тези два магазина?“). Водиха спорове седмици наред, на различни срещи. Жана изобщо не вярваше в козметичната индустрия (защото си говореха за индустрия), нито пък виждаше бъдеще за парфюмите, „където мястото е вече заето“. „Искате да се борите с Герлен или Роже и Гале?“ — „Ще се боря срещу всеки. Но най-вече желая да направя това, което все още никой не е правил...“ Споразумението бе сключено най-накрая под арбитража на Поли: три години Жана щеше да получава един път и половина заплатата, която бе имала при Пакен (по-добре платена беше от министър) и след изтичането на този първи договор щеше да бъде свободна да избира между два процента от цялата печалба или обезщетение с размер на заплатата ѝ за пет години.

Щяха да работят заедно трийсет и осем години, до смъртта на Жана всъщност. Въпреки безбройните крайно буреносни караници, от които и двете изпитваха еднакво удоволствие, почти опиянение.

Друга подробност за уреждане: въпроса за специалистките, които във всеки козметичен салон (за момента не бе създаден нито един) щяха да съветват клиентките как да използват козметичните средства, които по това време също ги нямаше и „с които никоя почтена жена никога няма да иска да си наплеска лицето. Ние не сме при диваците в Австралия, Хана; тукашните дами нямат халки в ноздрите, ако сте забелязали“. — „Мразя ви, Фугарил... Жана, сто пъти вече ти обясних...“

Хана реши да създаде собствена школа, където да подготвя тези, които по предложение на Пруст нарече козметички.

Оставаше само да се създадат козметичните продукти. Защото тя имаше намерение да направи нещо по-добро от адските си смеси в Сидни. Но тъй като едновременно с това беше полякиня, жена и дори варшавянка, Хана отиде да се срещне с някоя си Мария Складовска, която сега се наричаше Мария Кюри. Тя беше истински учен. Със смях отхвърли предложението на Хана сама да се заеме с това, но препоръча

Жулиет Ман, която беше химичка и много подходяща за производствен директор. Среccнаха се, разбраха се и дори се свързаха веднага с едно от онези мигновени и трайни приятелства, които Хана имаше щастиято винаги да предизвиква. Отсега нататък Жулиет щеше да ръководи „кухнята“, а освен това и подготовката на козметичките. Едва шест години по-късно, когато Мария Кюри заедно с мъжа си получи Нобелова награда за изследванията си върху радия, Хана разбра какво невероятно нахалство е проявила: „А аз ѝ предложих да ми прави кремове за разкрасяване, наистина съм безумна“.

Тя проучи огромната папка, събрана от студентите от улица „Екол“. И стигна до заключението, че нищо или почти нищо не е направено: козметиката, в нейния бъдещ смисъл, не съществуваше; продаваха се единствено кремове, които при изследване дори не достигаха равнището на направените от нея. „Толкова по-добре: ще създам нещо ново. Останалото ще е въпрос на патентоване, изработване и пускане в продажба.“ Най-старателно прегледа тонове реклами, излезли било във вестници и списания, било под формата на диплянки... и се успокои: всичките бяха ужасяващо посредствени, в тях се мъдреха най-безсрамни лъжи, особено по адрес на вечната мечта, псевдоеликсирите за подмладяване, а Жулиет, след като ги изследва, потвърди, че ако не са направо опасни, те в най-добрия случай изобщо не действат. Но нямаше закон, който да ограничава или да регулира продажбите.

Помоли същите студенти да направят проучване в европейски мащаб: искаше да знае къде да създаде салоните си за разкрасяване. Идея, която нямаше да даде почти нищо: предложиха ѝ просто големите столици и курортните селища. За тях се бе сетила и сама. Но тя запомни принципния подход за проучване на пазара и по-късно щеше да го приложи с много по-голям успех.

В Париж козметичният салон щеше да бъде на улица „Риволи“. Би предпочела площад „Вандом“, но там не бе намерила нищо подходящо.

„Друго какво, Хана?“

... Естествено някой, който да надзирава целия този зараждащ се комплекс, човек, способен да бди за насочването или просто за събирането на билките и тревите, за закупуването на основните материали, нужни на Жулиет, за цялостната дейност; способен преди

всички да хукне да проучва възможностите за установяване на нови места, да търси помещение в най-хубавите части на всеки превзет град; и достоен за такова доверие, разбира се, че да може да му се повери наблюдението на всички и всичко; някой, който да е посветен във всичките й тайни...

Не беше нужно да търси този някой — Мариан Каден бе завършил стажа си в Кьолн, знаеше френски (не особено добре, винаги щеше да го говори с такъв акцент, че да умреш от смях, сякаш го правеше нарочно, а това не беше в характера му) и банково дело; вече учеше английски, по-успешно. Мариан с невероятната си работоспособност, с почти фанатичната си преданост и благоговение към нея... ако му кажеше да се захване с китайски и физика, той щеше да го направи на мига.

— Ако имаш време да понаучиш малко испански, няма да ти е от вреда. На мен също. Направо ще се захванем, *hablo, hablas, habla, hablamos, hablais, hablan*^[1], много е лесно, помни се като песен. *Muy pronto, amigo*^[2]: голяма част от клиентките ни идват от Южна Америка. Или ще дойдат, очаквам ги тази или идната година. А те са пълни с пари, също като руските принцеси... Добре че знаем руски. Ти Фугарил, не го знаеш, а? Виждаш ли, че не знаеш всичко!

Въпреки цялото доверие, което имаше в Мариан, не го направи директор. Не му определи никаква титла, не му даде кабинет. Той вече беше и винаги щеше да остане нейна сянка (дори когато забогатя благодарение на собствените си усилия), тя не искаше да му дава никаква длъжност, въпреки че му плащаше най-добре. По-добре, отколкото на себе си. Мъже и жени, които бяха работили за нея трийсет-четирийсет години, надали бяха виждали Мариан и три пъти, едва го знаеха по име, че дори и това не знаеха, докато той с изключителната си памет щеше да знае винаги всичко за тях, където и по света да работеха.

Цялата 1897 година премина в тези многобройни занимания. До отварянето на салона в Брюксел, четири месеца след парижкия, без на практика тя да докосва капитала си, който се увеличаваше непрестанно благодарение на лихвите и редовните постъпления на пари от Австралия. Защото печалбите от магазините на „Риволи“ и „Фобур Сент-Оноре“ изцяло бяха отново инвестирани и щяха и в бъдеще да служат за създаване на нови предприятия, единствено за това. Никакви

заеми. Тя просто бе закръглила сумата, необходима за действие, черпейки от собствените си средства, които бяха достигнали четири хиляди лири годишно. От тях плащаше и на своите две главни помощнички, Жана и Жулиет. Това не ѝ пречеше да продължи да плаща част от обучението на Лизи и месечните заплати на Мариан. При нужда се лишаваше, дори цял един месец не си купи нова рокля или картина, единствените ѝ екстравагантности.

„С изключение на две хиляди и шестстотинте франка, които дадох, за да откупя правото за наемане на магазина на улица «Риволи», можех съвсем спокойно да започна без пари. Наистина съм прокълната.“

След дълги размишления и след като бе избирала между петнайсет-двайсет поклонници, си намери друг любим на сърцето. Наричаше се Андре Лабади, banker поет от Бордо, млад упълномощен представител в „Сосиете Женерал“, с изгледи за най-блестящо бъдеще, чиито доходи от семейните лозя го правеха съвсем по неин вкус. Той имаше гасконския поглед на Жан-Франсоа Фурнак (който дойде в Париж през есента на въпросната година) и определено заядливи мустачки, все още малко напевен акцент и деликатност на бижутер, когато ставаше дума за нея и нейните удоволствия. Познаваше Англия и говореше английски (сред прадедите му имаше англосаксонци от далечното време на Черния принц, както и евреи и то по линия на майката на Мишел Монтен, на когото беше потомък). Познаваше и Америка, където бе живял една година и бе обикалял Дивия запад, в памет на друг свой прародител, основател на Сейнт Луис. Той караше Хана да мечтае не само защото ѝ рецитираше еднакво добре Уолт Уитман и „Сирано дьо Бержерак“ на Ростан (заведе я на премиерата на пиесата и тя много я хареса), но и защото именно той ѝ отвори очите за земите отвъд океана и я накара да открие този нов хоризонт, който дотогава ѝ се струваше безкрайно далечен и приказен. От пътешествията си, които го бяха отвели чак до Калифорния — „Сан Франциско би ти харесал, Хана“ — той бе натрупал цяла колекция от познанства: с невероятния съдия Рой Бийн, с маршал Бил Тайлман, с Уайът Ърп от ОК Корал; видял бе труповете на Долтонови, изложени в Кофивил и как угасва пламъкът на Седящия Бик, съзерцавал бе непроницаемото лице на победения Джеронимо. Разказа ѝ за удивителните милиардери авантюристи, които бе срещнал там...

... но най-вече великолепно я любеше, тя не се бе излъгала в избора си в нито едно отношение. Любеше я без въображението на един Хътуил, но с търпение и спокойно внимание, с очарование и нежност и необходимата доза буйност.

Толкова добре, че тя почти изпадна в ужас: ами ако я откъсне от Тадеуш? Стигна дотам, че дори го напусна за цял месец (готвеше се за Лондон, но не това беше истинската причина, тя се страхуваше от самата себе си). Когато се върна при него той я очакваше спокоен: „Ти не си жена, която ще си тръгне, без да каже дума, Хана“. От всички мъже, с изключение на Тадеуш разбира се, той беше единствен, в когото тя едва не се влюби наистина. Раздели се с него едва когато самият той не издържа на любовта си към нея и я помоли да се оженят.

Останаха заедно една година.

Откри салона в Лондон през 1898 г. Нае къщата на един херцог срещу площад „Сейнт Джеймс“. Сградата беше почти историческа и работите по обзавеждането накараха цялото High Society^[3] да злослови. Тя отби удара като се обърна към един от безчетните братовчеди на Поли. Не беше кой да е: надзиравал бе работите по ремонта на Уиндзорския дворец и ремонтиреше салоните у херцог Кларънс. Беше хомосексуалист и макар че се казваше Хенри, предпочиташе да го наричат Беатрис. Изглеждаше много забавен и на два-три пъти дойде да следи работата, облечен до неузнаваемост като жена, а с високия си като сопрано глас заблуди дори Поли. Целуна го по устата и заяви, че е много сладичък, а Поли дори не позна братовчед си...

Хенри-Беатрис стана един от големите приятели на Хана, до смъртта си през 1915 г. (самоуби се на фронта в Ардените от любов по един красив офицер). Веднага след като тя разположи част от щаба си, той бързо доби навика да я навестява вечер в стаята ѝ на втория етаж. Бъбреха си като две жени — *разликата между бъбренето на жените и споровете на мъжете, Лизи, е, че при последните се пушат пури. А останалото, съотношението на глупостите, които се ръсят там, е свършено същото.* — Той познаваше висшето лондонско, следователно и британско общество по най-добрия, най-недискретния, по най-лукавия начин, който човек може да си представи. Имаше

злъчния език на мъж и жена, взети заедно, направо беше явление. Знаеше кой с кого и как спи, защо и в колко часа. Забавляваше Хана, но най-вече ѝ беше полезен в нейните завоевания. Между тях се установи истинско, малко смущаващо съучастничество...

... Много смущаващо на моменти. Може би като предизвикателство, което трябваше да се приеме, тя повече или по-малко си бе втълпила да го върне в правия път и през вечерите, които прекарваха заедно, през седмиците и дългите месеци тя се опитваше да го съблазни. „И само не разправяй на себе си, че го правиш, за да се тренираш за Тадеуш! Андре е съвсем достатъчен за това. Ти си си направо порочна!“ Една нощ той се появи много късно — часът беше около два, тя тъкмо се бе върнала от „Ковънт Гардън“, където Поли я бе завлякъл, и от последвалата вечеря — и я завари да се съблича. Седна на леглото и взе да бърбори. Млъкна за няколко секунди, когато тя остана гола, втренчи очи в нея, отново подхвана бръщолевенето си, но продължаваше да я гледа, едва се помръдна, когато тя се изтегна по гръб върху кувертюрата.

— Извинявайте, винаги спя гола — каза тя. — Та продължавайте, Беатрис...

Тогава той заговори нормално, тоест с мъжки глас, който дори не беше нежен. Хана видя ръката му, която леко помръдна, би могло да се каже, че потрепваше. Не че той я виждаше за първи път гола или поне разголена; често му се бе случвало да присъства, когато тя сменяше тоалетите си, приготвяйки се за някоя вечеря. По много поводи му бе показвала гърдите си — „най-хубавите гърди в Европа, скъпа моя; нямам данни за другите континенти“ — дори малко повече, а той, знаейки (винаги знаеше всичко в тази област) с кого тя ще се срещне на вечерята или на спектакъла, предварително ѝ правеше характеристика на всеки и всяка и дори нещо повече, описваше ѝ слабите места на едните и на другите, за да ги използва за работата си: „Внимавайте, лейди Еди-коя си и малката госпожа Армстронг се мразят, можете да имате само едната от тях; заложете на по-младата, тя ще доведе след себе си петнайсет-двайсет свои приятелки, които не знаят къде да прахосат парите на съпрузите си...“, или пък: „Не се доверявайте на външния вид, тази унгарска графиня няма пукнато пени...“, или: „Искате да привлечете други американки? Обслужвайте безплатно Сузи Армбръстър; тя все едно няма да похарчи повече от

три лири, но ако разкаже за вас, всички жени от отвъдокеанската колония още същия ден ще почукат на вратата ви“.

(Десет месеца по-късно, през 1899 г., когато тя търсеше начин да се заговори малко повече за козметичния ѝ салон, именно Хенри я посъветва да изгони при първия повод дебелата дама в лилаво: „Тя е лейди, но отскоро, започнала е с мармалад. Мразят я почти навсякъде, въпреки че се страхуват от нея. Изключително богата, но свръх скъперница и вие нищо няма да загубите от нея. Изхвърляте я на улицата и още утре в Лондон ще имате хиляда и петстотин приятелки от детинство, всичките умиращи от желание да дойдат при тази, която се е осмелила да направи жеста, за който те мечтаят от първия си бал“.)

... Той говореше и продължаваше да я гледа, седнал на по-малко от половин метър от нея; пръстите на лявата му ръка докосваха голото ѝ бедро. Замълча, този път за дълго. Леко се изчерви, сетне възкликна:

— Мили Боже!

Но не се отдръпна от нея.

И тогава тихо каза:

— Аз наистина не съм мъж, Хана...

— Не зная, Хенри.

— Но бихте искали да узнаете. Действително до края на живота си ще сте опитали всичко...

— После ще е много късно.

— Точно така.

Ръката му бавно тръгна нагоре и се плъзна по заобления ѝ ханш, галейки кадифето му. Продължи пътя си, застина на корема ѝ, показалецът и големият пръст отначало докоснаха, а после деликатно започнаха да си играят с медночервения пух, завивайки го на копринени букли. Другата му ръка дойде на помощ и полекичка се промъкна между бедрата, които тя послушно отвори. Погали вътрешната им страна, която беше толкова гладка.

— Приятно ли е?

— Ммммм.

— За първи път е и ето че се смуцавам. Имам любовник на седемнайсет години, но кожата му не е нежна като вашата.

— Най-после тържествувам.

— Не тържествувайте толкова бързо.

Втората ръка се плъзна нагоре и отново слезе, без наистина да стигне до срамните устни. Той се наведе и докосна с език зърното на всяка гърда:

— Какво странно усещане. Проправям си път в непозната страна. Дори миризмите са различни.

Целуна я по устата. Остави се да го разсъблече, като предварително клатеше глава. И наистина, вече гол, той изобщо не се възбуждаше каквото и да правеше тя.

— Предупредих ви, Хана. Дори вие.

— Ще започна отново.

Той отново се надвеси над нея, докосваше я само с език, както би правила една жена, любеща друга жена, и успя да ѝ достави повече удоволствие, отколкото тя бе очаквала. После легна по гръб и се разплака. А тя го прегърна и останаха така. И двамата знаеха, че няма да го направят отново. Той попита:

— Опитвала ли сте вече с друга жена, Хана?

— Не.

— Искате ли ви се?

— Не.

— Един зъл език ми разказа за вас и за онази писателка, Колет.

Тя се засмя:

— Познаваме се. На едно соаре в Париж, на което присъствах, тя се появи гола под гигантски похлупак и се галеше с друга жена. Нищо повече. Между нея и мен няма нищо:

— Само мъже, така ли?

— Обожавам ги. Аз съм съвсем нормална.

— Ненормалното е, че го заявявате високо. Какво безочие! Почтената жена не изпитва удоволствие. Живеем по времето на Виктория, все пак, мила моя...

Незабавно след Лондон дойде ред на Будапеща, където отвори салон през пролетта на все същата тази 1898 г. И почти едновременно с него, или поне незабавно след това, благодарение на забележителната подготовка, извършена от Мариан, в Прага и Берлин.

— Варшава, Хана?

— Не.

— Добе Клоц е все още жива.

— Толкова по-зле. Но най-вече, жалко.

Най-сетне се бе решила да пише на майка си. Кратко и студено писмо от няколко реда. Не получи отговор и това не я натъжи, а учуди: не бе вярвала, че Шифра има достатъчно характер, за да ѝ се сърди. Но явно и тя все още беше жива. Обяснение за майчиното мълчание получи малко по-късно, под формата на писмо от брат си Симон (той вече беше равин). Симон ѝ бе написал двайсет и осем страници, пълни с горчиви упреци, тя била срам за цяла Полша, а и за целия свят всъщност. Не я считал за сестра, полякия и жена. И ѝ искаше хиляда рубли.

„Откуп, предполагам“, помисли си тя, без изобщо да се почувства засегната от всички проклетия, които той бе изсипал.

Поколеба се, но му изпрати парите, като даже утрои сумата. Съзнаваше ясно, че това е най-огромната глупост, защото той нямаше да спре да иска, това беше ясно.

„Ти си чудовище, Хана, щом не обичаш майка си. Освен това не е вярно, че не я обичаш. Всъщност тя изобщо не те интересува. А тя обичала ли те е някога истински? Трябваше да те научи на нежност, а всичко, на което тя се опита да те научи, бяха шиенето и готвенето. Не може да се каже, че постигна блестящ успех в тази област... Но не си спомняш да е направила дори един мил жест към теб. И ти не опита, наистина. Сигурно винаги си я ужасявала... Несъмнено точно това не можеш да ѝ простиш — тя не пожела, дори не се опита да те разбере, да разбере, че зад големите ти бухалски очи се криеше желанието да те помилва... да те прегърне.“

Тази година, в края на август, Род Маккена дойде в Европа да види сестра си за първи път след повече от три години. Естествено, той бе писал по едно писмо на всеки два месеца, подредени като нотна тетрадка. И убийствено скучни. Думите почти не се променяха във всяко писмо: „добре да работи“, „да бъде послушна“, „да пази честта им“ и това се повтаряше до безкрай. Той се бе оженил и жена му, някаква руса кобила от Нова Зеландия, го придружаваше. „Ако си направят малки, кажи му да ми запази едно, прошепна Хана на Лизи, сигурно ще е триметрово“. Луд смях, докато добрият Род (все пак той беше мил като Дъгал, който много бил остарял) ги гледаше, без нищо да разбира. Когато Лизи и Хана си говореха, той вероятно имаше

неприятното чувство, че присъства на разговора на две извънземни. Те двете си имаха кодови думи, разбираеми само за тях. Думата „зигоматик“ например ги караше да цвилят от смях; Лизи я бе научила, изучавайки анатомия и оттогава всичко беше зигоматично, кочияшът на някоя каляска, чадърът, глупавата песен, политикът. Иди, че разбери!

Едно нещо беше сигурно: Лизи категорично отказваше дори да помисли за завръщане в Австралия през следващите петдесет години. Та даже и за ваканциите. Ще помисли. Няма за къде да бърза. А ако татко иска да ме види, защо не дойде? Бележките ми в училище? Отлични, аз съм най-добрата ученичка в Империята (това беше почти вярно, Хана бдеше по въпроса зорко като някой сикх).

Род и кобилата му си тръгнаха след два месеца. Мариан пристигна от Испания, където бе търсил Тадеуш (той не беше нито в Испания, нито в Португалия, още по-малко в Италия, вторият от братята на Каден също бе напуснал Полша и бе пребродил полуострова от Торино до Сицилия) и бе научил испански, както Хана му беше заповядала.

Сега Мариан говореше седем езика. И Лизи най-сетне го среща, след като толкова дълго бе слушала за него. Не го намери красив — макар че... Не й се стори и много умен — макар че... Само двайсет минути след като се запозна с него (всъщност го познаваше от шест години, откакто в стаята й в Сидни, шушукайки и смеейки се като луди Хана й бе разказала собствения си живот, от Тадеуш до Мендел, минавайки през Мариан, Добе, Пинкош, Ребека и останалите) тя направо го попита още ли е девствен. Мариан мина през всички оттенъци на червеното до цвят на полски мак, запристъпва от крак на крак и нищо не отвърна — беше на двайсет и две години или почти и печелеше съвсем малко по-малко от управителя на Английската банка.

Лизи го целуна. Тя вече го обичаше „и разбира се, след две-три години щеше да се омъжи за този висок глупчо“. Висок доста относително — Мариан беше на ръст почти колкото нея; ако тя пораснеше още малко и сложеше високи токчета, щяха да бъдат еднакви на ръст, метър и седемдесет и осем. Инак Лизи имаше златисторуса коса и никога нямаше да успее да укроти къдриците си, напук на всички моди; не беше изключителна красавица, но притежаваше неизтощима веселост.

— Създадена съм да бъда щастлива — каза тя един ден на Хана,
— наистина ли си сигурна, че не трябва да си намеря любовник?
— Наистина.
— Но ти имаш, нищо че ще се омъжиш за Тадеуш?
— Не е същото.
— Ха, ха, ха.
— Ако си намериш любовник, ще те върна в Австралия. И не ми
казвай, че ще дойдеш при мен с плуване.
— Съвсем за малко?
— Не.
— Не е въпрос на ръст, така ли?
— Точно така.
— Бедният Мариан, който ще трябва да ме обезчести! Надявам
се, че ще знае как да го направи.
— ЛИЗИ!
— А кой ме научи да говоря така, а? Кой?

Деветдесет и три хиляди лири актив при равносметката през декември 1898 г.

Въпреки инвестициите в Париж, Брюксел, Будапеща, Прага, Берлин и Лондон, които от своя страна с всяка изминала седмица увеличаваха състоянието й.

Неумолимо.

Реша следващите етапи да са Цюрих и Виена. По-скоро Цюрих, отколкото Виена, но без определена причина; докато според Мариан би трябвало редът да е обратен. Ала тя се заинати, въпрос на съвършено необясним инстинкт. „После Виена, Мариан, не ме питай защо, и аз не знам.“

В замяна на това по-нататък списъкът беше ясен: Милано и Рим едновременно, после Мадрид и Лисабон, Стокхолм, Копенхаген и Амстердам.

— Но не и Варшава?

— Не.

— Санкт Петербург?

Не обича руснаците, тия първобитни антисемити, би трябвало той да го знае. Аз все пак съм еврейка. (Тонът, с който му отговори,

беше ледено безличен.) След Амстердам ще дойде големият скок, Америка. Може би някой път ще отиде на разузнаване в Ню Йорк вместо него. Един от братовчедите на Поли, от ирландския клон на неизчерпаемостта семейство, бе емигрирал при янките. Живееше в Ню Йорк и заемаше много виден пост или като борсов посредник и банкер, или като шеф на банда. Поли вече не си спомняше пък и не вижда разликата между двете неща.

Наближаваха празниците в края на годината и както обикновено искаше да ги прекара сама. „Това не е нищо друго освен фетишизъм, Хана, и ти го знаеш. Чакаш Тадеуш и както е тръгнало, ще го чакаш цял живот... *Я стига си се самосъжбявала! Ще го намериш!*... Чакаш го и ако посрещнеш Новата година с когото и да било друг, дори с Лизи, ще ти донесе нещастие.“ Както и предишните години Лизи (която не обсъждаше този вид решения) замина за Шотландия да прекара Коледа и Нова година у една приятелка от пансиона.

Хана замина за Цюрих. Поне да използва това мъртво във всяко отношение време за нещо: щеше да търси място за новия си клон. От два месеца бе скъсала с Андре. Раздяла спокойна и изключително нежна, доста разстройваща. Той беше на трийсет и шест. В деня, когато се изпусна да ѝ говори за женитба и тя каза „не“, той беше разбрал: напусна сцената, а на другия ден вместо подарък за сбогом беше покрил с две хиляди рози стълбите и асансьора на улица „Анжу“ 10.

В Цюрих прекарваше дните, а понякога и нощите, да гледа как снегът пада в окованите черни алпийски води. Не беше много весело. Трябваше да полага страхотни усилия, за да не заплаче. Четеше или се опитваше да чете, но в паметта ѝ непрестанно изникваше стаята в квартал Прага, потискаше я, та чак свят ѝ се виеше.

На 28 декември имаше една среща, която за нея бе просто комична: от дъното на огромния салон в хотела, където се беше свила в едно кресло с възглавници видя как Лотар Хътуил прекосява хола. Непроменен, елегантен и слаб, спокоен и привлекателен с посребрените си слепоочия. Една дребна млада жена, много жива със светли очи го придружаваше, увиснала на ръката му.

Изчака двойката да изчезне и повика шефа на рецепцията. Той ѝ откри, че Хътуил е вдовец от поне две години, жена му загинала нелепо, удавяйки се по време на разходка из някакво езеро, май Леман.

Нещастен случай. А господин Хътуил се е оженил повторно, да; много е богат.

Върна се в Лондон на 2 януари, Лизи се прибра от Шотландия на следващия ден...

... Присъства на сцената с изгонването на дебелата дама в лилаво...

... През следващите пет часа говори без да спре. Подновявайки навика си от Сидни, те си легнаха в едно легло, всред купчина от възглавници в черно и наситено червено и най-сетне заспаха. „По дяволите, Лизи, млъквай вече! Часът е един!“ — „Една дама не трябва да казва...“

На другата сутрин Хана стана малко по-късно от обикновено — в четири и половина. Зае се със сметките си и кореспонденцията. Към седем часа слезе да посрещне първите продавачки, чиято група се оглавяваше от Сесили Бартън, директорка за Англия, над нея в йерархията бяха само Жана Фугарил и, разбира се, Хана. Приблизително един час по-късно, сигурна, че всичко е наред, тя се опита да измъкне Лизи от голямото легло с балдахин и понеже не успя да ѝ вземе чаршафа от черна коприна и възглавницата, за които се бе вкопчила, я напъха във ваната заедно с тях — това беше единственият начин да събуди австралийката в един толкова ранен за нея час.

Към десет часа двете отидоха по покупки. На улица „Бонд“ Хана купи на Лизи великолепна тънка златна гривна, инкрустирана с топази, която беше първият накит на девойката. Лизи изглеждаше много развълнувана.

Часът беше около един и половина, когато Хана се върна в козметичния салон (Лизи току-що бе заминала за Съсекс, съпроводена от един шофьор). Всички зали бяха пълни, чуваше се тих говор, ескадронът от девет козметички и единайсет продавачки беше на бойна нога...

И той беше там. Седнал на един фотьойл, за който Хенри Беатрис бе загубил десет дни да измисли стила и тапицерията му. Носеше костюм от дебела австралийска вълна, а на главата си — каскет на крадец на праскови. Всред цялата тази женска суетня, която го заобикаляше и където той приличаше на турист от „Бедекер“^[4],

попаднал в харем, той се усмихваше с онази щастлива усмивка на безделник, която имат мъжете, когато знаят, че в крайна сметка ще им простят всички техни щуротии.

Хана едва не припадна. Погледът ѝ се замъгли и тя имаше чувството, че ще умре от щастие.

— О, Мендел! Боже мой, Мендел!

[1] Сегашно време на глагола hablar (говоря). — Б.р. ↑

[2] Много скоро, приятелю (исп.). — Б.р. ↑

[3] Висше общество (англ.). — Б.пр. ↑

[4] Туристически справочници по името на техния издател Карл Бедекер (1801 — 1859). — Б.р. ↑

21. МЕНДЕЛ, НЕЩАСТНИКО...

Много беше просто всъщност, каза той: щом стигнал до езерото Байкал, свърнал наляво.

Можел също така да мине през Иркутск, където имало гарнизон. Той обаче не бил Михаил Строгов. Повървял малко, може би два-три месеца, но не много повече. Най-много четири и това е... Спомняше си, че май минал през Монголия, сетне видял купища китайци, да не повярваш колко са много, да изскачат отвсякъде — веднага след като прекосил Китайската стена. После, като отминал един-два милиарда китайци, влязъл в Шанхай, трябва да е било преди десетина-дванайсет месеца, но преди това се посбил с няколко типа наричани „боксери“^[1], които искали да му препречат пътя. Без няколко китайски дами, които били толкова гостоприемни, колкото и всички останали, щял да си има неприятности.

В Шанхай се видял принуден да се качи на борда на един клипер, който превозвал чай и го докарал до Европа за рекордно кратко време...

— Изобщо не сте получили писмата ми от Австралия, нали?

Разбира се, че да. Още били у него. Носил ги е трийсет или трийсет и пет хиляди километра и между другото ги знаел наизуст. За трети път я хвана през кръста и я повдигна с една ръка:

— Само това липсваше, Хана, да забравят да ми дават кореспонденцията! Тогава на тръгване щях да поваля много повече от трима-четирима (между които и началника на каторгата, наистина)! И нямаше да се задоволя с едно ударче по главата.

... И си помисли: „Много го даде в стил Самсон и Далила, Мендел“. Ала това беше начин да се предпази, но най-вече да предпази нея от силното вълнение, което изпитваше. Все пак не я бе виждал повече от седем години. Последният път беше, когато го бяха извели от затвора във Варшава и беше извикал „Честит рожден ден, Хана“, вдигайки юмруците си, оковани в онези мръсни вериги, които пак му бяха сложили при шестия от деветнайсетте опита за бягство. През тези

седем години не беше минал и един ден, в който той да не мислеше за нея. Беше оцелял само благодарение на убеждението, че ако се оставеше да умре, страхотно щеше да разочарова Сополаната. Нищо нямаше да ѝ каже, но си беше съвсем вярно, че се връщаше от ада. Сибирските надзиратели никак не бяха очаровани от неговата дързост, от упорството да се измъкне, от пълния му отказ да се подчини, от смеха му при най-страшните наказания с камшик. От твърдението му, изкрещявано, когато се е налагало, че е евреин (той, на когото не му пукаше за религията, както не му пукаше от първата открадната ябълка! Но щом се дразнеха, че е евреин, възможността трябваше да се използва). Бяха го разкарвали от лагер на лагер, до най-затънтените в тайгата, там, където температурата на въздуха понякога падаше до минус седемдесет градуса под нулата и където от всеки десет девет умираха.

Само за да се добере до Байкал му били нужни пет месеца, по шейсет километра дневно, ден след ден. Вярно, че било уморително, особено с криволиците, които бил принуден да прави, за да се спаси от преследвачите си. След студа дошли сушата и жегата на пустинята Гоби, която прекосил пеша, хранейки се със змии, гущери и с разложените останки на няколко камили, изоставени от някакъв керван, често пийейки собствената си урина. Боксерите в Китай също му създавали неприятности: бил спрял да отдъхне в една немска протестантска мисия, по-точно в леглото на жената на един мисионер, когато хора на сектата „Големият нож“ нахълтали вътре. Измъкнал се от този погром, както от всички останали, но малко му били понакълцали раменете и задника с нож. Е, все пак успял да извърви още няколко хиляди километра — китайските дами били ограничени, но всъщност много гостоприемни и съвсем не кротки. В Шанхай станал моряк, той, който изпитва ужас от морето. Озовал се в Япония без да разбере точно как, а оттам отишъл в Сан Франциско, защото японците нямали директна връзка с Австралия...

— Колко от писмата ми получихте?

— Шест. В последното, това от декември 94-а, ти беше в Сидни, чувстваше се добре и беше срещнала твоите австро-немски граф и графиня.

— Писах ви и едно седмо, в което ви съобщавах, че заминавам за Европа. Бях ви определила точни срещи.

— Не съм го получил. Едно от двете: или раздавачът е минал след заминаването ми или онези малко са ми били сърдити. Към края започнал страшно да им досаждам. Тръгнах си през пролетта на 95-а. Времето беше хубаво и много приятно за вървене. Снегът не беше повече от два метра.

... В Сан Франциско (той пазеше приятен спомен от Калифорния, много му беше харесало, пълно беше с интересни откаченияци) най-сетне намерил кораб до Филипините, където порботил известно време в една плантация, за да си набави малко средства, макар че изпитвал от работата на едно място още по-голям ужас, отколкото от морето. После се озовал на остров Ява. Тикнали го в затвора за някакъв доста объркан случай с една холандка, която го предпочела пред своя Ван Бадабум... Е, Ван Бадабум малко бил поумрял, защото поискал да защити честта си и понеже бил едър и дебел, Мендел съвсем без да иска му счупил кръста. След известно време, необходимо да избяга, и моткането из всичките тези скапани острови — колко мрази морето, да му се не види! — най-сетне пристигнал в Дарвин и стъпил на австралийска земя. Време било, защото започнал да се пита дали изобщо тази Австралия наистина съществува...

— Кога беше това?

— Миналата година. Април-май, там някъде.

Поскитал известно време, доволен, че отново е открил сушата и необятните пространства, и месец и половина по-късно бил в Куинсланд...

— Саймън Кланси говори ли ти нещо?

— Да. Запознахме се под един евкалипт. Заговорихме ей така за това, за онова и когато му казах, че съм дошъл да намеря една Сополана, висока колкото чувал жито и с очи с диаметър един метър, той ми каза, че „по дяволите и да му се не види скапаната история“, бил те познавал...

— Типично за него — рече Хана зарадвана.

— ... Че те познава и дори работи за теб, събира трева сякаш ще храниш зайци. И че си заминала за Европа.

— Ходихте ли в Сидни?

— За какво? Ти вече не беше там.

— А в Мелбърн и Брисбейн?

— Не. По същата причина. Градовете ми досаждат, а този Саймън Кланси ми харесваше. Той и аз, ние...

— Мендел, бях оставила съобщения навсякъде, в Сидни, Мелбърн и Брисбейн, в случай че пристигнете! Бях оставила и пари!

Откъде, по дяволите, ѝ беше щукнало, че той ще се тревожи за пари? За малко щеше да я вдигне за четвърти път, но предпочете да се оттегли в един ъгъл на огромната и великолепна библиотека на втория етаж на двореца, цялата в ламперия от бряст и съдържаща може би пет хиляди тома, чието първоначално обзавеждане Хенри-Беатрис бе запазил, като бе заменил единствено тъмночервените брокатени тапети с други в наситено червено.

Мендел стоеше далеч от Хана. Дори и повдигането с една ръка беше начин да я държи на разстояние. Защото той много се страхуваше от това, което щеше да изпита, ако бъдеше достатъчно луд да я притисне до себе си. Самият той не би могъл да устои, щеше да се размекне, да се отпусне и щяха да се озоват в леглото. И как да допусне това? Ако изобщо някога е знаел да прави нещо, то беше да чете в очите на жените. А в очите на Хана можеше да прочете всичко: страхотно щастие, вълнение, обич, приятелство, нежност..., но не и любов. „Ще я обладаеш като толкова други, които си имал, и никога няма да си го простиш, Мендел, а това ще те накара още повече да страдаш докато си жив. Тя все още си мисли за своя поляк или може би за някой друг. Но не и за теб.“

Преструваше се, че разглежда книгите, но на драго сърце би надробил някой стол или мебел, както едно време беше повдигнал цял кон по същата причина. Попита я:

— А някой си Куентин Маккена говори ли ти нещо?

— Да — отвърна Хана, но този път с много по-глух глас.

— Любов?

(Нарочно не използва глагол, когато зададе въпроса, защото щеше да бъде принуден да го постави в минало време и с това да ѝ разкрие всичко, а тя, каквато е умница...)

— Не — отговори Хана. — Не наистина.

— Умрял е — каза Мендел. — Вероятно е мъртъв. Знаеше ли, че се е опитал да прекоси цяла Австралия пеша, от Брисбейн до другия край — нещо, което никога никой преди него не е правил?

— Да.

— Бих се учудил, ако някой друг изобщо го направи. Даже аз не бих опитал. Дори ако бях изял целия екипаж на някой кораб, заедно с пътниците и платната. Но това е била страхотна, възхитителна лудост, все едно да се изплюеш в лицето на звездите. Казал на Саймън Кланси, че ако успее, ще остави някакъв знак, купчина натрупани камъни на едно място, нос Къвиър на Индийския океан. Страшно забутано място... Споменал за могила, заобиколена с други камъни, наредени като петолъчна звезда. Ние със Саймън отидохме там, тръгнахме на север от Фримантъл. Камъните бяха там... Не всичките, липсваше един лъч от звездата, а до него имаше скелет, оглозган от лешоядите. С камък в костите на дясната ръка.

После Мендел взел параход за Пърт като матрос, хвърлял въглища в парния котел. Преживял няколко перипетии в Индия, един-два тайфуна в Бомбай, загубил време докато търсел друг кораб в подножието на платото в Кейптаун, но после, при пълно безветрие, пристигнал в Лондон вчера вечерта, свеж като цвете. Щом измил мръсотията от скапаните въглища, веднага тръгнал да я търси и това беше всичко.

... Но да не си прави илюзии, той само минавал. Просто е дошъл да ѝ каже добър ден. Щял да си остане в Австралия — страна, която много му харесала с всичкото това пространство, но все пак искал да я види. Сега предпочитал да се върне в Америка, която му допадала още повече. Там поне имало жени.

Все така имаше черни мустаци и ослепително бели зъби, особено когато се усмихнеше.

... И се реши да издържи сивия поглед, който караше сърцето му да се разтупка:

— Спала ли си с Куентин Маккена, Хана?

„В какво, по дяволите, се месиш, Мендел?“

— Да — отвърна тя. (Понечи да добави и други неща, но се въздържа.)

— А с други?

— Все пак не са били триста и петдесет — каза тя през смях. — Трима-четирима.

— Един по-специално?

Мълчание. Тя го гледаше втренчено, с наистина много специален блясък в зениците. И той разбра, помисли си: „*Да му се не види, не е вярно*“

— Полякът студент ли, Хана?

— Да.

— Тук ли е?

— Не зная.

— Още ли не си го намерила?

— Още не.

Каза това със спокоен, ясен глас, както би казала, че още не е зашила откъснатото копче, но че ще го направи. Това беше безумие. До такава степен, че той се принуди да седне, за да овладее яростта и мъката си, като я вижда как затрива живота си заради един загубен поляк, който можеше и да е хубав, но вероятно струваше колкото лопата въглища.

— Не си го виждала от смъртта на стария Клоц и от моето арестуване?

— Не.

— Някакви новини?

— Никакви.

— Изобщо не знаеш къде е?

— Не.

— Но, разбира се, си го търсила?

— Повече или по-малко — отвърна тя. — Просто обявих награда за главата му. Отначало сто лири, а сега сто и петдесет. Сигурно скоро ще я кача на хиляда. Дори десет хиляди. Сега съм богата.

... Ако става дума за пари, той не иска и да чуе. И нека спре да му говори за тази загубена подялба, която тя настоява да направят помежду им. Нима мисли само за пари? Като че ли той изобщо някога ще се заинтересува от скапаните кремове, дето ги маже на бедните жени, които нищичко не са й направили! Просто да му върне, ако наистина държи на това, двайсет и двете хиляди рубли, които ѝ е поверил и...

— ПРИ КАКВА ЛИХВА, ПО ДЯВОЛИТЕ?

— За седем години и единайсет дни, при девет процента и половина годишно, това прави...

— Хана, искаш ли да спреш да си играеш с мен на магазинерка? Инак ще те сложа на коленете си, ще ти смъкна гащите и...

— Проклетник — каза тя.

Това изведнъж го успокои.

— Мръсна негодница.

— *Йеп* — извика тя, забавлявайки се като луда (всъщност беше луда от щастие. Не заради парите, разбира се, а просто защото той стоеше пред нея).

— Сигурна ли си, че бяха наистина двайсет и две хиляди рубли?

— Залагам главата си — отвърна тя невъзмутимо. — Двайсет и две хиляди деветстотин и единайсет рубли.

— Долна лъжа. Никога в живота си не съм имал толкова пари.

— Сигурно сте забравили. В Сибир, при минус седемдесет под нулата спомените замръзват. Значи ви дължа двайсет и една хиляди четиристотин петдесет и три лири и единайсет шилинга (говореше каквото й щукне).

— Много би ме учудило — отбеляза той насмешливо, — рублата да струва толкова много. Ще отида утре в някоя банка и ще проверя обменния курс. Не се опитвай да ме измамиш, ти още не си била родена, когато аз вече крадах ябълки и онова, дето е под полите на госпожите. Двайсет и две хиляди рубли трябва да правят най-много около три-четири хиляди лири. Затваряй си устата, Сополанке.

Вечеряха заедно, един срещу друг на двата края на дългата маса на херцога, толкова дълга, че на прислужницата (която гледаше Мендел с нескрито желание; той се харесваше на жените повече от всякога) ѝ беше нужен кон, за да обслужи и двамата. Говореха на идиш, както някога, макар че взети заедно, двамата вероятно знаеха четиринайсет или петнайсет езика.

Сега мълчеше и я гледаше на топлата светлина на свещниците, покрити с тънък слой злато, ясно съзнавайки — както и тя — искрата, която е преминала между тях, когато тя бе казала „проклетник“. Той вече знаеше, че тази нощ, а и следващите нощи ще отиде да пренощува другаде. Както и че ще е безкрайно по-добре възможно най-бързо да замине за Америка или за където и да било. Ако остане при нея, ще

полудее. Или ще се срине като отломка от стена, което ще е още по-лошо...

След като приключиха с вечерята, минаха в салона. Тя му предложи пура и френски коняк. Той изпразни бутилката сам, но не се чувстваше пиян. Или поне знаеше, че алкохолът няма нищо общо с предложението, което щеше да ѝ направи:

— Значи Мариан не го е открил?

— Никъде.

— Ще ми бъде приятно да видя отново Мариан.

— Вчера е бил в Берлин. Утре сутрин ще замине за Прага. После за Виена, да подготви почвата за пролетта, когато ще отворя още един салон. Имам точния му маршрут по дати. Мога да му изпратя телеграма и да му кажа да дойде.

— Аз ще отида. Ще попътуваме малко заедно.

— Както желаете.

Мълчание.

— Хана? Знаеш какво ще ти кажа, нали?

— Ще търсите Тадеуш. А и ще го намерите.

Той затвори очи, смазан от мъка: „Най-лошото е, че ще го направиш, Мендел. Ще пипнеш този боклук, който я е подлудил, когато е била на седем години, а тя си е втълпила, че го обича. Ще го направиш, макар да мислиш, че той не е за нея, че е страшно надут, че обича само себе си и просто склонява да бъде обичан от малката, която струва милиард пъти повече от него. Няма да го размажеш, както всъщност страшно ти се иска. Ще го хванеш за задника и ще дойдеш да го хвърлиш в краката на Сополаната, както кучето донася плячката. Ти си един скапан глупак, Мендел, нещастнико...“

[1] Име, дадено от англичаните на членовете на тайна политическа и религиозна секта в Китай, отличаваща се в края на миналия век със своята ксенофобия. — Б.р. ↑

22.

ПОЧТИ ДА НАПИШЕ КАМА СУТРА

Остана в Лондон общо една седмица. Не спа у нея. Аристократичната стая с таван на раклички, която му бе отредила, изобщо не го привлече. Беше прекалено луксозна за него. Въпреки френската прислужничка, от най-апетитните, която само чакаше да го дари с тялото си. Реши, че това е клопка. Освен това, за да си намери жена, нямаше нужда от никого. Впрочем искаше да пробва англичанка.

Разправяха, че били много отзивчиви.

Тя го отведе в Съсекс, за да види Лизи.

— Ще ми издере очите, ако не ви запозная с нея. Разказала съм й всичко за вас и за нея вие сте висок почти колкото Хималаите.

Той изобщо не желаше да чуе да се откаже от каскета си, а още по-малко от ужасния костюм за дванайсет шилинга — ако го беше платил по-скъпо, направо е щял да бъде ограбен, смяташе тя, — в който приличаше на космата карпатска мечка, само дето беше по-едър. Появи се триумфално в чакалнята на аристократичния пансион, в сред другите родители, дошли на посещение, всичките дяволски изискани. Лизи остана зяпнала, скована от възхищение. Не успя да издума нито дума през цялото време, докато стоеше пред него. „Лизи да мълчи, поне това видях преди да умра“, помисли си Хана, която като цяло беше доволна и много горда от ефекта, предизвикан от нейния Мендел.

Той замина три дни по-късно. За Виена, където щеше да се срещне с Мариан. Само я попита:

— И когато го пипна твоя студент?

— Не го стискайте силно, моля ви.

— А какво да му кажа?

— Кажете му... Не, нищо не му казвайте. Той не трябва да знае, че го търся.

— И да не ти ли го довеждам?

— Просто искам да зная къде е. Можете да си поговорите с него, ако ви се иска, но не за мен. Внимавайте, Мендел, той е невероятно умен.

„По дяволите, тя наистина е луда!“

— А ако го намеря женен?

Последва едно свирепо:

— Разводът съществува!

Писмо от него, от Варшава, с дата 6 февруари:

Минах през твоя щетъл. Видях майка ти. Добре е, благодаря вместо нея. Казах й, че я целуваш.

Нищо повече.

Получи писмото му в Париж, където беше от три седмици. Все още живееше на улица „Анжу“ (където все по-добре се разбираше с Марсел Пруст, естествено не във флирта: той работеше в библиотеката „Мазарини“, след като се бе дипломирал по философия, но пишеше и я караше да чете първите глави на романа „Жан Сантъой“, който така и нямаше да довърши), та ако тя все още живееше на десния бряг, то „кухнята“ ѝ беше на левия: на улица „Версинжеторикс“ 6, на третия етаж. Изборът на този адрес се дължеше единствено на факта, че Жулиет Ман, химичката, препоръчана от Мария Кюри, живееше на две крачки оттам, на авеню „Мен“. Едва след като плати наема, Хана разбра кой обитава етаж над лабораторията: на стъклената врата на своето жилище ателие наемателят бе нарисувал една таитянка на фона на кокосови палми и бе написал: ТУК СЕ ОБИЧА. Това беше художникът Гоген, който пет години по-рано се бе завърнал от южните морета, придружен от една... явайка. Завързаха приятелство, особено след като Хана успя да убеди Едгар Дега, вече свръхизвестен, да слезе от Монмартър и да признае официално таланта на Пол. Купи от него (той бе искал да ѝ ги подари) четири платна, които прибави към тези на Мане, Моне, Дега, Сезан... Една вечер у Гоген се запозна с норвежкия художник Едвард Мунк, а покрай приятелството си с него и с шведския писател Август Стриндберг, чиято „Госпожица Юлия“ обожаваше.

Междувременно работеше с обикновеното си настървение. Според нея нямаше много време, Мендел непременно щеше да намери

Тадеуш, тя трябваше да се приготви и възможно най-добре да подреди нещата си, за да бъде на разположение в нужния момент. И дума не можеше вече да става за любовник, въпреки предложенията, които не спираха: само това оставаше, Тадеуш да я завари с някой в леглото! „А и си достатъчно подготвена, обучението ти свърши. Задоволи се с Марсел. С него си спокойна.“

Всичко, което бе усвоила (в областта на науките този път), тя бе допълнила с ново проучване, направено сред актриси като англичанката Елън Тери или французойката Сара Бернар, с истинско име Розин Бернар. Това бяха единствените жени, които благодарение на професията им по онова време имаха някакъв опит в гримирането. Но и техните познания не бяха кой знае какви; извън сцената самите те не смееха да използват нещо повече от традиционната оризова пудра, произвеждана в Китай, която, ако малко се прекалеше с нея, бързо превръщаше дамите в бледи палячовци. Хана наблюдаваше, запомняше и създаваше. Направи пет нови крема, сериозно подпомогната от Жулиет; кремове, които заместваха произвежданите в Австралия и всичките имаха за цел да поддържат кожата, да я предпазват и да ѝ придават по-голям блясък — този път в резултат на научни опити и преценки. Безвредността им беше абсолютна: Хана първа, а после и други опитни зайчета, в началото платени, после доброволци, я демонстрираха. Имаше научни пропорции, които трябваше да се спазват, нужно беше умение, така че кремове да личат само по допълнителната свежест. Тъкмо тази беше задачата на козметичките, само един Господ знаеше как ги бе обучила за целта: „Жената, излизаща изпод вашите ръце, трябва задължително да е по-красива, но без да се разбира защо. Кремът трябва да остане невидим; дори съпругът или любовникът не бива да разберат как е постигната тази нова красота. Бъдете загадъчни. Искam от вас истинско вълшебство“.

Думата беше нова, тя първа я употреби: фон дьо тен. Веднага реши, че той не трябва да е само един вид, а да съответства на цялата гама от различни кожи, на различните жени, в зависимост от това дали са руси, кестеняви или червенокоси и на това дали са повече или по-малко руси, кестеняви или червенокоси, да отговаря на цвета на очите и на облеклото им, дори на различните часове на деня и нощта: „Не може човек да се гримира еднакво, за да отиде в Лоншан и на дербито

в Епсън, или в някой импресионистично осветен ресторант в Булонския лес, или пък на представление в Операта... Или в леглото. Не се смейте глупаво, ако обичате, госпожици. Вратата е отворена за всички, на които съм скучна“.

... Не се задоволи единствено с богатата клиентела, която беше ограничена. Едва не реши, че е натоварена със свещена мисия. (Всъщност тя наистина щеше да стигне дотам, ако не беше навикът ѝ да се надсмива над себе си; но тя се пазеше от крайностите в амбициите, в радостта и тъгата; другата Хана непрестанно я наблюдаваше с безмилостното си трезвомислие.) С Лизи си бяха измислили една митична личност, въображаема естествено, госпожа Софрония Макдушмулски — това беше промененото с много фантазия име на една от камериерките, които в началото имаха в Лондон. Софрония Макдушмулски беше до немай-къде обикновена, свършено безлична, говореше английски с акцент кокни, който режеше като сабя, френски с ужасяващия акцент от най-дълбоката провинция, немски (госпожа Макдушмулски беше едновременно от всички националности) — с гърлените звуци на Северна Германия; беше също така полякия, испанка и американка (в този случай задължително идваше от Небраска, Поли им бе казал, че е накрай света); тя беше презвитерианка, мюсюлманка, еврейка, римокатоличка, защо пък не конфуцианка или будистка, развихреното им въображение не се спираше пред нищо; мъжът ѝ пиеше, понякога я биеше; тя работеше по осемнайсет часа на ден; принудена бе да си брои всяко су, пени или грош; водеше робско съществуване, защото освен всичко друго работеше във фабрика, индустриалната революция се бе стоварила отгоре ѝ повече, отколкото върху всеки друг...

... и все пак тя мечтаеше. Ако не да е хубава като дамите от Белгравия или Мейфеър, то поне мъничко да се понагласи понякога. Подобни мечти още не я спохождаха, но и това щеше да стане, вече се очертаваше, а ако е нужно, Хана щеше да направи каквото трябва.

В последна сметка Хана започна да изпитва нежност към госпожа Софрония Макдушмулски. Защото доста си приличаха или поне тя изглеждаше като нея самата... например в онзи ден, когато във витрината на един магазин на улица „Краковски кръстопът“ беше разбрала колко е грозна с роклята от сиво платно и с прекалено големите обувки с връзки. Тези неща не се забравят, те остават

дълбоко в стомаха и сърцето за цял живот, разплакват от яд, когато се сетите за тях, дори да векувате.

И беше права, Господи, напук на всички тези загубени глупаци, които я мислят за луда: тя вече виждаше деня, когато всички Софронии по света ще използват нейните продукти, при условие че ги направи достъпни за тях. Ще го направи, решено е.

„Това ще бъде революция“, заяви Жулиет Ман, съвсем стъписана от подобна необуздана амбиция. „Вие го казвате“, отговори Хана, самата тя малко поразколебана от собствените си изводи.

Козметология... думата звучеше научно. В нея имаше загадъчност и нови простори. Надхвърляше фон дьо теновете, беше цяло изкуство, чиито тайни трябваше да бъдат открити. Като например червеното на устните, необходимо веднага щом на останалата част от лицето се постави оцветяващо и парфюмиращо средство. В тази конкретна област Хана много задълбочи търсенията. Дълго време, в продължение на почти две столетия, за да освежат устните си и да ги направят по-привлекателни, жените са употребявали нещо като помада, смеска от сакъз, обикновено парфюмиран с розова или жасминова вода, оцветен със сок от ава-жива или черно грозде; после се появили мазила, на основата на восъка (понякога пчелен) и олиото. Идеята за пръчиците, дискретни и лесни за пренасяне в малка чантичка, подобни на молив не принадлежеше на Хана. Други се бяха сетили, но не бяха извели същината; все още всичко беше в сферата на почти съмнителни ателиета, известни само на актрисите и на леките жени. А и на светската или просто на семейната жена това ѝ миришеше на нещо порочно, съвсем близо до проституцията. Хана трябваше да се пребори с нерешителността, нюансирана обаче с огромно, жадно любопитство, на клиентките към всичките тези нововъведения („нововъведения, които мъжете харесват много... у жените на другите“). Освен това, дори да се преодолееха всички проблеми по опаковката и съдържанието, за да се произвеждат наистина в индустриални количества въпросните „пръчици червило“, употребата им трябваше да бъде безвредна, и да не превръща жените в предполагаеми жертви на скорбута. Същата опасност съществуваше и при останалите козметични средства.

— Въпрос на химия, Жулиет. Ваш ред е да се проявите.

... Да, отлично знае, че това няма да стане за три-четири години. Разбира се. (Хана прекалено често казваше „разбира се“.) Известно ѝ е, че ще са нужни години, че тези изследвания ще отнемат пет или десет години, а може би и десетилетия. И че Жулиет няма да се справи сама с тази задача. Ще са нужни други химици, други лаборатории и то не непременно във Франция. Ще трябва да се инвестира, да се събират кадри. Тя е готова за това, ще го направи. Именно за тази цел трупата толкова пари.

Жулиет Ман щеше да умре през 1931 г., отдавна задмината от други поколения специалисти, работещи в помещения, съвсем различни от един обикновен апартамент...

Пък бил той и над главата на Пол Гоген.

През април отиде във Виена. Учуди се, че не е дошла тук порано: „Ето ти един хубав град!“ Когато човек е от Полша като нея, ако не тръгне на изток, което не би хрумнало никому, освен ако не го принудят (тя наистина мразеше руснаците), логичният маршрут е първо да отиде в Прага, а след това в столицата на Австро-унгарската империя. „Завърших обиколката си на Европа там, откъдето трябваше да започна. Вярно, че гледана от Австралия, Европа е мършавичка.“

Във Виена Мариан Каден беше на поста си. (Той не знаеше какво го чака.) Свършил бе всичката работа по подготовката на почвата и разузнаването. С обичайната си експедитивност. Според него имаше две места, подходящи за разполагане на салона; плюс четири други за магазините, които трябваше да допълнят комплекса. Та той виждаше козметичния салон или в стария град, задължително съвсем близо или на самата стара и аристократична „Херенщрасе“, която се простираше от двореца Кински до Хофбург — там император Франц-Йосиф и императрица Сиси изживявали тежки дни...

— Или?

— „Рингщрасе“. По-ново е. Поне ще има място за колите на клиентките ти.

„Рингщрасе“ всъщност беше поредица от булеварди, опасващи историческото сърце на града. За разлика от други големи европейски градове, Виена бе запазила почти всичките си укрепления, издигнати някога срещу турците и варварите. Едва преди четири години, около

1850-а, бяха започнали да строят извън крепостните стени, върху празните площи с насипи, с които били отделени кварталите на простолудията. Мариан вярваше в бъдещето на тази нова част. Дори смяташе, че е открил силното ѝ място.

— Като се тръгне от площад „Шварценберг“, където живее цялата аристокрация и се отива на запад и северозапад, описвайки дъга, толкова повече се навлиза в зоната на едрата буржоазия. Буржоазията има много пари, много повече от аристокрацията, като навсякъде. Но не трябва да се отива и прекалено на север: след Парламента няма нищо значително, освен университета.

— По-добре „Рингщрасе“, отколкото стария град, така ли?

— Да.

— И къде на „Рингщрасе“?

— Или площад „Бетховен“, който е на изток или на „Райхратщрасе“. По-добре ще е на „Райхратщрасе“.

Отидоха там. Улицата беше непосредствено зад Парламента. Беше широка, „осемдесет и една стъпки е, броил съм“, каза Мариан. Наляво свършваше до градината на кметството. Сградата, избрана от Мариан, се намиреше на номер 7. Беше строена през 1883 г., почти нова. Входът беше величествен, още от преддверието, украсено с фризове лъхаше достопетие. Етажите обаче, както обикновено, бяха строени по-пестеливо: парадната стълба изведнъж преминаваше в най-обикновено задно стълбище, обслужващо горните апартаменти.

— И дума да не става да карам клиентките си да се изкачват по него.

Та си е и мислил. Осведомил се е: може да се наеме някой от долните етажи срещу сумата от две хиляди и осемстотин паунда годишно, за две хиляди и петстотин, ако се попазарят повече. Собственикът е ерцхерцог, който обожаваше поезията.

— Хана, ти не ми ли беше говорила за един френски поет на име Рембо?

— Само него знам. Заедно ходехме на училище.

Разбира се, тя изобщо не бе виждала Артур Рембо.

Впрочем той беше покойник поне от осем години. „Следователно не може да ме опровергае.“ Но го бе чела. (Тадеуш сигурно го харесваше и затова се беше подготвила.) Освен това често бе срещала заядливи и смешни художници Форен, който в младостта си два-три

месеца бе живял близо до булевард „Распай“ в Париж заедно с пияча на абсент, когото Верлен е посещавал.

— Говори му за Рембо и ерцхерцогът ще ти смъкне цената — каза Мариан.

Каква памет имаше, проклетникът, да си спомни едно име, което тя и понятие нямаше кога го е споменала пред него! Вярно, че с Мариан почти не си говореха за литература; тя все пак беше успяла да го накара да прочете Жул Верн на френски, а наскоро и „Война на световите“ от Уелс. Защото той вече чудесно владееше езика на онези отвъд Ламанша.

Тя го огледа, всъщност Лизи беше права. На пръв поглед Мариан не изглеждаше нито много хубав, нито много умен — макар че..., — ала все пак не беше никак зле. Подобна улегналост успокоява, явно можеше да привлича някои жени, дори доста. Имаше хубави, понякога мечтателни очи, толкова спокойни наистина и те съвършено прикриваха методичния ум, спотаен зад тях. Беше силен и здрав и след срещата им в Баден-Баден преди четири години се бе научил да се облича. Вярно, че сега имаше средства. В областта на финансите също бе коренно променен: разказал ѝ бе за залаганията си на борсата, ползвайки речника на борсов посредник, което я впечатли. За да се убеди, че той не лъже, тя го бе завела при един братовчед на Поли Туейтс, който беше голяма клечка в лондонското Сити. И о, чудо! Младият варшавянин и джентълменът с колосана яка и раирана вратовръзка се бяха разбрали така добре, че в един момент тя, която никак не беше боса в тази материя, се почувства излишна.

— Имаш ли любовна връзка, Мариан?

Точно пресичаха „Ринга“. Въздухът беше мек, слънцето проникваше иззад облаците, минаваха много красиви екипажи, една циганка свиреше на цигулка и Хана откри, че направо е влюбена във Виена.

Ала Мариан не бе отговорил на въпроса ѝ.

— Месеца се в неща, които не ме засягат зная, Мариан. Но представи си, че утре, след месец или година, някоя жена те омае? А ти се захласнеш по нея дотолкова, та да си сложиш висок цилиндър и сатенена пелерина и да тръгнеш да се разоряваш с нея из всички кръчми на Европа, пеейки неприлични песни?

Той я гледаше стъписан.

— И ме изоставиш — каза тя.

Помисли си: „Май малко се поувлече, Хана. Всъщност не те е страх, че ще те напусне, вероятността е нищожна. Но ако допуснем, че тази откачалка Лизи наистина пожелае да се омъжи за него — него изобщо никой няма да го пита, бедното момче, тя ще ти го грабне, докато се обърнеш — по-добре би било той да има опит. Защото малката няма никакъв. Представи да, но не и практика. Макар че с моята мания всичко да ѝ разказвам тя знае по въпроса колкото маркиз Дьо Сад, почти може да напише «Кама Сутра». Не се смей, Хана, никак не е смешно — стоята в Прага и безумното разочарование, което самата ти изживя с Тадеуш доказват, че в един брак тези неща са важни...“

— Никога няма да направя това, да те изоставя — прошепна Мариан, забил в земята помръкнал поглед. — Никога.

— Това не пречи да имаш любовница. Най-добре три-четири. Това е като готвенето, човек трябва да опита от всичко, за да разбере кое му харесва.

Той преглъщаше напълно объркан. Беше смешно и в същото време трогателно да види до каква степен този така деен, така упорит и толкова способен в много отношения младеж се засрамва, когато му се заговореше за жени.

Тя се настани на масата, която бе запазила под арките на ресторант „Грилпарзер“. Той седна до нея, все още смутен. Тя поръча, без да попита Мариан какво му се яде. „Защо да го правя? Зная кое е добро за него. Както и по въпроса с любовниците. Ще трябва да се заема и с това.“

Наред с хилядите други неща, които трябваше да урежда. Защото, вече е решено, тя ще подготви всичко във Виена, ще бъде още по-хубаво, отколкото в Париж, който досега ѝ се струваше единственият подходящ град.

Йохан Щраус ѝ се усмихна.

Каза, че не е Йохан Щраус, въпреки че е същият все пак. Не е композирал „На хубавия син Дунав“ нито „Императорският валс“ или пък „Случки във виенската гора“, все творби, за които тя току-що му бе изказала цялото си възхищение.

— Аз съм само Йохан III, син на Едуард, който е брат на Йохан II и Йозеф, а те тримата са синове на Йохан. Но вашите комплименти ме трогват, въпреки че всъщност се отнасят за чичо ми.

Той много се забавляваше от грешката на Хана. Нека бъде спокойна, не е първата, нито ще е последната, дето обърква всичките Йохан Щраус.

— Още повече че към нас, виенските музиканти Щраус, се прибавя и един немски музикант Щраус, Рихард, който наскоро направи нещо великолепно наречено „Тъй рече Заратустра“. Но той няма никакви роднински връзки с нашето семейство. Та значи вие познавате Клод Дебюси?

Носеше препоръчително писмо от френския композитор. Щраус му бе хвърлил само един поглед. Според него би било позор за виенската галантност тя дори за миг да си помисли, че една красива жена би могла да се нуждае от препоръка, за да бъде приета, та дори и от Йохан Щраус...

— Това е защото искам да ви помоля за нещо доста необикновено — каза тогава Хана.

И наклони леко глава настрани, разтвори колкото може по-широко очи и леко се завъртя. Въздействието ѝ върху мъжете обикновено бе гарантирано. Подейства и сега. Йохан Щраус я изслуша да излага молбата си и да обяснява какво се готви да направи във Виена, която обожава и която е логичен избор, когато човек идва от Полша, и именно тук е решила да се състои най-голямото събитие в нейния живот. Тя разказа всичко за предстоящото събитие, чието протичане е обмислила до най-малката подробност.

... Или почти всичко. Все пак имаше някои малки подробности, които пропусна от страх той да не извика санитарите от лудницата.

... О, не, няма нищо общо между това събитие и козметичния салон на „Райхратщрасе“, който тя се готвеше да открие, такива е открила в почти всички големи европейски градове..., а ако на госпожа Йохан Щраус или на нейните най-скъпи приятели би им доставило удоволствие да дойдат в салона като клиентки, тя ще ги приеме безплатно, разбира се от само себе си. Ала това е между другото...

— Изпитвам ужас да говоря за пари — добави тя, — но се разбира, че...

Той се засмя, поклати глава, като не преставаше да я гледа с огромно любопитство:

— Вие сте съвсем необикновена млада жена, нали?

... Но той не е капелмайстор на баловете в императорския двор, както тя си е помислила, баща му Едуард изпълнява тази длъжност, заемана преди това от чичо му и дядо му. Самият той, Йохан III е концертиращ артист и диригент, вече е обиколил света като такъв. Сигурно тя сама разбира, че вечерта на 31 декември е изключено; през тази нощ в церемониалната зала на Хофбург ще има бал, даван от Техни величества и той ще бъде особено бляскав не само защото ще се посреща Новата година, но и едно ново столетие. Затова пък...

— Затова пък вечерта на 30 декември, защо не? Аз мога да се освободя и мисля, че ще мога да убедя и баща ми. Идеята ви е толкова... — Той се запъна.

— Налудничава? — предложи Хана.

— Романтична — каза Йохан Щраус. — Толкова е романтична. И тъй виенска...

Беше почти достатъчно да изрецитира „Пияният кораб“ (научила го бе специално за целта), за да се договори с ерцхерцога за средата на улица „Райхратщрасе“. За приблизителната сума от две хиляди петстотин трийсет и две лири стерлинги на година. Когато му разказа, че е присъствала на последните часове на Артюр Рембо в една болница в Марсилия, от вълнение ерцхерцогът избухна в ридания. Беше един много чувствителен ерцхерцог.

— Значи си могла да смъкнеш още малко — отбеляза Мариан. — Особено тези трийсет и две лири...

— От „Пияният кораб“ спечелих двеста шейсет и осем. Несъмнено повече, отколкото този нещастен Артюр, а това е направо срамота. Помисли малко, Мариан: нашият ерцхерцог има страшно много дъщери, сякаш ги колекционира, те имат приятелки, които на свой ред имат други приятелки, лели, братовчедки. Това ще ми донесе сто и петдесет или двеста клиентки наведнъж. За един ден от тях аз ще спечеля доста повече от трийсет и две лири, а освен това ще привлечат при мен всички жени на Виена. Искаш ли да се обзаложим?

Той не искаше. Никога не се обзалагаше, не беше човек, дето ще отиде да залага пари в някое казино, парите са сериозно нещо. И тъкмо затова той малко мърмореше, въпреки цялото си безпрекословно обожание към Хана — според него тя харчи прекалено, какво й става? При пристигането си във Виена тя се е задоволила с едно не много скъпо жилище, после се е преместила в хотел „Захер“, най-хубавия във Виена. А ето че сега направо пилее с всеки изминал ден; наела е великолепен апартамент, който обзавежда по свой вкус, без да мисли за разходите, а вече има едно жилище в Лондон и друго в Париж; освен това е наела прислуга, снабдила се е с кола без коне, а тя изисква шофьор. Мариан се тревожеше — нима ще стане прахосница заради лекотата на виенския въздух?

(Тя не му бе казала абсолютно нищо за другата подготовка, която правеше или поне за нейните причини; за своята „така романтична и тъй виенска идея...“)

Междувременно подготовката на козметичния салон напредваше задоволително и това беше нормално при умението на екипа им. Вероятно щеше да бъде готов за отваряне през юни. Но периодът не беше много подходящ — Виена, подобно на всички други столици, опустяваше през лятото. В първите дни на май Хана взе решението си: откриването се отлага за септември, когато хората ще започнат да се завръщат от минералните бани и летните резиденции. Това ще й позволи да вкуси всички виенски прелести. С Лизи, която ще дойде при нея през ваканцията. Каден също ще остане във Виена, толкова полезно за инспекционната му обиколка, да използва повече братята си. След това, да кажем малко след откриването, би искала той да замине за Съединените щати, за Ню Йорк, където да започне първите проучвания. Тази перспектива много й харесваше: в атакуването на Америка през първите седмици на новия век тя съзираше най-различни символи.

— Сигурна съм, че ще се разбираш чудесно с американците, Мариан. Притежаваш всичко необходимо за това.

... Освен любовница. Направо беше отегчителна упоритостта, с която не желае да си намери такава! Колко често тя бе вмъквала тази тема в разговорите им, но всеки път той се стряскаше, ставаше алено червен, ужасно притеснен и глупаво започваше да съзерцава пръстите си, сякаш ги хипнотизирал.

... Добре че всеки проблем винаги има толкова решения.

Срещна се с Густав Климт. За когото всички вече говореха, че е най-големият художник във Виена. Дори само това беше достатъчен повод да го посети. Благодарение на познанството си с Дега, Моне, Сезан и разни Гогеновци, без да се смятат по-малко известните цапачи, както и на връзката си с Рене Детуш, Хана бе придобила навик да общува с художници. Те я интригуваха със способността си да претворяват онова, което носят в себе си, докато тя беше толкова бездарна. Способна единствено да печели пари, а това не беше нищо изключително.

Купи от Климт две платна. Отначало той не искаше да продава, но в крайна сметка се съгласи, след като тя му разказа за личната ѝ колекция. А обстоятелството, че бе поканен да съжителства в една компания с Клод Моне и Дега го ласкаеше, въпреки че не го признаваше. Но започна да я гледа с доста по-голям интерес, когато тя спомена имената на други художници, които той повече ценеше. Като Гоген и Бонар. Или шотландеца Чарлс Макинтош, от когото имаше доста акварели. А четейки „Ревю Бланш“ или „Югенд“, или „Вер Сакрум“, бе научила имената на Воази, Лалик или Тифани...

— Харесвате ли ги?

— Иначе не бих купила техни платна. Взимам само, когато харесвам.

Той каза, че е срещнал Макинтош по време на изложението в Брюксел през 97-а. И че добре е познавал Ван Гог.

— Вие сте несъмнено много млада, за да сте го познавала.

— Не го познавах. Но един приятел ме заведе в Овер-сюр-Оаз, в къщата, където се е самоубил. Беше много вълнуващо.

(Вярно, че Рене я беше завел на поклонение в Овер, вярно, че се беше развълнувала. Толкова много, че към първите две платна на Ван Гог, които вече имаше, беше прибавила две други; за едното от тях ѝ бяха нужни десет месеца, за да го купи от един търговец на бои, който не искаше да се раздели с него.)

— Ще ми позирате ли? — попита Климт.

— Не съм достатъчно красива.

Той се засмя, несъмнено приемайки това за кокетство, но тя беше съвсем искрена. Обясни ѝ, че би искал да улови и пресъздаде едно определено нейно движение, каквото не е виждал у никоя друга жена, някакво извънмерно напрежение, което окото му на художник е доловило.

— Няма да спя с вас, предупреждавам ви — каза тя. — За това имам предвид друг мъж.

Той я увери, че съжалява и ще съжалява до края на дните си, но най-силно го интересува движението на главата и раменете, на бюста и брадичката, „вашият начин да държите главата си“. Настани я на едно много високо столче, ала краката ѝ се опираха в пода и когато тя разкопча роклята си и я смъкна до кръста заедно с ризите си, той хвана кредата и нахвърли един след друг петнайсет или дваисет ескизи...

— Не се получава. Бихте ли се облекли...

Тя се наведе над скиците, разпилени почти по целия под на ателието. Начинът, по който я бе изобразил ѝ се стори странен.

— Не съм толкова висока.

— Аз ви виждам висока.

— И защо очите ми са винаги почти затворени?

— Защото с вашия поглед, ако го нарисувам, ще гледат само него...

(Доста години по-късно — той щеше да нарисува портрета през 1909 г. — в един музей във Венеция тя щеше да онемее пред една творба на Густав Климт, в която той без съмнение бе нарисувал нея, Хана: всичко си беше на мястото, много дългата и права извивка на веждите, също така правият нос, чувствената гънка на червената уста, острите скули на лицето, малките гърди с розови зърна, тежката грива на косите, разпиляна по раменете, но най-вече натежалите клепачи, през които едва се виждаха светлите очи. Климт я бе нарекъл Саломе. Жената, която бе нарисувал, имаше бели ръце и те държаха за косите отрязаната глава със затворени очи на Йоан Кръстител. Тази сякаш пречистваща творба на виенския художник я разстрои за дълго.)

При отношенията, които се установиха помежду им през пролетта на 1899 г., да получи от него дребната услуга, за която бе дошла, беше просто детска игра.

Всъщност Климт намери постъпката крайно комична.

Тя се съгласи, че понякога има странни идеи. Макар че в дадения случай просто искаше да се притече на помощ на братовчед си...

— Той има ли някакви предпочитания? — попита Климт.

— Не мисля — отвърна Хана. — Много бих се учудила, ако изобщо му е ясно.

— Руса, кестенява или червенокоса?

— Руса — решително отговори Хана.

И си помисли: „Поне ще е свикнал за Лизи...“

— Едри или малки гърди? Задник а ла Реноар или Рембранд, или талия като на осичка. Имам всякакви.

Двамата избухнаха в луд смях. Сякаш купуваше тенджерата, а той ѝ я продаваше. Ала тя не знаеше какво точно да отговори.

— Според вас?

Климт каза, че що се отнася до него, той обича високите и слаби жени, но в дадения случай би препоръчал да е русокоса, позакръгленка, пухкава, нежна на пипане, много женствена, с една дума удобна...(той отново прихна в луд смях)... на около двацет и пет години, притежаваща следователно целия необходим любовен опит, но все пак да не го е ползвала прекалено. Имал такова нещо под ръка...

— Ако мога така да кажа, Хана...

... в лицето на един от моделите си, не е проститутка, а достатъчно отворено момиче, което биха могли лесно да убедят — как да каже? — да извърши това посвещаване в...

— Той се казва Мариан Каден — съобщи Хана. — И никак не е грозен, наистина не е. Доколкото бих могла да преценя, нормално сложен, без особени недостатъци. Човек може да се влюби в него. Знам вече една девойка, която успя да го стори.

— Надявам се, не вие?

— Не.

— Слава богу — каза Климт. — Това щеше допълнително да усложни нещата, които и без това са сложни. Следователно Гризи ще се влюби в Мариан. Ясно. Знаете ли къде, кога и как?

ДА. Вече е предвидила всички подробности на стратегията, която ще отведе Мариан право в леглото и обятията на...?

— Гризелда Вагнер.

... в обятията на Гризелда Вагнер. Това ще стане в апартамента, който тя е наела близо до канцлерството на Бохемия. Там Мариан има

стая. А тя ще вземе на работа Гризелда Вагнер под някакъв претекст, ще направи така, че варшавянинът и тя да останат сами. Ще трябва Гризелда да направи първата стъпка внимателно и безкрайно деликатно, Мариан е много хитър. Гризелда ще разполага с необходимото време, не е нужно да се нахвърля лакомо на момчето още при първата среща.

— Никакъв риск ли няма тя да го... той да се привърже към нея и да не иска повече да я напусне? Страшно се нуждае от него.

— Гризи има каменно сърце. Това дори е единственото нещо у нея, което не е нежно.

— Мариан е много срамежлив с жените, това е единственият му недостатък. През целия си живот, откак е проходил, работи като вол, направо е чудо, че знае да чете, но никога не е имал време да мисли за жени. Ще направя така, че да има свободно време и да го прекарва с Гризелда. Ще измисля някаква причина, няма значение каква. Имам достатъчно въображение за тези неща. А щом останат сами, ако тя не е глупава...

— ХОП! — каза Клинт, превивайки се от смях.

— Хоп — засмя се също Хана.

Сетне попита какво би предпочел моделът, пари или някакъв накит. Клинт отговори, че би желал да не договаря той тези неща. Ала има предложение — може да извика Гризи утре, да я накара да се съблече и да заеме всички възможни пози. Така Хана ще може да прецени дали е подходяща, поне физически.

— Така няма да купувате слепешката.

Четвърти пристъп на луд смях...

— А за останалото, за плащането, разберете се като жени...

Пети пристъп. И не иска процент, добави той.

Идеята да види стоката отблизо се понара на Хана.

— Утре в единайсет часа? В десет имам среща с банкери, а на обяд пристигат декораторите ми от Лондон...

На следващия ден тя огледа от всички ъгли и с почти притесняваща придирчивост голото тяло на модела. Щеше да свърши много добра работа.

... И нещата се случиха точно както ги бе предвидила, във влажната и леко опияняваща мекота на виенската пролет. Мариан се

остави да бъде убеден, дори стигна дотам, че заведе завоюването си на танци. „Мариан да танцува, това е върхът!“

„... Поне се отърва от пъпките, които имаше по лицето. Това все пак е по-добре за работата ни.“

Все още беше май.

Тя започна да се притеснява, дори би се разтревожила сериозно, ако не беше сигурна в съдбата си. След първото си обаждане през февруари Мендел повече не бе дал знак за живот. Освен едно писмо, почти толкова кратко, колкото и първото: *Срещнах тук някоя си Ребека Сингър. Онази дете беше при Добе. Много красива. Омъжена е за един много богат американец. Ще ти дам адреса ѝ.*

Нито дума повече. Писмото бе пуснато в Ница. Какво, по дяволите, правеше там? Така, както го познаваше и при огромното и непоклатимо доверие, което имаше в него, тя и за миг не се съмняваше, че той ще ѝ намери Тадеуш.

Но той се забави повече от предвиденото време.

... Трудно изпитание за нейните нерви при цялата подготовка, която бе предприела, при тъй точните планове, които бе начертала, с всичките мечти, които бе лелеяла, правейки всичко, за да се превърнат те в действителност след толкова години, оставаше само Мендел да не удържи на думата си!

... Или просто да закъснее.

„Не, не е възможно. Не и Мендел!“

Почти изпита облекчение, когато около 10 май получи тайната информация, предадена от Мариан.

Тя нямаше нищо общо с Тадеуш и Мендел, ставаше дума за съвсем друго нещо.

За сделките ѝ.

В начина, по който се бяха уреждали делата ѝ досега имаше някаква почти хипнотична магия. От пет години. В начина, по който се бяха развивали и се бяха прибавяли едно към друго. В този постоянен

успех, който ги бе увенчавал неудържимо месец след месец, година след година.

... Но ето че нещата се променяха. Бе изникнала първата подводна скала и първата опасност. И то голяма.

Ала след като е започнала, тази първа голяма атака срещу нея едва ли можеше да се случи в по-добър момент, тя идваше тъкмо навреме, в един период от нейния живот, когато Хана беше съвсем отчаяна от чакане. Ако беше в по-нормален период, тя щеше да реагира с обичайната си настървеност и борбеност, която нито една от превратностите в така дългия ѝ живот нямаше да успее да отслаби. Но пролетта и лятото на 99-а бяха различни: тя изгаряше от изпепеляваща и подлудяваща треска. Следователно случката с Ван Ейкем щеше да бъде за нея предпазна клапа, ако ли не освобождение.

Тя хвърли в нея почти сладострастно своите четирийсет и два килограма свирепост.

23.

ДА БЪДЕШ ЖЕНА ПРЕЗ 1900 ГОДИНА

Лизи, аз не бях за този век, но изживях в него първите двацет и пет години от живота си. Като размисля добре сега, когато и двете сме направо грохнали, не бях и за петдесетте или шейсетте години, които последваха. Сякаш съм била някакво извънземно, слязло от летяща чиния. Да не забравяме какво значеше да си жена през 1900 година, че и дълго след това. Беше нещо много повече от тия курв... извинявай, от всичките тези скапани рокли, фусты, воалетки, мрежи за коса или корсажи, шапки и ръкавици, от всички тези дрънкулки, с които трябваше да се труфим. Да си избереш любовник и да не го криеш, да спиш с мъж просто за да изпиташ удоволствие беше лошо, отколкото да убиеш някого...

... А пък да натрупаеш състояние, по-добре да не говорим — когато започнах да отварям моите магазини и салони, все още се понасяше, смятаха ме за гувернантка, продаваща разни дрънкулки на други гувернантки; това предизвикваше усмивки и толкоз. Но после! После, когато създадох фабриките и лабораториите си, когато направих фирмите си, когато започнах да печеля купища пари и пожелах да се включа във финансови сделки, е, тогава изобщо не им се понрави. Сякаш непременно трябва да носиш панталон с нещо в него... (Не се прави, че се изчервяваш, ако обичаш, и ти си безсрамница като мен; пък и на твоите години!), за да знаеш да смяташ и да се интересуваш от курсовете на борсата на Уолстрийт...

... Сега, като се връщам назад, това обяснява част от живота ми с Тадеуш. Ако той беше жена, а пък аз мъж, всичко щеше да е различно...

Само дето аз никога не съм искала да бъда мъж. Винаги страшно ми е харесвало да съм жена, винаги съм смятала, че е чудесно...

Случаят с Ван Ейкем беше първата от големите ми битки. Може би не най-тежката. Но със сигурност най-опасната. Едва не

загубих всичко. Беше ме страх.

Всичко започна през 98-а, тоест година по-рано. Отначало се редяха дискретни, но множащи се посещения от тайнствени пратеници. Все мъже. Облечени в черно и невъзмутими, с очи на ловджийски соколи, за да наблюдават оживлението в салоните и магазините. Задаваха въпроси; видяха ги да си записват нещо.

Като докосвания, опипом, на все още неизвестен враг.

Който скоро се разкри — изпълнявайки получените нареждания, директорките, например Жана Фугарил в Париж, бяха посочили като упълномощен представител адвокатската кантора на Поли Туейтс. През април Поли съобщи новината — група финансисти току-що са влезли във връзка с него и са представили точно предложение. Какво трябва да прави? Да ги повърти ли малко на шиш или веднага да ги прати по дяволите?

Искам да ги видя. Среща в „Риц“ след три седмици — телеграфира Хана в отговор (по това време тя беше на път от Будапеща за Прага). В първия момент всъщност тя бе решила да откаже всякакви разговори. Малката машинка обаче я бе посъветвала да приеме. А бе избрала „Риц“ за срещата със събеседниците си, просто защото във Франция нямаше канцелария.

Трима мъже срещу нея и Поли, дотичал за случая от Англия или по-точно от благородническото си имение в Съри. Започнаха с това да обяснят на Хана, че предпочитат да преговарят направо с „работодателя“ ѝ. Устата ѝ се изпълни с плюнка, но тя се овладя и обясни, че сама си дава работа и че над нея не седи никой. Беше първият, но не и последният път, когато щеше да ѝ се наложи да обяснява подобни неща. Това, което я огорчи най-много бе, че индустриалците (двама от тях бяха англичани, а третият холандец) взеха да се обръщат единствено към Поли. Сякаш нея я нямаше в салона, сякаш бе заминала за Австралия. „Още малко да ми наредят да измия пода или да им поднеса чая.“ Но накрая хуморът надделя; помагаше ѝ чувството, че оставайки настрана от обсъждането, ще научи повече неща. И ги научи. Като се започне с размаха на начинанието ѝ, за който не си бе давала ясна сметка. Оказа се, че досега тя просто бе посявала, бе роила своите салони и магазини,

гледайки на всеки от тях като на отделна операция. Това бяха само острови; образуваха архипелаг, просто защото бяха винаги еднакво обзаведени и защото тя беше единственият собственик, без чуждо финансово участие, без никакъв заем. Наистина, по настояване на Поли тя беше регистрирала марки и рецепти, както и знак (Х и Н от името ѝ, написани по същия начин като на бюрото на Лотар Хътуил), но нищо повече. Освен Мариан, Поли и тя, никой не знаеше колко точно козметични салони и магазини има. Разпръснала бе банковите си сметки от недоверие към банкерите — имаше такива не само в Лондон и Кьолн, но и в Париж и Цюрих, Виена и Берлин, в Брюксел и Рим; никога не използваше два клона на една и съща банка; там, където това беше възможно, бе поискала банкови сметки с номер. Дори Поли и Мариан не биха били в състояние да кажат колко е богатството ѝ. („Хана, ако утре с вас се случи нещо, да не дава Господ, всичките тези пари направо ще изчезнат.“ — „Аз никога няма да умра, Поли, би трябвало да знаете това.“)

Всеки салон, всеки магазин беше напълно независим от останалите, дори когато се намираха в един и същи град. Освен в началото, преди и непосредствено след създаването им, защото тя използваше например печалбите от магазина на улица „Фобур-Сент-Оноре“, за да финансира създаването на виенския магазин на „Херенщрасе“. После, щом новороденото поемеше само, тя прекъсваше всякаква връзка. Край — „Херенщрасе“ да се оправя сам веднага щом погаси заема, даден му от парижкия му колега, виенското начинание имаше една година на разположение, за да се утвърди или да пропадне. (Подобни закривания щяха да бъдат съвсем редки и щяха да се наложат само по време на война — *сделките са единствената област, в която щастието никога не ме е напускало, Лизи.*)

Докато едно от предприятията беше длъжник, всички цифри, отнасящи се до него, се записваха с червено в малките бележничета на Хана. Тя използваше счетоводна система, която едва не побърка Поли (доколкото бе успял да я зърне, тя криеше бележниците си от всеки поглед)...

Служеше си с овце.

„Спомен от Австралия, скъпи Поли.“

Сини овце за козметичните салони.

... Лилави за магазините.

... Зелени за фабриката в Еврьо.
... Черни за лабораторията.
... Оранжеви за училището за козметички.
... Червени за центъра за подготовка на продавачки.
... Жълти за системата за събиране и доставяне на растения и други основни суровини.
... На червени точки за дистрибуторската мрежа.
... На черни и бели квадратчета за многобройните банкови сметки.

— Овце на карета, мили боже! — възкликна Поли и едва не припадна.

Дума не можеше да става да обозначи някое от своите начинания по друг начин, освен с цифрата, която овцата носи. За да направи нещата по-сложни, тя не бе номерирала овците си от I до X. Нито пък бе използвала цифрите на десетиците при козметичните салони, на стотиците при магазините и т.н. Би липсвал чарът, а и всеки би могъл да я шпионира. Тя бе използвала скъпия си Шодерло дьо Лакло: „Опасни връзки“, издание от 1841 г. Магазинът на улица „Риволи“ например носеше номер 186/4. Защото четвъртият пасаж на страница 186 започваше с буквата Р като „Риволи“. („Разбираш ли, Лизи?“ — „НЕ“ — „А е толкова лесно, струва ми се...“ — „Хана, да не искаш да кажеш, че години наред си водила счетоводството си по този начин?“ — „Да, около двайсетина години. Вървеше много добре. Само аз можех да го разбера.“ — „Шашваш ме!“)

На тези сладки овчици (най-много два сантиметра), целите къдриви, тя добавяше не по-малко накъдрени опашчици, когато предприятието, което представляваха престанеше да има дългове и станеше печелившо...

Слагаше им по един крак, когато същото това предприятие преминеше бариерата от хиляда лири печалба годишно. (Овцата „улица Риволи“ вече имаше седем крака, а тази за салона на площад „Сент Джеймс“ биеше всички рекорди с единайсет.)

— Това е най-абсурдната счетоводна система, която някога е измисляна — беше възкликнал саркастично Поли. — А какво ще правите, когато ще трябва да сложите седемдесет и пет крака на всяка овца? Между нас казано, те приличат на овци, колкото аз на китайския император. Защото отгоре на всичко рисувате страшно лошо!

— Критиките ви в областта на изобразителното изкуство изобщо не ме засягат — бе отвърнала Хана. — А ако се наложи, ще превърна овцете си в таралежи. И ще ги нарека Поли за спомен от вас: едно поли, две полита, три полита... И ще добавя съответните бодли.

Индустриалците, които така демонстративно я пренебрегнаха в апартамента в „Риц“, предложиха сдружение. Готови били да вложат големи пари. Имали грандиозни планове, мислели за по-широка мрежа, обхващаща цяла Европа (поне на пръв поглед като че ли не знаеха, че тя вече се е настанила навсякъде — е, толкова по-добре, ще се изненадат в деня, когато пристигнат с големите си мъжки ходила и те да се настанят!) и която щяла да продава козметичните продукти, създадени от „работодателя“ на Хана. Продукти, към които можело да се добави парфюмерия („защото аз не съм се сетила още, тъпаци!“ изхили се вътрешно Хана)...

С обичайната си досетливост Поли добре бе разбрал играта, която тя бе подхванала. Той задаваше въпроси, стараяше се да накара тримата мъже да кажат колкото се може повече, да научи максимума за техните проекти. После потвърди, че интересните им предложения ще бъдат предадени „на когото трябва“ и ще им отговорят възможно най-бързо.

Индустриалците си тръгнаха с достойнство.

— Хана?

— Няма да се сдружа никога с когото и да било.

— Рано или късно те ще се изпречат на пътя ви.

— Ще ги спъна. Толкова по-зле за тях. Никакви съдружници. Затова пък...

Тя стана и се заразхожда из стаята.

— Седнете си, Поли, моля ви. Поли, искам да създам други дружества.

— Като в Австралия?

— Точно така. Едно за козметичните салони, едно за магазините и така нататък.

— Непромокаеми отделения, каквито сега правят във флотата, прочетох това в „Таймс“. Разбрах.

— Сигурна съм. Анонимни дружества, това сигурно може да стане.

— Сигурно.

— Но върху които единствено аз ще имам контрол.

— Добре.

— На които да продам знака си, веднага.

Той кимна.

— Мога ли да разчитам на подробен проект през юни? На петнайсети?

— По-рано.

— Плащам ли ви достатъчно, Поли?

— Струва ми се. Смятам тия дни да купя Бъкингхамския дворец от госпожа Виктория. После може би и Тауър в Лондон, за да подреда колекциите си от табакери. Хана, кога трябва да отговоря с „не“ на тримата господа?

— Накарайте ги да чакат колкото се може повече.

— Като им оставя надежда за положителен отговор?

— Точно така.

— Искате ли да се осведомя за тях?

— Аз вече се осведомих. Двамата шотландци са без значение. Имат пари, но не и идеи, те са просто банкери. Имам цяло досие за тях.

— А третият?

— Петер Ван Ейкем, четирийсет и шест годишен, роден в Батавия, женен, три деца, от които една дъщеря на осемнайсет години, тя е най-голямата, прилича на накълцано кисело зеле, боядисано в розово. Има любовница танцьорка в „Ла Моне“ в Брюксел. Име и презиме на танцьорката: Матилда Бейлен; на деветнайсет години и седем месеца и е бременна в петия месец, благодарение усилията на гореспоменатия Ван Ейкем — поне тя твърди така. Семейството Ван Ейкем има голямо състояние, част от него е в Индонезия, друга част в Южна Африка. Специалисти са по златните мини и подправките. Нашият човек смята, че е гений в сделките.

— А такъв ли е?

— Повече, отколкото аз бих искала и по-малко, отколкото той си мисли.

— Може ли да ви създаде неприятности?

— Ако е способен да направи кремове, равни на моите, да.

„А той не е способен. Кой ли би могъл?“, помисли си тя не без гордост.

Имаше основание. Смяташе, и с пълно основание, че в козметиката е с десет години напред от който и да е в света.

Сведенията за Рамзи и Рос, както и за Ван Ейкем бяха събрани от Мариан Каден. Естествено. През 98-а Мариан почти напълно се бе изградил като личност. А това означаваше, че под привидната мудност, почти неспособност за действие и дори посредствен интелект се криеше много остър ум. Никога не казваше нищо, което не бе проверил лично; всяко пристрастие му беше чуждо; освен това имаше смайваща памет. Поиска от Хана разрешение да наеме окончателно трима от братята си, макар че вече ги използваше като пратеници и агенти. Тя каза „да“; не искаше той да си губи времето с маловажни неща. Впоследствие той лично отстрани един от по-малките си братя — недостатъчно способен според него. Първия от другите двама назначи за една година като контролор в експедиционния отдел на фабриката в Еврьо, втория изпрати на свои разноски в Лондон и му намери служба като нисш чиновник в Сити със задача да научи английски и финансово дело. Хана му предложи да поеме разходите за тази подготовка. Мариан спокойно отказа. Показа ѝ собствените си сметки („никога не ще скрия нищо от теб, Хана, никога; и ще се занимавам със собствените си сделки, единствено в свободното си време, след като свърша своята работа“), сметки, които показват, че е на път и той да забогатее.

Все така с одобрението на Хана — всъщност по нейна молба — той състави група за наблюдение и осведомяване. Нарекъл бе хората си Поровете. Отначало трябваше да държат под наблюдение салоните и магазините. С течение на времето дейността се бе разраснала. Именно Поровете бяха събрали сведенията за Рос, Рамзи и Ван Ейкем (тоест през април 98-а.)

Пак те биха тревога през юни — докато Поли протакеше нещата колкото може, карайки индустриалците да чакат отговора от „работодателя“ на Хана, те откриха, че Ван Ейкем е преминал в настъпление, без да чака въпросния отговор.

Тайно.

Тайно, но със значителни средства. Той не се бе задоволил да наема, той купуваше. Най-хубавото — като на площад „Вандом“ в

Париж, където цените бяха накарали Хана да отстъпи. На път беше да се настани, в най-пълна потайност, във всички жизнени точки в Европа. На Мариан, който предложи да контраатакува, тя отговори, че засега единственото решение е да не се предприема нищо. Само да се наблюдава.

— Хана, ако ги оставиш да действат, те ще те съсипят.

— Зная.

Прекрасно го знаеше. Но как да се бори срещу мъже, способни да хвърлят на кантара двеста-триста хиляди лири (по последни оценки на Поли), без да се броят заемите, които могат да получат от банките?

Мариан я наблюдаваше внимателно. И понеже прекрасно я познаваше, попита:

— Имаш ли нещо на ум, Хана?

— Не.

Почти беше вярно. Още не знаеше как ще води битката. Ако изобщо я води...

Но пък знаеше какво би направила, ако беше на мястото на Ван Ейкем „и ако изобщо няхах скрупули, което не е в моя случай. Докато той... Той е от мъжете, които искат всичко, веднага. Дори не ме погледна в «Риц». Господинът не говори за сделки с жени! Негодник!“.

В началото на юли 98-а, след като бе протакал докато можеше, Поли Туейтс даде отговора на предполагаемия работодател. Отрицателен. Но придружен с разкрития (направени само пред Рос и Рамзи) за личността на истинския собственик на веригата от козметични салони и магазини: ни повече, ни по-малко един принц, когото не можел да назове, но той бил пряк наследник на покойния Джордж III и втори братовчед на Нейно величество Виктория.

Изсипвайки всичките тази опашати лъжи, Поли се бе придържал към заповедите на Хана. Без напълно да ги разбира: нима тя мисли, че това ще е достатъчно да накара шотландците да напуснат бойното поле? За да остане само холандецът насреща ѝ?

Тя никога не е казвала такова нещо, а и не го е мислела. Просто играела първата си карта и нищо повече.

— И ако нашият холандец е толкова непочтен, колкото се надявам, Поли... Стискайте палци и се молете.

Той отвърна, че се моли от деня, в който я е срещнал в Мелбърн. Френетично.

Лятото и есента на 98-а отминаха. Докладите на Мариан и неговите Порове потвърждаваха факта: тихото настъпление на Ван Ейкем продължаваше. Най-дразнеща беше стратегията, която бе възприел: холандецът просто копираше. Във всяко отношение. Мариан се сърдеше — по-специално аферата Хенри-Беатрис го бе вбесила (бе повдигнал вежди от гняв). За какъв дявол Хана не е направила нищо, та да попречи на английския декоратор да работи за Ван Ейкем? Защото тъкмо Хенри-Беатрис отговаряше за създаването на конкурентната мрежа в цяла Европа: „Хана, той те предава, това е думата! Аз го смятах за твой приятел!“ — „Приятел ми е, но е професионалист и има нужда от пари, за да живее. А с умопобъркващите хонорари, които получава от Ван Ейкем...“

Последната фраза бе изречена с многозначителен тон и в очите на Хана проблесна почти неуловима свирепа светлинка. Между нея и Мариан мълчаливото разбирателство винаги беше изключително силно. Той пристъпи от крак на крак, сведе глава, отново я повдигна, кимна:

— Мисля, че разбирам какво искаш да постигнеш — каза най-сетне той.

Не размениха дума повече. Но той наистина бе разбрал.

И беше съгласен — ще поиска от Поровете да засилят наблюдението си над някои определени обекти.

— При условие че той направи това, което очакваш да направи, Хана.

Сивите очи се разшириха:

— Ще го направи, Мариан.

Сега вече беше напълно сигурна.

Разсъждавах много просто, Лизи: в този момент от професионалния ми живот можеха да ме унищожат, крадейки идеите ми. Помислих си, че ще го направят и дори страхотно се уплаших. С помощта на шотландците Ван Ейкем щеше да има достатъчно пари, за да успее. Но той искаше всичко и то веднага. Ако беше изчакал не само да набере химици, но и да ги остави да

поработят две, три или четири години, щях да съм загубена. Щях да съм разорена или в най-добрия случай да съм принудена да продам всичко...

Но, слава богу, той беше нечестен и алчен...

И през декември 98-а разбрах, че го държа в ръцете си...

— Единайсет момичета общо — съобщи Мариан на 6 декември 98-а. — Две в Париж, три в Лондон, другите са в Берлин, Анвер, Прага и Цюрих. Пет от тях са това, което наричаш козметички, шест са продавачки. Наел ги е всичките и им е подписал договор, с който им гарантира заплата, двойно по-голяма от тази, която ти им даваш. Събрани са в Лозана, изцяло на негови разноски, и се занимават с обучението на петдесет други млади жени.

— Ван Ейкем лично ли действа?

— Използва своя търговски посредник, някой си Вилфрид Мееюс. Събрах сведения за него.

— Какво преподават в Лозана?

— Всичко. Всичко, което ти си измислила. Дума по дума. Имам текстовете на лекциите.

— А как ги получи?

Записал беше сестра си (една от шестте си сестри) като ученичка козметичка!

— О, Мариан!

Той не се смееше. В неговите очи това безсрамно плагиатство си беше чисто и просто кражба. Макар и непълна кражба, защото в ескадрона, който Ван Ейкем формираше, нямаше човек, способен да командва.

— Би могъл, естествено, да избере за този пост някой мъж, но досега те е копирач във всичко. Следователно е логично да се допусне, че ще търси жена. А жените, които имат опит, не се срещат под път и над път. Ще трябва...

Млъкна и впери поглед в Хана. Чудо — той се усмихна.

— Разбирам — каза той. — Освен ако не му се помогне, така ли?

— Точно така — отвърна Хана.

И се спряха на едно име.

Скandalът избухна след няколко дни. Между Хана и Жана Фугарил, директорката за Франция. Жесток (скандалите им бяха забележителни, ала този мина всяка граница), но най-вече публичен — много служители и дори клиентки присъстваха на него на улица „Риволи“. Повод за караницата: инициативата на французойката да отвори магазин в Монте Карло, без да пита началничката си. Тонът се повиши, достигна бясната ярост на жени, които се сблъскват, особено след като Жана заплаши, че ще докладва за това на „истинските господари“ в Лондон, които ще отсъдят.

И наистина Жана замина за британската столица и се върна след два дни с посърнало лице — очевидно „истинските господари“ бяха отсъдили в полза на Хана...

На която тя повече не проговори.

На 7 януари 99-а с нея се свърза направо Вилфрид Мееюс. (Този ден Хана беше в Лондон. Преди три дни бе открила Мендел, и се чувстваше на седмото небе от щастие.)

Жана отблъсна първите предложения на Мееюс. Да, вярно е, че изобщо не се разбира с „малката полска мръсница“. Но все пак няма да напусне една служба, която ѝ носи седемдесет и пет хиляди франка на година, без да се смятат процентите от печалбата. *Седемдесет и пет хиляди франка?* Мееюс бе слисан от размера на сумата. „Какво си мислите, господин Мееюс? Без мен тази дейност няма да я бъде и два дни. В Лондон просто признаха заслугите ми...“ И показва договорите, които имаше с Туейтс, те доказваха истинността на думите ѝ.

Мееюс си тръгна впечатлен...

... И отново се обади на 16-ти същия месец. (На 16 януари, след като бе стоял една седмица, Мендел Визокер бе напуснал Лондон и бе започнал издирването на Тадеуш.)

Мееюс дойде с нови предложения: седемдесет и пет хиляди франка годишно, договор за три години, два процента от печалбите. Жана пак отказа. Това не я интересува...

... Но ако ѝ предложи сто хиляди на година, договор за пет години, плюс още сто хиляди франка за уравниение, нещо като премия за смяната...

Добре, би могла да се задоволи с осемдесет хиляди годишно за пет години. Плюс премията, която трябва да ѝ бъде платена веднага...

... И при условие че преди да реши, да има възможност сама да се увери в сериозността на начинанието, в което ѝ предлагат да се ангажира. Това опознаване трябва естествено да стане тайно. Или приемат, или се отказват. Холандците приеха.

В края на януари тя направи обиколка на всички заведения, подготвени от Ван Ейкем в Европа, преди едновременното им откриване през септември 99-а. Заяви, че е смаяна от лукса навсякъде (имаше от какво да е впечатлена — Хенри-Беатрис бе вкарал холандците в чудовищни разходи), но откри тук-там грешки в системата: „Браво за козметичните салони и магазините, поздравления за училището в Лозана, но какво смятате да продавате?“. Най-сетне ѝ разкриха това, което дори Поровете на Мариан Каден не бяха успели да открият — една фабрика близо до Бреда, готова да заработи, и друга в строеж, край Берн, в Швейцария, една лаборатория в Страсбург, където вече са събрани десетина химици. И работят от няколко месеца. Те са успели да възпроизведат кремове във всички отношения еднакви с тези, които...

Жана се изсмя: и това ли е всичко, което са успели да направят, да копират? Може и трябва да се направи нещо по-добро. Тя знае как. Решението ѝ е взето: ще премине в другия лагер и ще подаде оставката на 1 септември. Желаете да работи с господин Ван Ейкем като главна директорка за Европа. Но ако ѝ платят веднага петдесет хиляди франка, тя ще им открие начин да надминат всички досега измислени козметични средства. А ако преценят, че информацията ѝ е важна, ще трябва да ѝ платят още сто хиляди франка. „Ще ми платите само ако сте доволни. Сделката е честна, нали?“

Холандците се съгласиха след известно колебание. Петдесетте хиляди франка много дискретно смениха собственика си на 7 февруари...

(Предишния ден Хана за първи път получи новини от Мендел — въпросното кратко писмо, изпратено от Варшава: *Минах през щетъла ти. Видях майка ти* и т.н.).

... След като прибра парите Жана проговори. Това, което тя разкри, беше много важно: цялата организация, която уж се ръководи от „малката полска мръсница“ (тя всъщност командва само благодарение на това че е любовница на един от основните английски акционери), се опира на работата на една лаборатория, ръководена от

Жулиет Ман. „Зная, че ви е известно, господа Ван Ейкем и Мееюс. Както ви е известно, че е невъзможно госпожица Ман да бъде купена. Онова, което не знаете обаче е, че самата Жулиет Ман — как да кажа? — е просто прикритие. Всички козметични средства всъщност се разработват от една гениална руска химичка. Тя не може да се появи пред хората, защото преди три-четири години е била анархистка. Бедната млада жена, живее в страх да не бъде арестувана. Така всъщност «малката мръсница» и Жулиет Ман я държат с безсрамен шантаж. С руския няма да е дори въпрос на пари. Достатъчно е да се спечели доверието ѝ — но е трудно, тя тъй дълго е живяла отхвърлена, че се е поболяла — и да ѝ се помогне да се върне към нормалния живот. Познавам я донякъде. Мога да ви свържа с нея. Ако тя ви върши работа, а тя ще ви върши, ще ми платите сумата. Името на бившата анархистка — Татяна Попинска.“

На външен вид — истински чувал, целият раздърпан. На главата — дебела вълнена забрадка на бабушка, от която се подаваха руси кичури със съмнителна чистота. Мазно, доста отблъскващо лице, което сякаш беше покрито с гнойни пъпки. Носеше огромни очила с дървени рамки, които си били нейно изобретение. Изразяваше се на умопомрачаваща смесица от руски, френски и немски, и непрестанно въртеше безумен поглед, сякаш всеки момент очакваше да нахлуе царската полиция. Първото впечатление на холандците от Татяна Попинска не беше възторжено. Пристигнала бе да огледа лабораторията в Страсбург и вземаше предпазни мерки като преследван шпионин. Но въпреки вида ѝ на фанатична майсторка на бомби, тя скоро показва изключителна, необикновена сръчност в боравенето с приборите за приготвяне на козметични средства. Предсмаяните погледи на химиците на Ван Ейкем помириса всеки от кремове, които те бяха приготвили, и безпогрешно разпозна и най-недоловимите съставки, посочи грешките: „... Липсва зарасличе и сминдух... Тук сте сложили повечко глог, но недостатъчно живовляк... И смятате, да лекувате акне с тази гадост? Знаете ли какво е акне, дурак? Знаете ли колко вида акне има? Не знаете? Дори не сте чували, че акнето може да бъде хепатитно, чревно, гастритно или на нервна почва, но твърдите, че можете да го лекувате. Ама що за тъпац сте вие“. И така нататък. За няколко часа тя наложи личността си на неуравновесена, странна, сприхава козметоложка, обзета от

маниакален страх да не я арестуват до такава степен, че всяка непозната физиономия я хвърляше в ужас...

... Но пък беше направо гениална. Следователно нужна, дори жизнено необходима. Затваряйки се в едно от помещенията на лабораторията в Страсбург, за четирийсет часа непрекъсната работа тя създаде нов козметичен крем, за който химиците от Елзас казаха, че със сигурност е забележителен. Ван Ейкем лично пожела да я види. Пристигна сияещ. И бе изхвърлен навън от взрив пронизителни писъци на почти неразбираем език. Остана очарован — това наистина бе геният, оповестен от Мееюс.

Той тържествуваше още повече в средата на април 1899 г...

(По това време Мариан Каден се трудеше във Виена, подготвяше откриването на козметичния салон на „Райхратцрасе“ и Хана току-що бе отишла при него. Единствената вест от Мендел беше краткото писмо, пуснато от Каруцаря в Ница, в което споменаваха за срещата си с „Ребека, дете беше при Добе“. Във Виена Хана се бе запознала с Йохан Щраус и Густав Климт...)

В средата на април Ван Ейкем научи, че екстравагантната, но гениална руска козметоложка е направила пети, свършено нов крем, какъвто на пазара няма, и два лосиона, но най-вече нещо, което като че ли е изключително. „Това може да бъде наречено «козметични маски» — обясни Вилфрид Мееюс. — Жена, която подържи това нещо на лицето си достатъчно дълго време, ще заличи десет или петнайсет години от възрастта си. Господин Ван Ейкем, тази ненормалница струва теглото си в злато. С това може да се направи световна революция, да се спечелят милиарди...“

Новината зарадва Ван Ейкем, защото в Лондон, където се намираше в момента, бе понесъл тежък удар — шотландските му съдружници го бяха изоставили. Бяха се захванали с предишните си инвестиции, както договорът им с него даваше право. Студено (но виждал ли е някой жив и весел шотландски бизнесмен?) те обясниха, че са намерили по-добро приложение на парите си — решили да се включат в друго много интересно и сигурно начинание, което вървяло добре и било перспективно. Новият им партньор бил австралиеца от Мелбърн.

... А good fellow^[1], нищо че по произход бил французин. Казвал се Жан-Франсоа Фурнак.

Двете събития се случиха едновременно, Лизи. Естествено, неслучайно. Искях да изключа възможността след отказа на шотландците Ван Ейкем да се обърне към други партньори, върху които нямаше да мога да въздействам. Трябваше да продължи сам. Затова и тъкмо тогава му съобщиха за откритията на Татяна Попинска: Ван Ейкем видя в тях възможност за невероятен успех. Защо трябваше да го дели?

И тогава капанът щракна.

На неподражаемата си смесица от езици Татяна Попинска постави на Мееюс условията си: преди да каже формулата на откритията си, тя иска паспорт — немски, защото немският е единственият език, който тя говори горе-долу добре, като се изключи руският. Исква този паспорт да е като истински и с него да може окончателно да смени самоличността си (и да не ѝ ги разправят на нея — като стара анархистка тя може да прецени качеството на фалшивите документи!); иска десет хиляди лири в определена банка в Лондон; иска също така билет за парахода до Ню Йорк, където ще отиде да посети бедната си майка, която не е виждала от седем години. После ще се върне в Европа и ще им направи всички козметични средства, които пожелаят.

Десетте хиляди лири (сумата дори им се стори скромна) и билетът за парахода изобщо не бяха проблем за холандците — въпреки че Ван Ейкем започваше да изчерпва финансовите си възможности. Оттеглянето на шотландците бе намалило наполовина средствата, с които можеше да разполага. В замяна на това паспортът доста ги притесни. Не ставаше дума да купят какъв да е документ в задната стаичка на някой вертеп. В крайна сметка фалшивият паспорт трябваше да служи на някой, който щеше да работи за тях години наред. Неудачно подбраната фалшива самоличност щеше да постави самите тях в деликатно положение.

Следователно направиха всичко каквото могат.

... И на 4 май един от Поровете на Мариан Каден събщи: „Един немски паспорт на името на Аугуста Шлегел, родена на 16 февруари

1869 г. в Кьонигсберг, е издаден със съучастието на служител по гражданското състояние в този град на име Антон Гербер. Гербер е получил три хиляди марки. Парите са предадени от Вилфрид Мееюс. Приложен е списък на свидетелите, които биха могли да бъдат призовани в съда. Истинската Аугуста Шлегел е починала на 3 март 1876 г. от вариола. Има и смъртен акт, издаден преди пожара в службата по гражданското състояние. Пожар, умишлено подпален от Мееюс. Прилагам имената и адресите на свидетелите, извикани от мен да присъстват на умишления палеж“. (Пора, действал в Кьонигсберг, се наричаше Зигмунд. Беше четвъртият от братята на Каден — единственият, който имаше чувство за хумор.)

Фалшивият паспорт бе предаден на Татяна Попинска шест дни по-късно от Мееюс. В замяна на пълните формули на „откритията“, проверени от един химик, дошъл от Страсбург. Срещата се състоя във входа на една сграда на улица „Кло Фокиер“, в петнайсети район на Париж, който тогава беше свърталище на руски емигранти. Тя беше много кратка — бившата анархистка изглеждаше по-уплашена от всякога и жаргонът ѝ беше почти неразбираем.

На 17 май, тоест една седмица по-късно, когато оставах не повече от четири месеца до официалното откриване, една крайно нервна Жана Фугарил съобщи на Вилфрид Мееюс, че се отказва да стане бъдещата главна директорка на предприятието на Ван Ейкем: „Носят се слухове по адрес на Татяна Попинска и те ужасно ме тревожат...“ Слухове ли? Какви слухове? Тя отказа да каже нещо повече, възстанови сто от сто и петдесетте хиляди франка, получени тайно, закле се, че скоро ще върне и останалите, и направо побягна. Объркан, Мееюс едва свари да осведоми началника си. Защото същия ден адвокатът Поли Туейтс, дошъл специално до Хага, се яви при Ван Ейкем.

Закръгленият Поли беше леденостуден: същинска статуя на Командора. Задушават го гняв и възмущение, заяви той. Без природната си склонност към компромиси, досега да е изпълнил заповедите на своите довереници, които биха искали да нададат вик за справедливост в съда. Фактите са ясни — преди няколко месеца на улица „Версинжеторикс“ 6 е станал обир, за който френската полиция

е известена; откраднати са тайните формули на козметични продукти, създадени в лабораторията на госпожа Ман. „И досега нямаше да знаем кои са крадците или техните вдъхновители, ако не бяха показанията на един химик, нает от някаква лаборатория в Страсбург. Този честен човек бил ужасен, когато открил, че е станал съучастник на кражба. Той изрично потвърди, че козметичните продукти, които искате да правите във фабриката си в Бреда, са възможни единствено благодарение на кражбата, извършена на улица «Версинжеторикс». Това не е всичко — една жена на име Татяна Попинска работеше при госпожа Ман. Тя е изчезнала. А с нея са изчезнали и други формули. Но и тук нещата не свършват — едно анонимно писмо ни информира, че вашият главен сътрудник Вилфрид Мееюс е изпратил въпросната Татяна Попинска в Съединените щати, като ѝ е връчил десет хиляди лири стерлинги като възнаграждение за кражбата, дето сте я принудили да извърши. Утежняващо обстоятелство — вашият Мееюс е накарал нещастницата да пътува под фалшивата самоличност на Аугуста Шлегел, родена в Кьонигсберг, Източна Прусия. Аз проверих — истинската Аугуста Шлегел е покойница от двайсет години. Смъртният акт беше прикрепен към анонимното писмо. А ето и заверен препис от него. Други факти, господин Вай Ейкем? Като например този — трима френски граждани от руски произход са готови да се закълнат, че са видели как в един вход Вилфрид Мееюс е предал фалшивия паспорт и билета за парахода на предполагаемата Аугуста Шлегел. Освен това ние я издирихме в Ню Йорк. Пред един съдия тя даде показания и те са тук — твърди, че изобщо не е разбрала какво сте я накарали да направи. Следователно може да се приеме, че вие и вашият съучастник сте си послужили с тази нещастница, за да прикриете кражбата си“.

На това място от обвинителната реч Ван Ейкем се опита да се защити — ако се приеме, но само ако се приеме, че той е дал на Татяна Попинска пари, то е защото тя е гениална химичка и козметоложка и той би купил от нея...

Поли Туейтс недоумяващо повдигна вежди:

— Каква е тази зловеща шега, Ван Ейкем? Татяна Попинска, онази, която работеше на улица „Версинжеторикс“ в лабораторията на госпожа Ман беше чистачка. Та тя беше свършено неграмотна и не би могла да разпознае дадена химическа формула от бележката за газта!

Освен това е омъжена, има три деца (неизвестен благодетел е платил и техните билети до Ню Йорк) и изобщо не е ходила в Страсбург. Никога. Тя дори не знае къде е Страсбург.

... Кражба, съучастие в кражба, многобройни нарушения на законите за индустриалната собственост, изработване на фалшив паспорт, фалшификации и използване на фалшификации — списъкът с прегрешенията на Ван Ейкем беше дълъг. Още повече че към вече цитираните свидетели се прибавиха двама други, и то сериозни — шотландците Рамзи и Рос, чиято честност не подлежи на съмнение (говореше се, че Нейно величество ще направи Рос благородник), са му разказали, на него Туейтс, че са се отказали от съдружието си с холандеца, най-вече поради съмненията си в почтеността на последния и поради някои много неприятни слухове.

— Както и това писмо, което сте изпратили на госпожа Жана Фугарил, обещавайки ѝ да я назначите през септември с тройно, дори четворно по-голямо възнаграждение от това, което ние ѝ плащаме. Слава Богу, госпожа Фугарил е самата честност — тя ми съобщи за позорното ви предложение. Ван Ейкем, вие сте направо за затвора. Клиентите, които представлявам, се ползват с подкрепата на всички правителства. Ако се съмнявате, попитайте Рамзи и Рос. В най-добрия случай ще сте професионално и обществено съсипан. Но аз ви казах — човек съм на компромисите...

Накратко, Поли би могъл да успокои клиентите си, ако Ван Ейкем се съгласеше да им даде под наем двете си фабрики и повечето от помещенията си с договори за по десет години.

И ако направо хване пътя за Батавия, в Холандска Индия, която според Поли изобщо не е трябвало да напуска.

— Той замина ли, Хана?

— Да. Когато милият Поли му доказа, че не блъфира и когато научи от Рамзи и Рос предполагаемата самоличност на „истинските господари“. Перспективата да се опълчи срещу цяла благородническа Европа го обезсърчи. И аз бих се обезсърчила.

— Хана?

— Да, Лизи.

— Я пак ми изиграй Татяна Попинска.

— Подигравчийка. Току-що го направих. Няма цял ден с това да се занимаваме.

— Все пак е учудващо, че Ван Някой си не те е разпознал.

— Той почти не ме погледна в „Риц“. А и в Страсбург не ме видя по-добре. Освен това носех по един юрган отпред и отзад. И плитки, очила и мазнина по лицето, мазнина, смесена със семки от черница — отврат.

— А какво стана с истинската Татяна Попинска?

— Тя винаги беше мечтала да емигрира в Америка. Аз платих пътуването на мъжа и децата ѝ. Нищо не разбра, но направи всичко, което я накарах. Последният път, когато получих новини за нея, беше през 1949 г. Един от внуците ѝ току-що се беше дипломирал във военноморското училище в Анаполис. Беше пощуряла от щастие. Тя все така не знаеше да пише, но десетте хиляди лири на Ван Ейкем, най-разумно вложени от Поли, продължаваха да я издържат.

Замълчаха.

— Хана?

— Да, Лизи, зная.

— Ти наистина си била страхотна като си помисля.

— Благодаря. Мисля, че за Ван Ейкем това беше най-страшното: остави се да бъде преметнат от жени. През деветнайсети век!

Мълчание. Здрачът скриваше неподвижната водна повърхност пред двете възрастни дами.

— Колко време продължи битката ти с Ван Ейкем?

— Тринайсет месеца — от април хиляда осемстотин деветдесет и осма до май хиляда осемстотин деветдесет и девета.

— А ти все така нямаше новини от Мендел, следователно и от Тадеуш?

— Все така. Наближаваше краят на май, а след писмото от Ница Мендел не ми беше дал повече знак за живот.

— Тревожеше се, а?

— Тревожех се, Лизи. Страшно много. Тогава бях готова да дам дясната си ръка, за да разбера къде е Мендел...

[1] Добър човек (англ.). — Б.пр. ↑

24.

АЗ НЕ БИХ СЕ ВЛЮБИЛА В КОГО ДА Е

Дребен италианец с гъсти мустаци на карбонар стоеше пред Мендел. Ръкомахаше с късите си ръце и сипеше порой от думи с необузdana словоохотливост. Очевидно предлагаше нещо, продаваше или купуваше някаква услуга... за пари.

— Не разбирам и пукната дума от това, което ми дърдориш — каза Мендел на френски и лъжеше страхотно, но съвършено добродушно.

... Като прекалено добро дете: хвана дребния италианец под мишниците, повдигна го почти на метър от земята и го постави зад себе си. Мина. Черният му, леко премрежен поглед, който привличаше любопитството на доста жени навсякъде, където отидеше, този поглед не изпускаше четиримата души, които бяха на осемдесет-сто метра от него и вървяха по една стара уличка на Рим, близо до площад „Навоне“. Двама младежи и две млади момичета, очарователни със светлите си летни рокли, сламените си шапки с широки панделки и с чадърчетата си. Мендел не знаеше какви са. По краката би казал, че са англичанки, само дето зъбите им не бяха толкова големи. Чул ги бе да говорят на английски с доста гъгнещ акцент. По-скоро беше склонен да ги причисли към американките. Едно беше сигурно — бяха богати, поне едната от тях. „Дворецът“, с пряк изглед към Пинчо, от който бяха излезли преди два часа, не беше от местата, където човек живее, когато е беден. Мендел дори беше забелязал две от онези гадни смрадливи коли без коне, целите от желязо, които според него изобщо не струваха колкото един брусък. Беше се притеснил девойките да не се качат в тях заедно с кавалерите си. Защото в такъв случай щеше да има твърде глупав вид, хуквайки след машината...

А двамата младежи познаваше прекрасно. Вече от двайсет и три дни ги следеше, без изобщо да се покаже. Но не можеше и да прекъсне преследването — тия проклетници пътуваха непрестанно, не оставаха повече от два дни на едно място. Чак да си помислиш, че го правеха нарочно, за да го дразнят.

Беше хванал дирята им в началото на месеца. Не съвсем случайно — беше разбрал, че отиват в Генуа, един от управителите на хотел „Париж“ в Монте Карло беше дочул някакъв разговор на немски. Тъй като пристигна един ден по-късно, той успя да ги настигне и едва не се сблъска с тях в момента, когато излизаха от една среща при някакъв музикант, който бил много известен, Джузепе Верди. От този миг нататък той не ги изпусна. Следвайки ги по петите, прекоси цяла Италия. Мъкнаха го до Неапол, на остров Капри и други слънчеви места (адски беше горещо и ако трябваше да избира, Мендел би предпочел сибирския студ). Бяха отсядали в един Господ знае колко странноприемнички, явно нямаха много пари, но все пак им бяха достатъчно поне за толкова. А след това със същото безгрижие на летовници бяха отишли чак в Рим, където се намираха от три дни.

Но веднага бяха предупредили съдържателя на хотела си, че ще останат само една седмица.

Единият от двамата младежи, разбира се, беше Тадеуш Ненски. Той изобщо не изглеждаше на двацет и седем години. На вид беше по-млад от спътника си, който, според проучването на Мендел, беше точно на двацет и четири години.

За този спътник Мендел знаеше само две неща — беше немец, знаеше френски, а в странноприемниците неизменно даваше адреса на една къща в Париж. Името му не говореше нищо на Визокер.

Кой, по дяволите, изобщо бе чувал да се говори за Райнер Мария Рилке?

„... Не се самонавивай, Мендел — надяваше се, че тези двамата нанкат заедно. Макар че жестоко щеше да нараниш Сополаната, щеше да ти дойде много добре, ако Тадеуш беше станал педал и предпочиташе мъжете пред жените. Надежда, от която се срамуваше, но беше подхранвал известно време и която не се оправда: няма съмнение, че младежите обичат госпожиците, особено полякът. Той прекрасно умее да ги подхваща: в Соренто за нула време, само с една размяна на погледи, омая онази много красива жена, дето живееше в не по-малко красива вила. Ако не беше Рилке, на когото беше започнало да му доскучава, той вероятно още щеше да е в леглото на дамата. В Генуа и Флоренция беше същото, полякът напразно беше платил

стаята си в странноприемницата, защото не живя в нея: две брюнетки му бяха попречили. Признай си, Мендел, дори това да те дразни, той обича флиртовете почти колкото теб...

... Защото е страшно красив, кучият му син!“

Именно тази констатация (а тя дойде незабавно, в мига, когато в Генуа зърна Тадеуш (дотогава той не го бе виждал), най-много вбеси Мендел. И в това отношение се беше надявал... Надявал се беше, че Хана малко е попрехвалила хубостта на своя студент, че го е идеализирала и го гледа с очите на влюбените... „Все пак може да се поспори за тази любов, която тя мисли, че изпитва. Просто се е привързала силно към него, още от седемгодишна възраст; изобщо не е успяла да дойде на себе си от голямото очарование и оттогава упорства с невероятен инат, както във всичко, което захване. Ето как едновременно може да си най-умната жена на света... и глупава като пън...“

Но не. Страшно-е-красив-кучият-му-син. От двайсет и три дни Мендел скандираше фразата наум; предъвкваше думите бясно. Този Тадеуш беше не само хубав, но и елегантен. Нека си признае честно — имаше класа. За три седмици наблюдение Мендел бе имал време да установи всичките му качества. Дори бе разгледал студента съвсем гол, докато се бе къпал с приятеля си немец и две доста хубави, също толкова разсъблечени момичета, в Анакапри, под замъка на Барбароса: „А ти наистина изглеждаше смешен, проснат като мида между две скали, докато наблюдаваше компанията с бинокъла си“.

Полякът беше великолепно сложен, няма съмнение.

След като първите му надежди бяха пропаднали, Мендел си беше създал други. Когато си хубав като този тип, непременно си глупав, изпълнен със самонадеяност и невероятно самодоволство, пълен кретен...

Но Визокер започваше да се съмнява и в това отношение. Случката със стихосбирката, която му помогна да открие Тадеуш, вече беше показателна. Започвайки издирването си през януари, Мендел най-напред се беше срещнал в Прага с Мариан Каден. Малкият беше пораснал, беше се развил във всяко отношение, но почти роднинската близост, зародила се между двамата мъже по време на голямото варшавско прегрупване, когато бяха умрели Пинкош Клоц, Пелте Вълка и някои други, се беше пробудила още щом го зърна. Двамата с

Мариан отново си бяха допаднали чудесно. Може би заради общата си привързаност към Хана. Но и заради голямото сходство помежду им, сякаш бяха баща и син и сякаш беше просто грешка на природата, че не ги беше направила роднини. Мариан съобщи на Мендел резултатите от собствените си издирвания. Мендел беше поел щафетата. Беше отишъл във Варшава. Беше открил някаква следа, от периода след неговото арестуване наистина, но много стара, за да свърши работа. Нищо в щетъла на Хана, нищо и в съседното католическо село. Идеята на Мариан да порови из книжарниците породи у него друга. Хана беше казала, че Тадеуш щял да стане писател — беше го казала на седемгодишна възраст наистина, но когато човек мисли като нея...

Ето защо подхвана издателите един по един. Имаше още едно затруднение — Тадеуш би могъл да издава на полски, руски или немски, та дори и на френски; иди разбери на кой език пише! Освен това може би си е променил името; дори е сигурно, било защото се страхува от омразата на Добе Клоц към него, която дори бе пуснала по следите му царската полиция; било по друга причина — писателите са особени типове, както е известно.

Три месеца по-късно, в Мюнхен, откри един осведомен издател. Да, човекът беше публикувал стихосбирката на един висок млад рус, наистина рядко красив мъж, който казал, че се нарича Терънс Нюман; авторът не му ли е оставил адреса на някоя банка, където да преведат авторското му възнаграждение?

Авторско възнаграждение! Осведоменият издател се изхили: стихотворенията на Терънс Нюман, издадени на немски, се продавали още по-зле от тези на други мечтатели, чиито творби е достатъчно луд да издава:

— Отпечатах триста екземпляра от стихосбирката и до днес, има вече три години, съм продал девет.

— Купувам десет — отговори Мендел, — така изведнъж увеличавате двойно продажбите. Каза ли нещо за себе си този Терънс Нюман, който се подписва Томас Немо?

Не много. Терънс-Томас-Тадеуш Нюман-Немо-Ненски е споменал, че живее в Америка, понякога идва в Европа...

— Къде в Америка?

— В Ню Йорк мисля.

... Да, младият мъж бил много елегантно облечен, имал вид на финансово обезпечен; в Мюнхен бил отседнал в един от най-добрите хотели...

— Датата на идването му?

Август 96-а.

— А стихотворенията му струват ли нещо?

Осведоменият издател погледна Мендел оскърбено — издава само неща, които му харесват, и това обяснява защо самият той е на ръба на разорението, а стиховете на Нюман са сред онези, които се гордее, че е издал.

— Това момче има перо и свой облик. Бих казал, че има бъдеще като писател...

„Както винаги Сополаната излезе права — помисли си Мендел почти съсипан. — По дяволите!“

Банката в Ница не беше получила други пари, освен първите десет франка, с които е била открита сметката. Все пак насочиха Мендел към хотел „Париж“ в Монте Карло. „Господин Нюман го спомена.“

Мендел отиде там — никакъв Терънс Нюман не бе отсядал.

Нито Немо или Ненски.

Вече беше 15 април. Мендел започна да обикаля всички хотели в Монте Карло, после по целия Лазурен бряг, но повечето от тях бяха все още затворени. Потропа на вратите на всички вили, купени или наети от американци. В повечето случаи напразно: бяха пусти по това време на годината. След известно време, в Кан, пътят му се пресече с този на една поразително красива жена, която блестеше в кожите си и в колата си без кон, но с шофьор. Едва зърнатото лице му напомни някого. Нужни му бяха три дни, за да я назове с името ѝ: Ребека Аниелович, Ребека, която работеше при Добе Клоц със Сополаната. Най-после той успя да се добере до величественото имение на хълмовете на нос Фера: госпожа Сингър, от Парк авеню в Ню Йорк, току-що бе отплавала към Гърция с яхтата на съпруга си и с приятели, тя просто е минала оттук...

Не, сред приятелите ѝ няма висок, рус и красив млад мъж...

Поради липса на по-добро Мендел се върна в хотел „Париж“. Служителят от банката в Ница все пак го беше уверил, че господин Нюман често отсяда там, когато е в Европа. Мендел отново разпита

един по един служителите на хотела. Това му отне два дни, с тази тяхна система на смени. И тогава следата се потвърди — един от сервитьорите беше млад швейцарец от Лугано. Той познаваше един Нюман, като този, описан от Мендел: „... Но името не е Терънс...“ — „Томас? Тадеуш?“ Да, точно така, Тадеуш Нюман. Той не е клиент на хотела, а само посетител в бара. Идва всеки път, когато е в Монте Карло. Често с жени, но (швейцарецът се усмихна възпитано) рядко едни и същи и винаги много красиви.

А Нюман е в Монте Карло всеки път, когато работодателят му пребивава там, във вила Босолей. Работодателят му? Много богат американец на име Джон Д. Маркам, който като че ли е бил посланик на Съединените щати в Санкт Петербург. Нюман му е секретар от години.

— А Тадеуш Нюман тук ли е сега?

— Нямате късмет, господине. Тъкмо вчера замина на пътешествие из Италия, чух ги да си приказват, че ще посетят прочутия маестро Верди в Генуа. Говоря в множествено число, защото господин Нюман е с приятеля си господин Рилке, който пък е секретар на великия скулптор Роден...

В Рим четворката току-що бе влязла в един антикварен магазин на улица „Коронари“. Мендел се подпря на стената на една църква. За пореден път извади от джоба си сборничето със стихове, издадени в Мюнхен под името Томас Немо. Общо трийсет и две страници, двайсет и шест стихотворения. Беше ги чел и препрочитал, но оставаше все така объркан. Не че не разбираше думите. Ала какъв е този похват да се редят стихове, които дори не са равни помежду си и които, как да се каже, не се римуват. „Свободни стихове, беше му обяснил осведоменият издател с такъв тон, сякаш съобщаваше готварска рецепта на канибал. Чели ли сте Жюл Лафорг? Не. А Ведекинд? И него не. Знаете ли поне да четете?... Естествено, това не е Дюма или Пол Февал. Но е литература и то от най-стойностната. Момчето е, ако щете, от импресионистичната школа. Разбирате ли?... Не, вижда се, че не разбирате.“

Мендел щеше да го фрасне.

Четворката излезе от антикваря. През следващите два часа извървяха стотици километри в Рим, спираха тук, спираха там, отново тръгваха и отново спираха да се прехласват по някоя витрина. Мендел ги следваше и изчакваше; ненавиждаше да обикаля градове. Най-после се прибраха в Пинчо. Вечерта нямаше да излизат повече. Очевидно прилепчетата бяха поканили Тадеуш и Райнер у тях. Чудесен морал, Сополаната щеше да остане много доволна.

Мендел прекара нощта при една римска госпожа, срещната случайно, но още на другия ден отново тръгна да обикаля Вечния град, следвайки четиримата, понякога с файтон. На два-три пъти забеляза (с раздразнение, което го учуди) милувките, които си разменяха полякът и по-хубавото прилепче. Знаеше името ѝ: беше американка и се казваше Мери-Джейн Галахър; дъщеря на един свръхбогат (естествено) индустриалец от Чикаго. Явно, опасността от женитба беше реална, защото се държаха като официални годеници.

Три дни по-късно обаче двойките се разделиха. Тадеуш и приятелят му взеха влака за Франция, защото отпуските им на секретари бяха свършили. А в Ница двамата млади мъже на свой ред се разделиха. Мендел проследи поляка до Монте Карло. Самият той отново се озова при жената, която вече му бе предложила постелята си последния път. Научи я на нови игри в леглото. Попълни сведенията си за Джон Д. Маркам и за неговата програма. Посланикът, днес пенсионер, май пишеше спомените си от престоя в руския императорски двор и щеше да дойде в Европа след известно време. Естествено, Тадеуш го чакаше.

Следователно Мендел можеше да се прибере във Виена. Но искаше съвестта му да е чиста. Изчака още почти седмица, дебнейки подходящ случай. Такъв му се представи, когато Тадеуш се качи сам в една кола без коне, марка „Рено“ — „този мръсник наистина умее всичко!“ — и замина за Ница. За щастие бе осведомил за намеренията си камериерките във вила Босолей, една от които случайно бе намерила Мендел съвсем по свой вкус.

В Ница полякът прекара часове в една библиотека, преспа в хотелчето на пристанището и на следващия ден все така безгрижно отиде да поскита из пазара на цветята.

Именно там Мендел го доближи, застана до него и се престори, че иска да купи букет карамфили, но знае само руски.

Заговориха се.

След пет дни Мендел беше във Виена.

— Изобщо не разбирам какво става — му каза Мариан. — Станала е...

— Луда. Но тя винаги е била такава, какво е различното?

— ... станала е странна. Първо, постоянно ме следи. Обикновено ме оставя да работя спокойно, има ми доверие. Но откакто сме във Виена, не само че не ме пуска да замина, но и тя не мърда оттук. Или отсъства два-три дни по някоя спешна работа и веднага се връща. При всяко връщане е като орел, който кълве. По мен.

Мендел се засмя.

— Аз няма, разбира се, да кажа на никой друг, освен на вас — продължи Мариан. — Но това наистина ме тревожи, питам се какво я прихваща. Има проблеми с един холандец, но това не е истинската причина. Освен това въпросът е почти уреден. Не, има друго нещо, заради което е странна. Отложи датата за откриването на козметичния салон. А можехме да го открием. Всичко е готово. Цял екип козметички дойдоха от Париж и обучиха тукашни момичета, които са напълно готови. Никога не сме се старали толкова и не разбирам защо — Виена не е по-важна от Берлин. А в Берлин ми беше отпуснала юздите, едва дойде да хвърли едно око.

Очите на Мендел огледаха лицето на младежа. Изведнъж се сети: „Правилно си казвах, че нещо в него се е променило“. Попита го:

— Тя как се казва, Мариан?

— Хана?

— Не се прави на глупак.

Пристъпване от крак на крак, после:

— Гризелда.

... И Мариан заразказва как е омаял, без особено старание, австрийската секретарка на Хана, една много нежна и срамежлива русокоска, и изпитва известно угризение, че всъщност я е развратил... „За бога, не може да бъде! — помисли Мендел, — тя му е отворила очите! Сополаната е страхотна!“

Мариан говореше ли, говореше за Гринцинг и неговите кръчми, за танци, а като станало дума за танци...

Мендел подскочи:

— *Какво прави Хана?*

— Учи се да танцува. С помощта на един музикант, много известен във Виена, на име Йохан Щраус. Взима уроци от церемониалмайстора на Хофбург. Хофбург е императорският дворец.

В апартамента на Хана близо до канцлерството имаше трима банкери и още толкова търговски посредници. Както обикновено, поканила бе мъжете да седнат, а тя самата бе останала права, разхождаше се и от време на време дори заставаше за дълго зад тях и гледаше тиловете им с бледите си очи. Беше се усмихнала на Мендел и му беше казала, че може да влезе, да остане, да присъства на съвещанието, да седне. Беше седнал и през следващите два часа я бе слушал ту на английски, ту на френски или немски да дава разпореждания, да иска обяснения, да посочва някоя грешка и дори, само в един случай през този ден, да се усмихва с леден поглед и да казва: „Струва ми се, че би трябвало още да помислите“, което на нейния език означаваше горе-долу: „Продължавайте да ми отказвате това, което искам и да ми досаждате по този начин и аз ще забия зъби в гърлото ви и ще изсмуча кръвта ви до последната капка“.

По онова време тя вече имаше между двеста и триста хиляди лири и така както бяха тръгнали нещата, след пет години щеше да ги утрои или учетвори.

Мъжете си отидоха.

Мълчаха.

Сивият поглед се впи в Мендел. Не си бяха разменили нито дума, но тя изведнъж се обърна с широко отворени очи и се хвана за плетения шнур на едно перде, за да не падне.

— Къде е той, Мендел?

— Монте Карло. Ще бъде там до края на август.

— Добре ли е?

— Да.

— Женен ли е?

— Не.

... Но тя, разбира се, бе доловила лекото колебание.

— Ще се жени ли?

— Ако го оставиш. Една американка на име Мери-Джейн Галахър.

— Богата?

— Много богата.

Той започна да ѝ дава подробен отчет. През цялото време, докато говореше, тя не го прекъсна и остана неподвижна и безразлична, заела мястото си зад бюрото и отпуснала върху него малките си бели и толкова нежни ръце, които дори не трепваха. Мендел каза, че е успял да възстанови целия маршрут на Тадеуш от деня, когато, изгонен от Варшава от Добе Клоц, е отишъл в Париж. Във френската столица студентът си намерил работа в един ресторант в квартала около Операта, отначало като мияч на съдове, но много бързо, благодарение на външността си, станал сервитьор. Доста време работил, преди да събере достатъчно пари да се върне в Полша...

— Във Варшава?

— Да.

— Било е глупаво — полицията го е търсела.

— Очевидно това не го е стреснало.

— Кога е било това?

— През юни. Ти вече не си била там. Вече си била тръгнала за Данциг.

— Защо се е върнал?

— Представа нямам.

— Мендел.

Но Мендел повтори:

— Представа нямам, Хана.

Тя тръсна глава.

— Продължавайте, моля ви.

... Тадеуш не останал дълго във Варшава. Може би наистина заради полицията. Макар че прокурорът, който така искал да го хване, бил преместен от царя, очевидно по други причини. Тадеуш се върнал в Париж, хванал се отново на същата работа, до деня, когато сервирайки на една маса, чул някакъв мъж да казва, че търси секретар, който да знае поне руски и френски и да може да пише на двата езика. Тадеуш, обикновено твърде нерешителен, събрал всичката си смелост...

— Как научихте всичко това?

— Без подозрения, ако обичаш — просто отидох във въпросния ресторант. А отидох там, защото когато се е върнал във Варшава през юни 92-а, твойт поляк е разказал за него на един от своите състуденти.

— Изглежда правдоподобно.

— Не оспорвам. Мога ли да продължа, Сополанке?

— Да, преобични Мендел.

... събрал всичката си смелост и се представил. След няколко дни бил нает от господин Джон Д. Маркам, милиардер и личен приятел на президента Кливланд, избран два пъти в Белия дом. Маркам си издействал поста посланик в Санкт Петербург. Отначало студентът заминал с него за Съединените щати и там бил натурализиран под името Нюман. Заради руската полиция естествено...

— Сега е американец, Хана.

— Не ми пука.

Три години в Русия. Връщане в Америка през март 96-а. Маркам станал подсекретар...

— Това е нещо като заместник-министър там.

Но Кливланд напуснал Белия дом, заместен от някой си Маккинли, и добрият Маркам, който е на повече от седемдесет години, решил да се пенсионира и да напише мемоарите си, като прекарвал все повече време в Европа. Оттогава Тадеуш не е напускал работодателя си и повечето време живее в Ню Йорк и във Вирджиния. Срещнал е Райнер Мария Рилке у Огюст Роден, от когото Маркам купил една творба...

— Оттам е отишъл в Италия. Сега знаеш всичко... Хана, Мариан ми спомена за някакъв холандец, който ти е създавал проблеми.

— Те са решени, да не говорим повече за това. Носите ли стихотворенията на Тадеуш?

— Купих десет.

— Можели сте да ги купите всичките.

— Ще го направиш сама. Хана, Маркамови и Галахърови са много близки. Тази Мери-Джейн е прекарала миналото лято във вилата Босолей.

— Хубава?

— Да, не е лоша.

— Кестенява?

— Руса. Едно особено пепеляво русо, с лешникови очи.

— Висока.

— Доста.

Той прочете в очите на Хана следващия въпрос и го изпревари с отговор:

— Хана, тя е съвършено различна от теб. Почти с двацет сантиметра е по-висока, възхищава се с кратки възклицания пред паметници и цветя, има нужда да ѝ се помогне, когато слиза от кола или се качва по стълба. Едва ли знае дали хлябът струва едно пени или пет лири.

— Свири ли на някакъв инструмент?

— На пиано.

— И аз опитах — каза Хана спокойно. — Дебюси ми показва. После си взех учител. Резултат нула. Направо кръгла нула. Знае ли да кара кола без коне като Тадеуш?

— Да.

Най-сетне Хана помръдна, сведе глава, после я повдигна:

— Ще си купя една и ще се науча. Какво друго знае да прави, което аз не мога?

— Има милиард неща, които ти знаеш, а тя не. И...

„... Я си затваряй устата, Мендел Визокер. Много добре ти е известно, а и сигурно Хана прекрасно знае, че проблемът е тъкмо в това: смайващия брой неща, които тя умее и може да прави, възхитителната ѝ личност, нейния начин да управлява хората... чак до този нещастник Мариан, комуто е отнела девствеността... и света, вселената, пропастта, съществуваща между нея и една Мери-Джейн Галахър, която е едно обикновено богато момиче, от онези, за които всеки младеж може да се ожени почти спокойно, без особено притеснение, че ще бъде схрускан жив...“

— Дявол да го вземе! — извика Мендел, обхванат от внезапна тъга. — Хана, във Виена ли ще го докараш или ще се престориш, че го срещаш случайно в хотел „Париж“ в Монте Карло, като поръчаш специално пълнолуние?

— Виена.

— Защото всичко страхотно си изпипала, нали?

— Всичко.

— А ако не ти го бях намерил?

Тя се усмихна вместо отговор. Каруцаря отново видя изражението, което бе имала преди петнайсет (или може би седемнайсет?) години, когато той беше задал на седемгодишната Сополана един очевидно наивен въпрос. Сякаш тя винаги е била стара и мъдра и много опитна за всички неща в живота.

Тя втренчи в него непроницаемия си поглед и попита:

— И какво му разказахте за себе си?

— Кой ти е казвал, че съм говорил с него?

Тя поклати глава снизходително, сякаш го съжаляваше за тази тъй простовата лъжа:

— Няма начин да не сте говорили с него, Мендел. Следили сте го цял месец, че и повече. Най-накрая сте го заговорили. Защото сте искали да узнаете, освен всичките му качества, които сте установили — със съжаление, сигурна съм, — но сте ги признали, защото сте честен, искали сте да узнаете какво мисли.

Мълчание.

— Мисля, че още утре ще замина за Америка — каза студено Мендел. — Чаках достатъчно.

— Извинете ме, Мендел.

— Върви по дяволите.

— Ще се омъжа за него на 30 декември тази година. Тук, във Виена. На другия ден заедно ще танцуваме валс, в първия ден от Новата година и от новия век. После ще заминем на сватбено пътешествие. В Италия. Наела съм нужната къща, докато бях в Швейцария. Всичко е уредено.

— Моите най-добри пожелания — рече Мендел. А страшно му се искаше да заплаче, нещо, което дори сибирците не бяха успели да постигнат.

— Мендел, задължена съм ви повече, отколкото на който и да е мъж или жена, които съм познавала. Не заминавайте сърдит, моля ви...

Тя не мрънкаше, не се правеше на момиченце — говореше му спокойно, като мъж на мъж. Така че той най-сетне се реши да я погледне. Тя се бе изправила, съвсем мъничка зад бюрото, с очи, големи като на бухал. Това беше свръх силите му. Свръх силите му, заедно с тежестта на седемнайсет години общи спомени; дори да искаше, не можеше да изтрие от паметта си хилядите картини с нея: от първия път, когато я беше заварил сред огъня да танцува валса на

смъртта, изниквайки от дима и пламъците, до редовните му посещения в нейния щетъл, където я виждаше как израства на ум и бой; как през годините крилете ѝ укрепват; спомняше си как лично той я бе качил на бруска си и я бе отвел в града, без да престава да се тревожи за нея, как се възхищаваше на успехите ѝ, но ги бе очаквал, защото винаги бе знаел, че е изключителна. Дори след това, когато беше рискувал живота си за нея и го бяха запокитили в ада, докато тя се намираше на другия край на земята, връзката им никога не беше прекъсвала, никога; без онези скапани прекрасни писма от Австралия той може би щеше да се остави да умре; и щом беше имала възможност, тя се беше борила да го измъкне от Сибир, беше направила какво ли не; когато го беше намерила, беше пожелала да му дари поне половината от богатството си и щеше да сметне за нормално и честно, ако той беше приел; кой мъж, бил той баща или брат, щеше да му бъде верен като Сополаната?

„В крайна сметка тя не е виновна, че я обичаш, Мендел, не е виновна, че от стотиците жени, които си имал, тя е единствената, която успя да разчупи самотата ти на скитник. Затова спри да се самооплакваш, недей ревнува и не се гневи, че тя е отгатила и най-дребното от чувствата, които си изпитал към поляка. Тя е такава, ти няма да я промениш: ужасна с невероятната си проникателност и мания да властва и да управлява света..., но и чудесна в същото време. Най-доброто доказателство е, че ти я обожаваш и че не само ти я обожаваш. Естествено, притесняваш се като знаеш какво се готви да направи с Тадеуш, защото предчувстваш, че това между него и нея непременно ще завърши катастрофално... *След като сега много точно знаеш какво мисли Тадеуш, след всичките часове, през които разговаряхте с него на пазара на цветята в Ница...* Но може и да се лъжеш, не си безпогрешен. А тя сигурно си дава сметка какъв страхотен риск поема, като постъпва по този начин. Има право — не заминавай сърдит...”

Той се приближи до нея и я прегърна. Тя първа го целуна по устните, с разтворена уста, с цяла уста. Той отвърна на целувката. Отблъсна я и каза:

— Много е хубав, Хана. Наистина е много хубав, че и повече. Никога нямаше да мога да ти намеря подобен, дори да бях търсил сто години по света. Той е направо страхотно умен. Дори може би повече от теб, по свой си начин.

Тя затвори очи и тържествуващо се усмихна:
— Зная, Мендел. Аз не бих се влюбила в кого да е.

25.

ЕСЕН НАД ПРАТЕРА

Не бях за този век, но изживях в него първите двайсет и пет години от живота си... На Лизи, която през юли 1899 г. дойде при нея във Виена, тя не каза нищо.

Само ѝ съобщи, че Мендел е заминал за Америка, както и резултатите от издирванията на Каруцаря. Но не каза нищо или почти нищо за собствените си приготовления. По онова време не споменаваше и за случая Ван Ейкем, който окончателно приключи със заминаването — потвърдено от Поровете — на холандеца от Ротердам за далечна Холандска Индия. За всичко това, за своите трескави пресмятания и тревоги тя щеше да разкаже едва десетки години по-късно, когато и двете бяха вече много стари, а разликата във възрастта им отдавна бе изчезнала, през една от онези безбройни вечери, които щяха да прекарат заедно, насаме с десетилетията, наситени със спомени.

Тази Лизи, която слезе във Виена от Ориент експрес и идваше от Лондон за последното лято на деветнайсети век, беше невероятно весела. Тя бе удържала всичките си обещания към Хана. На седемнайсет години вече бе завършила образованието си. Направо блестящо. Засипана бе с дипломи, цял куфар. Научила бе из основи всичко, което едно момиче от доброто общество по онова време трябваше да знае: да бродира, седемдесетте и осем начина да се започне едно писмо, тънкостите на граматиката, латински и гръцки, малко смятане — това беше работа на мъжете, доста история (и коленопреклонното възхищение, което задължително трябваше да изпитва към такива ужасни главорези като Кромвел, Нелсън, Сесил Роудс и да свири на пиано, да съставя менюта в единомислие с готвачката, седемте начина да се покланя в зависимост от това дали е пред Нейно благосклонно величество или пред някой далечен братовчед на същата, малко поезия, но не много, деветте начина да се сервира чай, крайната недоверчивост, която трябва да се изпитва към чужденците (а чужденци или направо метеки^[1] са всички *пришълци*,

които не са от Британската империя), достатъчно география, за да има точна представа за империята, където слънцето никога не залязва (за останалата част на света виж рубриката „чужденци“), малко френски, за да може да дава нареждания на детегледачките и сервитьорите в ресторантите, да язди, заради лова с кучета, и някои доста мъгляви сведения за съществуването на един друг вид, наречен мъже, различим по мустаците, за един от представителите, на който трябва да се примири да се венчае, за предпочитане възпитаник на Оксфорд, Кеймбридж или Сандхърст, и от когото ще трябва да изтърпи някои докосвания...

— ... От типа: „Разтвори си краката и мисли за Англия, това е просто един неприятен момент, който ще мине“. О, Хана, мислех, че ще полудея, животът ми най-сетне започва! И то във Виена! Задушавам се от щастие, ей, не си ми казала, че си купила автомобил, каква марка е?

— Не променяй темата, ако обичаш. И ми отговори на въпроса.

— Не.

— Какво не?

— Нищо, дори и сянка от такъв, удържах на думата: никакъв любовник. Само позволих на трима или четирима да ме целунат.

— Зависи къде — отвърна Хана подозрително.

— Хана, би трябвало да се засрамиш, ти, която си имала седемдесет и двама любовници. Та те едва докоснаха устните ми. Внимателно следях ръцете им, както ми беше препоръчала. Но не беше нужно, те сякаш им бяха отрязани. Само едно лейтенантче едва не падна в корсажа ми, толкова се беше захласнал по него. Очите му бяха като кухненски ножове. Когато обаче го попитах знае ли позата на мисионера от Юнан^[2], едва не се просна на една носилка.

— Милостиви боже! — възкликна Хана.

— О, Хана, Хана! Та нали все пак ти ме научи на всичките тези неща.

— Проклетата чума, изобщо не съм ти говорила за никакъв мисионер. А и за никаква поза.

— Сигурна ли си? Значи съм сънувала. Можеш ли да караш тази машина? Гледай ти, прекрасно е. Ще ме научиш ли? Какво куфарите ми? Имам само деветнайсет. И сандъците, естествено. Оставих всичките си зимни дрехи в Лондон. Поли ме отведе на гарата и каза, че

това било достатъчно като гардероб. Между другото знаеш ли, че Поли се готви да се жени?

— Да.

— Време беше. Почти на четирийсет е. Когато един мъж остарее, може ли да направи деца на една жена? А, докато не съм забравила, получих пощенска картичка от Мендел Визокер, от Ню Йорк. Като телеграма е. Казва, че съжалява, дето не е могъл да ме види отново и че обича щраусите. Мило, нали? Добавил е и едно странно изречение: „Бдете над нея“. Очевидно „нея“, това си ти. Какво става? Защо Мендел ме моли да...

Тя най-сетне млъкна, водопадът престана да се лее. Огледа Хана, която точно в този момент спря даймлера пред сградата на канцлерството на Бохемия. Двете се познаваха прекалено добре...

— Господи, Хана, намерила си го, така ли?

Изчакаха да разтоварят всички куфари и сандъци, докарани с два файтона, повериха ги на двойката прислужници, които отидоха да ги разопаковат, и най-сетне влязоха в апартамента. Едва тогава се хвърлиха в прегръдките си, плачейки и двете, а Лизи каза:

— О, Хана, толкова се радвам за теб, толкова се радвам.

„И най-сетне ще го видя.“

За да привлече и задържи Тадеуш във Виена, отначало тя измисли най-невероятни планове. С нейното богато въображение, което с помощта на Лизи съвсем се развихри. Мислила бе за всичко. От най-обикновеното отвличане до екстравагантната машинация, при която някой виенски издател, на когото щедро ще е платила за това, да изпадне във възторжена възхита от стихотворенията на Тадеуш. И безспирно да твърди, че няма такъв прекрасен писател сред сътрудниците си. Той ще му предостави свободно време да пише книги, пиеси или стихове и дори ще го окуражава с неспирни субсидии, като истински меценат.

Подобно на Визокер, и Хана също бе прочела безброй пъти стиховете от книжката, издадена в Мюнхен. А този прочит я бе обърнал повече и от Мендел. Най-напред заради откритието какви странни неща имаше в главата на Тадеуш. Които дори тя не бе успяла да долови. Беше като да се разхождаш из градина, сънувана и

преброждана хиляди пъти, където познаваш и най-малкото камъче, и изведнъж да откриеш непознати цветя, които всъщност винаги са си били там. Измежду френските поети Хана бе чела Бодлер, Верлен и Рембо; чрез Андре Лабади се бе срещнала със Стефан Маларме в залеза на неговия живот; обичаше Хайне и Ведекинд, Дън и Йейтс; беше много по-посветена познавачка от Каруцаря. Четейки Тадеуш, тя бе поразена от неговия усет, дълбочина, от заряда на това, което изразяваше и всъщност разбра докъде се простираха нейните собствени възможности в сравнение с него. Друго нещо я бе развълнувало: тази чувственост, която струеше отвсякъде, чието съществуване тя дори за миг не бе усетила по време на срещите в стаята в квартал Прага. „Страшно се е променил или аз не съм съумяла да го видя такъв, какъвто е. Той е истински писател, способен да създаде свой свят, докато аз съм само читателка. Умът в тези случаи почти няма значение. Най-многого да разбереш, че нищо не разбираш. Той е творец, а не ти, ти само знаеш да печелиш пари.“

Обмислянето на всяка една от стратегиите ѝ за действие бе съпроводено с весели и мъчителни изживявания. Весели, защото ги обсъждаше с Лизи и това често бе довеждало до страхотни изблици на смях, когато заедно измисляха най-невероятни начини — как калабрийски бандити отвличат Тадеуш, а Хана го освобождава, препускайки с флаг в черно и наситено червено, начело на ескадрон от наемници, събрани измежду френските зуави^[3]. Или пък как турски еничари превземат с абордаж казиното в Монте Карло и съседния хотел „Париж“ и отвеждат Тадеуш в харем, където се оказва единствения обитател, под зорките очи на Мендел, облечен в шалвари и с ятаган...

Истеричен смях.

... Но винаги идваше момент, в който другата Хана, ледено прозорлива, слагаше край на игрите. Тя не подценяваше опасността, която Мендел наистина бе съзрял. „Това не е игра, Хана, с Тадеуш вече сте минали тази възраст. Не е и сделка, която сключваш. Опитай се поне един път да бъдеш обикновена, спонтанна. Дори да е единственият в твоя живот. Няма да ви е лесно да живеете с Тадеуш, на него може би ще му е по-трудно, отколкото на теб. Ще трябва страхотно да се владееш и много да го молиш да те понася. Не разваляй нещата от самото начало...“

Реши да пише. През последните дни на юли започваше писмото си около шейсет пъти.

Най-сетне го изпрати, след като бе протакала до последната минута.

Накрая Лизи, мълчалива и сериозна, напъха плика в кутията.

Тя пишеше:

Никога не съм преставала да мисля за теб. Искан ми се и ми е нужно да те видя. Бих предпочела да не ми отговаряш, ако срещата между нас ще е само за да говорим за миналото.

Подписа се просто „Хана“ и му съобщи трите си адреса — във Виена, Париж и Лондон.

Почти се изтерза, налагайки си да е кратка, да се представи в известен смисъл обезоръжена (освен може би трите адреса, които показваха, че е богата). Но тя удържа на решението си да бъде скромна. Да остави на Тадеуш правото свободно да избере.

Единствено престъпи условието, когато помоли Мариан тайно да пусне някого след Тадеуш, във вила Босолей или където другаде отиде. Причината: искаше да е сигурна, че наистина ще получи писмото ѝ. Не можела и да допусне, че би могла да чака със свито сърце отговора на писмо, което изобщо не е стигнало до получателя.

Претекст като всеки друг. Само че когато Мариан ѝ съобщи, че писмото е пристигнало цяло-целеничко и е получено лично, тя заяви, че сама ще плати на шпионина — частен детектив, дошъл специално от Англия. Всъщност тя нареди на човека да продължи наблюдението до нова заповед.

Тайно от Мариан и дори от Лизи.

Срамуваше се от себе си наистина, но това беше по-силно от нея: „Непоправима си, Хана. Има дни, в които те мразя“.

Пътуване до Париж през август и началото на септември. Завари там Клейтън Пайк начело на австралийската си глутница. Беше направо анексирал „Риц“. Макар смехът му да звучеше все така гръмовно, изглеждаше остарял. И както често се случва при дебелиите, едри мъже, с приближаването на смъртта той се бе стопил, сега кожата му беше прекалено широка за него... Но все още не се бе състарил дотолкова, че да се остави подвластен на тези едва четирийсет килограма розова и парфюмирана плът: „Каква е тази магария — при това си меря думите...“ — „Не ги мерете: още не е дошъл денят, когато ще ме уплашите, гигантско кенгуру такова!“ — „... тази тъпотия, която вашите адвокати са наприказвали на моите и според която...“ — „Да ме прелъстите междувременно, това да. Опасявам се от вас, Пайк, и от хубавите ви сини очи. Винаги съм обичала истинските мъже“ — „Да му се не види, не мога ли да се доизкажа? Не желая тия скапани пет процента от вашите сделки. Облогът си е облог“ — „Истински злорадствам, Пайк — ще получите парите, щете или не щете. Неумолимо, както би казал Поли“ — „Хана?“ — „Пайк, вие сте ми съдружник. Слава богу, все така седите на другия край на света и мога свободно да ви премятам...“ — „Хана!“ — „Да, скъпи мой Пайк?“ — „Ще пукна, Хана. Времето ми изтече“. Мълчание. Тя се доближи до него и го целуна: „Не говорете глупости, Пионер Пайк не може да умре“. — „Хана, ако ви бях срещнал в младостта си, един бог знае какво щях да сторя...“ — „Нямаше да ви се наложи да ме изнасилвате, във всеки случай — щях да скоча трупешката в панталона ви, какъвто сте си бил прелъстител още тогава.“ Той се усмихна и я помилва по бузата. Тя наистина изпитваше към него много нежност и приятелско чувство; той притежаваше всичко, което според нейното сърце един мъж трябваше да има: сила и приключенски дух и необходимата крехкост, та да можеше да го утешава, докато в същото време той те закриля. Беше от расата на великите пионери, дано този вид никога да не изчезне. Защото тогава тя, Хана, ще се почувства много самотна и това е два пъти по-страшно, защото е жена. Сигурно ще я поставят в някоя зоологическа градина.

Пайк: „Хана, според договора, който вашият загубен английски адвокат Туейтс ни накара да подпишем в Сидни, вие наистина трябва да ми давате пет процента. Добре, притиснат съм. Но дума да не става да ги оставя на наследниците си. И без това им оставям толкова, че

всичките да са богати. Ако искат повече, да се оправят, просто трябва да се докажат. Препрочетох този договор и зная как да си отмъстя за вашето негодяйство: там се казва, че след изтичане на срока вашите пет процента ще отидат при «моите законно посочени наследници»? Е, аз веднага ще си определя един: вашият втори син“. — „Аз нямам деца.“ — „Все един ден ще имате.“ — „Да, три.“ — „Чудесно. Значи парите ще получи второто, ако е момче.“ — „Момче ще е. Решено е. На какво ще се обзаложим?“ — „Дявол да го вземе, повече не се обзалагам с вас! Хана, поне знаете ли вече кой ще ви направи тези три деца?“ „Да.“ — „Сигурно е някой изключителен тип, щом сте го избрали.“ — „Изключителен е, Пайк.“

Предприела бе пътуването до Париж, защото работата ѝ го бе наложила; цифрите не спираха да растат с наистина неумолима редовност; получаваше предложения отвсякъде...

Направила го бе и защото вече не издържаше на очакването. Лаконичните доклади, които получаваше от Монте Карло, рисуваха един безнадеждно закотвен Тадеуш. Джон Д. Маркам, работодателят му, бе пристигнал във Франция, организираше соарета или посещавал такива. Понякога Тадеуш го придружавал на тези светски прояви, но с изключение на двата часа в края на предобеда, през които преписвал на хартия спомените на бившия посланик, той обикновено прекарвал повечето от времето в стаята си. Пишел. Не писма (детективът проверявал пощата), а нещо като пиеса, ако се вярва на прислужницата, подкупена от британския шпионин. „Така, мислеше си Хана, господинът не намира време да ми отговори, та дори за да ме прати по дяволите! Защо изпратих това гадно писмо, с което напълно се разкрих?“ Създаде бе цяла система, за да бъде незабавно осведомена по телеграфа, в случай че пристигне отговор, а тя не е в Лондон или Виена. „Пък и аз не му казах точно къде ще бъда...“

Двете с Лизи купиха зашеметяващо количество рокли. Рокли и всичко необходимо към тях. Тоалетите бяха единствената област, в която Хана прахосваше за себе си, докато бижутата я оставяха почти безразлична. Измислиха една игра и тя се състоеше в това, Лизи да отиде в някой от козметичните салони или в един от четирите магазина, отворени в Париж и да се преструва на възможно най-досадна клиентка. Щом Лизи си излезеше, появяваше се Хана.

Отначало ролята на таен агент се харесваше на младата австралийка, но после разбра, че е жестока, и се отказа от нея.

Хана се сдоби с осем платна, за по дваайсет франка всяко, от една странна птица, за когото Гоген я бе уверявал, че е... своеобразен талант. Мъжът беше малко под шейсетте, имаше засукани мустаци, щръкнали вежди и горда брадичка, на главата нахлупена шапчица и съвършено самодоволен вид. В първия момент Хана реши, че е глупак, малко по-късно заключи, че е пълен идиот; след съвещание с Лизи постановиха, че е по-скоро комичен и затрогващ безумник, страхотен самохвалко. Беше бивш служител на митницата Ванв на име Анри Русо. Разказваше им за експедициите си в Мексико (където изобщо не бе стъпвал, дори самият Гоген бе убеден в това) и с помощта на пантограф^[4] прерисуваше лъвовете от една брошурка на магазините „Лафайет“. Творбите му обаче много се харесваха на Лизи: „Когато родя дванайсетте си деца от Мариан, ще има с какво да им украся стаите. Защо го наричат Митничаря“.

Лизи няколко пъти се бе виждала с Мариан. Както самата заяви, беше очарована, че той си има любовница: „Нека сега си полудува, защото после ще го държа под око“. Тя сякаш наистина възнамеряваше да се омъжи за варшавянина (който все още не беше в течение на проекта и изобщо не предусещаше брачния меч, надвиснал над главата му). Хана бе изненадана от търпеливото упорство на младата Маккена. Имаше и друг повод за изненада: поведението на самия Мариан. Противно на опасенията, които бе хранила, Мариан не се бе привързал кой знае колко към Гризелда; връзката му с нея напълно го бе освободила от задръжките и след три или четири седмици той сам си намери нови приятелки. На които посвещаваеше точно необходимото време, точно толкова, колкото му отнемаше да се нахрани или подстриже между две срещи със собственици или домоуправители на сгради, с някой тапицер или banker, стига да не беше заминал на проверка. Създавайки групата на Поровете, той естествено бе подбрал предимно жени и причините бяха ясни: в козметичния салон един мъж нямаше да остане съвсем незабелязан...

Трета изненада за Хана от страна на Мариан — сред петте млади жени, които бе избрал да бъдат Порове, беше и Гризелда Вагнер, дотогава модел на Климт!

— Самата ти я беше наела като секретарка, Хана. Значи си видяла у нея и качества, а не само красотата ѝ. Помислих и открих — Гризи страшно обича да се конти и да се държи непоносимо с низшия персонал в магазините и салоните. Не беше лошо, но имаше нещо още по-хубаво — вродена склонност към шпиониране и вкус към превъплъщаването...

„Дали пък случайно не ме взима на подбив?“, помисли Хана, готова да прихне, но съзря по лицето на варшавянина единствено крайно спокойствие.

— ... и вродена любов към пътуванията — продължи Мариан най-невъзмутимо. — Има доста добра памет и е достатъчно честна, когато я наблюдаваш. А аз естествено ще я наблюдавам. Трябваше да се научи само да внимава с цифрите. Научи се. Вече е почти един от най-добрите Порове. Все още ли искаш да замина за Америка?

— Да.

— Тогава на трийсети септември се качвам на „Маджестик“ на „Уайт Стар“. Ще бъда в Ню Йорк една седмица по-късно. Събрах някои сведения. Според господин Туейтс и други хора, с които се консултирах, там имат едно Пето авеню, което е много елегантно. Мисля, че може би трябва там да отворим твоя козметичен салон. Ще видя.

— Добре.

Сега вече тя беше сигурна, че преди малко, говорейки ѝ за Гризелда, той леко се бе пошегувал с нея. Не му се сърдеше. Напротив — досещайки се за хитростта ѝ, която тя бе използвала, за да му отвори очите, той напълно бе оправдал очакванията ѝ. „Невероятен късмет имаше, Хана, че го срещна...“

Той попита безпристрастно:

— Искаш ли да се върна за сватбата ти?

Издържа погледа ѝ.

— Ти ще имаш доста работа — отговори тя. — Пък и това ще бъде една доста особена церемония.

... На която може би нямаше да присъства младоженецът.

Защото дните минаваха, без да донесат нищо в един или друг смисъл. Не само че Тадеуш не даваше никакъв знак за живот — „може

да е хвърлил писмото ти, без да го прочете“, — но и в един свой доклад от 6 септември частният детектив сигнализира, че не след дълго Джон Д. Маркам ще отпътува за своята Вирджиния. Заминаването му щеше да е скоро, след няколко седмици. А всичко сочеше, че ще отведе със себе си и своя секретар. Колкото и изключително здрави да бяха нервите на Хана, колкото и да беше силна вярата ѝ в собствените изчисления и изводи, тя преживя този период в нарастващо безпокойство, което дори трескавата дейност, в която се потопи, не успя да усмири. Задържа се в Париж повече от предвиденото, въпреки инстинкта, който ѝ подсказваше, че трябва да бъде във Виена. Жулиет Ман работеше начело на екип от шест души, четири от които бяха жени. Една от дейностите им беше разработката на пръчици с оцветител за устни, в чието бъдеще Хана безкрайно вярваше.

На групата студенти, чийто състав се променяше в началото на всяка учебна година, тя възложи проучване за парфюмите. Пазарът беше доста задръстен, вече съществуваха повече от петстотин вида благоухания и над една трета от тях бяха създадени от къщата „Герлен“ (съществуват също „Любен“, „Хубиган“, „Дорен“ и много други като „Молинар“, „Роже“ и „Гале“). Но предизвикателството, отправено към химиците бе преобърнало всичко. Според Хана на път беше да се роди нова, по-модерна парфюмерия. В която синтетичните продукти, получени в лабораторни условия, щяха да заместят естествените аромати, да снижат себестойността и най-вече да позволят създаването на уникални парфюми. Очевидно бъдещето беше там. От лабораторията на Политехниката Хана нае още две химички, бивши колежки на Жулиет и им повери една нова лаборатория, на два етажа, близо до работилницата за гоблени. Възложи им задачата да създадат „Хана“, който тя съвсем скромно желаше да бъде най-скъпият и най-люксозният парфюм в света (той щеше да се появи едва през 1905, в същата година като „Ориган“ на „Коти“). Както и да създадат по-евтини козметични продукти, пълна и по-достъпна гама. Последните ги искаше възможно най-бързо. Не понасяше мисълта, че в магазините ѝ би се продавало нещо, което не е произведено от нея. Названията? Състави цял списък с помощта на атласа и спомените си — имена на острови в южната част на Тихия океан... имаше чудесни.

Посвети десетки часове да души смеси и да дискутира за кумарин, пиперонал, ванилин, изкуствен мускус и алдехид, учудвайки собствените си специалисти с познанията си.

... Дейност почти френетична и все пак разсеяна. Всеки отминал ден, дори всеки час бяха изтезание. До такава степен, че Лизи предпочиташе да мълчи или по-точно с нежно внимание да избягва всеки намек за онова, което би могло да се случи през декември, а това още повече потискаше Хана. Тя вече почти не спеше. Преследваше я една мисъл, която тя се мъчеше да пропъди: да се качи във влака по линията Париж — Лион — Средиземноморието и да отиде право на юг, да се втурне към портокаловите дървета и палмите на Лазурния бряг. Да застане пред Него и да му каже нещо импровизирано или пък внимателно подготвено. И да разбере най-сетне какво мисли Той. „Трябваше да обсипя Мендел с въпроси, да му се моля, ако е нужно, усетих аз, че крие нещо от мен. Те са разговаряли часове, може би дни наред с Тадеуш; сигурно са говорили и за мен, мъжете винаги се разбират помежду си... О, Господи, Хана, страшно си глупава да обичаш така, особено след като са минали седем години!“

За да запълни безсънните си нощи, тя се опитваше да чете. Нито Лакло, а още по-малко Мелвил, „Потър“ и „Моби Дик“ тя обожаваше, успяваха да я измъкнат от отчаянието ѝ. Дори по-лошо, с жест, който тя прие за случайност, но който несъмнено участваше в дейността на нейното подсъзнание, тя отвори Оскар Уайлд (когото само бе забелязала в компанията на Хенри-Беатрис декоратора, на когото беше интимен приятел). Препрочете „Балада за Редингската тъмницата“, издадена предишната година, и без особена причина се разплака, защото думите и идеите ѝ се струват пророчески: *Yet each man kills the thing he loves, By each let this be heard, Some do it with a bitter look, Some with a flattering word. The coward does it with a kiss, The brave man with a sword...* [5]

Плачеше, както никога досега не бе плакала и нямаше да плаче, с едри детски сълзи и силни хлипания. Независимо от машинката в главата ѝ, която се хилеше и ѝ се подиграваше. „Защо не съм истински красива и съвършено глупава? Нямаше да съм толкова нещастна...“

Отиде за няколко дни до Лондон, макар да знаеше (иначе непременно щяха да я уведомят), че там не я чака никакъв отговор, но все пак се надяваше. Сесили Бартън потвърди онова, което и без това ѝ

беше известно: работата никога не бе вървяла по-добре. Неумолимият успех, обявен от Поли, вървеше напред и дори усилваше темпото си, а очакваните нови парфюми със сигурност щяха да увеличат печалбите. Имаше чувството, че съществува някаква неизбежна, взаимна обвързаност между съмненията и може би провалите в личния ѝ живот и професионалните ѝ успехи.

В Лондон Поли се ожени за Естел Някоя си, страшно аристократична и богата — притежаваше купища южноафриканско злато (като че ли имаше бури в тази затънтена страна в края на Африка). Естел не беше зашеметяваща красавица, ала за сметка на това беше умна и с чувство за хумор:

— Пол, когото вие наричате Поли, казва, че сте нещо като Наполеон във фусти, само дето сте разположили Булонския си щаб с пряк изглед към Бъкингамския дворец...

— И само дето Наполеон искал всички жени да са неграмотни — отвърна Хана, която всъщност беше бонапартистка, но наполеоновото женомразство винаги я бе дразнело.

Като сватбен подарък тя поднесе на двойката един от своите Клод Моне. Този, на който бе държала най-много — но какво би означавал подарък, ако не струва нищо? Сред седемстотинте или осемстотинте гости на сватбата имаше един млад мъж с долна устна като на нацупено бебе, който твърдеше, че съвсем скоро ще бъде депутат (той дори нямаше два-set и пет години), имаше смайващо остър ум, изглеждаше невероятно амбициозен и безпрекословно вярваше в щастливата си съдба. Виждаше се в най-лошия случай вицекрал на Индия. Покани Хана да танцуват. Както винаги тя отказа. Да, каза тя, знае да танцува и то добре, но е дала обет да не танцува до края на века. По негова молба тя му разказа как маже с кремове си (четиринайсет на брой до този момент) дамите от висшето общество. Обясни му го с онзи хапещ и саркастичен език, който използваше винаги, когато беше сигурна, че срещу себе си има човек способен да разбере словесните ѝ каскади. Той се засмя, седна до нея, побъбриха си цял час:

— Наричайте ме Уини. Или Чърчил, както искате. Ще предложите ли специална цена на жена ми, когато дойде при вас?

— Имате думата ми — ще упеторя цените. Това е най-малкото, което бих могла да направя за една бъдеща вицекралица...

На следващия ден той ѝ изпрати цветя и то не какви да е: розови рози, украсени с бодили, *бодливи почти колкото Вас*. Тя отвърна на мига като му изпрати най-голямата шапка, която бе успяла да намери (с диаметър сто и четирийсет сантиметра; всъщност това беше рекламният модел на един шапкар) придружена единствено със следните думи: *Надявам се, че ще Ви е по мяра*. За момент реши, че е отишла твърде далеч, подведена от естествената си дързост. Но не, същата вечер той накара да занесат у дома ѝ на площад „Сейнт Джеймс“ десет големи бъчонки страшно воняща и гранива свинска мас: *Скромнен принос към усилията Ви за женската красота*.

А на по-следващия ден се появи в козметичния салон, погали с одобрителни погледи продавачките, коя от коя по-очарователни, и я помоли да вечеря у една от лелите му, съвсем почтено, тъй като въпросната леля била най-малкото херцогиня. Тя отиде на тази вечеря, отиде и на други, понякога с двамата Туейтс, и не непременно с „Уини“, който между другото скоро щеше да заmine за Трансваал, за да се покрие със слава — той сам щеше да пише статии в своя възхвала, за по-сигурно.

От своя страна Мариан Каден замина за Ню Йорк.

Последно уточняване с Хана малко преди да се качи във влака за Ливърпул.

— Мариан, запиши, ако обичаш, или по-скоро скътай в един ъгъл на паметта си: станах приятелка с Уинстън Чърчил, който е обсипан с благороднически титли и е момче с бъдеще. Майка му е американка, ето адреса ѝ, Уини ми обеща да ѝ се обади да те приеме... Плюс Ребека Аниелович, вече Беки Сингър, която живее на Парк авеню, и братовчеда на Поли, който е или гангстер или борсов посредник, вече имаме три опорни точки.

— Аз имам и други.

— Още по-добре. Никога не са достатъчно. Опитай се също така да разбереш какво става с Мендел. Не е учтиво от негова страна да не се обажда...

Мариан пристъпваше от крак на крак и съзерцаваше върховете на обувките си. Очевидно не смееше да произнесе името на Тадеуш. Но знаеше ужаса, в който тя живее заради това безкрайно чакане. Най-сетне попита:

— Ако видя Мендел, трябва ли да му кажа да дойде за сватбата ти?

— Той вече е в течение и няма да дойде. Мариан? Не се оставяй индианците да те скалпират, моля те.

Върна се във Виена заедно с Лизи. Все с това необяснимо чувство, че тъкмо там трябва да бъде. Козметичният салон на „Райхратцрасе“ беше отворен и съответно жънеше успехи. Сесили Бартън, дошла от Лондон на инспекция — това беше второто ѝ пътуване, тя вече бе идвала във Виена през пролетта, — просто стана свидетел на един нов триумф. Но истината беше, че козметичните салони на Хана сега покриваха почти цяла Европа и мълвата се предаваше от ухо на ухо из интернационалното общество на изисканите дами. Някои столици едва не се бяха обидили, че все още не са сред избраниците.

Чрез художника Климт и музиканта Йохан Щраус Хана се запозна с всички значими личности по онова време във Виена. Като например с красивата Алма Шиндлео, която щеше да се омъжи за Густав Малер, както и със самия Малер; с Лорд Израел, тоест Теодор Херзел, който две години преди това бе организиран в Базел първия ционистки конгрес; с Ото Вагнер, големия архитект, който преобрази столицата на Хабсбургите; с прочутия бургмайстер Карл Лустер, „Хубавия Карл“...

Както и с Хуго фон Хофманстал, чиято интелигентност бе направо стряскаща и който щеше да напише за Рихард Щраус либретата на „Кавалерът на розата“ и на „Ариана в Наксос“; с Артур Шницлер и Арнолд Шьонберг.

Хофманстал ѝ бе представил един млад лекар психолог, Алфред Адлер, който на свой ред я заведе при учителя си, частен лекар и хоноруван преподавател по невропатология във Виенския факултет, един евреин от Моравия на име Зигмунд Фройд. Първата среща с него стана в „Кафе Централ“, което все още не бе заместило напълно в сърцата на интелектуалците приказния „Гринщайдл“, разрушен преди две години за всеобщ ужас.

Този ден Фройд носеше под мишница коректурите на една книга, „Die Traumdeutung“, буквално „Тълкуване на сънищата“, която щеше

да издаде едва през следващата година и щеше да стане за присмех на цялата лекарска гилдия. Той беше четирийсет и две годишен дребен мъж с брадичка и мустаци, доста притеснителен наглед. Хана му говореше на идиш, той ѝ отговаряше на немски. Попита я дали сънува. „Най-вече с отворени очи“, отвърна тя. Успя да получи разрешение да прегледа няколко страници от ръкописа. Той се учуди на удивителната бързина, с която тя чете. Какво е учила? Нищо. „Тя е толкова уравновесена, че е направо анормална“, уточни Адлер, смеейки се. Фройд я попита разбрала ли е нещо от прочетеното. „Някои неща“, увери го Хана и веднага му доказа, че е разбрала дори повече, като резюмира главата, която бе прегледала. Фройд ги покани с Адлер на вечеря следващата седмица. Тя отиде общо четири пъти у него или у тях: той беше женен за една Марта с тъжен и нежен поглед (междувременно се разбра, че е почти болезнено ревнив). Успя само веднъж да покани двойката на собствената си маса.

При всяка от петте им срещи Фройд и Хана си разменяха реплики, както се подхвърлят топки.

В началото на играта тя му заяви, че чувства главата си достатъчно здрава и няма нужда никой лекар да наднича там през очилата си. Явно именно това го очарова у нея, тази така реална сила, която притежаваше, непретенциозната ѝ вяра в самата нея, непоклатимата ѝ убеденост, че е достатъчно да желаеш нещо наистина силно и рано или късно ще го получиш. Противно на Адлер, той сякаш мислеше, че в подобно равновесие има нещо ненормално.

Не стигна до там да го твърди, но беше заинтригуван. Оставяше я или по-скоро я караше да говори и дори тя се хващаше на въдицата. Без да знаят нито защо, нито как, една вечер, когато бяха сами в кабинета му, тя изведнъж започна да разказва за щетъла си, за срещите си с Тадеуш край поточето, за голямото приключение в житните ниви под слънцето, за смъртта на баща си и на Яша, за погрома...

Млъкна, много по-притеснена, отколкото ако се беше съблякла гола. Тишина. Тя седеше на прословутия диван, с лице към фаянсовата печка. Вляво от нея беше камината, покрита с турски плат. Фройд се усмихна, но не и очите му: „Нищо не е по-опасно от спомените от детството“, рече той най-сетне. Не добави нищо друго, отказа да постави каквато и да е диагноза, а и тя не го помоли.

Но си тръгна с онова тревожно и смуцаващо чувство, което човек изпитва, когато някоя циганка, след като дълго е изучавала дланта ви, изведнъж млъква и си тръгва.

Дори когато човек не вярва на гадателки.

Във Виена настъпи есен. Дърветата в Пратера минаха през всички възможни цветове. Веселата атмосфера на града обаче не пострада от това. И ако Хана спазваше обещанието си да не танцува, с Лизи не беше така. Освен това по онова време тя беше ухажвана от цял ескадрон сладки офицерчета, които мечтаеха да се дуелират заради нея. Когато излизаха заедно, неизбежно придружавани от огромната Шарлот О'Мали, титаничната гувернантка, обикновено ги следваше цяло отделение конници, нагиздени с пера.

Понякога дори тези офицери наемаха един квартет цигулари и те свиреха „На хубавия син Дунав“, който Лизи обожаваше.

Но не и този ден.

Минаха през Пратера, край едно кафене, където гърмеше военен оркестър. Сетне обядваха на открито в градината на „Захер“. Петимата офицери придружиха Лизи, която държеше да се качи на голямото колело, високо шейсет и пет метра и въртящо се с голяма скорост. Хана остана сама на кръглата маса в забавната малка беседка с пердета, които човек можеше да дръпне, когато желаше да се отдели от другите маси под дърветата. Беше много тъжна, но още повече съсипана, почти сломена: преди два дни с две телеграми, едната от Монте Карло, другата от Париж, нейният детектив ѝ беше съобщил, че Джон Д. Маркам, придружен от секретаря си и други хора, е взел Синия влак за френската столица. От там отивал в Хавър, от Хавър в Ню Йорк, кабините били ангажирани на борда на кораба „Лорен“ на Главната Трансатлантическа компания.

Ако Лизи не беше до нея, щеше да направи някоя щуротия.

Извади от чантата си два-три кожени тефтера в черно и наситено червено с позлатени инициали и машинално засъбира колонките с цифри. Изведнъж усети някаква грамадна сянка над себе си. Мислеше, че е Шарлот О'Мали, която изпитваше ужас от колелото.

... Някой дръпна завеските и една огромна ръка затвори тефтерите ѝ.

Тогава тя се разтрепери, гледайки пред себе си с очи, разтворени до невъзможност, и не намираше сили да обърне глава. С изключителна и трогваща нежност той я откъсна от молива ѝ, от тефтерите, от черния ѝ стол. Накара я да се изправи и взе лицето ѝ в дланите си, наведе се, целуна я по клепачите, принуди я да затвори очи.

— Не казвай нищо.

— Няма нищо повече за казване.

— Замълчи, Хана.

А тя си мислеше уплашено: „Ако отворя очи, той може да изчезне“.

Ала той наистина беше там.

[1] Чужденци, заселени в древна Атина, които не са имали граждански и политически права. — Б.пр. ↑

[2] Провинция в Южен Китай. — Б.пр. ↑

[3] Войници от колониален пехотен полк, създаден в Алжир през 1830 г. — Б.пр. ↑

[4] Приспособление за увеличаване или намаляване на рисунка. — Б.пр. ↑

[5] „Но чуйте: всеки е убивал любимата жена —/Един с отровно нежен поглед,/друг с думичка една,/страхливецът с целувка кротка,/а смелият — с кама.“ (Превел от англ. Асен Тодоров). — Б.пр. ↑

26.

ДА ПРИЕМЕМ ЗА ПОКОЛЕНИЯТА...

Лизи се бе върнала от разходката до колелото. Следвана от Шарлот и всичките си обожатели, чийто брой още се бе увеличил, тя сякаш предвождаше колона. Замръзна на място при гледката в беседката и макар никога да не бе виждала Тадеуш, бе разбрала всичко на мига. Хана ги представи един на друг, но този път тя, Лизи Маккена, чието каканижене бе трудно да се прекъсне, стоеше като онемяла. Избърбори нещо, почти изпищя, че под надзора на О'Мали отивала да пие шоколад със своите офицери в кафенето срещу Операта.

Те останаха сами.

— Бих искала малко да се поразходя — каза Хана.

Все още не беше дошла на себе си от шока, почти беше зашеметена. Зашеметена беше дори и малката машинка в главата ѝ, над която тя повече или по-малко бе изгубила контрол. Едва погледна Тадеуш, без да го вижда. „Какво ми става?“ Дори не знаеше защо пожела да походи. Каза го, без да съзнава, че произнася думите, паниката не я напускаше, но най-лошото беше, че тя не ѝ оказваше никаква съпротива. Оставила се беше напълно във властта на зашеметяващото вцепенение. Едва усещаше съвсем лекия допир на пръстите на Тадеуш върху левия ѝ лакът.

Вървяха из Пратера, минаха край кукления театър на Вурстел. В момента тя не забелязваше нищо, със същия успех можеше да се намира и на Луната. Много по-късно в паметта ѝ щеше да се върне с фотографска точност споменът за този ден — групите деца, съпроводжани от гувернантки, които пък разговаряха с войници, младите хора със сламени шапки, черногорските продавачи на лимони, точиларите от Сърбия, словашките амбулантни търговци, наконтената тълпа на императорска Виена и нейната амалгама от националности, една цяла вселена, която като че ли беше в апогея си, но на която всъщност ѝ оставаха само четиринайсет години живот и тя се движеше с бясна скорост към онзи прокобен ден, когато един стар и надут

император ще подпише ултиматума, подпалил Световната война, цинично поздравен за глупашката си постъпка от единствения прозорлив сред поданиците си виенчанин^[1], който ще му каже: „Желая на Ваше Величество приятен свършек на света...“.

Слава богу, тази есенна неделя беше слънчева и мека, носеха се почти пролетни ухания. Те вървяха, без да са разменили нито дума от минутата, откакто бяха заедно. Най-сетне той заговори, не за нея или за тяхното минало, нито за всичко онова, което са могли да направят през тези почти осем години, през които не са се виждали, а за неговите планове. В момента той пишел пиеса. Почти я е завършил. Смяташе, че ще приключи до две-три седмици. Разказа ѝ сюжета. Така ѝ предлагаше неутрален терен, където не рискуваха особено, ако стъпеха на него. Познава ли един швед на име Стриндберг, който пише и пиеси, почти гениално?

— Срегнах го в Париж у Гоген — каза тя.

Не го направи нарочно, но това е нещо като покана — можеше да я разпитва какъв живот води, който ѝ позволява да познава един писател и един художник, и двамата прочути. Но той съвсем спокойно заговори за „Госпожица Юлия“. Не само че я е гледал три пъти, но си е купил и книжката и знае текста почти наизуст от препрочитане. От Стриндберг мина на други автори. Тя спомена Мелвил. И той като нея имаше същото мнение за „Моби Дик“, дори още по-добро. Но тя би трябвало да прочете Хенри Джеймс, а също и Марк Твен, който е от друга категория. Каза ѝ, че лично познава автора на „Том Сойер и Хъкълбери Фин“, чието истинско име е Сам Клемънс и който има най-доброто чувство за хумор в света. Една шега на Твен му допадала особено:

— Според Сам той имал брат близък, с който невероятно си приличали. За нещастие един ден, докато ги къпела, майка им по невнимание удавила единия. Шейсет години след тази случка Сам все още се питал с тревога той или брат му е умрял него ден...

Хана се засмя. И ето че изведнъж малката машинка се отблокира, най-сетне отново заработи. Дори се осмели да погледне Тадеуш. Остана изумена — той изобщо не се беше променил. Може би малко бе отслабнал в лице, но нищо повече, спокойно можеха да му се дадат двайсет години. Докато тя се чувстваше остаряла, „знае се, че жените загубват свежестта си много по-бързо от мъжете. Особено ти, след като

си ходила при кенгурутата и си натрупала всичките тези любовници, а и не беше особено красива поначало... *Стига, Хана, спри!* Преживяваш най-великия момент в живота си и не започвай да се самосъжбяваш. Той се върна при теб и това вече е нещо. Сега важното е да не си тръгне“.

Очевидно машинката се въртеше на пълни обороти.

— Някой директор на театър вече взе ли пиесата ти?

Негов ред бе да се засмее — още не е дошъл моментът. Но един от неговите приятели французи, Жак Копо, е прочел първите две действия.

— Жак е само на дваайсет или дваайсет и две години, но знае за театъра толкова много, колкото аз никога няма да науча. Има вълнуващи теории и...

Тя не го слушаше, въпреки че се упрекуваше за това. Връхлетяха я спомени: и във Варшава, когато се срещнаха отново, също си бяха послужили с литературата, за да се доближат един до друг. „Ще се превърна в жива енциклопедия, ако ще се събираме на всеки седем години! Ето, виждаш ли, вече започваш да се надсмиваш над себе си, разбира се. Сега вече напълно си се свързала. Какво странно животно си, Хана...”

... Между срещата във Варшава и сегашната това беше единственото сходство. В писмото тя му беше казала, че няма смисъл да се връща, ако ще е само да си говорят за отминали неща. Каквъто беше умен, той сигурно бе отбелязал това изречение и бе претеглил всяка думичка... „О, боже всемогѡщи, *той е дошъл заради теб*, глупачко джобен формат! Хайде сега пак! Ето че отново трепериш, цялата пламна, направо си смешна!“ Защото все пак беше ясно, нали? Той изглеждаше съвсем готов да се качи на онзи гаден скапан кораб за Америка, но вместо това се бе отклонил от пътя си, това наистина е доказателство, че е дошъл заради теб...

Но тогава какво, за бога, чака? Докато скитаха из Пратера сред всичките тези хора, сдържаността му би могла да бъде оправдана — „можеше поне да ми хване ръката, не искам много — ... но сега, когато бяха във файтона (Тадеуш бе заповядал на кочияша да кара накѡдето му хрумне, а това не беше особено точен ориентир) би могъл... да кажем, да разкрие малко повече намеренията си“. Беше се стъмнило, фенерите бяха запалени и всеки път, когато минаваха покрай някой от

тях, профилът на Тадеуш се осветяваше и нейното сърце направо се преобръщаше в гърдите й...

(... А и този трижди загубен кочияш, вместо да ги заведе някъде, където е тъмно, сякаш изпитваше злорадо удоволствие да ги кара по най-осветените улици; вече бе пресякъл Дунава и бе подкарал колата към „Ринга“; подминали бяха паметника на Шуберт и приближаваха Операта...)

Тя гледаше долната устна на Тадеуш и имаше непреодолимо желание да я захапе — нежно; гледаше големите му ръце, отпуснати и безучастни засега...

... Огледа го целия — „наистина има хубави бедра“ — и се опитваше да прогони куп направо срамни и изгарящи видения. „Защо не ме целува? Все пак не мога аз да поема инициативата! По дяволите, има моменти, в които е направо ужасно да си жена!“

— Райнер Мария Рилке... — каза в това време Тадеуш със спокоен глас, който сякаш идваше отдалече. — Това е най-добрият ми приятел, щях да бъда доволен, ако можех да пиша наполовина така добре като него...

— Изобщо не ми пука за твоя скапан Рилке — рече внезапно тя, всички диги се бяха сринали, не беше способна да се сдържа повече. — НЕ МИ ПУКА!

Потракване на файтона. А в колата тишина, която звънеше в ушите. Тадеуш обърна бавно глава и я погледна. Усмихна се:

— Питам се още колко време ще издържиш и кога ще избухнеш.

— Сега вече знаеш отговора!

— Една дама казва ли „скапан“ и „не ми пука“?

— Аз не съм дама и никога няма да бъда.

„... Ето, Хана, ти провали всичко, комедията свърши. Той се е подигравал с теб през цялото време, дори самата му усмивка го показва. Тъкмо за това е дошъл във Виена — да ти каже, че е време да сложиш край на мечтите си на еврейска хлапачка, на твоите преследвания и дебнения... Може би дори е дошъл да си отмъсти за това, което му причиниха във Варшава и...“

— Хана?

„... за това, което му причиниха във Варшава или пък за унижението, което и сега изпитва при спомена за паническото си бягство от сайванта на Темерл...“

„Мразя го.“ Тя беше едновременно отчаяна и бясна.

— Хана!

— Никога не съм твърдял, че съм изключителен оратор — каза съвсем спокойно Тадеуш, — но най-малкото, което бих могъл да очаквам, е бъдещата ми жена да ме слуша, когато я моля да се омъжи за мен.

Тя вече беше хванала дръжката на вратичката.

И машинката отново се повреди.

Последното съобщение, получено преди прекъсването на предаването: „Ти си студена, ледена като смъртта, Хана...“

— Сега чу ли ме, Хана?

— Ти се подиграваш с мен — най-сетне успя да произнесе тя.

Той изобщо не помръдна. Каза:

— Сигурно е свършено ясно, че аз се женя за теб само заради парите ти. Тези, които имаш и онези, дето ще спечелиш в огромни количества, както изглежда.

— Не ми се подигравай, Тадеуш, моля те.

— Никога на никого не съм се подигравал. Освен на себе си.

Тя се беше навела напред, за да стигне дръжката. Наклони се още повече, почти докосна с гърди чантата и бележниците в скута ѝ.

— Толкова си пламенна, Хана, толкова си жадна за живот, направо невероятно...

Тя затвори очи и си помисли: „Защо не каже направо, че го е страх от мен“.

Но той попита:

— Всичко си приготвила за сватбата ни, нали? До последната подробност?

— Да.

— Датата?

— Трийсети декември.

— Защо не трийсет и първи?

— Искан Йохан Щраус да свири на сватбата ни. Но на трийсет и първи той трябва да осигури танците на онзи гаден император, който също дава бал. Йохан Щраус не можеше да се освободи, пък и...

(Това не бе единствената причина за избора на датата, който бе направила, но тя не смяташе за наложително да обяснява повече. Безстрашието на Тадеуш започваше да я смущава.)

— Йохан Щраус не умря ли?

— През май. Нищо не стана както исках.

— Все пак аз съм тук.

— Вярно е.

— А мястото?

— Наех двореца на един ерцхерцог на площад „Бетховен“.

— В църква ли ще се оженим? Или само ще сключим граждански брак?

— И двете. Не е трудно да се стане католик.

Мълчание. Тя видя или усети, че той затваря очи: „Ужасявам го, това е ясно. О, боже мой!“.

— Научих се също така да танцувам — каза тя. — И типография, заради ръкописите ти. И да карам кола. Дори малко да готвя и да връзвам вратовръзки.

Замълча, сетне продължи:

— Наред с други неща.

Направи нова пауза.

— В готвенето не съм много силна.

Вмъкнала бе в изброяването готвенето и вратовръзките, за да му придаде вид на шега. Опитът бе неуспешен. Тадеуш дори не се усмихна. Или почти.

— Зная, че съм малко луда — добави тя.

— Не това е думата, която бих използвал.

„Защо не помръдва? Ако все пак реагираше по някакъв начин като ме зашлеви или си тръгне... или дори ако започне да се смее... Бих предпочела да ме удари, отколкото да се смее...“

— Хана? Предвидено ли е... да живеем заедно до женитбата ни?

— Не — отвърна тя мигом. (И за своя собствена изненада се изчерви.)

— Разбирам.

Кратко мълчание. Той най-сетне се измъкна от ужасната си неподвижност. С дръжката на бастуна си почука по покрива на файтона и той спря.

— Е добре, съгласен съм — каза Тадеуш.

— Съгласен?

— Да приемем за поколенията, че аз съм ти поискал ръката и ти си ми доставила щастието да ми отговориш с „да“. Ще се оженим тук,

във Виена, на трийсети декември хиляда осемстотин деветдесет и девета, с граждански и религиозен брак. Всичко това е съвсем ясно.

Отвори вратата и понечи да слезе.

Тя каза наистина едва-едва:

— Можеше да ме целунеш...

Погледна я невъзмутим.

И най-сетне ръката му се протегна, повдигна лицето ѝ, накара я да се изправи. Устните им едва се докоснаха. Когато тя отвори очи, той вече беше стъпил на земята и тя го видя как върви край Операта, беше толкова висок, че стърчеше над всички почти с една глава.

Той не се обърна.

Писа ѝ за първи път от Ню Йорк, където бе отишъл направо от Виена, за да напусне работата си при Джон Ф. Маркам и да си вземе вещите, повечето от които бяха книги.

... Втори път от Монте Карло, където, както обясняваше, живееше сам в една пуста вила, ползвайки се от приятелското гостоприемство на бившия си работодател. Завършвал пиесата си. *Която не върви много добре, но несъмнено това е временно...*

И в двете писма уточняваше и потвърждаваше, че както са се уговорили, ще бъде за подписването на брачния договор във Виена на 29 декември в ранния следобед. Ще се срещнат с Хана и със свидетелите им у нотариуса, чиято кантора е на „Грабен“, дългия площад в самото сърце на града.

Изпрати ѝ червени рози още на другия ден след срещата им в Пратера.

Най-напред огромен букет, придружен с кратки и по-скоро безучастни думи, които несъмнено бе написал неслучайно: *На моята годеница.*

Заинтригувана, и точно както той несъмнено се бе досетил, че ще направи, тя преброи розите и откри, че са седемдесет и четири. Бройката беше странна. На Хана ѝ бяха нужни няколко секунди, за да разбере значението: след седемгодишна раздяла те се бяха срещнали отново на 17 октомври 1899 г.: До 30 декември, деня, определен за женитбата, оставаха седемдесет и четири.

На следващия ден същия букет...

... само че розите бяха седемдесет и три...
... и седемдесет и две на другия...
... и трийсет и седем, двајсет и три, деветнайсет, единайсет, пет,
три, две...
Тадеуш донесе последната лично.

[1] Журналистът Карл Краус, „най-злият човек във Виена“, директор на вестник „Факел“. — Б. а. ↑

СТРАННО УСЕЩАНЕ ЗА ЕДИН МЪЖ...

— Без ерцхерцогски дворец?

— Бих предпочел — каза той с отчайващо безразличие.

— И без Йохан Щраус?

— Той почина.

— ЙОХАН Щраус да. Но не и племенникът му. Племенникът му си е жив. Той също се казва Йохан Щраус, Йохан III.

— Само ако наистина държиш на това. В никакъв случай не бих искал да ти развалям сватбата.

— Мисля, че мога да мина без Йохан Щраус III — каза тя най-накрая с болезнено усилие да запази поне безгрижието на разговора им.

Пристигнал предния ден (днес е 30-и), Тадеуш не бе проявил към нея ни най-малък жест на обич или поне на нежност — да не говорим за любов. Видяла го беше едва при нотариуса, където най-сетне разбра, че тревогите ѝ са били напразни и той наистина е дошъл на срещата. Чакаше я придружен от Рилке. И ѝ беше поднесъл последната червена роза. Но с изключение на това беше запазил една доста хладна вежливост; и леко ироничната си и почти тъжна, малко странна усмивка. Едва бе доближил устни до пръстите ѝ в ръкавица. Беше подписал договора, без да прочете и ред от него, с пълно равнодушие. Вечерта бяха заедно с Лизи и Шарлот, Естел и Поли Туейтс плюс Рилке, Хофманстал, Алфред Адлер Малер, когото Томас Ман щеше да превърне в герой на своята „Смърт във Венеция“, както и Артур Шницлер, който току-що бе зарязал медицината, за да се отдаде на литературата и все още не беше издал „Стражата“.

Беше изпратил Хана и приятелките ѝ, после беше тръгнал, както сам каза, да погребва ергенския си живот в компанията на Хофманстал и Райнер Мария Рилке.

На 30 декември сутринта — същите свидетели на гражданския брак и двете религиозни церемонии: едната католическа — не във великолепната църква „Свети Карл“, както беше си мечтала тя, а в

параклиса на доминиканците, където беше кучешки студ, — а другата еврейска, в синагогата. Тадеуш беше направил необходимото за това двойно покръстване. И двата пъти Тадеуш я беше целунал, но с по-малко нежност, отколкото бяха вложили Райнер или Климт, да не говорим за Поли, който плачеше.

... А Хана бе принудена да отправи смразяващ поглед към Лизи, съвсем объркана от странността на тази сватба: „Само да не вземеш да ми подсмърчаш!“.

Сбогува се със същата тази Лизи, която щеше да замине за Лондон с Туейтс и с всички останали.

Качиха се с него във влака. В купето той седна срещу нея. И попита:

— И какво си предвидила за по-нататък?

— Швейцария.

— Защо не? И къде в Швейцария?

„Дума не може да става дори да се просълзиш, Хана! Щом той може да е толкова спокоен и ти можеш. Все пак ще успееш да разбереш защо се ожени за теб... или се остави да го ожениш за себе си...“ Влакът потегли и навлезе във виенската гора, където в безбройните си безумни планове, тя си беше представляла, че е с него, в кола с четири коня, завити с една и съща кожа, сред снежна тишина и само с цигулките на Йохан Щраус (Трети поради липса на Първи), които им свирят не нещо друго, а „Случки във виенската гора“. „Няма да плачеш, Хана, дори ако трябва да умреш.“ Обясни:

— Съвсем в южната част на Швейцария, почти в Италия. На езерото Лугано.

— Много добре.

Валеше сняг. Снежинките премрежваха пейзажа. Би трябвало да е просто прекрасно, че вали сняг — месеци, а несъмнено и години наред (ти вече мислеше за това на парахода, който те отвеждаше в Мелбърн), ден след ден тя се беше надявала, че в деня на тяхната сватба ще вали сняг...

— Приготвила си там къща, така ли, Хана?

— Ммммм.

— Купила?

— В известен смисъл.

Всъщност тя не бе купила наистина къщата, която имаше вид на замък. Бе я наела, страшно скъпо, но договорът за наем, изготвен от Поли с един негов швейцарски колега, съдържаше и възможност за покупка и постановяваше, че част от платените наеми биха могли евентуално да послужат като предплата за окончателно придобиване... „Ти търгуваш дори със собствените си мечти, Хана.“ Защото бе мечтала, хиляди пъти. Как са в този влак, как се прехвърлят на други два, сетне на една кола при пристигането... и ще бъдат в къщата край езерото много преди дванайсетте удара, с които ще се смени векът. С Тадеуш ще слушат как отекват тези дванайсет удара, след като са вечеряли пред пламтящата камина, може би вече ще са се любили или ще бъде още по-прекрасно, ако той е успял да удържи още малко разкъсващото го желание да я има и се готви да го направи; щеше да види как се ражда новият век в неговите обятия, гола, с него в утробата си, несъмнено малко замаяна от шампанското, което щеше да е изпила...

„Скапана глупачка.“

— Предполагам, че си програмирала първата ни брачна нощ в тази къща и никъде другаде?

— Да.

— И колко пъти ще те любя?

Тя издържа погледа му.

Смяна на влака в Мюнхен, после в Швейцария, в Цюрих. Накрая тя беше заспала, докато той четеше, седнал срещу нея. Известно време беше поддържал разговора със спокойната веселост на приятелски настроен спътник. Тя беше все още сънена, изтръпнала и сякаш в летаргия при предпоследния етап от пътуването на гарата в Лугано, когато се качиха в карета в черно и червено с нисък гюрюк, теглена от четири коня. Вече не валеше сняг, ако изобщо бе валило. Изминаха дванайсетте километра в пълно мълчание, което понякога се нарушаваше от звънчетата на предните коне, когато се отклоняваха от водача, или се приближаваха твърде близо до него. Езерото изглеждаше черно в безлунната тъмнина. Навлязоха в Моркот и преминаха по живописната главна улица под сводести тунели, украсени в новогодишната нощ с многоцветни венециански хартиени

фенери. Каретата зави по една стръмна улица и я изкачи. Когато беше дошла предния път, Хана се бе поспряла на терасата на Църквата „Санта Мария дел Сасо“, от тринайсети век, кацнала на една почти стометрова отвесна стръмнина. Но тогава беше ден, слънцето грееше и тя хранеше толкова надежди...

Къщата замък беше още по-нависоко, издигаше се над всичко и при приближаването на колата, както Хана бе разпоредила, едновременно пламнаха безброй факли.

— Мога ли да пуша?

Тя кимна. Пристигнаха бяха преди седем часа. Къщата имаше два етажа, като долният беше с римски сводове. Обходиха я заедно. Пред просторната стая с огромното легло с четири струговани крака и с четирите прозореца, всичките с изглед към езерото — на повече от двеста метра по-долу — Тадеуш не бе казал нищо. Все пак се поспря с учудване, откривайки кабинета, който му бе приготвила, редом с библиотеката в съседство, претъпкана с книги, но с няколко празни рафта.

— За моите книги ли, Хана?

— Да.

— Аз нямам толкова.

— Може би ще си купиш. Или ще напишеш.

— Няма какво да отвърна.

Прокара ръка по някои подвързии. Книгите бяха на немски, френски, английски, руски и полски. Специално бе накарала да подвържат с кожа всички издадени творби на Рилке, от „Живот и песни“ до най-последната — „Бялата принцеса“.

— Благодаря, Хана. Вниманието е затрогващо.

И обикновената полуусмивка, която беше невъзможно да се разтълкува.

Тя отиде да се преоблече. Точно в този момент настъпи промяната в нея — няма значение какво е намислил, тя ще се съпротивлява, пък каквито ще да са последиците! Облече си предвидената нова рокля. Изработена специално за случая в Париж. Беше бяла, обшита с ивици в черно и наситено червено; затворена

беше до врата и на гърба имаше трийсет и девет миниатюрни копчета. „Признай си поне това, Хана — голям си инат“.

Нещо повече, по време на цялата вечеря говореше все тя. Неин ред беше да бъде спокойна и да поддържа разговора. Разказа му всичко, от тръгването си от щетъла с каруцата на Визокер до северноамериканските си проекти, без да пропусне нищо. Изтъкна богатството си, което едва сега започваше да трупа. Изброи и четиримата си любовници:

— Като броя и теб, разбира се. Най-добрият беше Андре, но и Лотар не беше лош. Видях отново Лотар в Цюрих, повече от сигурно е, че е убил жена си...

Приключиха вечерята и минаха в големия салон, където огънят бе запален. Поднесоха им кафе, прислугата се оттегли.

Той си запали пура.

— Кой е обзавел къщата?

— Един на име Хенри-Беатрис.

Той повдигна вежди:

— Мъж или жена?

— И двете. Идеята за стендаловата атмосфера беше негова. Колко е часът?

— Скоро ще стане единайсет. Преди малко повече от две години влязох в една книжарница на улица „Рен“. Разбрах, че са разпитвали за мен.

Тя замръзна както бе седнала — с рокля, старателно разстлана около нея — на канапето.

— Хана, как се казва момчето, което ме издирваше?

— Мариан Каден. Онзи, когото изпратих в Ню Йорк.

— Идеята беше гениална. Но по онова време аз четях само на английски. А след това взех предпазни мерки.

— Защото си знаел, че работи за мен?

— А за кого другиго?

Той се усмихна.

— Хана, знаех къде си. Повечето от приятелките ми или от приятелките на Маркам са сред най-редовните ти клиентки. Преди осемнайсет месеца самият аз бях в Лондон. Видях те.

Тя затвори очи. Той кимна в отговор на въпроса, който тя не изрече:

— Да, можех да ти се обадя. Трябваше просто да прекося улицата.

— Но не си го направил.

— Не.

„Отвори си очите, Хана, и го погледни право в лицето!“ Тя се изправи.

— След това — продължи той — се появи тази чудесна личност Визокер. Не бих искал той да ми бъде враг. Той те обича повече от себе си. Трябваше да се омъжиш за него, вместо за мен. Говорихме дълго.

— Като мъже.

— Като мъже. Изобщо не успях да го зърна, въпреки че ме е следил месеци наред. В замяна на това веднага забелязах английския ти детектив.

— Какво ти каза Мендел и какво му каза ти?

— След малко, Хана, моля те. Странно усещане е за един мъж да бъде така упорито преследван.

— Жените са свикнали повече, наистина.

— Вярно е. Слава богу, че не ми изпращаше цветя или накити. И не ми казвай, че щеше да е достатъчно да дойда да те видя, за да престанеш. Никога нямаше да се откажеш. Дори ако бях женен.

— Ти не беше.

— За малко щях да бъда.

— Мери-Джейн Галахър.

— Много по-близо до женитбата съм бил, с други.

— Писах ти.

— Това беше най-умното нещо, което направи спрямо мен. А аз не ти отговорих, защото не знаех какво да отговоря. Случвало ми се беше да се чувствам смешен, но този път направо стигнах върха.

— Обичам те.

— Зная. Дори мисля, че ме обичаш като жена, а не като хлапачка, която просто се е поувлякла по приятеля си от детството. Мендел Визокер каза ли ти, че се върнах във Варшава през юни 92-а?

— Но не ми каза защо.

— А знаеше. Търсих те из цяла Варшава... Мълчи, Хана, не казвай нищо... Никой не можа да ми каже къде си отишла. Отидох чак

в щетъла ти една нощ, но и там не знаеха повече. Хана, ако просто не ме беше лъгала толкова много във Варшава! Защо винаги толкова усложняваш и най-простите неща, защо ти трябваше да ми разправяш всичките тези абсурдни басни за някакво си наследство? За момент дори малко повярвах, имаше прекрасна рокля, която малко те състаряваше, но беше много хубава. Същата като тази вечер, ако не се лъжа... Ала не ти вярвах дълго. Изглеждаше толкова изтощена... и все по-изтощена с изминаващите седмици. Но не знаех как да ти кажа, че не е нужно да ми разиграваш тази комедия, ти изглежда много държеше на нея... Единствената нощ, която прекарахме заедно, в квартал Прага, в навечерието на Новата година...

— Никога не съм прекарвала новогодишната нощ с някой друг.

— Остави ме да свърша. Трябваше да ти го кажа през онази нощ. Не го направих, а после ти изчезна. Сега зная защо. Визокер ми разказа всичко за случая с Пелте Мазур, с много повече подробности от теб. Но навремето аз нищо не разбрах. Години след това те намирам отново, вече зная, че си ме издирвала из цяла Европа, зная, че започваш да ставаш много богата, говори се само за теб и за всичко, което си направила в Австралия. Не това, че имаш много пари ме притеснява най-много — въпреки че ме смущава малко, — а най-вече тази почти фанатична страст да успяваш и всичко, което знам за характера ти...

— И сайванта на Темерл, когато ти беше на десет години — каза тя с внезапна жестокост.

Мълчание. Той кимна с глава:

— Да, и това. Брат ти нямаше да умре, ако не бях аз.

— Никога не съм ти се сърдила. Мендел можеше да ти го каже.

— Каза ми. Трудно би могла да намериш по-добър адвокат от него. За момент ми се струваше, че си ми го изпратила за това. Сега съм сигурен, ти си предвидила, че той ще ми говори и ще пледира в твоя защита. Способна си на всякакви сметки. Хана, на 15 октомври бях на две крачки да се върна в Америка и да се оженя за Мери-Джейн или за някоя друга. Защото считях, че да заживея с теб ще бъде лудост. Почти самоубийство.

Тя го гледаше объркана:

— Но вече не мислиш така?

— Не зная.

— Но все пак накрая дойде във Виена.

— Знаеш много добре защо.

Тя поклати недоверчиво глава.

— Не е вярно, че ме обичаш. Дори не си ме целунал истински.

— Да те любя още във файтона ли искаше? Когато ти беше предвидила всичко чак до тази къща? Бих се заклел, че дори чаршафите са специални.

— Обичам те.

— Но все пак искаше да дойдем тук, за да се любим.

— Обичам те.

— Искаше да си омъжена. Да станеш отново девствена в известен смисъл. И аз те обичам, много повече отколкото си мислиш. Едно от двете, както би казал твоят Визокер — или ще се любим тук и веднага...

— Леглото — каза тя с всичката възвърнала се своя лукавост. — Леглото горе. Чаршафите наистина са специални.

— ... или ще чакаме първия удар в полунощ. Защото, дявол да го вземе, започва да ми додява да чакам!

Той каза:

— Ако бях предвидлив като една Хана, която познавам и която най-старателно е предвидила всичко до последната подробност, щях да се тренирам седмици наред да разкопчавам копчета.

— Скъсай ги.

— В никакъв случай. Не бързае. Остават ни още деветнайсет минути, преди да се смени векът. Хана, на Тадеуш от стаята в Прага му липсваше опит, това е ясно...

— Но имаше и нещо друго.

— Стой мирна. Имаше и друга причина.

Тя стоеше изправена, с гръб към него, докато коленичил зад нея, той разкопчаваше едно по едно трийсет и деветте копчета.

— ... и друга причина, Хана — същият този Тадеуш беше почти парализиран от любовта, която вече изпитваше. Разбираш ли?

— Разбирам.

Той разкопчаваше копчетата без изобщо да бърза. Но и без да се бави. Под бялата коприна до кръста беше гола. (Малко преди това той

я беше вдигнал на ръце и от салона я беше отнесъл в стаята. Тя стоеше на по-малко от метър от пламъците; независимо от бронзовата решетка пред огъня усещаше топлината му по лицето си и по цялото си тяло.)

Както беше заръчала, слугите бяха добавили евкалипт и лозови пръчки към боровите цепеници в математически точно определено съотношение и уханието, което се разнасяше, беше точно това, което бе желала: „Не е възможно да бъда по-щастлива, отколкото съм в момента...“

Пръстите на Тадеуш едва я докосваха, сякаш той не я пипаше, но тя усещаше как роклята отстъпва с всяко следващо разкопчано копче.

— Хана също не беше много придирчива — каза тя. — Да не говорим повече за това.

— Добре — ти си съвсем нова.

— Не ми се подигравай.

Чу го как тихо се засмя:

— И през ум не ми минава.

— Не се подигравай и на себе си, моля те.

— Заклевам се.

Точно в този момент той разкопча и последните копчета на извивката на кръста и тъканта се освободи. Но роклята все още се държеше на по седем копчета на ръкавите — тези ги беше забравила! „Господи, Хана защо не предвиди и ключалки с шифър, когато измисляше това!“

— Не бързаме за никъде — рече Тадеуш. — Не, не се обръщай, просто ми подай ръцете си.

Хана му ги протегна, като се изви настрани. Зърната на гърдите ѝ докоснаха коприната, тя едва не изстена.

— Три, четири и пет — каза спокойно Тадеуш сякаш си играеше със зърната на броеница. — Ако през октомври в онзи файтон бях направил само един жест в повече, нямаше да издържа и щях да се зароя във фустите ти като освирепял от глад вълк. По-добре беше да стоя по-далеч... Седем, осем, девет, почти свършваме.

— Садист.

— Ти си избрала тази рокля. Да не говорим за купето във влака. Трябваше да препрочета петнайсет пъти една и съща страница. Най-опасно беше, когато заспа, на лицето ти се беше изписала невероятна кротост. Никога не те бях виждал заспала. Дори в стаята в квартал

Прага ти си тръгваше преди зазоряване. Ако някоя жена беше заплашена от изнасилване между Цюрих и Лугано, на фона на заснежена Швейцария, това беше тъкмо ти... Десет, единайсет, дванайсет. Остават още само две.

— Умолявам те...

— Няма какъде да бързаме. На всеки му идва реда да почака. Всъщност, една дама никога не трябва да желае някой мъж, това е против всички правила. Почтената жена не изпитва удоволствие, се пее във френската песничка. Тринайсет и четиринайсет, готово. Общо петдесет и три копчета. Не мърдай, това е заповед.

Той най-после смъкна роклята като бавно я свали първо от едното, после от другото рамо. Върхът на езика му следваше извивката на голите рамене, сетне обходи гърба и стигна до извивката на кръста. Разсъблече я до средата на закръгления ханш.

— Разпусни сама косите си, Хана. Не че не знам как да го направя, но обичам движението на гърдите ти, когато вдигаш ръце... така. Прелестно.

... Без да бързаш, моля те, имаме още четвърт час. Видях рисунките, които Климт ти е направил, сигурно си позирала най-малкото полугола.

— Той видя само гърдите ми.

— И това е премного. Не го прави повече.

... Сега той използваше и ръцете си. Дългите пръсти най-сетне обгърнаха ханша ѝ, плъзнаха се към корема. Обърна я към себе си. Каза с одрезгавял глас:

— Жена ми има най-хубавото тяло на света. И страшно много фусты!

С безкрайна ловкост и престорена небрежност той развърза последните връзки и смъкна още малко от безбройните пластове на роклята, петте фусты от копринен муселин и дантелените гащи с крачоли. Спря разсъбличането на милиметър от началото на медночервения триъгълник. Допря там бузата си, а после устните и езика. А тя, спазвайки заповедите му, продължаваше да стои с вдигнати ръце, за да държи разпуснатите си коси, задъхана и с лице, отметнато назад.

— Сега, Тадеуш...

— Не бързаме.

Той я вдигна и я отнесе в леглото, от което махна грейката и термофорите, пълни с жарава. Постави я да легне и едва тогава я съблече съвсем гола, като я освободи от роклята, петте фусты и дантелените гащи.

... После от жартиерите и чорапите, които бавно навиваше, като подсилваше действието си с целувки по бялата кожа на бедрата.

— Направо ме подлудяваш.

— Надявам се. Но ние и двамата вече бяхме луди.

Тя искаше да му помогне да се съблече, но той я принуди да легне и още да чака. Най-после се мушна в леглото. Тя мигом притисна тялото си до неговото, устата си към неговата, а големия член между телата им.

— Обладай ме.

— Още няма полунощ. В твоята програма...

— Обладай ме.

Той се надигна на лакът и я изгледа на трептящата светлина на свещите, които тя бе предпочела пред всички лампи и които нито тя, нито той бяха пожелали да угасят. Сетне поклати глава:

— Предложението си заслужава да бъде проучено.

— Мразя те.

— И аз. Много бавно, тогава. Поне в началото...

— Страх ме е — каза той, — че сме преминали в следващия век, без да забележим.

— Колко е часът?

Тя бе започнала, с неутолимия си глад за него, да го целува по цялото тяло. Навсякъде.

— Както можеш да забележиш, Хана, нямам часовник у себе си.

— Търси.

Той се протегна леко, но не успя да стигне края на леглото.

— Това легло е голямо колкото Пратера, Хана. Къде, по дяволите, го намери?

— Специално го направих. Когато човек има мъж три метра, трябва да вземе мерки.

Той се плъзна по гръб, а тя го запреследва, хапейки всичко, което можеше да достигне. Той все пак стигна до ръба, зарови из дрехите си.

Като по чудо часовникът се озова в ръката му. Той го погледна:

— Почти четири часът... Как лети времето... ХАНА, СПРИ!

Тя се засмя:

— Май се помайваш, а?

— Искам почивка, госпожо.

Тя се катереше по него, от краката към главата, сякаш се изкачваше по въжена стълба. Най-накрая достигна устата му. Разпиля косите си върху лицето му:

— И кога се влюби в мен?

— Не зная точно. Може би във Варшава. Когато крещеше на руски да искаш Лермонтов в една книжарница на улица „Свети Кръст“.

Сивите очи се отвориха широко. Тя беше по корем отгоре му и той галеше прекрасната дълбока извивка на кръста ѝ:

— Хана, в онзи ден не можа да ме преметнеш.

— Значи не си повярвал на случайната среща?

— Като те познавам, както аз те познавам? Нито за миг.

— Лъжец.

— Не.

— Не съм го разбрала. За нищо не съм се досетила.

— Кое то не ти се случва често.

Вярно, тя беше направо стъписана. Затвори очи и извивайки се като котка се намести, притисна се още повече към него, положи глава върху рамото му.

— Тадеуш, какво щеше да стане, ако във Варшава не бях излъгала? Ако бях, както ти казваш, усложнила нещата?

— Не зная.

— Сигурно знаеш.

— Добре. Щяхме да се оженим, след като завърших, защото щях да завърша. Или дори преди това. Ти нямаше да заминеш за Австралия, нямаше да имаш други любовници, освен мен, щяхме да живеем във Варшава, аз щях да имам адвокатска кантора, щях да пиша до забрава между две пледоарии, щяхме да имаме деца. — И нямаше да сме изгубили всичките тези години.

Тя заплака много тихичко: „Прав е, Хана, хиляди пъти е прав“.

Той се поизправи, повдигна я и я сложи до себе си, притисна я много нежно и дръпна една завивка върху ѝ. Завивка от черна коприна

с две лица, в наситено червено и бяло.

Мълчаха.

— Обичам те, Хана. За цял живот.

— Ще имаме достатъчно време.

— А деца?

— Поне три.

— Ти може би вече знаеш техните рождени дати и пола им, или програмата ти не отива чак до там?

— Трябва да изчислявам всичко, такава съм си.

— Зная — каза той. — Никой не знае това по-добре от мен.

... И той отново я любеше, въпреки сълзите, които тя не успяваше да сдържи. Или точно заради тях.

Отново валеше сняг и от прозорците на спалнята си, която не бяха напускали от четири дни, те съзерцаваха езерото там долу, сковано на места в лед. Колкото и да ровеше из паметта си, Хана установи, че за първи път, откакто бе напуснала щетъла си, тоест повече от десет години, тя прекарва така дни наред, без да работи, забравяйки дори парите, които би могла да спечели, без да се интересува неизменно от маниякалните си сметки и изчисления. Усещането беше съвсем ново, удивително, почти срамно...

„... Но то ти доставя всичкото щастие на света, толкова щастие, за каквото никога не си мечтала.“

— Докога, Хана?

В този момент тя тъкмо поднасяше към устните си една чаша, която, както и целият сервиз беше от Джинори, от Доча, близо до Флоренция; всички части от този сервиз бяха на повече от сто години; а кафеникът беше едно великолепие със своята вита дръжка.

— Какво докога?

— Ти няма да преустановиш дейността си.

(Той не питаше, просто констатираше.)

— Докога ще останем тук?

„Започна се.“ Тя остави чашата си.

— Ако бях мъж, Тадеуш, щяха ли да ме карат да спра да работя?

— Аз не искам това от теб. И никога няма да го поискам.

— Трябва да бъда в Ню Йорк около 15 февруари. А преди това ще мина през Рим и Милано за откриването, ще отида в Мадрид, а оттам в Лисабон за същото нещо. Веднага след това в Америка.

— Не се чувствам призван да играя ролята на принц консорт.

— Ти си писател.

— Опитвам се да бъда. Повече или по-малко.

Той се усмихна:

— Не става дума за първата ни семейна караница, Хана. И аз знаех, а и ти знаеше, че ще водим този разговор.

— Който можеше да почака.

— Точно това е въпросът ми: колко време? Няма да те следвам от влак на влак и от хотел на хотел. Искам ли да пиша, ако допуснем, че съм способен на това, ми е нужно да работя на спокойствие, заобиколен от книгите си.

— Тази къща е колкото моя, толкова и твоя.

В този момент между тях застанаха думите, произнесени през първата им нощ в дома замък „... Да заживея с теб ще бъде лудост, почти самоубийство“. Би могъл да ги повтори. Тя знаеше това. Щеше да му отговори с милион обещания и клетви. Но и двамата знаеха, че няма да има никакъв смисъл. Може би трябваше да каже тъкмо това, което каза:

— Трябва да опитаме, Тадеуш. На всяка цена.

— Съгласен.

— Затова толкова се колеба да дойдеш при мен, нали?

— Да.

— Единствената причина?

— Единствената.

— А ако не бях ти писала?

„... Ако се беше опитала да му направиш клопка с някой издател например, както си го мислеше, той мигом щеше да разбере всичко и щеше да го загубиш завинаги. Да му пишеш и да го оставиш сам да реши беше най-умното нещо, което изобщо можеше да направиш!“

— Не отговаряй — рече тя. — Все едно не съм те питала, съгласен ли си?

— Добре.

— Завърши ли пиесата си?

Усмивка:

— Ако се вярва на всички директори на театри, на които я предложих, не.

... Но усмивката изчезна:

— Хана, не се намесвай в това, моля те. Никога не се намесвай. В никакъв случай. Каквото и да стане.

— Обичам те. Ще я напишеш ли отново?

— Не. Имам друг сюжет.

Заговори й за него. И тя отново имаше чувството, което бе изпитала, четейки стиховете му, че не е в неговия свят. Въпреки всичко в следващия час и през дните, които последваха, между тях се установи истински, изпълнен с нежност мир. Той разказваше великолепно историите, които измисляше и искаше да превърне в пиеса, книга или новела; главата му наистина беше населена с цял един свят и персонажи, той умееше да ги описва или да им придава вълнуващи съдби; можеше да я накара да се превива от смях или пък да плаче единствено с таланта си на разказвач. Очарована и развълнувана, преливаща от щастие, тя откри у него Тадеуш от детството си, от преди осемнайсет години.

Всъщност тя изобщо не се бе излъгала в него. Каквото и да са мислили Мендел и другите. (Мендел дори си е взел назад предупрежденията, „а това е страхотен героизъм от негова страна, защото ме обича и сигурно е ревнувал от Тадеуш. Милият Мендел...“)

Вярно е също така, че по определен начин Тадеуш беше по-умен от нея. По-чувствителен. Никой досега не я бе разбирал така. „Разликата между мен и него е, че аз зная нещата, преди той да ги каже, а той ги знае, преди аз да ги помисля.“ Нямаше нищо общо с факта, че той е мъж, а тя жена. „Едва ли бих си създавала комплекс за това!“

Макар че...

„В това е целият проблем, Хана — ако ролите бяха разменени, той да върти сделките и да печели пари, а ти да пишеш книги, всички щяха да го намират за естествено. В реда на нещата. Никой нямаше да се притеснява, че ти си седиш вкъщи да поддържаш огъня като римска весталка, да готвиш супи, да раждаш деца, да чакаш завръщането на твоя повелител и господар, готова да си запретиш ризата щом на него му се прииска. И дори ако наистина имаше желание да пишеш в пролуците, хората нямаше да се учудят. В двайсети век сме — отскоро,

но сме. Ала ето че е тъкмо обратното: ти ще препускаш, а той ще е весталката. Страхотно опасно, както би казал Мендел...”

Беше предвидила да отдели цял месец за сватбата си. Твърде дълго прекъсване след десет години работа. Беше очаквала планини прекрасни неща и наистина беше получила планини от прекрасни неща. Много повече, отколкото би могла да се надява. Не само заради изключителното физическо удоволствие, което изпитваха заедно. „Андре бледнее пред Тадеуш: е, вярно, че аз обичам Тадеуш, а в случая с Андре не беше така; това сигурно също допринася, нищо че в Австралия не мислех така; какви неща откривам...”

Откри и много по-обикновени радости, като тази от ежедневно съжителство, от споделеното мълчание, от кодовете, които се изграждаха незнаяно как и чийто шифър единствено те знаеха, от някой поглед, разменен над чашите с кафе, от присъствието в сумрачната стая, от интимността, която нарастваше с времето, от увереността, че си струва да скътат спомени за бъдещето, сигурен, че си от онези, за които ще има по-късно. Както, разбира се, не е било възможно с никой друг. Дори с Андре. Наистина, често бе спала с Андре, но — тя бе пожелала да бъде така — съжителството им беше просто мимолетно, беше само една връзка, нещо малко по-добро от бързо приключила игра...

Но по-силно от всичко, от цялото това задоволство, бе фантастичната радост от победата: тя бе получила своя Тадеуш. Какво значение имаше всичко останало?

„... Парите също ще създават проблеми. Тадеуш надали има много. Колко ли получава един секретар в посолство? Много по-малко от теб във всеки случай. А с времето разликата ще се увеличава. Защото ти непременно ще натрупаш състояние. След това успешно начало... Освен ако не започне да печели стотици хиляди като писател. Би било страшно желателно. Чудя се, може ли един писател да забогатее? Някои да — дядо Юго не е бил на улицата, доколкото знам. Има и други примери. Без да се смята, че може да стане много известен. Това компенсира. Идеалното би било да не се говори, че той е мъжът на Хана, а обратното: «Коя Хана? А, жената на писателя!».

Това би оправило всичко. Макар че... Когато влезеш в някои от салоните ти и разговорите замрат, ти цялата тържествуващ, нали?“

След първите четири дни те все пак започнаха да излизат по малко. Тя нареди шофьорът да докара даймлера от Виена. Загърнат в кожите си от бели зибелини, седна, без да се замисли зад волана, на мястото на шофьора. Срещна погледа на Тадеуш.

— Както желаете — каза той спокойно.

Тя смени мястото си и му остави управлението. За да признае много бързо и съвсем честно, че той е много по-добър водач от нея. Което обаче малко я подразни:

— Просто защото нямам опит. Колко съм карала. Четири-пет обиколки из Пратера, това е!

— Ясно.

— Не казвай „ясно“ с интонация, която означава, че не вярваш и една дума! Бих могла да карам много добре, ако исках!

— Ясно.

И се смееше, чудовището му!

При това първо излизане минаха в Италия и отидоха до Стреа, обикаляйки езерото Маджоре. Не издържаха докато се върнат в Моркот. Наеха в първата срещната странноприемница стая за деня и останаха в нея само колкото бе необходимо (тя беше ледена и влажна), след което гордо напуснаха под осъдителните погледи на италианците.

„... Наистина всичко би се уредило, ако стане известен писател. Или почти всичко, защото остава твоят характер, Хана. Наистина ли беше нужно да го предизвикваш? Още малко да му предложиш автомобилно състезание помежду ви. Непоправима си. Ако поне помълчаваш от време на време! Освен това не е само голямата ти... уста. Вземи любенето например. Всеки друг мъж, освен Тадеуш, като те види в леглото ще си помисли, че петнайсет години си била хетера. Сигурно в света има не повече от петдесет Почтени-и-Омъжени жени, които правят на мъжете това, което ти правиш на Тадеуш, всичките тези милувки... Дори би било учудващо, ако са петдесет. А може и да си единствена. Но как да го разбереш? Би ли могла да попиташ Естел Туейтс или някоя друга почтена дама с тон, с който се съобщават рецепти за пудинг: «Извинете, скъпа госпожо, едно малко сведение: поемате ли понякога малкия Поли в устата си». Тя би се гътнала мъртва... Още повече че с техните зъби, ако бях на мястото на

съпрузите им, щях да се поуплаша... Добре, но не е толкова смешно, Хана, не се прави на палячо. Наистина не е приятно онова, което той ти каза, че животът с теб може да бъде като самоубийство. Ужасно е, че го мисли, но още по-ужасно е, че може би не греша. Защото не може да се направи нищо: машинката в главата ти не спира да чатка. За всеки проблем винаги има много решения, това е твоето кредо. Само че той те предупреди: «не ми се меси в работата на писател, Хана, при никакви обстоятелства». Сигурно е прочел в очите ти, че вече си започнала да измисляш какви ли не планове, та стиховете, книгите и пиесите му да имат успех. Не се меси, Хана. Опитай се да не направляваш живота му. Но най-вече се опитай да не му го провалиш.“

През третата седмица на януари прекараха шест дни във Флоренция.

Той ѝ разказа за етруските, за Савонарола и Макиавели, за Медичите, за цялата Флоренция от петнайсети век. Обиколиха заедно, ръка за ръка или той я прегръщаше през кръста (единствено когато бяха сами), всички забележителности на града, който той боготвори, от млечните утрини в парка Боболи до вечерите по бреговете на Арно и почти божественото сияние, къпещо хълмовете Сант'Анзано и Фиезоле. Тадеуш им бе намерил нещо по-хубаво от хотел, голяма стая с изглед към Понте Векио, в която бе живял онзи луд Челини. Той започна да нахвърля сюжета и героите на историческия роман, който искаше да напише — и щеше да напише — за кондотиерите^[1] и по-специално за предводителя на Черните разбойници, на които дори самото име го омайваше...

... В същото време, колкото и да беше прехласната по своя Тадеуш и по града, Хана машинално отбеляза места за един-два магазина, а защо не и за козметичен салон, и се учуди, че толкова е закъсняла да се установи и в Италия.

При завръщането им в Моркот ги очакваха писма. Самата височина на двете купчинки с кореспонденция — вдясно за Тадеуш, вляво за нея — беше вече многозначителна. Малко смущаваща. Пишеха ѝ на моминското име, новината за промяната в живота ѝ още не бе достигнала до нейните салони и до повечето от познатите ѝ. Отвори само най-важните, три писма от Мариан от Ню Йорк, две от Поли, едно от Ребека, която се подписваше Беки Сингър и мечтаеше отново да се видят, дванайсет или петнайсет от главните ѝ служители

като Жана Фугарил в Париж, Сесили Бъртън в Лондон, Ема Вайс в Берлин, Марта Вебермюлер във Виена, както и от Жулиет Ман... и от Бошател, събирачът на треви и растения... и от Жан-Франсоа Фурнак, който ѝ изпращаше отчет от Мелбърн, и от кабинета Уитакър от същия град, който потвърждаваше, че гореспоменатият Фурнак наистина е бил честен... и от директора на фабриката в Еврьо и...

Реши да не се занимава с останалите. Щяха да са ѝ нужни часове да изучи, провери, свери и нанесе в кожените си тефтери всички седмични равностметки. И да добави опашчици и крака на всичките си сладки, къдрави и многоцветни овчици.

— Защо не го направиш, Хана? Аз ще намеря с какво да се занимавам.

— Само ако имаш желание да се отървеш от мен.

— Не съвсем — отвърна той с подигравателна усмивка. — Не съвсем.

Той изобщо не я бе попитал за предприятията ѝ, проявявайки същото безразличие както по време на подписването на брачния договор. Този ден го направи от вежливост. До първия месец на 1900 г. тя имаше двацет и седем козметични салона и магазини и макар да разбираше, че това изобщо не му прави впечатление, не можа да се удържи да не му опише подробно и не без гордост всички структури, които е изградила, освен магазините за продажба, фабриката в Еврьо, веригата от складове, двете училища — за козметички и продавачки, и двете лаборатории. Повече от четиристотин души работеха за нея. Целодневно, без да смята извънцатните.

— Впечатляващо е, Хана.

— Изобщо не те интересува, нали?

— Не, разбира се. Просто се съмнявам, че бих могъл да ти бъда полезен с нещо.

— Както и аз не мога да ти помагам да пишеш. Тадеуш, ела с мен в Ню Йорк. Ти си американец все пак.

Той се засмя:

— Сега вече и ти.

Тя остана зяпнала: не беше помислила за това. „Смених си националността, без дори да забележа!“

— Още една причина да дойдеш с мен. Само за няколко седмици. Моля те...

Започна да се умилква.

... И си мислеше: „Освен дето не виждам как ще мина без него — а и той без мен, надявам се, — той сигурно познава много хора в Америка. Като прословутия му Джон Д. Маркам например, който е бил заместник-министър, а и все още е сенатор. Той сигурно има много връзки, които ще бъдат страшно полезни за откриването на козметичните ми салони отвъд океана. Ето че отново започваш да манипулираш хората, Хана, малка мръснице“.

[\[1\]](#) Предводител на наемна войска в Италия през XIV-XV в. — Б.пр. ↑

28. МАШИНКАТА, КОЯТО...

Пристигнаха заедно в Ню Йорк сутринта на 26 февруари 1900 г., с парахода „Кампания“. Прескочила бе до Берлин, но бе минала и навсякъде другаде, в това число и през Париж и Лондон заради Лизи. Там Хана изпита нова радост: незабавната симпатия, дори вече обич, която се бе появила между Тадеуш и младата австралийка, защото тях с Тадеуш тя обича най-много на света. „Хана, обожавам го.“ — „Аз също, представи си.“ — „Все си мислех, че малко си измисляш, но не, действителността надминава мечтата — той е прекрасен...“

Договориха се малко по-късно, през пролетта, и Лизи на свой ред да отиде в Америка. Засега други двама от братята Каден бяха пристигнали от Австралия и се намираха във Великобритания с жените си.

В Ню Йорк, където пребиваваше от пет месеца вече, Мариан Каден бе свършил много работа. Всичко беше готово. Както бе писал в едно от писмата си, той смяташе, че е намерил идеалното място. Не на Пето, а на Парк авеню, срещу „Уолдорф Астория“.

— За козметичния салон. А имам предвид още три места за магазини, едно от които е почти идеално — Пето авеню, съвсем близо до онзи бижутер Тифани, за който ми говореше.

Сто и деветдесетте метра височина на „Уолдорф“ впечатлиха Хана. Но нищо повече. Пожела да отиде на Уолстрийт. Цял един ден тя и Тадеуш обикаляха крайната точка на Манхатън, от Клинтън Касъл до Бруклинския мост, съпровождани от един девер на Беки Сингър. Младият мъж беше точно на възрастта на Хана, почти на двайсет и пет години; роден беше в Ню Йорк, завършил бе Правния факултет; наричаха го Зеке, умалително на Закари; работеше като търговски посредник в известната фирма „Кун и Лоуб“; семейството му бе емигрирало от Германия в края на 60-те години и за едно поколение бе натрупало огромно състояние: „Баба, дядо и родителите ми са минали през Клинтън Касъл, където приемаха емигрантите до преди десет години; сега Елис Айланд изпълнява тази роля“.

Борсата в Ню Йорк малко разочарова Хана; постройката беше скромна, но се говореше, че ще я достроят, трансформират и разширят и че дори ще добавят фасада с колони; а също така, че ще издигнат огромни здания на всички улици, успоредни или перпендикулярни на Уолстрийт, че е по-скоро квартал, отколкото обикновена артерия; над всичко това царуваше една наистина свирепа, ала много млада и много весела треска, която те караше да трепериш от възбуда: „Точно такава си представях Америка“.

— Тадеуш, тук искам да живея.

Изстреля думите още преди да осъзнае, че си ги е помислила. Машинката бе заработила, без тя да се усети.

... Разбира се, не бе искала да каже да живее на самата Уолстрийт. Но в Америка, да. До този момент не бе имала друга цел, освен „да отвори“ в Ню Йорк, както бе направила в Берлин или Виена, Рим или Мадрид и дори в Париж и Лондон. А свършеше ли офанзивата, щеше да се върне в Европа на улица „Анжу“ 10 или в къщата на площад „Сейнт Джеймс“. Там, където допреди няколко минути беше нейният щаб. Всичко току-що се бе променило. Тя беше сигурна, че е права. В Европа имаше чувството, че е отишла толкова далеч, колкото е било възможно, и че отсега нататък щеше да е достатъчно да усъвършенства, а това не беше особено ентусиазиращо. Докато в замяна на това тук...

— Тадеуш, това наистина е Нов свят!

Зеке Сингър ги заведе първо до най-крайната точка на Батъри, откъдето се виждаше Статуята на свободата (петнайсетина години по-рано Джон Д. Маркам бе присъствал на откриването ѝ редом с президента Кливланд). После ги разходи из Манхатън, показва им пристанищните съоръжения по река Ийст, кръчмите по улица „Фултър“, площад „Хановър“ и красивото площадче „Боулинг Грийн“, откъдето първенците се изнасяха, за да се настанят в северните квартали около Парк авеню и край Сентръл парк; след това „Уолш“ и „Насау“, „Бродуей“ и църквата „Тринити“, Сити Хол, тоест кметството; най-сетне Сингър подкара колата по монументалната рампа на Бруклинския мост.

— Ти би могъл, ти би трябвало да пишеш на английски, Тадеуш... Способен си да го направиш така добре като Йозеф Корженъовски. Не казвам, че трябва да изоставим завинаги Европа,

прекалено я обичаме и двамата. Всъщност странно е, че тъкмо аз ти говоря тези неща: защото все пак аз чрез теб станах американка...

Засипа го с милионите планове, които витаеха в главата ѝ. Това, което е успяла да направи най-напред в Австралия, а после и в старите европейски градове, тя е убедена, че ще го постигне още по-добре тук, в тази огромна страна, където всички хора са емигранти като тях. Дори това тъй хубаво място, където се намират, е измислено и построено от немци от Тюрингия; Ото Сингър, съпругът на Ребека — Беки, който днес е толкова богат, е родом от Берлин; Симон Барух, чийто син Бернард е толкова умен, идва от Позен в Прусия, а е един от най-известните американски хирурзи, казват, че е първият, който е оперирал апендикс; а Морис Хилкит, роден в Рига, който един ден би могъл да стане кмет на Ню Йорк? А Сам Гампърс, който е създал Американската федерация на труда, а е видял бял свят в Лондон в семейство, дошло от изток? А братята Изидор и Нейтън Строс, чийто магазин „Мейсис“ е най-големият в света, „и които между другото толкова се интересуват от козметичните ми средства“?

Биха могли, би трябвало те с Тадеуш да си намерят или да си построят къща, освен апартамента, който ще наеме. Къща извън града, може би на „Лонг Айланд“, която той сам ще избере, ще напълни с книги, ще подреди по свой вкус...

„... По дяволите, Хана, това е ужасно — говориш му както мъж би говорил на съпругата си! Той го усеща и страда, макар да не го показва...“

... Която ще подреди по свой вкус, защото той ще работи там. Освен когато, разбира се, поиска да отиде в Европа, в Италия или Франция. А ще може да го прави всеки път, когато му се прииска. Най-добре ще е така да се организират, че да пътуват заедно. Защото трябва да е ясно, че той ще е напълно свободен; тя разбира, че това е нейно задължение — не бива да пречи на кариерата му на писател...

— В която няма да се месея, Тадеуш, заклевам се. А и защо да го правя? Ти си много по-талантлив, отколкото сам допускаш. Сигурна съм, че ще станеш много известен, много повече от мен с моите магазини и скапаните ми бурканчета с крем... Не се смей!... Добре де, не трябваше да казвам „скапани“. Още повече че не го мисля: обожавам това, което правя, вълнуващо е.

Точно както сигурно е много вълнуващо човек да пише, да си измисля, да твори. Тя го разбира, или поне го предусеща и дявол да го вземе...

— Извини ме, не трябваше да казвам „дявол да го вземе“... Ще внимавам как говоря, обещавам.

... И да му се не види (мога ли поне да казвам „да му се не види“? Не се смей!)... сигурно е възможно с огромната любов, която изпитват един към друг, да водят съвместен и в същото време успореден живот, каквото и да мислят тези скапани... загубени кретени, които няма да пропуснат да се кикотят и да сплетничат зад гърба им, да вървят по дяволите всичките! Сигурно ще му е нужно време да пробие, писател не се става за един ден. Въпреки че е по-скоро досадно да станеш прочут след смъртта си, никак не е хитро, по-добре е да си си сверил часовника. „Твоят върви... Не се хили глупаво: говоря наистина за часовника ти.“ Макар че...

Колата все така стоеше наред с моста, който се извисяваше на четирийсет метра над реката.

— Тадеуш, къщата извън града, която ще намерим, трябва да е подходяща и за деца. И двамата искаме да имаме, значи можем да намерим терен за разбирателство... за предпочитане хоризонтален. Желая те, не сме се любили от тази сутрин... Да, знам: нямам срама. Усърдно се старая да се изчервя, но нищо не става...

... О, не, Зеке Сингър нищо не чува. Глух е, то се вижда!

За първото от трите деца, които ще имат — ако все пак той иска четири или пет, винаги могат да се спогодят — би предпочела да поизчака. Ако е възможно. Но, разбира се, нищо не може да се предвиди. Най-добре би било да изчакаят тя да свърши грубата работа по настаняването в Америка. В Ню Йорк, но и в други градове: Бостън, Филадельфия, Чикаго, Сан Франциско, който няма търпение да види („на Беки ѝ е харесал, ще изпратя там Мариан при първа възможност. Като стана дума за Мариан, ще трябва да го оженим за Лизи. Тя много иска. Скоро ще стане на осемнайсет и започва да се отегчава от девствеността си. Ти ли ще кажеш на Мариан, че е сгоден или аз да се заема? Може би ще е по-добре да научи новината от мъж. В случай че би се докачил...“). Та значи в Сан Франциско, също и в Ню Орлиънс, Вашингтон, Монреал и Торонто в Канада, списъкът не е завършен. Би трябвало да стане доста бързо. Ще наеме Зеке Сингър. Както и

Джошуа Уин, препоръчан от Джон Д. Маркам. Още повече че Джошуа има умна жена, която знае да смята и която „е акула, почти като мен, не я е срам“. Накратко, тя ще се организира, страхотно забавно е да се гради. По повод на граденето тя вече замисля строежа на една сграда, много висока, само нейна, а най-отгоре ще пише с големи букви ХАНА. Не веднага, но след пет, шест години. Избрала е мястото: срещу „Уолдорф“. За архитекта вече има едно име наум: Луис Х. Съливан. Освен ако не се обърне към младия ученик на Съливан, някой си Франк Лойд Райт, казват, че бил гениален.

— Като говорим за Беки, не се увъртай толкова около нея. Нищо, че ми е приятелка от детинство и най-хубавата жена в Ню Йорк... Да, знам, че и ти си го забелязал, негоднико... Добре че е толкова красива, всъщност. Това ѝ позволи да склучи този брак, защото иначе да си вдовица на някакво равинче от Полша и умна като сандвич... Не, не съм ревнива, изобщо не съм, боже, каква идея!

Добре де, малко е ревнива. Но всъщност обича Беки. Нали тя я свързва с братята Строс от „Мейсис“? И тъй като нейните кремове и лосиони трябва да завладеят целия американски континент, ще е много полезно да преговаря с всички големи магазини.

— О, мили мой, любов моя, заедно ще успеем и ще живеем изключително! Искаш ли да се обзаложим, че първото ни дете ще бъде момче и ще ти е одрало кожата? Много държа, любими мой, искам двама Тадеушовци, еднакви като две капки вода... Дали да не влезем в „Уолдорф“ да се любим?

Тадеуш понечи да даде знак на Зеке Сингър да потегли, но Хана спря жеста му. Срещу тях, от Бруклин към Манхатън идваха четири коня и теглеха една великолепно украсена кола. Беше демодиран впряг, царствен впряг, който огласяше въздуха с музиката на звънчетата си. А се управляваше от...

— Мендел! — извика Хана, слезе и хукна към кочияша, когото Тадеуш най-сетне позна. На свой ред и той слезе от колата и с поглед даде знак на Зеке Сингър, че вече може да тръгва. Застанал с гръб към Хана и Мендел, той гледаше Ню Йорк, целият в светлина.

Мендел вдигна Хана на ръце и я въртя, докато ѝ се зави свят и тя помоли за милост.

— Все така ли си богата, малката?

— Още повече. И няма да се оправя.

— Твоят Тадеуш хубаво ли те люби?

— Тъкмо щяхме... Да, Мендел, по-хубаво е и от мечтание.

— А децата?

— Мисля, че ще е разумно да очакваме първото на 21 юни 1903-а. Момче, за да сме точни. А ако второто се роди (пак момче, страхувам се) на 18 септември 1906-а, не бих се учудила. После ще видим за момиче...

Четири коня бяха заковани неподвижни. Само някой порив на вятъра от време на време развяваше гривите им.

— Това е добре — каза Мендел. — Вече нямаш нужда от мен.

Погледът му се насочи към фигурата на Тадеуш, облакът на няколко метра от тях.

— Винаги ще имам нужда от вас, Мендел...

— Мълчи. Ще се задуша и ти го знаеш. Да не говорим повече за това. И престани да ме гледаш така с тези бухалски очи. Мътните да го вземат, във всичко успя. А онова, което все още не си направила, поради небрежност предполагам, и с него ще успееш. Тогава...

Той потопа очите си в очите на Хана.

Вярно е, че той винаги бе умеел да чете в женските очи.

А в тези на Хана по-добре, отколкото във всички други. Та чий поглед, ако не нейният, го бе преследвал десетки хиляди километри из Европа, Азия, в Австралия, а сега и в Америка? Чий образ го бе крепял през двайсетте години скитнически живот, в най-силните му мъжки години, ако не образът на странното и необикновено момиченце от най-затътената част на Полша, изникнало сред житата на безкрайната равнина? „Мендел, ти си непоправим. Живял си само заради нея... Но какъвто си луд, ако трябваше да започнеш отначало, би повторил всичко, макар да знаеш, че тази любов е безнадеждна и безгранична...“

Сега Тадеуш се бе обърнал към тях. Златистите му коси блестяха. Хармоничното му лице сякаш ги питаше.

Сърцето на Мендел подскочи в гърдите му. „Сега ли, мислеше си той, в най-абсурдния момент ли ще й направиш това признание? Не трябваше да й даваш всичките тези романи... Боже, мили боже, Мендел, не му е времето нито сега, нито по-късно...“

И докато Тадеуш бавно се приближаваше към тях, Мендел продължаваше да говори на Хана. Каквито и да са желанията ѝ, трябва

да остави Тадеуш свободен, да не се опитва да го въвлича във водовъртежа на този нов живот, да приема грешките му, да не се поддава на непреодолимото желание да му създаде един по-хубав живот.

— Не му причинявай това, Сополано.

— Зная. И в това ще успея, Мендел.

Мендел не отговори.

Той помогна на Хана, а после и на Тадеуш да се качат в колата. С една последна усмивка ги увери, че отсега нататък те са наистина женени по всички ритуали, защото той, Мендел, е държал ръцете им, събрал ги е и ги е изпратил на сватбено пътешествие от Бруклин в Ню Йорк.

Колата се отдалечи с равномерния тропот на конете. Мендел я чуваше, но вече не я виждаше. Той беше другаде. Виждаше тази жена с хиляди лица, тя ту седеше изпъната до него, ту се смееше и се хвърляше в прегръдките му, ту му казваше, че иска да се люби с него... Сетне твърдия поглед, когато го бе помолила да открие Тадеуш. Сега тя си отиваше с този впряг, който той в миг на лудост бе приготвил за тях. Слънцето премрежваше погледа му, вече беше обед. Изведнъж Мендел разбра, че онова петно светлина на хоризонта ще изчезне хей там, накрая на моста, и тогава, преди времето да го е заличило, той, Мендел, обърна глава и пешком се отправи към Бруклин.

Издание:

Автор: Пол-Лу Сюлицер

Заглавие: Хана

Преводач: Валентина Бояджиева

Година на превод: 1993

Език, от който е преведено: френски

Издание: първо

Издател: ИК „Златорогъ“

Град на издателя: София

Година на издаване: 1993

Тип: роман

Националност: френска

Печатница: „Балкан прес“ — София

Редактор: Мариана Китипова

Технически редактор: Йордан Зашев

Коректор: Лилия Иванова

ISBN: 954-437-002-1

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2693>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.